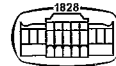
Pléh Csaba
Boross Ottilia

Akadémiai Lexikonok

PSZICHOLÓGIA

a–z

AKADÉMIAI KIADÓ

Szerkesztette:
PLÉH CSABA
BOROSS OTTILIA

Az anyaggyűjtésben résztvettek:
BENCZE ILDIKÓ
FEKETE ISTVÁN
GÁBRIS KRISZTIÁN
GERVÁN PATRICIA
IVÁDY ROZÁLIA
KEMÉNY FERENC
KERESZTES ATTILA
LŐRINCZ ILDIKÓ
ROKSZIM MÓNIKA
SZAMARASZ VERA ZOÉ

Az ábrákat készítette:
NAVRATIL ZSUZSANNA

ISBN 978 963 05 8658 0

Kiadja az Akadémiai Kiadó,
az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók
és Könyvterjesztők Egyesületének tagja
1117 Budapest, Prielle K. u. 19.

www.akadémiaikiado.hu

Első kiadás: 2008
Változatlan utánnyomás: 2010

A kiadásért felelős az Akadémiai Kiadó igazgatója
Felelős szerkesztő: POMÁZI GYÖNGYI
Vezető szerkesztő: THIMAR MÁRTA
Informatikai munkatársak: GÁL ZOLTÁN, MILE ISTVÁN
Termékmenedzser: KISS ZSUZSA
Tördelés: ÉLŐFEJ BT.
Borítóterv: GERHES GÁBOR / ART-AND
Terjedelem: 25,25 (A/5) ív

Készült a Gyomai Kner Nyomda Zrt.-ben,
a nyomda alapításának 128. esztendejében.
Felelős vezető: FAZEKAS PÉTER vezérigazgató
http://www.gyomaikner.hu

ELŐSZÓ

A több mint 3000 címszót tartalmazó lexikonunk szerkesztése során egyik fő célunk az volt, hogy ne csak a szűkebb értelemben vett pszichológia fogalmait, hanem számos szakterületének (pl. fejlődéslélektan, klinikai pszichológia, szociálpszichológia, munkapszichológia) fogalmait is felvegyük a címszóállományunkba. A szóanyag összeállításakor a mai tankönyvek terminológiai készletére és tanári tapasztalatainkra is nagymértékben támaszkodtunk. Munkánk a pszichológia egészét átfogó jellegét tekintve egyedülállónak mondható a mai magyar szakirodalomban.

A szócikkek kidolgozása során törekedtünk a meghatározások tömörségére, alapvetően rövid definíciók megadására, ugyanakkor bizonyos esetekben kikerülhetetlen volt a szakmai ismeretek belopakodása, az enciklopédikus jellegű feldolgozás. Ezt azonban megtartottuk kijelentő szinten, nem érveltünk a rövid fogalmi bemutatás mellett, s nem adtunk meg pl. kísérleti részleteket. Munkánk elsődleges célja a szakmai olvasás és írás hátterének segítése, innen a sok idegen szó, melyek gyakran fordulnak elő a magyar szakszövegekben. Az egyes szócikkek hossza mindezeknek köszönhetően nem mindig arányos a bemutatott kifejezés szakmai súlyával. Előfordult, hogy kevésbé fontos dolgokat hosszabban mutattunk be.

A lexikonban megtalálható tudásanyag jó kiaknázhatósága érdekében gyakran éltünk a szócikkek egymásra utalásának lehetőségével. Amennyiben egy értelmezés olyan szakkifejezést tartalmaz, melyet önállóan is kifejtettünk a lexikonban, az adott szakkifejezést dőlt betűvel jelöltük a szócikk belsejében (pl.: **ismételgetés** A *rövid távú memóriá*ban lévő információ tudatos ismételgetése. **rehearsal**), illetve nyíllal és dőlt betűvel a szócikk végén (pl.: **szabad asszociáció** Pszichodinamikus terápiás módszer, melyben a beteg minden eszébe jutó gondolatot, érzést vagy mentális képet elmond vagy leír. → *mentális képek* **free association**). Felvettünk olyan fogalmakat is, amelyek más szakterülethez is tartoznak, pl. **funkció, kéreg, kontextus, relevancia,** stb.) E jelentésbeli kü-

lönbségeket félkövér arab számmal különítettük el. Ezt a jelölést alkalmaztuk azokban az esetekben is, ha egy adott fogalomnak a pszichológiában több jelentése, értelmezése van (pl. **akróesztézia** **1.** Megnőtt érzékenység. **2.** Végtagfájdalom.)

A fogalmak értelmezését a szócikkek végén azok angol megfelelői követik. Ahol a szaknyelvi használat indokolta, több megfelelőt is megadtunk. A ma gyakori amerikai angol megfelelők mellett a brit angol változatra *(GB)* jellel hívtuk fel a figyelmet.

A magyar címszavak angol megfelelői a kötet végén található angol–magyar szótári részben is kereshetők.

A lexikon és szótár gazdag anyaga, sokoldalúsága, megbízhatósága és naprakészsége reményeink szerint sokáig segíti a lélektan felé vonzódó, s ott az első lépéseiket tevő fiatalokat, diákokat, csakúgy, mint a téma iránt érdeklődő nagyközönséget.

Budakeszi, 2008. november 22.

Pléh Csaba és *Boross Ottilia*

LEXIKON

A

abázia
Az állás zavara.
abasia

abdukció
Olyan következtetés, mely egyszerre alkalmaz *induktív* és *deduktív* elemeket.
abduction

aberráció
A megszokottól, „normálistól" való eltérés. Lehet genetikai, fizikai, csillagászati, társadalmi, pszichés vagy szexuális jellegű.
aberration

abnormális
A „normálistól" eltérő rendellenes állapot vagy viselkedés.
abnormal

abnormális viselkedés
Kóros, a változó körülményekhez alkalmazkodni és hatékonyan működni képtelen viselkedésmód. Meghatározása vagy statisztikai vagy normatív alapú.
abnormal behavior

ábra-alap → *figura-háttér*
figure-ground

ábrándozás → *nappali álmodozás*
daydreaming

abszolút
Feltétlen, mindentől független. Ellentéte a relatív: viszonylagos, valamihez viszonyított.
absolute

abszolút küszöb
A legkisebb, az inger hiányától az esetek 50 százalékában megkülönböztethető inger, amelyre megjelenik a válasz.
absolute threshold

abszolút mozgás
1. A fizikában nyugvó (koordináta)-rendszerben történő *mozgás.*
2. A pszichológiában a mozgás tiszta élménye.

absolute motion

absztrakció
Az érzékszerveinkbe érkező információ átalakítása jobban kezelhető kategóriákká, a jellemzők kiemelése.
abstraction

absztrakt
Nem konkrét. Egy tárgy vagy esemény, annak egészétől függetlenül, attól elvonatkoztatva vizsgálható tulajdonságai.
abstract

absztrakt gondolkodás
A világ elvont, szimbolikus, logikai úton való megközelítése.
abstract thought

abulia
Indítékhiány, neurológiai zavarok vagy kábítószer megvonás következménye.
abouli, abulia

acetaldehid, C_2H_4O
Szerves, az érett gyümölcsökben, kávéban, friss kenyérben előforduló, az

A

emberi szervezet számára erősen toxikus vegyület. Az alkohol lebontása során egy alkohol-dehidrogenáz nevű enzim hatására keletkezik, károsítja a sejtmembránt, fokozza a szabad gyökök képződését és a szervkárosodások kockázatát, módosítja a neurotranszmitterek anyagcseréjét, s rosszullétet, ún. másnaposságot okoz. Különösen akkor jár súlyos tünetekkel, ha enzimhiány következtében – pl. az ázsiai vagy az őslakos amerikai népesség zöménél – túl sokáig marad lebontatlanul a szervezetben. Hangsúlyosan felelős az alkoholaddikció, a tolerancia és a mentális károsodások kialakulásában.
acetaldehyd

acetilkolin, ACh
A központi és a perifériás idegrendszer ingerület átvivő anyaga (neurotranszmitter), mely általában serkentő, de a fogadó receptoroktól függően gátló is lehet. Szerepet játszik az izomműködésben, az izomsejtek véglemezein levő receptorokra fejtve ki hatását, továbbá a hippokampuszon keresztül az új emléknyomok kialakításában is. A hatását befolyásoló anyagok (botulinum) izombénulást okozhatnak, alacsony agyi szintje pedig együtt jár az Alzheimer-kór tüneteivel.
acetylcholine

ACh → *acetilkolin*
acetylcholine

achievement place → *átmeneti családsegítő otthon*
achievement place

ACT
A Scholastic Assessment Test-tel *(SAT)* együtt a magyar érettségi és felvételi vizsgának megfelelő, standardizált teszt az Egyesült Államokban, melyet középiskolások, illetve egyetemre, főiskolára jelentkezők írnak matematikából, angolból, olvasásból és természettudományokból.
ACT, American College Test

ACTH, adrenokortikotrop hormon
Az agyalapi mirigy által kiválasztott hormon, kulcsszerepe van a szimpatikus idegrendszeri aktivációban, azaz a stresszre adott vészreakciókban.
ACTH, adrenocorticotropic hormone

adaptáció
1. Alkalmazkodás a változó feltételekhez.
2. Az evolúciós szelekció egysége.
3. Érzékszervervek alkalmazkodása ismételt ingerekhez.
4. A látórendszer alkalmazkodása a fényviszonyokhoz, illetve a szemlencse alkalmazkodása a távolsághoz.
adaptation

adaptív
Alkalmazkodó, a túlélés szempontjából sikeres viselkedés.
adaptive

adaptív agresszió
A helyzethez alkalmazkodó agresszió.
adaptive agression

adaptív válaszok a pszichoterápiában
Olyan, a *terápia* során fellépő – legtöbbször célirányos, szándékos – reakció, amely *adaptív*abb, mint az a válasz, amelyre az egyén a terápia előtt képes volt.
adaptive responses in psychotherapy

adaptív válaszok jutalmazása, megerősítése
A pszichoterápiában a kliens valamely szándékos, célirányos, a korábbiaknál hatékonyabb cselekedetének megerősítése.
rewarding adaptive reactions

adaptométer
A sötétadaptáció vizsgálatára alkalmas készülék.
adaptometer

adatok
Tényszerű, méréseken vagy statisztikai számításokon alapuló információk, melyek viták, érvelések, elméletek bizonyítása során kiinduló alapot jelentenek. (Noha az angolban használt latin eredetű szó nyelvtanilag többes számra utal, egyes számban is használatos.)
data

adatok skálázása
Az információ természetének leírhatósága érdekében alkalmazott osztályozás, egy iránnyal rendelkező vagy irány nélküli értéksor, melyben az egységekhez számokat vagy szimbólumokat rendelünk. Megkülönböztetünk nominális, ordinális, intervallum és arány skálákat.
data scaling

ADD, figyelmi zavar
Az *ADHD* definíciójából kiemelt – a *hiperaktivitás*t nem tartalmazó – tünetcsoport leírása.
ADD, attention deficit disorder

addikció
Ismétlődő szerfogyasztás vagy kockázatos viselkedés azok destruktív hatásainak tudatában (alkohol, kábítószer, játékszenvedély).
addiction

additív színkeverés, összeadó színkeverés
A színkeverés azon módja, amikor a különöző hullámhosszú, monokromatikus fénynyalábokat 1. a kritikus fúziós frekvenciánál nagyobb gyakorisággal a szembe juttatjuk 2. egymásra vetítve hozunk létre kevert színű fényt. A fénynyalábokat az emberi látórendszer nem tudja komponenseire bontani, így új minőség keletkezik. Az *alapszínek* a vörös, a kék és a zöld, amelyeket egymásra vetítve fehért színt kapunk.
additive color mixing

adekvát inger
Egy érzékszerv megfelelő ingere, melyre legkisebb a küszöbe (pl. látásnál a fény).
adequate stimulus

ADH, antidiuretikus hormon
Az agyalapi mirigy által kiválasztott hormon, ami befolyásolja a vizelet kiválasztásának a mennyiségét.
ADH, antidiuretic hormone

ADHD, figyelemhiányos hiperaktivitás
Gyermekkorban megjelenő, feltehetően neurológiai zavar. Tünetei között kiemelendő a túlzott aktivitás, a feledékenység, a csökkent *impulzuskontroll* és az elterelhetőség.
ADHD, attention deficit hyperactivity disorder

adiafor determinációs szkéma
Kardos Lajos (1899–1985) felfogásában a lelki élet evolúciós keletkezésének kulcsa, hogy az adiafor (*gör.* semleges) ingermozzanatok a veszély előrejelzőjévé válnak.
adiafor determining schema

A

A

adoleszcencia
Serdülőkor, a gyermek- és felnőttkor közötti, átmeneti életszakasz.
adolescence

adrenalin, epinefrin
A mellékvese velőállománya által kiválasztott hormon. A vegetatív idegrendszer szimpatikus ágával együttműködve a simaizmokra, a verejtékmirigyekre, a gyomor-bélrendszerre és a szívre hatva kulcsszerepet játszik a sztresszre adott válaszokban.
adrenaline, epinephrine

adrenokortikális rendszer
Stressz esetén aktiválódó rendszer, amely szimpatikus idegrendszeri aktivitást eredményez. Az adrenokortikális rendszerbe tartozó struktúrák a hipotalamusz, hipofízis, mellékvesekéreg, végső effektora a kortizol.
adreno-cortical-system

adrenokortikotrop hormon, ACTH
Az agyalapi mirigy által a *CRF* hatására kiválasztott hormon, mely egyrészt a mellékvesekéreg bizonyos hormonjainak (kortizol) serkentésével befolyásolja a vércukorszintet és bizonyos ásványok jelenlétét, másrészt a többi belső elválasztású mirigyen keresztül legalább harmincféle, a stresszválasz kialakításában részt vevő hormon kiválasztását is szabályozza. Corticotropin néven is ismert.
adrenocorticotropic hormone

afázia
A nyelvi funkciók (beszédmegértés vagy -produkció) szerzett zavara, hátterében az agykéreg sérülése áll. → *Wernicke-Geschwind modell*
aphasia

afémia
Szerzett beszédzavar, amelyben a beteg a meglévő fogalomhoz nem képes az artikulációs mintázatot hozzárendelni.
aphemia

affektív
Érzelmi, hangulati, indulati, érzékeny.
affective

affektív diszpozició
Az egyén adott belső állapota, amely *affektivitás*át befolyásolja.
affective disposition

affektív idegtudomány
Az érzelmi jelenségek idegrendszeri alapjainak vizsgálata.
affective neuroscience

affektivitás
Az egyén érzelmi állapotainak összessége.
affectivity

affektív logika
A *logika* szabályainak csak látszólag megfelelő, érzelmileg meghatározott gondolatmenet. Például az észlelt kockázat megváltozása az érdekeltség függvényében.
affective logic

affektus
Gyors érzelmi változás, felindultság.
affect

afferens
1. Előtag: érző.
2. Az információt egy adott hely (idegsejtcsoport) felé szállító axonok.
afferent

afferens ideg
Érző ideg, az információt egy adott hely (idegsejtcsoport) felé szállító axonok.
afferent nerve

affiliáció
1. Társas szükséglet, a valahova, elsősorban kortárscsoportokhoz, releváns személyekhez való tartozás igénye. Fizikai közelséggel, szemkontaktussal, érintéssel, nyitott testhelyzettel, intenzív kommunikációval fejezzük ki.
2. Annak a kettős folyamatnak az egyik eleme, amellyel S. Freud szerint a fiúknak az ödipális korszakban szembe kell nézniük, s az anyjuktól való eltávolodással (differenciáció) párhuzamosan kell apjukhoz közeledniük (affiliáció).
3. Egyházi rendeknél olyan világiak felvétele, akik nem a rend szabályainak követésére kötelezik magukat, csupán a bűnbánó, jámbor életre. A szabadkőművességben valamely már megalakult páholynak vagy egyes kőművességeknek más páholyba való felvétele.
affiliation

affinitás
1. Rokonság foka.
2. Vonzódás.
3. Gén és antigén vonzása az immunológiában.
affinity

afónia
A hangszalagok vagy a gégeporcok rendellenes működése miatt fellépő kóros hangtalanság. Következtében a beszéd suttogó lesz.
aphonia

afrázia
Az agykéreg sérülése következtében előálló zavar, amely a mondat szintaktikai szerkesztésében és megértésében manifesztálódik.
aphrasia

aftongia
Beszédzavar hisztériában. A beszéddel való próbálkozás a nyelvizomzat görcsét váltja ki, amely miatt az artikuláció lehetetlen.
aftongia

ageuzia
Az ízérzékelés elvesztése. Előfordulhat az arcideg vagy az agykéreg sérülése miatt is.
ageusia

aggregációs megoldás
Teszt megbízhatóságának javítása új elemek segítségével. Minél jobban emeljük egy teszt itemeinek számát, az annál megbízhatóbb lesz.
aggregation solution

agnózia
Tárgyfelismerési zavar érintetlen észleléssel, melynek hátterében az agykéreg sérülése áll.
agnosia

agonisták [drogoknál]
Olyan molekulák, amelyek ugyanazon receptorhoz kötődve azonos hatást érnek el.
agonists

agorafóbia
Félelem olyan szabad terektől, nyilvános helyektől, és zavarba ejtő helyzetektől, amelyekből nem tudunk kimenekülni. Súlyosabb esetekben *pánikroham* léphet fel.
agoraphobia

agráfia
Az agykéreg sérülése következtében előálló zavar az írásképességben, sokszor olvasási zavar nélkül.
agraphia

A

A

agrammatizmus
Az agykéreg sérülését követően létrejövő nyelvtani zavarok, rosszul szerkesztett beszéd.
agrammatism

agranuláris kéreg
Az agykéreg IV. rétegében kevés a szemcsesejt. Ez a szövettanilag meghatározott kéregtípus a mozgató és a frontális területen fordul elő..
agranular cortex

agresszió
Egy másik személy vagy élőlény fizikai vagy lelki sérülését, vagy tulajdonának elpusztítását célzó szándékos fizikai vagy verbális viselkedés, illetve e viselkedés *motivációja*, energiája.
aggression

agresszivitás
Agresszív viselkedési beállítódás, *diszpozíció.*
aggressivity

agresszív viselkedés
Egy másik személy (fizikai vagy lelki) sérülését, tulajdonának elpusztítását célzó szándékos fizikai vagy verbális viselkedés.
aggressive behavior

agresszív viselkedés biológiai alapjai
A támadó viselkedés kiváltásában többféle agyterület is részt vesz, ezek pl. az anterior hipotalamusz, a ventrális tegmentum, a mediális amygdala, a laterális szeptum vagy a mediális preoptikus terület. Az agresszivitásban kiemelkedő szerepe van a tesztoszteron hím nemi hormonnak is.
biological foundations of aggressive behavior

agy
A törzsfejlődés során kialakult, az idegrendszer többi részét irányító szabályozószerv. Az agy és a gerincvelő alkotják a központi idegrendszert.
brain

agyalapi mirigy, hipofízis
Az egyik legnagyobb, a legtöbb hormont termelő, az összes többi belső elválasztású mirigy működését befolyásolni képes, közvetlenül a hipotalamusz alatt található mirigy. Két fő lebenyből áll, az elülsőben a növekedési (STH), a pajzsmirigy (TSH), mellékvesekéreg (ACTH), tüsző- (FSH), sárgatest (LH) és tejelválasztást (LTH) serkentő hormonok termelődnek, a hátulsóban pedig a vízvisszaszívást (ADH) és a simaizom összehúzódást serkentő (oxytocin) hormonok.
pituitary gland

agydaganat
A koponyaüregen belül kialakuló jó vagy rosszindulatú tumor (glióma), mely csak kivételesen alakul ki az idegsejtekből. A tumor elsősorban a támasztósejteket (glia) érinti, mivel a neuronok a többi sejttől eltérően a felnőtt szervezetben már nem osztódnak.
brain tumor

agy-elme probléma → *test-lélek probléma*
mind-body problem

agyféltekék
Az agy két, a *corpus callosum* által összekötött féltekéből áll. A két félteke működése és információ feldolgozó képessége valamennyire eltérő. → *agyi asszimetria*
cerebral hemispheres

agygenetika
A genetika agyformáló szerepéről számtalan elmélet született. A leglazábbak csupán az agy alapvető strukturális elrendeződését vélik genetikailag meghatározottnak, azonban vannak, melyek a megismerő funkciók agyon belüli szerveződésének kialakulását is a géneknek tulajdonítják.
brain genetics

agyi aszimmetria
Az agy két féltekéje sem funkcionálisan, sem strukturálisan nem azonos, melynek embernél lényeges következményei vannak, pl. a kezességben vagy a nyelvben.
brain asymmetry

agyidegek
Axonkötegek, amelyek a központi idegrendszeren belül szállítják a receptorok által továbbított ingerületet. Összesen 12 pár agyideggel rendelkezünk.
cranial nerves

agyi elektromos hullámok
Az idegsejtek ingerülettovábbításakor létrejövő elektromos aktivitása. → *EEG*
electric brainwaves

agyi képalkotás
Többnyire az agyi anyagcserét nyomon követő módszerek, melyek segítségével vizsgálható az agy szerkezete, illetve működése. A funkcionális agyi képalkotó eljárások tették lehetővé, hogy a pszichológiai állapotok és az agy egyes területei közötti összefüggéseket feltárják. → *CT*, → *MRI*, → *PET*
brain imaging

agyi munkamegosztás
Az agy különböző területei különböző funkciókért felelősek, így egy-egy komplexebb műveletet több terület együttes aktivitásával hajtja végre. Ez nehezítheti az agyi lokalizációs eredmények értelmezését.
division of labor within the brain

A

agykamrák
Az agyban található üregek, melyek közül az I. és a II. a nagyagy féltekéiben, a III. a köztiagyban, a IV. az agytörzsben található. A bennük levő folyadék, az agyvíz tápláló és védő szerepet lát el.
cerebral ventricles

agykárosodás
Baleseti agysérülés, anyagcserezavar, mérgezés, drogok révén bekövetkező működési zavar az agyban.
brain damage

agykéreg
Az agy palástszerű, szürke állománya, mely szerkezeti és működési egységeket képező függőleges, kb. 3 mm magas és 0,3 mm átmérőjű sejtoszlopokból áll. A 2 millió sejtoszlop egyenként 5 000 neuront tartalmaz és az agykéreg egész vastagságán áthatol. Legtipikusabb sejtjeik, a piramissejtek rövid nyúlványa a kéreg felszínére merőleges, hosszú nyúlványa ellentétes irányban fut és idegrostként lép fel a fehérállományban. Ezek a rostok kapcsolják össze az egyes sejtoszlopokat, melyek többszáz, az agykéreg más területén levő oszloppal tartanak oda- és vissza kapcsolatot. Az agykéreg a vegetatív idegrendszer legfelső irányító központja is. Páros lebenyekre osztható (homlok-, fali, halánték-, tarkólebeny).
cerebral cortex

A

agykérgi területek és funkcióik
Az agykéreg az agyat tekervényezve beborító 2 mm vastag többrétegű köpeny, mely több milliárd idegsejtet tartalmaz. Az idegsejtek igen gazdag kapcsolati hálózatot alkotnak, egy-egy sejt ezernyi további sejttel tart kapcsolatot. Az agykérgi területek az emlősöknél és az embernél az összetett észlelés, tanulás, emlékezet, gondolkodás, érzelem, figyelem folyamataiért felelősek. → *Brodmann régiók*
brain areas and fuctions

agyrázkódás
Balesetek következtében bekövetkező átmeneti agyi működészavar, eszméletvesztés, emlékezetkiesés, szédülés, hányinger kísérhetik.
commotion

agytekervény
Az emlősök hatrétegű neokortexe a fajok egy részénél nem sima, hanem barázdált felületű. A tekervények az agy térfogatának változatlan mérete mellett növelik az agy felszínét, azaz a lehetséges neuronok számát. A tekervények közötti területek a barázdák (sulcus).
gyrus

agytérképező eljárások
Az agykéreg részeit és ezek funkcióit feltáró módszerek. Ilyen pl. az MRI, fMRI, PET, CT.
brain mapping methods

agytörzs
A központi idegrendszeren belül a gerincvelőt a nagyaggyal összekapcsoló képlet. Itt helyezkednek el a létfenntartásért felelős magvak is.
brain stem

agyvelő
A központi idegrendszer elülső, nagytömegű része.
brain

aha élmény
Az ún. mentális próba-szerencse tanulásnál megjelenő élmény, amikor – miközben a szükséges információk mindvégig rendelkezésünkre állnak – tanácstalanul törjük a fejünket valamilyen probléma megoldásán. A helyes válasz egy adott lappangási idő után, hirtelen megvilágosodásként fog kipattani a fejünkből. W. Köhler csimpánzoknál is kimutatta.
aha experience

ahedónia
Öröm átélésének képtelensége.
ahedony

AIDS, szerzett immunhiányos betegség
Acquired Immune Deficiency Syndrome, a HIV vírus által okozott betegség, amely az immunrendszer leépülésével jár.
AIDS

ajakerotizmus
Az *orális személyiség* egyik megnyilvánulása. Ritkán azokra a specifikusabb *erotizmus*okra használják, amelyekben a *libido* az ajkakat szállja meg.
lip erotism

akadályketrec
A tanulásra, az érzelmi reakciók és/vagy a félelem keletkezésére *(tanult tehetetlenség)* irányuló állatkísérleteknél használt, középen kettéosztott doboz vagy ketrec, amelynek átjárhatósága tetszés szerint változtatható, s padlójába áramot lehet vezetni.
shuttle box

akarat
Választáshoz és döntéshez szükséges belső elhatározás.
will, volition

akarathiány
Akaratnélküliség, *vágy*ak, *motiváció*k és kitartás gyengesége, illetve hiánya. A *skizofrénia* gyakori tünete.
avolition

akarati cselekvés
Szándékos, céltudatos, az akadályok legyőzésére irányuló folyamat, melyet általában megelőz a motívumok megjelenése (vágy, kívánság, célképzet), és egy döntés a lehetőségek mérlegelése után. A tudatos figyelemmel irányított, kontrollált akaratlagos cselekvést (bonyolult mozgások) gyakran állítják szembe az automatikus, tudati ellenőrzést nem igénylő, szándéktalan cselekvéssel (készségek). → *akaratlan cselekvés*
intentional action/behavior, voluntary action/behavior

akaratlan cselekvés
Automatikus folyamat, amelyet a figyelmi folyamatok nem kontrollálnak, ilyenek általában az alacsony szintű, pl. gerincvelői reflexek. Működésüket a magasabb folyamatok gátolhatják, de nem minden esetben.
unintentional action/behavior, involuntary action/behavior

akatafázia
Az agykéreg sérülését követően létrejöhet az akatafázia, amely a nyelvtani megformálás képességének elvesztése.
acataphasia

akatamathézia
Az agykéreg sérülésének következtében előálló beszédmegértési deficit. A beteg nem képes a dialógus megértésére és követésére.
acatamathesia

akatízia → *pszichomotoros nyugtalanság*
akathisia, acathisia

akceleráció
1. Valamilyen folyamat meggyorsítása.
2. A serdülés és felnőtté válás felgyorsulása az iparosodott világban.
acceleration

akcidentális
Egyedi esemény (pl. gyász, válás) miatt fellépő *krízis* jelzője.
accidental

akciós potenciál
A sejtmembrán depolarizációja esetén létrejövő elektromos hullám, amely a neuronon belül viszi végig az ingerületet. Az akciós potenciál minden vagy semmi jellegű, azaz ha a sejt kisül, akkor az ingerület az egész idegsejten végigfut.
action potential

akinézia
Az akaratlagos mozgás hiánya, mozgásprogram előhívási képtelenség vagy mozgásvégrehajtási zavar miatt. Különböző mértékben előfordulhat a frontális lebeny, a kisagy vagy az agytörzsi magvak sérülésekor.
akinesia

akkomodáció
1. A szemlencse változtatja a fókuszt.
2. J. Piaget fejlődéselméletének alapfogalma, amely arra a folyamatra utal, amikor a gyermek meglévő sémáit az új tapasztalatokhoz igazítja. → *asszimiláció*
accomodation

A

A

akkulturáció

Az egyes emberek, családok, közösségek önként, vagy valamilyen más hatásra beilleszkednek egy új, domináns kultúrába. A folyamat eredménye gyakran az eredeti kultúra elvesztése.

acculturation

akmesztézia

1. Tűszúrásra való érzékenység.
2. Szúrás érzése a bőrön fájdalom nélkül.

acmesthesia

akroesztézia

1. Megnőtt érzékenység.
2. Végtagfájdalom.

acroesthesia

akrofóbia

Tériszony: magasságtól való félelem, ami súlyosabb esetekben *pánikroham*-hoz vezethet.

acrophobia

akromatikus

Nem színes, fekete-fehér.

acromatism

akromatopszia

A színészlelés elvesztése.

achromatopsy

akromegália

Az agyalapi mirigyben a növekedési hormon túltermelődése, amely a kéz, a láb és az arccsontok túlnövekedését eredményezi, anyagcserezavarok és magas vérnyomás társulhat hozzá. Kisebb mértékben terhesség során is megjelenik.

acromegalia

aktiváció

A kérgi ingerület felerősítését, az érzékelés élességét és magasabb cselekvésirányító hatásfokát biztosítja.

activation

aktivációs modellek

1. A kérgi ingerületi egyensúlyt kiemelő elméletek.
2. Memóriamodellek, melyek szerint a memóriában egy elem felidézése attól függ, hogy a kérdéses elem aktivációja elér-e egy bizonyos kritikus szintet.

activation models

aktivációs szint

Az agykéreg általános aktivációjának foka, amely meghatározza az ébrenlétet is. → *arousal*

activation level

aktív alvás

Elmélet, amely szerint az alvás alatt az agykéreg nem kikapcsol, csupán reorganizálódik. Ilyenkor a thalamuszból az ingereket nem fogadja.

active sleep

aktív észlelés

Elméletek, amelyek szerint az észlelés nem egyirányú, passzív információfelvétel, hanem aktív folyamat.

active perception

aktív terápia

A *terápián* résztvevő kliens aktív közreműködését igénylő terapeutikus elemek. Mozgás-, és zeneterápiában jellemző.

active therapy

aktualizálás

1. Helyzethez illesztés.
2. Önmegvalósítás. A meglévő képességek adaptív kibontakoztatása.

actualization

akupunktúra

Tradicionális kínai gyógymód, bőr alá helyezett tűk használatával enyhítik a fájdalmat, befolyásolják a zsigeri működést.

acupuncture

akusztika

A hangok kutatása.

acoustics

akusztikus

A hangokkal, ill. hallással kapcsolatos.

acoustic

akusztikus kódolás

Egy információ hallás-hangzás útján való megjegyzése.

acoustic coding

akusztikus puffer

A hanganyag rövid idejű tárolása.

acoustic puffer

akut

Hirtelen fellépő, gyorsan kialakuló folyamat.

acute

akut stressz-zavar

Trauma után fellépő *szorongásos zavar*, melyben a fő tünetek minimum egy hónapig fennállnak.

acute stress disorder

alak-háttér → *figura-háttér*

figure-ground organization

alakjelleg

Alaki minőség, a formák szervező elve.

Gestalt quality

alakkonstancia

A tárgy formájának élménye a retinakép változásai ellenére viszonylag állandó.

form constancy, shape constancy

alaklátás tényezői → *hasonlóság, közelség, jó folytatás*

Gestalt factors

alaklélektan → *Gestalt pszichológia*

Gestalt psychology

alapérzelmek

Azon *érzelmek*, amelyek kifejezése és megértése egyetemes. Legtöbben hat alapvető érzelem létezését fogadják el: öröm, harag, undor, meglepetés, szomorúság, aggódás.

basic emotions

alaphang

A kibocsátott akusztikus inger alapfrekvenciája által meghatározott hang, ez dönti el az általunk észlelt hangmagasságot. A felharmonikusokkal együtt alkotja a hangszínt, a zenei hangot.

fundamental tone

alaphártya

Membrán az emberi fülben, amely a hallóreceptorokat tartalmazó Corti-szervet tartja. Az alaphártya szerepet vállal az akusztikus ingerek erősítésében is, így segítve a hallást.

basilar membrane

alapízek, ízek

basic taste qualities

alapkategorizációs szint

A tudás hierarchikus szervezésében három szint közül a középső, a legtöbb megkülönböztető értékű tulajdonságot tartalmazó szint. Az állat-hal-harcsa hierarchiában a hal az alapszint.

basic category level

alapszínek, színek

*Additív színkeverés*nél a vörös, kék, zöld, amelyeket egymásra vetítve fehér színt kapunk. *Szubtraktív színkeverés*nél a magenta, cián, sárga, melyeket nem lehet egymásból kikeverni, de a többi szín kikeverhető belőlük.

primary colors

alapvető attribúciós hiba

Az a szociálpszichológia által azonosított jelenség, hogy mások viselkedé-

A

A

sének magyarázatakor hajlamosak vagyunk a személyek belső jellemzőinek szerepét túl-, a környezeti tényezőket pedig alábecsülni.
fundamental attribution error

alarm állapot
Az általános adaptációs szindróma első szakasza, mely a *szimpatikus idegrendszer* aktivitásával jár. 1. alarm-állapot vagy vészreakció 2. ellenállás 3. kimerülés
alarm stage

álasszociációk
Látszólagos, mellékes együttjáráson alapuló vélt kapcsolatok.
pseudo associations

albinóság
Pigmenthiány, amely recesszív allélkombináció következménye.
albinism

alexia
Az agykéreg (gyakran a bal okcipitális lebeny) sérülésének következtében előálló deficit, amely az írott szavak felismerésének képtelenségével jár.
alexia

alexitimia
Érzelmek megélésének és kifejezésének gyengesége.
alexitimy

alfahullámok
Ellazult ébrenléti állapotban, illetve az alvás első fázisaiban megjelenő 8–13 Hz közötti frekvenciájú, főként az okcipitális lebenyre jellemző agykérgi hullámok.
alpha waves

alfa-mozgás
Látszatmozgás, mely akkor keletkezik, ha eltérő méretű tárgyak 6 ms körüli gyakorisággal váltakoznak, a mozgásélmény egy tárgy növekedése és kisebbedése.
alpha movement

alfa-ritmus
Szinkronizált 8–13 Hz közötti frekvenciájú agyi aktivitás. → *alfahullámok*
alpha rythm

alfa-tesztek
1. Az I. Világháborúban az amerikai hadseregben használt csoportos írott intelligencia tesztek. → *béta-tesztek*
2. A software-ek felhasználói ellenőrzése.
Alpha tests, Army Alpha tests

algézia
Fájdalom iránti túlérzékenység.
algesia

algeziméter
Fájdalommérő készülék.
algesimeter

algofóbia
Beteges félelem a *fájdalom*tól, amely során a *félelem* fájdalmat szül, ami fokozza a félelmet, körkörössé téve az algofóbia dinamikáját.
algophobia

algolagnia
Szexuális zavar, amelyben az öröm forrása a fizikai fájdalom, különös tekintettel az erogén zónákon.
algolagnia

algométer
A fájdalom mérésére, illetve az ingerküszöbök megállapítására alkalmas eszköz.
algometer

algoritmikus eljárások
A problémamegoldás és döntés biztos eredményre vezető lassú, lépésenkénti eljárásai.
algorhythmic methods

alkalmasság
Egy adott tevékenység elvégzéséhez, pozíció ellátásához szükséges általános és speciális adottságok, képességek, készségek összessége. A várható teljesítmény jó előrejelzője lehet.
aptitude

alkalmassági vizsgálatok
A munkapszichológiában az egyéni tulajdonságok összehasonlítása az adott munkaköröknél elvárt értékekkel.
aptitude tests

alkalmatlanság
Képesség-, illetve felkészültségbeli hiány valamilyen tevékenység végzésére, valamilyen pozíció betöltésére.
inaptidude

alkalmazkodás
1. Az élőlények, élettevékenységek vagy szervek hozzáidomulása az új viszonyokhoz.
2. A szem egy kitüntetett képessége: különböző távolságban lévő tárgyaknak az éles képét megfelelő nagyságban tudja egyforma pontossággal az ideghártyára vetni. → *adaptáció*
adaptation

alkalmazott pszichológia
A pszichológia gyakorlati felhasználása, s ennek elmélete. Pl. klinikai pszichológia, iskolapszichológia, neveléspszichológia, munkapszichológia, szervezet-, reklám-, sport-, művészet-, kriminálpszichológia.
applied psychology

alkat
Valamely személyre tartósan jellemző, elsősorban öröklött tényezők által kialakított anatómiai, fiziológiai és pszichés tulajdonságok egymással dinamikus kapcsolatban álló rendszere, mely az egyén működésmódját alapvetően meghatározza.
constitution

alkattan
Abból a feltételezésből kiinduló személyiségfelfogás, hogy az öröklött testi-morfológiai-fiziológiai tulajdonságok alapvetően meghatározzák a lelki működést, egyes elméletekben a pszichés betegségeket is. A legismertebb rendszerek Hippokratesz-Galenusz, Kretschmer, Pavlov, Sheldon, Sigaud nevéhez kapcsolódnak.
constitutional theory

alkohol
Köznapi értelemben a bizonyos cukrokból erjesztéssel, élesztőgombák által előállított etilalkohol (etanol) jelölésére használjuk, mely színtelen, illékony, kellemes illatú, égető ízű, gyúlékony folyadék. Fiziológiai hatásai: a szívritmusváltozás, hajszálértágulás, testhő csökkenés, étvágy-, nyálelválasztás és gyomorsavtermelés fokozódás, reakcióidő növekedés, mozgáskoordinációs és légzési zavarok. Pszichikai hatásai kis mennyiségnél általában a szorongás és a gátlások oldódása, kellemes közérzet, jókedv, optimizmus, kritikátlanság, nagyobb mennyiségnél kötözködés, agresszivitás, depresszió, kontroll- és eszméletvesztés. A leggyakrabban és legrégebb óta használt pszichoaktív szer, melyre fokozatosan tolerancia épül ki, és huzamosabb ideig tartó rendszeres

A

A

fogyasztása esetén addiktív lehet. Nincs specifikus receptora, a GABA-ra, a legfontosabb glutamát receptorra (n-metil-D-aszpartát NMDA) hat, befolyásolja a szerotonin, a dopamin és a noradrenalin anyagcserét.
alcohol

alkoholfogyasztás
Etilalkohol különböző összetételű italokon keresztül történő felvétele.
alcohol consumption

alkoholfüggőség
Tartós és rendszeres alkoholfogyasztás és az ebből adódó fizikai-lelki zavar.
alcohol dependence

alkoholizmus
Rendszeres és kényszeres alkoholfogyasztás miatt előálló testi, pszichés és társadalmi zavar. Kialakulásának szakaszai: 1. Tüneti: társas ivás, feszültségcsökkentő ivás. 2. Bevezető: emlékezetkiesések, titkolt ivás, ivás – bűntudat. 3. Akut: kontrollvesztés, az ivás racionalizálása (alibik), az alkoholfogyasztás köré rendeződő életvitel. 4. Krónikus: elhúzódó, ismétlődő alkoholmérgezések, erkölcsi értékvesztés, gondolkozási zavarok, alkoholos pszichózis, félelmek, tolerancia csökkenés, súlyos testi szövődmények.
alcoholism

alkoholos hallucinózis
Az *alkoholos pszichózis* részeként, de önállóan előforduló kórkép, melyben a személyeket fenyegető, szorongáskeltő hallásos és vizuális hallucinációk kínozzák. Hangok szidják, gyalázzák őket, és – különösen *delirium tremens*ben – apró, mozgó lények, egerek, patkányok, pókok hemzsegnek körülöttük. Az állapot nyugtatókra jól reagál.
alcohol hallucinosis

alkoholos pszichózis
Alkoholintoxikáció vagy megvonás során kialakuló, hallásos és vizuális hallucinációkkal, üldöztetéses téveszmékkel, agresszív, paranoid viselkedéssel jellemezhető pszichiátriai kórkép.
alcohol-related psychosis

állapotfüggő tanulás
A *felidézés* nagyobb teljesítményű, ha az emlékező ugyanolyan állapotban van felidézéskor, mint *tanulás*kor. Kitüntetett tényezői a környezet, a tudat- és érzelmi állapot, s a szenzoros modalitás. → *kontextusfüggő emlékezet*
state-dependent learning

állatpszichológia
Az állatok viselkedését kutatja és magyarázza a Morgan-kánonból kiindulva, mely szerint egy tevékenység magyarázatához nem szükséges magasabb szintű lelki folyamat, ha alacsonyabb szintűvel is magyarázható. Az újabb etológiai és kognitív pszichológiai megfigyelések és vizsgálatok egyre több magasabbrendű megismerési folyamatot mutatnak ki egyes fajoknál, különösen a főemlősöknél. → *összehasonlító pszichológia*
animal psychology

allél
A *kromoszóma* egy adott *lókuszán* található *gén* változata.
allele

allergia
Az immunrendszer heves reakciója egyébként ártalmatlan ingerekre.
allergy

alliesztézia
Az a jelenség, hogy szenzoros ingerek élvezeti értéke az élőlény belső állapotától függően lesz kellemes vagy kellemetlen. A belső állapotot fiziológiai (vércukorszint, testhőmérséklet, hormonok szintje) és pszichés tényezők (emléknyomok, attitüdök) egyaránt befolyásolhatják (jobban esik az étel, ha valóban éhesek vagyunk).
alliesthesia

allocentrikus referenciakeret
Saját testen kívüli, annak mentális vonatkozásaitól (érzelmek, motiváció) független, környezeti referenciapont, a látott világ egy adott tárgy tengelyeihez viszonyítása (eleje, háta).
allocentric reference frame

allocheiria
Megváltozott *percepció,* a beteg az ingert az ellentétes testfélről érkezőnek ítéli meg.
allocheiria

alloerotizmus
Másik személy felé irányuló *szexuális* vonzalom.
alloerotism

álmatlanság, inszomnia
A leggyakrabban előforduló alvászavar, az el- vagy átalvás képtelensége. Nem az alvás abszolút mennyisége számít, hanem a szubjektív közérzet, és gyakori, hogy az érintett személy többet alszik, mint gondolná, csak éppen nem tudja kipihenni magát. → *alvászavarok*
sleeplessness, insomnia

alogia
A *beszéd* szegényessége, a beszédfluencia és beszédproduktivitás csökkenése. Az értelmi *retardáció*, a *skizofrénia* és a *motoros afázia* tünete lehet.
alogia

álom
A gyors szemmozgásos (paradox) alvási szakaszokban megjelenő mentális folyamat, melyben az éber fantáziával megegyező vizuális élességű, a szemantikus és a vizuális memóriát egyaránt mozgósító, szekvenciálisan és narratívan szerveződő, gyakran bizarr képsorok jelennek meg előttünk. Jellemző rájuk az érzelmi telítettség, az idői, helyszíni, személyi bizonytalanság, a folyamatosság hiánya és az össze nem illés.
dream

álomelemzés
Az álmok tartalmának megismerése, leírása, többféle megközelítés szerinti értelmezése. Mivel az éber állapotra jellemző viselkedések, érzelmek, gondolatok és az álomtartalmak között kimutatható bizonyos folytonosság, következtetéseket vonhatunk le belőlük az egyén kognitív stílusára, érzelmi-motivációs jellemzőire. A *pszichoanalitikus módszerek*ben az elemzés a *tudattalan* intenciókra, a *kognitív folyamatok* elméleteiben a *reprezentációk* manipulációjára irányul.
dream analysis

álomfejtés
A freudi álomértelmezés szerint vezérelt *álomelemzés*, mely során a manifeszt álomtartalmaktól *szabad asszociáció*val el lehet jutni a latens álomtartalmakig. → *manifeszt álomtartalom*, → *latens álomtartalom*
interpretation of dreams

A

A

álommunka

E folyamat során nyeri el egy *tudattalan* (latens) *álomtartalom* azt a formáját, amely az *álom*ban nyilvánvaló, *tudat*os (manifeszt) módon jelenhet meg.
dream work

álomtartalom

Az elfojtott, éber tudatból kiszorított impulzusok az ún. cenzor éberségétől függően még az álomban sem jelenhetnek meg a maguk pőre valóságában, hanem szimbolikus formát kell ölteniük. Az álom közvetlenül tapasztalt, azaz manifeszt tartalma ezt a kódolt üzenetet hordozza, amelyet meg kell fejtenünk ahhoz, hogy eljussunk az igazi, a tudattalanból érkező üzenetekhez, vagyis a latens tartalomhoz. → *manifeszt álomtartalom*, → *latens álomtartalom*
dream content

alsó küszöb

A legkisebb észlelhető inger, pl. a legalacsonyabb hangmagasság.
lower threshold

alszemélyiségek

1. A disszociatív identitászavar (többszörös személyiségzavar) kritériuma egyetlen egyénen belül két vagy több identitás vagy személyiség jelenléte. Az ún. elsődleges, az egyén nevét hordozó identitás mellett több, akár tucatnyi alszemélyiség is kialakulhat, amelyek mind eltérő tulajdonságokkal (és néha fiziológiai jellemzőkkel) bírnak.

2. A transzperszonális pszichológia szerint egyes pszichoszociális helyzetekben átmenetileg megjelenhetnek és átvehetik az irányítást olyan személyiségrészeink, amelyek hatékonyabbak tudnak lenni az adott problémák megoldásában. Egy embernek tucatnyi alszemélyisége is lehet, más megközelítésben ezeket társas szerepeink csalogatják elő belőlünk.
subpersonalities

általános adaptációs szindróma, ÁAS

Selye János szerint az élő szervezet bizonyos nemspecifikus károsító hatásokra (stresszorokra) hasonló, három fázisra bontható módon reagál. 1. alarm-állapot vagy vészreakció, amikor veszély megjelenésére működésbe lép a szimpatikus idegrendszer, 2. az ellenállás szakasza, amikor az élőlény támadással vagy meneküléssel próbálja megoldani a helyzetet, 3. a kimerülési szakasz, amennyiben a támadás vagy menekülés eredménytelen volt.
general adaptation syndrome, GAS

általános akarat

Rousseau társadalomelméletének központi fogalma. Az általános akarat az állam valamennyi tagjának állandó, közérdeket kifejező, valamint szabadságot megvalósító akarata.
(fr) **volonté générale**

általánosítás

1. *Fogalomalkotás*ban, problémamegoldásban a közös jellemző felismerése a különböző egyedek között.

2. *Kondícionálás*ban a feltételes válasz megjelenése a feltételes ingerhez hasonló ingerekre.
generalization, *(GB)* **generalisation**

általános képesség, kompetencia

A életben maradáshoz szükséges emberi tulajdonság annak jellemzésére, hogy a személy mennyire képes erőforrásait (attitűdök, diszpozíciók, stb.) a problémamegoldás szolgálatába állítani.
competence

általános parézis

Vissza nem fordítható, az egész testre kiterjedő progresszív betegség, melyet fizikai és mentális tünetek (pl. bénaság és nagyzásos téveszmék) egyaránt kísérhetnek.
general paresis

általános pszichológia

A psziché működés alapjelenségeivel foglalkozó tudományterület.
general psychology

altáplálás

Állatkísérleteknél alkalmazott táplálási módszer az *éhség*érzetet befolyásoló *tanulás*i folyamatok vizsgálatára. A beérkező táplálék szabályozható mennyisége egy sipolyon keresztül elhagyja a testet, így nem emésztődik meg. → *éhségjelzők*
sham feeding

altatók

→ *nyugtató- és altatószerek*

alterego

Hasonmás. A *pszichoanalízis*ben H. Kohutnál tükörkép, amelyben az egyén úgy éli meg magát, mint valakihez hasonlítót.
alter ego, alterego

alternáló tudatállapot

Koncentrált és szétszórt, éber és kómaszerű tudatállapotok váltakozása.
alternating states of consciousness

altruizmus

Olyan önként vállalt áldozatkész és önzetlen viselkedés, amelyből az altruista embernek semmilyen előnye nem származik, és jutalmat vagy viszonzást sem kap érte.
altruism

alulról felfelé irányuló folyamatok

Azok a folyamatok az észlelésben, tanulásban, emlékezetben és a megértésben, amelyeket kizárólag a bemeneti információk határoznak meg, és alig függenek az élőlény előzetesen szerzett tudásától, és elvárásaitól.
bottom-up processes

alvajárás

Az éjszakai alvás első harmadára jellemző alvászavar, elsősorban gyerekeknél. Az alvó felkel és járkál, anélkül, hogy ennek tudatában lenne vagy később emlékezne rá. → *alvászavarok*
sleepwalking, noctambulism, somnambulism

alvás

Ciklusosan megjelenő, aktivitáscsökkenéssel, az érzékelési küszöb megemelkedésével, sajátos agyi elektromos tevékenységgel kísért módosult tudatállapot, melynek sem okát, sem funkcióját nem ismerjük pontosan. Négy, az alvás mélységével jellemezhető szakaszra osztható, melyet minden ún. alvási ciklus végén egy gyors szemmozgással járó periódus egészít ki. Ebben a 90 percenként visszatérő szakaszban jelennek meg az álmok. A különböző fajok alvásigénye más és más, míg az ember 8, a kecske csak 3,

A

A

a denevér pedig csaknem 20 órát alszik.
sleep

alvási apnoe
Alvás közben jelentkező légzéskimaradás, legtöbbször horkolással jár együtt, s élettanilag igen kedvezőtlen következményekhez, olykor halálhoz vezet.
sleep apnea

alvási drive
Az alvás homeosztatikus drive elmélete szerint a szükséges *alvás* mennyiségét és minőségét meghatározó *belső késztetés*.
sleep drive

alvási orsók
A II. alvási szakaszban megjelenő jellegzetes 12–16 Hz-es modulált amplitúdójú hullámformák.
speelp spindles

alvási rémület, lidércnyomás, pavor nocturnus
Tipikusan gyerekeknél (főleg kisfiúknál) az alvás első harmadában pánikszerű félelemmel, sikoltozással, heves testmozgással, erőteljes vegetatív izgalmi jelekkel (remegés, izzadás, szapora pulzus és légzés) megjelenő alvászavar. A roham alatt alig ébreszthetőek, külső ingerekre nem reagálnak, felébredve ugyanakkor szinte nem emlékeznek semmire. Felnőtt korukra általában kinövik.
night terror, sleep terror

alvási szakaszok
Az alvás során mérhető *agyi elektromos hullámok* eltérő mintázata alapján meghatározott szakaszok. → *REM-alvás, NREM-alvás*
sleep periods

alvásmegvonás
A személy alvásának megakadályozása, mely pszichés és szomatikus elváltozásokat okoz. 100 óránál hosszabb alváshiánynál a személyiség leépül, viselkedése paranoid és agresszív lesz, érzékcsalódásokat él át. Az emlékezeti funkciók és az immunrendszer is romlik.
sleep deprivation

alvászavarok
Bizonyos organikus, ill. pszichés betegségek, esetleg túlzott stressz hatására az alvás folyamatában bekövetkező problémák (pl. az egyén nehezen alszik el, éjszaka többször felriad, reggel túl korán ébred, légzési probléma lép fel, túl aluszékony stb.). Megkülönböztetünk *disszomniá*kat és *paraszomniá*kat.
sleep disorders

Alzheimer-kór
A *demenciák* egyik leggyakrabban, általában 65 év felett, de egyik altípusában már korábban is előforduló formája, melynek alapvető tünete az emlékezetzavar.
Alzheimer's disease, Alzheimer disease

amaurosis idiotica familiaris
Többféle öröklődő, főleg központi idegrendszeri tünetekkel járó zavar gyűjtőneve, melyeknél az ideg- és egyéb szövetekben, a sejteken belül lerakódó lipidpigmentek degeneratív elváltozásokat okoznak. A felnőtt- és serdülőkori formájánál jóval gyakoribb, gyermekkori változata 2-4 éves korban jelentkezik, és 4-8 éves korban halálhoz vezet.
amaurotic familial idiocy, neuronal ceroid lipofuscinosis

ambivalencia
A személyben kialakult ellentétes, vagy egymást kizáró érzelmek valaki vagy valami iránt.
ambivalence

ambivalens kötődés → *bizonytalan kötődés*
insecure attachment

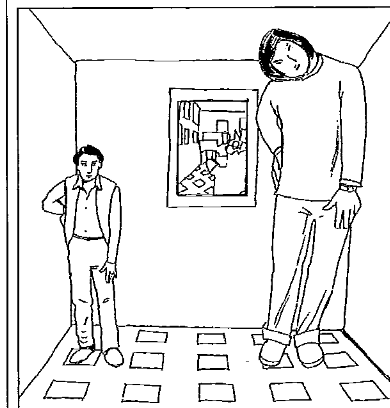
ambivertált
Extrovertált és *introvertált* személyiségjegyeket egyszerre mutató személy. Csikszentmihályi M. szerint a kreatív ember egyik igen fontos jellemzője.
ambivert

ambliopia
Rendszerint az agy kóros működése miatt bekövetkező tompalátás, a látás csökkenése. Az agy nem veszi tudomásul a szem felől érkező képet. Kizárólag gyermekkorban alakul ki.
ambliopy

amencia
Gondolkodás szétesése, illetve súlyos gondolkodásfejlődési zavar.
amentia

amerikai jelnyelv
ASL (Ameslan); az Egyesült Államokban a siketek számára kidolgozott jelnyelv. Mivel – a többi jelnyelvhez hasonlóan – nyelvtani és mondattani felépítése különbözik a beszélt nyelvekétől, alkalmazása nem korlátozódik az angol nyelvterületekre. Kanada frankofón államaiban és Mexikóban is használják, ám a Nagy-Britanniában elterjedt BSL-től annyira különbözik, hogy „beszélői" nem értik meg egymást. A kézmozdulatokra épített jeleléseket a mimika (szemöldök felvonása-leeresztése) és a testnyelv épp úgy árnyalják, ahogy az élőbeszédet a hanghordozás vagy a hangsúly. Az ASL az első sikeres, nyelvi szimbólumokat használó kommunikációs eszköz emberek és állatok között (lásd Gardner házaspár Washoe nevű csimpánza), ugyanis a csimpánzok hangképző szerve nem teszi lehetővé a humán vokalizációt.
American Sign Language

Ames szoba
A nagyság-távolság *invarianciá*t kihasználó helyiség, amelynek a mennyezete lejt, falai nem derékszögben találkoznak, s hátsó falának egyik vége beljebb van, mint a másik. Mivel csak egy kis lyukon lehet bekukucskálni, a szoba „normálisnak" tűnik, s így ha két ember beáll a két hátsó sarokba, akkor a távolabbi és magasabb sarokban lévő jóval kisebbnek tűnik, mint a másik, aki közelebb van a szemlélőhöz, és jobban kitölti a függőleges teret.
Ames-room

Ames szoba

A

A

amfetamin eredetű pszichózis

Túlzott amfetamin fogyasztás hatására fellépő *skizofrénia*szerű pszichotikus állapot. Hiperaktivitás és hallucinációk jellemzik. → *amfetaminok*

amphetamine psychosis, amphetamine induced psychosis

amfetaminok

A központi idegrendszerre ható szorongást, gyorsuló szívverést, megnövekedett pulzust kiváltó serkentőszerek. A mesterségesen előállított alkaloida és származékai kábítószerek alapanyagai is (a metamfetamin „Speed", a metiléndioximetamfetamin „Ecstasy"). → *amfetaminok biológiai hatása*

amphetamines

amfetaminok biológiai hatása

Az amfetaminok a központi idegrendszert stimuláló szerek, amelyek izgalmat, ingerlékenységet, szorongást, és megnövekedett szívritmust okoznak. Lipofil jellegüknek köszönhetően átjutnak a vér-agy gáton, ahol felszabadítják a szerotonin, dopamin és noradrenalin raktárakat. → *amfetaminok*

amphetamion biological effects

amimia

Képtelenség nem verbális *kommunikáció* produkciójára és megértésére. Szűkebb értelmében az *érzelmek* mimikai kifejezésének képtelensége.

amimia

amnesztikus szindróma

Zárt koponyasérülés következtében, a koponyasérültekre jellemző szélesebb körű rendellenességek nélkül előálló tiszta *amnézia*.

amnestic syndrome

amnézia

Az emlékezet zavara. Létezik részleges vagy teljes, *pszichogén* (lelki eredetű) vagy *organikus* (szervi eredetű), illetve időiségét tekintve *retrográd* vagy *anterográd amnézia*. Jellegzetes okai idegi baleset, stroke, tartós droghasználat, idült drogabúzus.

amnesia

amodális kiegészítés

Olyan dolgokat is érzékelünk, amelyeket a vizuális inger nem tartalmaz. Például a tárgyak takarásban lévő részeinek észlelése.

amodal completion

amplitúdó

Egy hullám oszcillációjának (pozitív és negatív kilengéseinek) egy hullámhosszon belül mért legnagyobb mértéke. Ez adja meg pl. a *fény*, a *hang* intenzitását, az agyi elektromos hullámok egyik jellemzőjét.

amplitude

amygdala

Az agy limbikus rendszerének az érzelmi viselkedésért felelős, az emlékezet és az *arousal* közötti kapcsolatot is szabályozó része.

amygdala

anafia

A *taktilis érzékelés* zavara: a taktilis ingerek észlelésének képtelensége.

anaphia

anafora

1. Retorikai fordulat; egy szó vagy szócsoport ismétlése egymást követő nyelvi vagy verstani egységek elején. Lehet totális (főnevek ismétlődései) és részleges visszautalás (egész-rész viszony).

2. Az ismétlődő nyelvi egység (szó, szócsoport) az egymást követő mondatok elejére kerül.

anaphora

anagogikus

A *tudattalan* erkölcsi, szellemi és allegorikus vonásokból kialakult tendenciák megjelölésére Carl Gustav Jung által bevezetett fogalom.

anagogic

anagramma

Egy szó betűinek összecserélése nyomán egy másik értelmes szó jön létre (pl. 'tábor' → 'bátor'). A pszichológiában problémamegoldási és emlékezeti feladatként alkalmazzák.

anagramma

anaklitikus depresszió

René Spitz által bevezetett fogalom. A már kialakult és jól működő anya-gyermek kapcsolat megszakadása miatt az egy évesnél fiatalabb gyermekeknél kialakuló, akár halálhoz vezető *depresszió* leírására. → *szeparációs szorongás*

anaclytic depression

analgetikumok

Fájdalomcsillapítók.

analgesic

analgézia

A *fájdalom* érzésének képtelensége, vagy a fájdalom tudatos *észlelés*ének blokkolása.

analgesia

anális erotizmus

Végbélnyíláshoz tartozó érzékiség.

anal eroticism

anális szakasz

Freud pszichoszexuális fejlődési szakaszai közül a második, amelyben a libidó a végbélnyílást és annak környékét szállja meg, s a gyerekek székletük visszatartásában, illetve elengedésében találnak örömöt. → *anális személyiség*

anal stage

anális személyiség

Freud második pszichoszexuális szakaszában való fixáció okozza. Két típusa az anális kiürítő (kegyetlen, rendetlen, pusztító) és az anális visszatartó (merev, kényszeres, rendmániás, fukar, gyűjtögető).

anal personality

analitikus elmélet

1. Pszichoanalitikus elméletek megnevezésére használt rövid terminus.
2. Carl Gustav Jung nevével fémjelzett pszichoanalitikus iskola. A mélylélektani erők és motivációk egyéni oldalát célozza meg, szemben a *kollektív tudattalan*nal.

analytic theory

analízis

1. Részekre bontás, elemzés.
2. Magasabb matematikai fejezet.
3. Terápiás folyamat, melynek célja az elfojtott tudattalan konfliktusok felszínre hozása és feldolgozása.

analysis

analógiás teszt

Hasonlóság vagy összhang alapján megoldandó feladatsor. (Például kutya: állat, káposzta: ?)

analogies test

analógia törvénye

Az ember (és az állatok) reakciói új helyzetekben a korábbi hasonló helyzetekben mutatott reakcióikhoz hasonlóak.

law of analogy

A

A

anamnézis
Kórelőzmény, melynek feltárása (egyes élettörténeti mozzanatok, a panaszok kezdete és lefolyása, a családban előforduló betegségek) alapvetően fontos a terápiás beavatkozás megkezdése előtt.
anamnesis

anartria
A beszédhez szükséges motoros képességek elvesztése, a szükséges izmok bénulása miatt fellépő beszédzavar. → *dizartria*
anarthria

androgének
A hím nemi hormonok közös neve, melyek közül a legismertebb a tesztoszteron.
androgenes

androgenizáció
A magzati fejlődés során az androgén hatása az anatómiai és agyfejlődésre.
androgenization, *(GB)* **androgenisation**

androgínia
A férfias és nőies tulajdonságok együttes előfordulására utal (a görög kifejezés a férfi és a nő szó kontaminációja). **1.** Hagyományosan a hermafroditizmussal rokon értelemben használták, arra a jelenségre, amikor valaki férfias és nőies nemi jellegeket egyaránt hordoz. **2.** A társadalmi nemek felől megközelítve olyan embereket jelölnek vele, akik nem illenek bele maradéktalanul egyik társadalmi nem kategóriájába sem. Vagy túl sok, az ellenkező nem sajátjának tekintett pszichés-kognitív tulajdonsággal bírnak, vagy valahol a két nem között érzik magukat, se nem férfiasak, se nem nőiesek.
androgyny

anesztézia
A *fájdalom* és az érintés *érzékelésének* blokkolása vagy gyengítése.
anesthesia, *(GB)* **anaesthesia**

angiotenzin
A szomjúság szabályozásában ez a hormon, szomjúságérzetet és só iránti étvágyat együttesen vált ki.
angiotensin

anhedonia
Öröm érzésének képtelensége.
anhedonia

animizmus
A gyermeki, s egyesek szerint a *primitív gondolkodás* jellemzője, mely a tárgyakat antropomorf módon lelki jelenségekkel ruházza fel. (Pl. „csúnya, gonosz asztal".) → *antropomorfizmus*
alnimism, animistic thought

anomália
A normálistól eltérő viselkedés, illetve mérési érték.
anomalia

anomaloszkóp
Színérzék-rendellenesség vizsgálatára szolgáló készülék.
anomaloscope

anomia
A társadalmi normáktól való eltérés.
anomy

anómiás öngyilkosság
Bizonytalan társadalmi helyzetben lévő személy által elkövetett öngyilkosság.
anomic suicide

Anonim Alkoholisták, AA
Névtelen Alkoholisták. A leszokott, vagy leszokóban lévő alkoholisták önsegélyező, támogató, terápiás szervezete.
Alcoholic Anonymous

anonimitás
1. Névtelenség.
2. A tudományos közleményekben és klinikai beszámolókban a személyiségi jogok védelme.
3. Az anonimitás ígérete vizsgálatokban az őszintébb válaszokat hivatott kiváltani.
anonimity

anorexia nervosa, AN
Szándékos, drasztikus fogyással jellemezhető evészavar, melyben a testsúly legalább 15%-kal alacsonyabb a még normálisnak tekinthetőnél. Torz *testkép*pel, s a betegségbelátás teljes hiányával, az elhízástól való kóros félelemmel, kényszeres testedzéssel jár. Fiatal lányok betegsége, akik a soványság következtében elveszítik nőies jellegeiket. A betegség megfelelő kezelés nélkül gyakran halálhoz vezet. → *evészavarok*
anorexia nervosa, AN

anorthopia
Látászavar, melyben egyenes vonalakat görbének lát a személy.
anorthopia

anoxia
Szülés közben, a csecsemő oxigénellátásában fellépő zavar.
anoxy

anozmia
A szagok felismerésére való képtelenség (szagvakság, szagsüketség).
anosmia

antagonisták [drogoknál]
Más drogok hatását módosító vagy gátló szerek.
antagonist drugs

anterior rendszer
Idegi struktúrák, melyek az agy elülső részén találhatóak, s a tárgy bizonyos tulajdonságának (kivéve a helyének) a szelektív figyeléséért felelősek.
anterior system

anterográd
Időben előrefelé ható.
anterograde

anterográd amnézia
Organikus emlékezetvesztés, gátolja a tanulást, a napi események folyamatos követését és a hétköznapi életvezetést is. Előrefelé, a traumatikus eseményt követő dolgokra hat: a *retrográd amnézia* ellentéte.
anterograde amnesia

anticipáció
1. Elővételezés, elvárás, várakozás.
2. A viselkedés vagy gondolkodás céljainak elvárása, előrevetítése.
3. Sorozat-tanulási helyzetben a későbbi válasz elővételezése, megjelenése rossz helyen, beszédben egy később következő szótag vagy szó előretolulása.
anticipation

anticipált válasz
A válasz megjelenése a specifikus kiváltó *inger* hiányában, de annak *anticipáció*ja mellett.
anticipatory reaction

antidepresszánsok
A depresszió tüneteit enyhítő gyógyszerek, melyek hagyományosan a *MAO-bénítók*at és a *triciklikus antidepresszánsok*at, újabban pedig a *második generációs antidepresszánsok*at foglalják magukba. A ma már ritkán

A

A

használt *amfetaminok* csak az aktivitásszintet fokozzák, az örömérzést nem.
antidepressant drugs

antidiuretikus hormon → *ADH*
antidiuretic hormone

antigének
Az *immunrendszer*t stimuláló, a szervezet védekezőreakcióját beindító molekulák. → *antitestek*
antigens

antipszichotikumok
Elsősorban skizofrén betegeknél alkalmazott, a tüneteket a dopaminaktivitás, illetve a dopamin D-2 receptor túlműködésének fékezésével enyhítő szerek tartoznak ide. Az elsőként felfedezett vegyület a klórpromazin volt, melyet számos további neuroleptikum követett.
antipsychotic drugs

antireoszkóp
Régebben a vízesés-illúzió előállítására használt mechanikus berendezés. Egy csíkozott szalag mozog egy hasonló csíkozású ernyő nyílása mögött. → *mozgási utóhatás*
antirheoscope

antiszociális
A társadalmi normákkal meg nem egyező viselkedésminta.
antisocial

antiszociális személyiség
Agresszivitással, a társadalmi normák áthágásával, így pl. bűnelkövetéssel, droghasználattal, mások jogainak megsértésével jellemezhető személyiségzavar, ami a bűntudat és a szorongás hiányával jár együtt.
antisocial personality

antitestek
Az immunrendszer által termelt, antigének azonosítására és semlegesítésére képes fehérjemolekulák.
antibody

Anton-szindróma
Anton-Babinski szindróma, agyvérzés vagy agysérülés következtében előálló kérgi vakság, miközben a személy azt állítja, hogy lát.
Anton syndrome

antropofóbia, taijin kyofu sho
Japánokra jellemző, kultúraspecifikus szindróma. Jellegét tekintve hasonló a nyugati kultúrák *társas fóbia* diagnosztikai kategóriájához, az egyén azonban nem amiatt fél, mert ő maga zavarban van, hanem amiatt, hogy valamilyen tulajdonságával másokat zavarba hoz.
anthropophobia, taijin-kyofu-sho

antropoid
Emberszabású, emberhez hasonló. Magasabbrendű főemlősök, primáták szinonimája.
anthropoid

antropológia
Embertan. Genetikai-testi, kulturális és pszichológiai tényezőkkel foglalkozó ágakra osztható.
anthropology

antropometria
Az *antropológia* egy ága, amely az eltérő rasszú, nemű, stb. emberek testi tulajdonságaival foglalkozik.
anthropometry

antropomorfizmus
Nem emberi dolgok (pl. tárgyak, természeti jelenségek, állatok) emberi tulajdonságokkal történő felruházása.
anthropomorphism

anyához való kötődés
Az anyához fűződő tartós érzelmi kötelék, mely a 7-9. hónaptól alakul ki.
attachment to the mother

anyai ösztön
Nőstények utódok produkálására és gondozására irányuló *belső késztetése*.
maternal drive, maternal instinct

anyai viselkedés
Jellegzetes gondozó, tápláló, tisztogató, tanító viselkedésformák állatoknál és embernél.
maternal behavior

APA
Az USA pszichológiai társasága. A világ legnagyobb nemzeti pszichológus szervezete, melynek 200.000 feletti tagja van, 100-nál több folyóiratot ad ki, s a nemzetközi publikácós sztenderdek forrása.
APA, American Psychological Association

apa iránti biztonságos kötődés
Az anya, vagyis optimális esetben az elsőszámú gondozóhoz való kötődés mellett fontos az apához való kötődés is, ami akkor biztonságos, ha az apa jelenlétében a gyermek nyugodt, explorál, az idegenekkel barátságos. Az apa hiányára nyugtalansággal, distresszel reagál, míg visszatértére örömmel és más pozitív érzelmi megnyilvánulásokkal.
safe attachment to father

apátia
A frusztráció eredményeképpen fellépő érdektelenség, közömbösség, kedvetlenség, mely sok pszichés betegség kísérő tüneteként is jelen van.
apathy

aplysia
Tengeri csiga. A tanulás alapmechanizmusainak megértésében fontos kísérleti állat.
aplysia

apnoé
Légzési rendellenesség, melyben a személy alvás közben akár harminc vagy annál több másodpercen keresztül nem vesz levegőt.
apnea

apopatetikus
Viselkedésforma: a személy mások jelenlétében feltűnően megjátszottan viselkedik.
apopathetic

apoplektikus
„Agyvérzésre hajlamos". Az *alkattan* egyik típusa. Széles mellkas, vastag nyak, nagy zsírpárnák jellemzik. Stiller Bertalan (1837–1922) írta le.
apoplectic type

apparátus
1. Az élőlény létező vagy feltételezett szerveinek csoportja, amely adott funkciót lát el.
2. A pszichoanalízisben a lelki élet felépítése.
apparatus, set

appercepció
1. Egy újszerű tárgy, esemény észlelése a már meglévő tapasztalatok fényében.
2. G. W. Leibniz az azonosítási aktussal jellemzett, egyértelmű megismerésre használta elsőként e fogalmat.
apperception

A

A

apraxia

A központi idegrendszer sérülése miatt, jól begyakorolt, sztereotíp mozgások elvégzésére irányuló képességek elvesztése.

apraxia

áramlat, flow

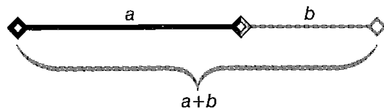
A Csíkszentmihályi Mihály által kidolgozott jelenség egy tevékenységben való önfeledt elmerülés lelkiállapotára utal, amikor biztosak vagyunk abban, hogy megbirkózunk az éppen végzett feladattal, s lépésről-lépésre haladunk célunk felé. Miközben folyamatosan visszajelzést kapunk elért eredményeinkről, kizárólag a feladatra összpontosítunk, éntudatunk eltűnik, időérzékünk torzul, tudatállapotunk magas fokon rendezett. A cselekvés jutalma önmagában a cselekvésben van. Ilyen tevékenységek lehetnek tipikusan a játékok, a művészet, rituálék, a sport, de mindent lehet flow-élményben végezni.

flow

aranymetszés

A nagyobb rész úgy aránylik az egészhez, mint a kisebb rész a nagyobbhoz (1.61803399). Az ókor óta fontos esztétikai preferenciaelv.

golden ratio, golden section

Aranymetszés

arányskála

Mérési skála, mely az *intervallumskálák* jellemzői mellett természetes nullaponttal és egyenlő értékközökkel rendelkezik, s így mennyiségi következtetések levonására alkalmas. Lásd életkor, hőmérséklet, távolság, reakcióidő megállapítása.

ratio scale

arányterv

Operáns kondicionálás során a megerősítések és a válaszok arányán alapuló elrendezés. Lehet rögzített (pl. minden második válasz kap megerősítést), illetve változó (pl. egyszer 4, másszor 2 válasz után érkezik megerősítés, átlag minden harmadik válaszra).

ratio schedule

arcfelismerés

Az emberi arc és a konkrét személy felismerése.

face recognition

archetípus

Tárgyak vagy élőlények ősi típusa. A pszichológiába Carl Gustav Jung vezette be a *kollektív tudattalan* összetevőire, melyek archetípusos képekben (anyakép, apakép, stb.) fejeződnek ki.

archetype

architektúra

1. Építészet, épület.
2. A gondolkodás és érzésvilág viszonylag állandó rendszere.

architecture

arckifejezés

Az arcnak az izmok összehúzódása-ellazulása következtében kialakuló játéka. → *mimika*

facial expression, mimics

arcpreferencia

Az embernél újszülött kortól meglévő preferencia a humán arcok iránt. A jelenséget vizsgálják emberszabásúaknál is.

face preference

Arisztotelész-illúzió

Tapintási illúzió, csukott szemmel s keresztezett ujjakkal érintve egy golyót, két tárgyat észlelünk.

Aristotle's illusion

aritmománia

Számolási kényszer. A kényszerbetegség viselkedésben is megnyilvánuló egyik típusa.

arithmomania

árnyalatok dimenziói

Olyan dimenziói a színeknek, melyek által a fény hullámhosszából adódóan megkapjuk a fő színneveket, azaz a pirosat, zöldet, kéket és sárgát.

hue dimensions

árnyék

1. A megvilágítás változásai egy felületen a fényforrás takarásának hatására. Fontos szerepe van a tárgylátásban. → *árnyékolás*
2. A jungi analitikus pszichológiában az egyéniség „negatív" része, vagyis a rejtett, előnytelen tulajdonságok, a hiányosan kifejlődött funkciók és a személyes tudattalan tartalmainak summája.

shadow

árnyékolás

1. A visszavert *fény* fokozatos változása háromdimenziós tárgyak felszínén. Ez egyben monokuláris jelzőmozzanat is, ami a tárgyak mélységészlelését is befolyásolja. → *monokuláris jelzőmozzanatok*
2. Mérőberendezések védelme elektromos és mágneses zajoktól. (Pl. a laboratórium falának hálóval befedése.)

shading

arousal

Izgatottság. Váratlan, új helyzetekben megjelenő központi idegrendszeri gerjesztettségi állapot. Többek között az alfa hullámok blokkolásával, felgyorsult szívveréssel, megemelkedett vérnyomással, megnövekedett válaszkészséggel járó élettani és lelkiállapot.

arousal

arousal-mintázatok

Az *arousal* egyes összetevőinek helyzeti és személyi eltérései.

arousal patterns

arousalszint

Az agykérgi gerjesztettség *arousal* szintje.

arousal level

artefaktum

1. Ember által létrehozott, mesterséges vagy kitalált tárgy.
2. Kísérletekben a kísérleti elrendezésből adódó hiba, annak az eredményeket módosító mellékterméke, műtermék.

artefact, *(GB)* artifact

arterioszklerózis

Leggyakrabban idős korban fellépő tünet: az artériás rendszer ereinek megkeményedése.

arteriosclerosis

artificializmus

A piaget-i művelet előtti szakaszban levő gyermek egyik, a világ megértéséhez alkalmazott elve, amely a természet valamennyi jelenségét emberi beavatkozás művének tekinti (a tengereket az emberek hordták tele vízzel, a vulkánokat belülről törpék működtetik). A természetnek az emberi tevé-

A

A

kenységhez való asszimilációja, mely a megfelelő ismeretek hiánya miatt a természeti népek gondolkodásában, meséiben, mítoszaiban is megjelenik. → *művelet előtti szakasz a kognitív fejlődésben*

artificialism

artikulációs elnyomás, artikulációs elfedés

Verbális feladattal (pl. egy szó ismétlése) megakadályozzák az artikulációs kód felhasználását (a munkaemlékezet esetén pl. a *fonológiai hurok* működését.)

articulatory suppression

artikulációs kód

1. A beszélt nyelv létrehozásához szükséges artikuláció mentális reprezentációja.
2. Rövid távú emlékezeti helyzetekben jellemző az átkódolás artikulációs kódba, s az ennek megfelelő tévesztések (T → P).

articulatory code

artikulációs kontrollfolyamat

A *fonológiai hurok* egyik, „belső hangként" működő alegysége. A belső artikuláció körkörös folyamata teszi lehetővé a *fonológiai tár*ból gyorsan halványuló emléknyomok frissítését.

articulatory rehearsal

ASL → *amerikai jelnyelv*

ASL

Asperger-szindróma

Az *autizmus* spektrum enyhébb zavara, ahol a társas viselkedés gondjai csak 3 év után jelentkeznek, s a fejlődés általában nem zavart.

Asperger syndrome

aszexuális

Nemi vágytól mentes személy.

asexual

aszexualitás

A nemi érdeklődés hiánya, a szexuális vonzódás nélküli nemi orientáció.

asexuality

aszimbolia

1. Képtelenség a *szimbólum*ok jelentésének megértésére, használatára.
2. Képtelenség a tárgyak tulajdonságainak érintés útján történő felfogására.

asymbolia

aszimmetria

1. A *szimmetria* ellentéte.
2. A *lateralizáció* szinonimájaként is használják.

asymmetry

aszinergia

Komplex *motoros* mozgások (pl. állás, járás) végrehajtásához szükséges izmok koordinációs zavara. Jellemzően *kisagy*i mozgászavar jele.

asynergia, asynergy

aszociális

Szélsőségesen zárkózott, gyakran közösségellenes személy, aki elutasítja a társadalmi beilleszkedést és a társas interakciókat. → *antiszociális*

asocial

asszertivitástréning

Olyan önérvényesítő viselkedésmódok kognitív-viselkedéses megerősítése, melyet a társadalom is kívánatosnak tart.

assertivity training

asszimiláció

Piaget fejlődéselméletének alapfogalma, amely arra a folyamatra utal, amikor a gyermek új tapasztalatait a már kialakított *sémái*ba integrálja. → *akkomodáció*

assimilation

asszisztált reprodukciós technikák

Azoknak a módszereknek, beavatkozásoknak, technikáknak a gyűjtőneve, melyek lehetővé teszik, hogy egy terhesség létrejöjjön, egy gyermek megszülethessen.

assisted reproductive technics

asszociáció

Képzettársítás. *Képzet*ek, érzelmek és gondolatok *asszociációs törvények* alapján történő kapcsolódása, amely későbbi feldolgozásukat is meghatározza. → *szabad asszociáció*

association

asszociációk szétesése

Rendezetlen, összefüggéstelen kapcsolatok a beszédben.

disintegration of associations

asszociációs kéreg

Az agykéreg azon részei, amelyek motoros és szenzoros idegi folyamatokban közvetlenül nem vesznek részt. Integráló szerepe révén magasabbrendű kognitív funkciókban van jelentősége.

association cortex

asszociációs pálya

Azonos oldali agyterületeket (agyféltekén belüli), illetve a hozzájuk tartozó *gerincvelő*i szelvényeket összekötő *idegpályák*. → *agyféltekék*

association fibres, association tracts

asszociációs pszichológia, asszociácionista pszichológia

Asszociácionista filozófiai alapokon nyugvó felfogás, mely szerint minden lelki működés – a tudatos folyamatokat is beleértve – megmagyarázható az asszociáció törvényeivel. → *asszociációs törvények*

association psychology

asszociációs reakcióidő

A *hívóinger* és az asszociatív válasz között eltelt idő.

associative reaction time

asszociációs tanulás

Események, ingerek, válaszok együttjárásának, szűkebb értelemben egy *inger* és egy *válasz* kapcsolatának megtanulása. Legszűkebb értelmében csak a *kondicionálás*t értik alatta.

associative learning

asszociációs teszt

Vizsgálati vagy kísérleti eljárás, amelyben a személynek egy megadott szóra kell válaszolnia: 1. *szabad asszociáció* esetén azzal a szóval, ami eszébe jut, 2. irányított, *kötött asszociáció* esetén egy előre meghatározott típusú szóval, szinonimájával, ellentétével, stb.

association test

asszociációs törvények

Az *asszociáció*k létrejöttét leíró törvények. Az elsődleges asszociációs törvények szerint az asszociációk létrejöttének alapja a *közelség*, a *hasonlóság*, másodlagos asszociációs törvények szerint az asszociáció folyamatát befolyásolja az újdonság, az *elsőbbségi hatás*, a gyakoriság és a szemléletesség.

laws of association

asszociatív agnózia

Specifikus neuropszichológiai kórkép, melyben az agysérült személy képtelen

A

megnevezni tárgyakat, amelyeket egyébként tökéletesen lát. Az ilyen beteg le tud például másolni egy kulcsot, de amíg nem érintheti meg, vagy nem hallja csörögni, addig nem tudja megnevezni.
associative agnosia

asztázia
Alkati gyengeség, kimerültség.
astasia

aszténia
Veleszületett gyengeség, kimerültség bágyadtság.
asthenia

aszténiás
1. Jelző, a depresszív érzések jelenlétére utal. A kezdeményezés és az örömérzés zavara.
2. E. Kretschmer *alkattan*ában a vékony, hosszú végtagokkal rendelkező, törékeny, skizofréniára hajlamos típus.
3. Stiller Bertalan (1837–1922) alkattanában a hosszú mellkasú, sovány testű, gyenge kötőszövetű típus, aki hajlamos az idegességre.

asthenic type

asztenópia
A szemek elgyengülése vagy fáradtsága, melyet különböző fizikai tünetek kísérhetnek (pl. fejfájás), és néha kettős látást eredményez.
asthenopia

asztereognózia
Szomatoszenzoros *agnózia.* Tárgyak *felismerés*ének képtelensége, abban az esetben, ha a rendelkezésre álló információ taktilis (a tárgy súlyának, textúrájának, méretének tapintási észlelete). → *taktilis érzékelés*
astereognosia, astereognosis

asztigmatizmus → *szemtengelyferdülés*
astigmatism

asztigmia → *szemtengelyferdülés*
astigmatism

asztrofóbia
A repüléstől való irracionális félelem.
astrophobia

AT. → *autogén tréning*
autogenic training

ataque de nervios
Elsősorban latin-amerikai és mediterrán népeknél megjelenő kultúrspecifikus *szindróma. Pszichoszociális stresszor* nyomán fellépő kontrollálhatatlan rázkódás, ordítozás, *agresszió*, és ritkábban rohamszerű, illetve ájulásos epizódok.
ataque de nervios

ataraktika
Nyugtató hatású gyógyszer vagy más kémiai anyag.
ataractica

ataraxia
Minden aggodalomtól mentes, tökéletes lelki nyugalom.
ataraxy, *(GB)* **ataraxia**

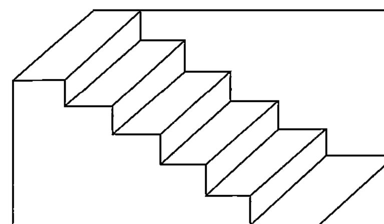
atavisztikus
Az egyed őseire visszaütő (jelleg, tulajdonság, fenotípus). → *atavizmus*
atavistic

atavizmus
Egy, a fajra már nem jellemző, de őseinél még jelenlévő tulajdonság megjelenése a faj egy egyedénél. Átvitt értelemben: régies megoldás.
atavism

ataxia
A mozgáskoordináció zavara, melynek hátterében az izmok nagymozgásainak irányítására való képtelenség áll.
ataxia

ataxiás írás
Az íráshoz szükséges izmokat érintő ataxia miatt fellépő írászavar.
ataxic writing

átbillenő képek
A kétértelmű ábráknál előforduló jelenség, amikor a szembe érkező információ alapján egynél több értelmezési lehetőség kínálkozik, s agyunk felváltva hol az egyik, hol a másik értelmezést választja.
perspective reversal, alternating perspective, reversible perspective

Átbillenő képek

átdolgozás
A pszichoanalitikus terápia egyik jelensége, melynek lényege az elfojtott konfliktusokkal való szembenézés, az emlékek és érzések újraértelmezése, negatív hatásaik leküzdése.
working through

átfogó fejlődési zavarok
A társas interakciók, a képzeleti aktivitás, a kommunikációs készségek *zavar*ával, repetitív cselekvésekkel és szűk érdeklődéssel jellemezhető rendellenességek csoportja. (Pl. az *autizmus* vagy az *Asperger-szindróma.*)
pervasive developmental disorders

áthúzásos teszt
Teszteljárás, amelyben a vizsgálati személyt arra kérik, hogy egy lista elemei közül meghatározott elemeket húzzon át. Ilyen például a *Piéron próba.* Alkalmas pl. koncentrációs képességek mérésére.
cross-out test

atipikus
A hagyományostól eltérő működésmód. Modern *atipikus antipszichotikumok* hatásai például a korábbiakhoz képest szűkebb tartományúak.
atypical

atipikus antipszichotikumok
Az antipszichotikus szerek új, a régieknél kevesebb extrapiramidális tünetet előidéző csoportja (Dozapin, Resperidon). Az atipikus jelző a hagyományostól eltérő működési mechanizmusra utal.
atypical antipsychotic drugs

A-típusú személyiség
Kardiovaszkuláris betegségeknek fokozottan kitett személyiségtípus, akire az átlagosnál jobban jellemző az ellenségesség, cinizmus, türelmetlenség, versengés, folyamatos rohanásban él, agresszív és teljesítményközpontú.
type A personality

átkódolás
1. Egy jelrendszer áttétele másikba (pl. bináris és decimális számok).
2. Az ingerfeldolgozásban a megjelenítési formák egymásba alakítása. → *kódolás*

recoding

A

A

átlag
Számtani közép.
mean

atletikus típus
Kretschmer *alkattan*ában a kiegyensúlyozott arányokkal rendelkező, fejlett izomzatú és erős csontozatú, szögletes arcú, epilepsziára hajlamos típus.
athletic type

átmeneti családsegítő otthon
Bentlakásos intézmény, amely elsősorban bűnözés szempontjából veszélyeztetett, szerfüggő vagy elhanyagolt gyerekek, fiatalkorúak és azok családjainak társadalmi be-, illetve visszailleszkedését segíti teljesítményalapú módszerekkel, családszerű közösségben.
achievement place

atmoszféra hatás
Következtetési folyamatokban a premisszák összképe alapján levont téves következtetés. (Pl. tagadásból tagadás: „A réz nem lebeg. Az alma nem kukacos. A réz nem kukacos.")
atmosphere effect

atomizmus
1. Az *elementarizmus* egy formája.
2. Pszichológiában az a nézetrendszer, amely szerint minden lelki folyamat – többek között a tudatos folyamatok is – lebonthatók valamilyen elemi szintű elemzési egységekre. Ellentéte a *holizmus.*
atomism

atónia
Az izomtónus gyengesége vagy hiánya. Izomgyengeség.
atony, *(GB)* **atonia**

átöröklés → *öröklés*
heredity

atrófia
A test valamely szövetének sorvadása. Oka lehet többek között a nem használat, keringési-, táplálkozási-, illetve hormonzavarok, vagy egy adott szerv beidegzésének elvesztése.
atrophy

atrophia cerebri
Agysorvadás. Az agyállomány szöveteinek sorvadása, amely egyes funkciók zavarát, elvesztését okozhatja.
cerebral atrophy

atrophia corticalis
Az agykérget specifikusan érintő *atrófia.*
cortical atrophy

attenzitás
Az érzéklet élénksége. Ma már nem használt kifejezés.
attensity

áttételek → *indulatáttétel*
transference

attitűd
Tárgyak, események, személyek belső értékelését meghatározó negatív vagy pozitív viszonyulás az attitűd tárgyához. → *ismereti funkció,* → *értékkifejező funkció,* → *énvédő funkciók*→ *szociális igazodási funkció*
attitude

attitűd és viselkedés
Az *attitűd* kognitív, affektív és viselkedéses komponensből áll.
attitudes and behavior

attitűdskála
Az attitűdök irányát és erősségét vizsgáló kérdőív, melyben az értékelő megállapítások közül a vizsgált személyeknek három öt, hét, kilenc (mindig páratlan fokozatú) intenzitásskálán kell kiválasztaniuk a hozzájuk legközelebb álló véleményt vagy érzést.
attitude scale

áttolás
Az elhárító mechanizmusok egy fajtája, melynek segítségével egy ki nem fejezhető motívum, elfogadhatóbb formában mégis megjelenik.
displacement

attribúció
Oksági tulajdonítás, a környezetünkben történő dolgokat (bekövetkezett események, más emberek és saját magunk viselkedése) egyedi okokkal magyarázó, mások és önmagunk iránti érzelmeinket erősen befolyásoló megközelítés. → *diszpozicionális attribúció*→ *szituációs attribúció*
attribution

attribúciós elméletek
Azokkal a szabályokkal foglalkozik, amelyekkel a személyek a megfigyelt viselkedések okaira következtetnek.
attribution theories

attribúciós énelméletek
Az egyén saját viselkedését, a vele történt eseményeket magyarázó elméletek.
attributional self theories

attribúciós stílus
Az egyénre jellemző mód, ahogyan a számára lényeges eseményekre oksági magyarázatokkal szolgál.
attributional style

attribútum
Tulajdonság. Valaminek a lényegéhez tartozó elidegeníthetetlen vonása (pl. a madarak szárnya).
attribute

átvivőanyag → *idegingerület-átvivő anyag*
transmitter

Aubert-Förster jelenség
A közeli és távoli ingerek észlelésének pontossága közötti eltérés. A retinán azonos méretű tárgyak közül a valóságban kisebb, de közelibb felismerése jobb, mint a nagyobb, de távolabbi tárgyé.
Aubert-Förster phenomenon, Aubert-Förster effect

Aubert-jelenség
Vizuális *illúzió.* Az észlelő tévesen határozza meg a vízszintes, illetve függőleges irányokat, amennyiben fejét vagy törzsét megdöntve tartja. Sötétben a legnyilvánvalóbb.
Aubert phenomenon, Aubert effect, A-effect

audiogram → *hallhatósági függvény*
audiogram

audiométer
Elektromos hallásvizsgáló készülék. Szoftveres (számítógépes) változatai is léteznek.
audiometer

audiometria
Audiométerrel végzett hallásvizsgálat.
audiometria

auditív
Hallással kapcsolatos.
auditive

auditív típus
Elsődlegesen a hallottak alapján emlékszik vissza a dolgokra.
auditive type

A

A

augmentatív kommunikációs módszerek
Kisegítő eljárások hallásban vagy beszédben akadályozottak kommunikációjának fejlesztésére.
augmentative methods of communication

aura
Epilepsziás roham vagy migrén lezajlása előtt megjelenő szubjektív pszichés állapot. Általában *szorongás* és/vagy *hallucinációk* jellemzik.
aura

autisztikus gondolkodás
Környezeti és társas adottságoktól független, képzeleti és érzelmi tevékenység által irányított gondolkodás, mely nem csak az *autizmus*ra jellemző.
autistic thinking

autizmus
A társas interakciók, a *kötődés* és a játéktevékenység súlyos fejlődési zavara. Gyakran jellemzik repetitív *viselkedés*sorok, ritkábban önveszélyes cselekedetek. → *autisztikus gondolkodás*
autism

autobiografikus emlékek
A saját élettörténetre vonatkozó emlékek. → *önéletrajzi emlékezet*
autobiographic memories

autochton
1. A folyó gondolkodástól független, legtöbbször az egyén számára is idegenül ható gondolatok jelzője (autochton ideák). Skizofrénia tünete lehet.
2. Az inger környezetétől függetlenül történő értelmezése.
autochthonous idea

autogén
Belülről termelt, a testen belül keletkezett.
autogenous

autogén tréning
J. Schultz által kidolgozott, a jóga és a meditáció egyes elemeit felhasználó, hat lépcsőből álló eljárás, mely a vegetatív idegrendszert megcélzó, 15 perces gyakorlataival pszichés és szomatikus relaxációt eredményez. Elsajátítása szakember segítségével történik, utána pedig egyedül is végezhető. A hat lépcső: 1. elnehezedés 2. átmelegedés 3. a szív 4. a légzés 5. a napfonat 6. és a homlok hűvösségének gyakorlata.
autogenic training

autokinetikus hatás → *mozgási illúzió*
autokinetic effect

automatikus
Akarati, illetve tudatos közreműködés nélkül folyó.
automatic

automatikus aktiváció
Inger(ek) szándék nélkül történő feldolgozása, és az ehhez (ezekhez) kapcsolódó *válasz*okra történő felkészülés (és gyakran e válaszok véghezvitelének) folyamata. Általában gyorsabb, mint a figyelmet és szándékot igénylő folyamatok. → *figyelem*, → *szándékos figyelem*
automatic activation

automatikus készségek
Kezdetben tudatos viselkedések habituálódása. Ha sokszor begyakorlunk valamit, akkor tudatos irányítás, figyelem nélkül is képesek vagyunk végrehajtani őket (pl. írás, járás, zongorázás, biciklizés).
automatic skills

automatizálódás → *disszociáció*
automatization

automatográf
Automatikus mozgások regisztrálására alkalmas készülék.
automatograph

automaton, automata
1. Az emberi funkciókat imitáló gép, illetve ennek matematikai modellje, robot.
2. Gépiesen viselkedő ember.
automaton, automata

automatoszkóp
A tudatos kontroll nélkül végzett mozgásokat láthatóvá tevő berendezés.
automatoscope

autonómia
A személy függetlensége a környezettől, egy gyermek függetlensége a gondozóitól.
autonomy

autonóm idegrendszer → *vegetatív idegrendszer*
autonomic nervous system

autopszichikus tájékozódás
A személy saját *én*jéről, társadalmi helyéről, demográfiai attribútumairól való tudata.
autopsychic orientation

autoriter személyiség
T. W. Adornonak a fasiszta és antidemokratikus viselkedésre hajlamosító tulajdonságokra irányuló kutatásai alapján azonosított kétféle (demokratikus, autoriter) személyiségtípus egyike, melyre az alábbi tulajdonságok jellemzőek: konvencionalizmus; tekintélyelvű, kritikátlan behódolás; babonásság, rigiditás, érzelmi-gondolati merevség, előítéletesség; destruktivitás, a gyengébbekkel szembeni agresszió.
authoritarian personality

autoszuggesztió → *Coué-módszer*
autosuggestion

autotelikus
Önmaga céljáért való. Csikszentmihályi Mihály szóhasználatában egy emberi működésmód jelzője *(áramlat)*, valamint az ezt gyakran átélő személyek jelzője. → *autotelikus személyiség*
autotelic

autotelikus személyiség
Csikszentmihályi Mihály szerint olyan autonóm, belsőleg vezérelt emberek, akik képesek örömöt lelni még elviselhetetlennek látszó helyzetekben is, és bármit tesznek, azt nem valamilyen jövőbeli haszon vagy külső jutalom reményében teszik, hanem pusztán a tevékenység öröméért. → *áramlat*
autotelic personality

averzió
Kerülés, undorodás tárgyaktól, helyzetektől, személyektől.
aversion

averziós terápia
Viselkedésterápia, melyben a korábban pozitív *feltételes inger*eket *averzív inger*ré alakítják, például alkoholistáknál az ethanol megutáltatása.
aversion therapy

averzív inger
Elkerülő *viselkedés*es választ kiváltó negatív (pl. fájdalmas vagy kellemetlen) inger.
aversive stimulus

A

A

averzív kondicionálás
Egy válasz vagy *viselkedés* kioltása negatív *inger* (büntetés) hozzákapcsolásával.
aversive conditioning

averzív megerősítés
Egy *averzív inger* hiánya, eltűnése, mint *megerősítés.* → *negatív megerősítés*
aversive reinforcement

axiális
Tengely menti, pl. Computer Axial Tomography, CAT, CT
axial

axon
Hosszú, a neuron testéből kiinduló, az impulzusokat a szinaptikus végbunkóhoz szállító rost.
axon

azonosulás
Az egyén átveszi a számára fontos modellek (személyek, csoportok) viselkedését, attitűdjeit, értékeit, véleményét, ízlését, hogy a lehető legjobban hasonlítson rájuk.
identification

azonosulás az agresszorral
Pszichoanalitikusok hangsúlyozta folyamat, melyben a gyermek átveszi a riválís szülő értékeit. Börtönökben, koncentrációs táborokban, kínzásnál ennek drámai változatai figyelhetőek meg, a fogoly átveszi a rabtartók értékeit. → *kínzás pszichológiája*
identification with the aggressor

B

B

Babinski reflex
Csecsemőknél a talp széleinek ingerlésére megjelenő reflexes válasz: a nagylábujj hátrahajlítása, és a többi lábujj szétnyitása. Nagyjából két éves korig váltható ki, későbbi megjelenése a piramis pályák rendellenességére utal.
Babinski's reflex

bal agyfélteke
Emlősöknél a jobb testfél beidegzéséért felelős agyfélteke. Az embernél ez a domináns félteke, mely a jobbkezességért és a nyelvi folyamatokért felelős.
left hemisphere

baleset
Nem várt, kellemetlen esemény, hibás cselekvésből, melynek bekövetkeztét a figyelmetlenség, fáradtság és más pszichológiai tényezők is befolyásolják.
accident

baleseti neurózis
Baleset után, de nem közvetlenül a sérülés miatt kialakuló *neurózis*, *poszttraumás stressz-zavar.*
traumatic neurosis

Bálint csoport
Eredetileg az egészségügyben használt szabad esetmegbeszélő csoportok, melyek kiterjeszthetőek minden humán szolgáltatásra. Lényege az összes érintett hivatásos szakember tekintély nélküli szabad megbeszélése a rájuk bízottakról.
Balint group

Bálint-szindróma
A tekintet irányításának képtelensége, s ebből fakadó tárgyfelismerési zavarok.
Balint syndrome

balkezesség
A bal kéz preferenciája főbb tevékenységeink során, pl. evés, írás, teniszezés.
left handedness

bandwagon effektus, zsupkocsi-effektus
Csoportjelenség, melyben csoporttagok egyre nagyobb hányada fogadja el a többség véleményét. Eredetileg az amerikai választások zenekarral utazó vasúti kocsijainak tömeg-meggyőző hatására utal.
bandwagon effect

bántalmazás
Egymással kapcsolatban álló emberek közötti szóbeli vagy fizikai tartós károkozás. Az áldozatok általában nők vagy gyerekek, akik fizikailag, lelkileg és anyagilag kiszolgáltatottak az agresszornak.
abuse

barbiturátok
A *központi idegrendszer*re ható *depresszánsok.* Kis mennyiségben fokozzák a *GABA* szinaptikus aktivitását. Az

adagok növelésekor kezdetben a formáció retikuláriszba üzeneteket küldő neuronok tüzelését gátolják, majd később a gerincvelői reflexeket, s az izmok összehúzódását. Túladagoláskor kómához vagy halálhoz vezető légzési elégtelenség vagy vérnyomásesés következik be.
barbiturates

barifónia
Kásás, nehézkes, mély hangzású beszéd.
bariphonia, bariphony

barilália
Nehézkes beszéd.
barylalia

Basedow kór
Kórosan fokozott pajzsmirigyműködés, melynek hátterében genetikai tényezők és autoimmun reakciók állnak.
Basedow's disease

Bayes-tétel
Valószínűségszámítási tétel az eseményt megelőző (a priori), s az esemény utáni (a posteriori) valószínűség viszonyáról. A statisztikában és a pszichológiai döntéselméletben alkalmazzák.
Bayes theorem

bazális
1. Valaminek az alapzatánál lévő.
2. Alapszintű.
basal

bazális előagy
Az *előagy ventrális* régiója, mely kiterjedt hálózaton keresztül kapcsolódik az *agykéreg*hez és a *hippokampusz*hoz.
basal forebrain

bazális ganglionok
Agytörzsi magvak, melyeknek központi szerepük van a készségtanulásban.
basal ganglia

beállítódás
Egy feladat végzése során kialakuló szokásos megoldásrendszer, mely az ismételt feladatoknál egyszerre gyorsítja a megoldást, és csökkenti az esélyt az új megoldásokra. → *funkcionális rögzülés*
set

Béarnaise szósz szindróma
Tréfás elnevezés arra a hatásra, hogy ismeretlen ízeket követő rosszulétet tanult módon az új ízhez kapcsolunk. → *Garcia-hatás,* → *tanulás korlátai*
sauce Béarnaise syndrome

befolyásolási téveszme
Téveszme arról, hogy mások vagy természetfölötti erők befolyásolják viselkedésünket, elvész a szabad cselekvés érzése.
delusion of influence

behaviorista megközelítés
Az emberi szellemi-lelki működés megértésének *behaviorizmus*ból kiinduló kerete. A viselkedésformák és elsajátításuk folyamatát a kondicionálás, a modellkövetés és más behaviorista fogalmak keretében próbálja értelmezni, és így elválaszthatatlan a laboratóriumtól.
behaviorist approach

behaviorizmus
A *pszichológiá*t a kísérleti természettudományok egy ágaként értelmező iskola, amely a lélektan vizsgálódásait a megfigyelhető és mérhető viselkedésre korlátozza. A XX. század első felében virágzó iskola atyjának John B. Watsont (1878–1958) tekintik.
behaviorism, *(GB)* **behaviourism**

behelyettesítő tanulás, vikariáló tanulás
A helyettesítést (lat.) jelentő kifejezéssel a behaviorista szemlélet a tanulás során végbemenő jelenségek magyarázatánál elkerüli a belső folyamatokra való utalást. 1. Állatkísérleteknél diszkriminációs és téri tanulási helyzetekben egyes döntési pontokon (melyik lehetőség a jó) az állat ide-oda tekintget, azaz a nagy mozgásokat (tényleges elindulás) kis mozgásokkal (fejfordítás) helyettesíti. A behavioristák egy része számára ez a belső folyamatok (kognitív térkép, E. C. Tolman) bizonyítéka. 2. Utánzás során a megfigyelt modell megerősítése helyettesíti a saját viselkedés megerősítését, azaz a megfigyelő behelyettesíti magát a modell szerepébe, s ezért utánozza (A. Bandura).
vicarious learning, vicarious reinforcement

behódoló → *önalávető*
submissive

Behtyerev kór
Krónikus gyulladásos ízületi betegség, mely a csigolyák közti szöveteket megtámadva merev tartást, s merev gerincet okoz.
Bechterew disease

beilleszkedés
A személy alkalmazodik egy csoporthoz, megtalálja helyét.
integration

bejóslás
Egy érték vagy helyzet becslése, átfogó megítélése, illetve egy jövőbeli viselkedés előjelzése.
prediction

belátás
Összefüggések felismerése. Pszichoterápiában eltérő események azon kapcsolódásainak felismerése, amelyek segítenek feltárni és értelmezni az egyéni konfliktusok gyökereit.
insight

belátásos tanulás
Magasabb szintű tanulási képesség, ami különálló tapasztalatok spontán integrálása (mentális *próba-szerencse tanulás*) révén vezet el egy probléma megoldásához. → *aha élmény*
insightful learning

belső beszéd
Beszédszerű, de nem kimondott gondolati tevékenység. Az írást, olvasást, a logikus gondolkodást és más mentális aktusokat kísérhet. Óvodás korban alakul ki, a magunknak adott utasításokból.
inner speech, internal speech

belső elválasztású mirigyek
Olyan mirigyek, amelyek közvetlenül az extracelluláris folyadékba (véráramba) választják ki az egész szervezet működését befolyásoló váladékaikat, a *hormon*okat. → *endokrin rendszer*
endocrine glands

belső érzékelés → *interocepció*
interoception

belső fül
A *csigát*, a *félkörös ívjáratok*at és a vesztibuláris tömlőt magába foglaló, a halántékcsontba mélyedő üreges struktúra.
inner ear

belső gátlás
A pozitív *feltételes inger* átalakulása negatív ingerré. Pl. *differenciális megerő-*

B

sítés során a nem megerősített feltételes inger belső gátlás alá kerül.
internal inhibition

belső késztetés → *drive*
impulse, drive

belső konzisztencia
A *megbízhatóság* egy lehetséges mértéke. Egy teszt tételeinek homogenitását adja meg, ami nem más, mint annak foka, hogy mennyire mérik a tételek ugyanazt.
internal consistency

belülről vezérelt ember
David Riesman a modern tömegtársadalom személyiségre gyakorolt hatását vizsgálva megkülönbözteti a konformista – mindig másokhoz és a társadalmi környezet elvárásaihoz igazodó kívülről vezérelt, és az autonóm – saját meggyőződései és értékei szerint cselekvő belülről vezérelt embert. Az eredetileg értékorientált szociológiai fogalom a pszichológiában a külső-belső kontrollal vonható párhuzamba.
inner-directed personality

bemenet
Egy feldolgozó rendszerbe, pl. érzékszervbe érkező hatások.
input

bensőségesség
Intimitás, érzelmi és testi közvetlenség és bizalom.
intimity

benzodiazepinek
Szorongáscsökkentő *pszichoaktív szerek*, melyek a szorongás csökkentésére álmosság előidézése nélkül is képesek. A GABA-receptorokhoz kötődve fokozzák a *GABA* szinaptikus tevékenységét. A barbiturátoknál biztonságosabban adagolhatóak, mivel a légzőközpontot kevésbé érintik (Xanax, Valium).
benzodiazepines

benyomásformálás
Társas képzetek kialakítása magunkról egy csoportban.
impression formation

beszámítási képesség hiánya
Jogi kategória, amely arra vonatkozik, hogy a bűnelkövető az elkövetés során nem volt felelősségtudatának birtokában. Megállapításának felmentő, illetve büntetésmérséklő következménye van.
insanity defense

beszédaktus elmélet
A nyelvhasználat által végzett cselekvést (ígérés, gratulálás, kérés, utasítás, kijelentés) kiemelő nyelvelmélet.
speech act theory

beszédértés
A hangzó *nyelv* megértése, *beszédhangok*, *szavak*, előtagok, toldalékok, *mondategységek* és mondatok feldolgozásával.
speech understanding

beszédfejlődés
A nyelv és a beszéd kialakulása a gyermeknél, lényegében 1 és 4 év között.
language development

beszédhangok
A megkülönböztető értékű hangosztályok.
speech sounds

beszédhiba
A *beszédzavar*ok minden típusára használt köznyelvi elnevezés.
speech impairment, speech impediment

beszédiszony
Kóros irtózás a beszédtől, amely pánikszerű félelemmé fokozódhat.
lalophobia, glossophobia

beszédközpontok
A beszédprodukcióért és -megértésért felelős agykérgi területek. → *Broca terület*
speech centres

beszédprodukció
A beszélt nyelv létrehozásához szükséges idegi, artikulációs és légzési folyamatok.
speech production

beszédszintetizátor
Elektronikus berendezés érthető beszéd mesterséges létrehozására.
speech synthetizer

beszédzavar
Bármely, a beszédprodukciót érintő rendellenesség.
speech disorder

béta-mozgás
M. Wertheimer által leírt jelenség, látszatmozgás, amely gyors egymásutánban két álló ábrát vetítve ugyanarról a tárgyról a mozgás élményét adja.
beta movement

béta ritmus
Az új ingerek hatására fellépő 12-30 Hz gyakoriságú, kis amplitudójú agyi elektromos tevékenység.
beta rhythm

béta-tesztek
Az I. Világháborúban az USA hadseregében az írástudatlanoknál, illetve angolul nem olvasókkal használt képi intelligencia tesztek. → *alfa-tesztek*
(Army) Beta tests

betegség
A testi és lelki egyensúly felborulása, mely zavarja a közérzetet és gátolja a munka és örömkészséget.
illness, sickness

betűnégyzet
Ma már alig használt emlékezeti vizsgálati eszköz. Betűket vagy számjegyeket ábrázoló négyzetekből kirakott nagyobb négyzet, amelynek oszlopait vagy sorait reprodukálja a vizsgálati személy.
letter square

betűszámtan
Olyan feladat, ahol egy összeadást betűvel fejeznek ki, s meg kell állapítani a behelyettesítendő számokat. Pl. DONALD+GERALD=ROBERT. A problémamegoldás elemzésében sokat használt feladat.
letter arithmetics

Betz-sejtek
Az agykéreg ötödik rétegében található piramissejtek, a motoros idegrostok kiindulópontjai. Ezek az idegrendszer legnagyobb sejtjei.
Betz cells

bevésés → *kódolás*
memorization, *(GB)* **memorisation**

Bezold-Brücke-jelenség
Növekvő intenzitásnál a színek a kéksárga felé tolódnak, alacsonyabb intenzitásnál a vörös-zöld dominál.
Bezold-Brücke effect

bibliománia
Könyvgyűjtő szenvedély.
bibliomania

biblioterápia
Célirányosan megválasztott szövegek

B

B

olvasásán alapuló pszichoterápiás eljárás.
bibliotherapy

bilaterális transzfer
Az egyik testfél tanulásának átvitele a másik testfélre.
bilateral transfer

binaurális
1. Mindkét füllel való (hallás).
2. Mindkét fülre vonatkozó.
binaural

Binet-Simon skála
Alfred Binet (1857–1911) és Theodore Simon (1873–1961) francia pszichológusok által készített, első standardizált *intelligenciateszt*, mely egy adott gyermek teljesítményét a megfelelő életkorú csoport teljesítményéhez viszonyítja. Az eredetileg 54 tesztelem különféle problémák megoldására, utasítások követésére és ítéletek meghozatalára való képességet mért. → *Stanford-Binet intelligenciaskála*
Binet-Simon scale

binokuláris
1. Két szemmel való (látás).
2. Két szemre vonatkozó.
binocular

binokuláris diszparitás
A jobb és a bal szem által látott képek eltérése, ami a szemek eltérő helyének köszönhető. → *binokuláris jelzőmozzanatok*
binocular disparity

binokuláris jelzőmozzanatok
A két szemmel látott kép összehasonlításából adódó információ, amely segít a tárgyak távolságának meghatározásában és a mélységlátásban. Binokuláris jelzőmozzanat a *binokuláris diszparitás*, és a *binokuláris parallaxis*. → *mélységészlelés támpontjai*
binocular cues

binokuláris parallaxis
A jobb és a bal szem által látott tárgyak és a szem között húzható egyenesek eltérése. → *binokuláris jelzőmozzanatok*
binocular parallax

binokuláris versengés
A két szem által közvetített képek versengése, váltakozása. Akkor jelenik meg, ha a két szem eltérő ingereket néz.
binocular rivalry

bioelektromos jelenségek
A szövetek vezetési változásai, illetve aktív elektromos tevékenysége, melyeket műszerrel mérve EKG, EEG, GBR jeleket kapunk.
bioelectric phenomena

biofeedback
A *fiziológiai* reakciók visszajelzése az egyénnek. Olyan terápiás formára is használt elnevezés, melyben a beteg e visszajelzések segítségével tanulja meg saját vegetatív reakcióinak ellenőrzését.
biofeedback

biofizika
Az életjelenségek fizikai oldalának vizsgálata.
biophysics

biogén aminok
A test által termelt és az idegrendszer működésére valamilyen hatással bíró aminok, pl. a *katekolamin*ok.
biogenic amine

biogenetikai alaptörvény
Az egyéni- és a törzsfejlődést párhuzamba állító biológiai törvény. Eszerint az egyén fejlődési útja analóg fajának fejlődési útjával (Ernst Haeckel).
biogenetic law

biológiai meghatározottság, determinizmus
Az a nézet, mely szerint a lelki és viselkedéses jellegeket kizárólagosan biológiai tényezők határozzák meg. → *környezeti tényezők*, → *szociális tényezők*
biological determinism

biológiai mozgás
Látórendszerünk sajátosan érzékeny az állati mozgásmintákra, kitüntetett pontok, az ízületek mozgása alapján ismerve fel, hogy az állat mozog.
biological movement

biológiai pszichológia
A lelki jelenségek, illetve a viselkedés és a biológiai folyamatok összefüggéseit elemző területek összefoglaló elnevezése. Idetartozik a *neuropszichológia*, a *kognitív idegtudomány*, a *pszichoimmunológia*, a pszicho*endokrinológia* és a *pszichofiziológia.*
biological psychology

biológiai terápia
A lelki problémák kémiai vagy fizikai beavatkozásokkal történő kezelése.
biological therapy

biologizmus
A pszichológiában olyan elméleti megközelítés, amely a lelki jelenségek leírását és magyarázatát minden esetben a biológiai értelmezésből levezethetőnek tartja.
biologism

bionika
Az életjelenségek műszaki eszközökkel történő utánzása, kiegészítése.
bionics

bioökológiai elmélet
1. Lélektani megközelítés, amely az emberi fejlődést generációk sorában értelmezi, s összekapcsolja a kulturális különbségekkel (U. Bronfenbrenner).
2. Az intelligencia a biológiai és környezeti tényezők együttműködésének eredménye (G. Ceci).
bioecological theory

biopszichológia → *biológiai pszichológia*
biopsychology

bioszociális
A biológiai és szociális folyamatok együttes működését, egymásra hatását magában foglaló. Például társas kapcsolatok jelzője lehet.
biosocial

bioszociális elméletek
Azon elméletek, melyek a szociális tényezők által befolyásolt biológiai *prediszpozíció*k alapján próbálják magyarázni a lélektani jelenségeket.
biosocial theory

bipoláris sejtek
A *retina fotoreceptor*aitól érkező idegi jeleket a ganglionsejtekhez továbbító gyűjtősejtek egyik típusa. A bipoláris sejteken minden jel keresztülhalad.
bipolar cells

bipoláris zavar
Olyan hangulati-motivációs állapot, melyben mániás és depressziós szakaszok periodikusan váltják egymást (érzelmi hullámvasút). I-es típusában a major depresszió mellett *mániás epizód*ok extrémebb, II-es típusában enyhébb formában jelennek meg. → *hipománia*
bipolar disorder

B

B

biszexualitás
Homo- és heteroszexualitás együttes megélése.
bisexuality

bizalmatlanság
Kudarcokon alapuló negatív elvárás a környezet viselkedésére, gyermekeknél komoly fejlődési zavarok következménye.
mistrust, distrust

bizalom
Az elfogadó környezeten alapuló pozitív elvárás mások viselkedéséről.
trust

bizonytalan kötődés, ambivalens kötődés
A következetlen, kiszámíthatatlan anyához érzelmileg alkalmazkodó gyermek jellemzője, aki soha nem lehet biztos abban, hogy számíthat-e anyjára. Szeretet és harag egyszerre van jelen benne.
insecure attachment, ambivalent

bizonytalan kötődés, elkerülő kötődés
Az elutasító anyához érzelmileg úgy alkalmazkodó gyermek, hogy tudja, hogy anyjára soha semmilyen körülmények között nem számíthat. Szeretet és biztonság nélküli állapot.
insecure attachment, avoidant

biztonság
Az állandó érzelmi környezet révén kialakult stabil érzések és önértékelés.
security

biztonságos kötődés
A gondoskodó s következetes anyához érzelmileg jól kötődő gyermek jellemzője, aki tudja, hogy anyjára mindig és minden körülmények között számíthat. Szeretete magától értetődő.
secure attachment

Blix-féle hőérzékelési kísérlet
Magnus Blix, svéd fiziológusról elnevezett kísérlet, a *hidegpontok*, illetve *melegpontok* elhelyezkedésének megállapítására szolgáló eljárás.
Blix's temperature experiment

Bloch törvénye
A fényesség és a megvilágítás szorzata rövid idejű expoziciónál állandó.
Bloch's law

blokkolás
1. Az *emlékezet* hirtelen fellépő zavara, amely olyan anyag hirtelen elfelejtését jelenti, amelyről tudjuk, hogy tudnunk kellene (pl. egy ismerős nevén történő blokkolás). *Skizofrénia* tüneteként mondatok hirtelen félbehagyásával jár.
2. *Klasszikus kondicionálás*ban: már létező *feltételes inger* mellé bevezetett új feltételes ingerre nem történik tanulás.
blocking

Bogen-kalitka
Régebben a gyakorlati intelligencia mérésére használt eszköz. Üveggel lefedett útvesztőben az erre a célra meghagyott réseken keresztül egy pálcával egy labdát kellett egy cél felé mozgatni.
Bogen cage

borderline személyiségzavar
Az *érzelemszabályozás* súlyos rendellenessége, „fekete-fehér" gondolkodással, a társas kapcsolatok, az *énkép*, az *identitás*, a viselkedés zavarával és hangulati ingadozásokkal jellemezhető.
borderline personality disorder

B

Bourdon-próba
Figyelemvizsgálati eljárás. Jellegzetes ábrákat kell áthúzni egy változatos ábralapon meghatározott ideig.
Bourdon test

bölcsesség
Képesség az élettel kapcsolatos megfelelő döntések meghozatalára, az élet fontos kérdéseinek megválaszolására. A pszichológiában legfőképpen a *humanisztikus pszichológia* megjelenésekor került egyes elméletek, majd később terápiák középpontjába, illetve a modern intelligencia elméletek egyik, a felnőttkor végére helyezett folyamata.
wisdom

bőrérzékek
A bőr *receptor*ai által felfogott *ingerek* keltette érzékletek. Ilyen ingerek az érintés, a hő, a fájdalom és a nyomás.
cutaneous senses

bradifrénia
A mentális működés kóros lelassulása. A bradi- (lassú) és a phreno- (elme, agy) kombinációjából.
bradyphrenia

bradilalia
Organikus eredetű (agykárosodás miatt fellépő) *beszédzavar*. A beszéd lassúságában és túlzott tagoltságában nyilvánul meg. A bradi- (lassú) és a lalia- (zavart beszéd) kombinációjából.
bradylalia

bradilexia
Intelligenciától független olvasási zavar. Az olvasás lassúságában és túlzott tagoltságában nyilvánulhat meg.
bradylexia

bradilógia
Nem organikus eredetű *beszédzavar*, amely a beszéd lassúságában és tagoltságában nyilvánul meg.
bradylogia

Broca afázia
A Broca terület sérüléseinek következtében fellépő lassú, fáradságos, szakadozott, töredékes *motoros afázia*, melynek jellemző tünete az *agrammatizmus*. A Broca afáziás személy tisztában van a közölni kívánt tartalommal, de képtelen azt beszéd formájában a külvilággal megosztani.
Broca's aphasia

Broca terület
A homloklebeny Paul Broca-ról (1824–1880) elnevezett bal hátsó alsó része (44-es és 45-ös Brodmann régiók), amely a beszédszervezésben játszik kulcsszerepet. (Broca afázia, Wernicke-terület)
Broca's area

Brodmann régiók
Korbinian Brodmann (1868–1918) német ideggyógyász által, eredetileg a sejtszerkezet alapján körülhatárolt agyterületek. A Brodmann által leírt 52 régió közül többet alterületekre osztottak, és specifikus funkciókat társítottak hozzájuk.
Brodmann areas

Brown-Peterson paradigma
Eljárás a közvetlen emlékezeti elhalványulás idői függvényének vizsgálatára, ahol az ismételgetést egy közbeiktatott feladattal, pl. számolással akadályozzák meg.
Brown-Peterson paradigm

BSE → *szivacsos agyvelőgyulladás*

B

B-típusú személyiség
Az *A-típusú személyek*kel szemben felállított viselkedésminta, melyre a türelem, nyugodtság és a stresszhelyzetek könnyebb, eredményesebb kezelése jellemző. → *A-típusú személyiség*
type B personality

bulbus olfactorius
Szaglógumó az agyban.
bulbus olfactorius

bulimia nervosa, bulimia, (BN)
Táplálkozási zavar. Rendszeres falási rohamok után az egyén súlynövekedésének megakadályozására purgál, azaz hányásra kényszeríti magát, hashajtót vesz be vagy egyéb módokon kompenzál.
bulimia, bulimia nervosa, BN

burkolt emlékezés
Pszichoanalitikus elméletben használt fogalom, olyan jelentéktelen gyermekkori emlékek leírására, amelyek a hozzájuk kapcsolódó jelentősebb, esetleg traumatikus emlék elfedésére szolgálnak.
screen memory

bűnbakelmélet
1. Pszichoanalitikus fogalom, mely szerint az egyén saját elfojtott késztetéseit, problémáit másokra vetíti (→ *projekció*), majd irántuk ellenséges attitűdöt táplál.
2. A szociálpszichológia szerint a fenti elméletből kiindulva így jön létre csoportszinten a kisebbségekkel szembeni ellenségesség.
scapegoat theory (of prejudice)

büntetés
Averzív inger alkalmazása egy adott *válasz* megjelenésére, illetve egy kellemes, appetitív inger megszüntetése az adott viselkedés előfordulásának csökkentése érdekében. Miután a kívánt viselkedés nem világos, jutalmazásnál kevésbé eredményes.
punishment

C

C

CA → *életkor*
chronological age

California Psychological Inventory, CPI
Az egészséges személyek leírására kidolgozott, az MMPI tételeiből kiinduló személyiségvizsgálati kérdőív, mely pl. olyan vonásokat mér, mint a dominancia, önelfogadás, felelősség, szociabilitás és szocializáltság.
California Personality Inventory, CPI

cannabis
Kender. Meleg éghajlat alatt termő növény. Különböző származékai (hasis, marihuana) a dohány, a kávé és az alkohol után a negyedik leggyakrabban használt *pszichoaktív szerek.*
cannabis

Cannon-Bard elmélet
E klasszikus érzelemelmélet szerint adott eseményhez kapcsolódó testi válaszok és érzelmi élmények egyszerre jelennek meg. A *James-Lange elmélet*tel szemben azt állítja, hogy előbb érzünk, aztán cselekszünk: 1. Látom a medvét. 2. Megijedek a medvétől. 3. Elfutok.
Cannon-Bard theory

Cartridge-féle súlyok
Súly- és tapintásérzékelés különbségi küszöbének mérésére használt súlyok.
Cartridge weights

CAT
1. 3-10 éves gyermekek számára készült projektív személyiségmérő eljárás, mely 10, állatokat különböző társas helyzetekben ábrázoló képből áll. A többértelmű képeket egyenként mutatják be, és arra kérik a gyerekeket, hogy meséljenek történeteket róluk. Segítséget nyújthat a szakember számára a vizsgált személyek motivációjának, pszichodinamikájának, személyiségszerkezetének feltárásához.
2. komputerizált axiális tomográfia
Children's Apperception Test, Computer Axial Tomography, CAT, CT

Cattel 16 PF kérdőív
Raymond Cattell 16 faktort alkalmazó személyiségkérdőíve.
Cattell's 16 Personality Factors, 16 PF

CAVD teszt
E. L. Thorndike kialakította *intelligencia-teszt*, mely különböző részfeladatokból áll.
CAVD test, Completion, Arithmetic, Vocabulary, Directions

cél-eszköz elemzés
Problémamegoldási stratégia. A célállapot és a jelenlegi állapot közötti legnagyobb eltérés keresése és az eltérés csökkentése.
means-end analysis

célképzet
Egy cél mentális reprezentációja. A viselkedést befolyásolja azzal, hogy e reprezentációban egy (vagy több) motiváció elégítődik ki vagy erősödik meg.
purpose, goal

célzás teszt
A szem-kéz koordináció tesztje. Gyakori verziójában például egy forgó fedőlap mögül időnként felbukkanó eltérő (általában csökkenő) méretű körre kell egy mutató eszközzel (toll, tű, stb.) rábökni.
aiming test

cenzúra
1. Társadalmilag, politikailag vagy erkölcsileg nemkívánatos dolgok tiltása, nyilvánosságból való kizárása.
2. A freudi álomelméletekben az elfogadhatatlan vagy kínos emlékek, vágyak vagy gondolatok szimbolikus köntösbe burkolása.

censorship

cerebellum → *kisagy*
cerebellum

cerebrális
A cerebrumhoz, vagyis a nagyagyhoz tartozó.
cerebral

cerebrospinális
Az agyra (cerebro-) és gerincvelőre (spinális) vonatkozó és/vagy ezekhez együtt tartozó és/vagy ezeket összekötő. → *cerebrospinális folyadék*
cerebrospinal

cerebrospinális folyadék, CSF
A gerincvelőben az agykamrákban és a szubarachnoid térben található folyadék, amelynek legfőbb funkciója a *központi idegrendszer* létfontosságú szerveinek védelme.
cerebrospinal fluid, CSF

cerebroton típus
W. Sheldon ektomorf testalkatának másik elnevezése, 'agyközpontú' típus. → *ektomorf típus*
cerebrotone type

cervikális
A gerincvelő nyaki szakaszához tartozó anatómiai képletek jelölésére használt melléknév (a latin cervix – nyak szóból).
cervical

Chevreuil-féle inga
Az *ideomotoros tendencia* következtében a mozgás elképzelése lengeti ki az ingát, s nem valami misztikus folyamat.
Chevreuil pendulum

chiasma opticum
A két szemből érkező *látóideg*ek kereszteződésének pontja, ahonnan azok a magasabb látóközpontok felé futnak. Innentől a rostok nagyobb része az ellenoldalon fut (kontralaterálisok), míg kis részük marad ugyanazon az oldalon (ipszilaterálisok).
optic chiasm

chiromantia
Tenyérjóslás.
chiromancy

chorea
Aszimmetrikus, szabálytalan, gyors, rövid ideig tartó, főleg a disztalis ízületekben jelentkező akaratlan mozgások, melyek kezdetben egészen diszkrétek lehetnek és csak később tűnik fel a kóros jellegük. Több betegségnél is jelentkezik, így az örökletes *Huntington-kór*nál, a terhesség alatt, és reumás láz következtében (Sydenham-chorea, chorea minor).
chorea

chorea minor
Korábban gyakran vitustáncnak nevezett *chorea* típus, amely reumás láz következtében fordul elő, elsősorban gyerekeknél. Ma használt másik elnevezése Sydenham-chorea.
chorea minor, Sydenham-chorea

choreiform mozgászavar
Chorea-szerű mozgászavar.
choreiform movement disorder

chronaxia
Az idegi vezetést kiváltó áram kritikus időtartama, melynek hossza a minimális, már reakciót kiváltó inger kétszerese.
chronaxia

chronaximéter
A *chronaxia* mérésére szolgáló eszköz
chronaximeter

cikloráma
Körkép, mely a középen álló nézőnek 360 fokos látványt nyújt.
cyclorama

ciklotímia
A *bipoláris zavar*ok enyhébb, de krónikus formája. Rövid *depressziós* szakaszok váltakoznak hipomán periódusokkal. → *hipománia*
cyclothymia

ciklotímiás zavar
Bipoláris zavar, depresszív és emelkedett hangulatok krónikus változata. Elsősorban az különbözteti meg az I-es és II-es típusú bipoláris zavaroktól, hogy a meglévő depressziós és hipomániás tünetek ellenére, azok gyakorisága és intenzitása alapján nem beszélhetünk major depressziós epizódról, illetve hipomániás epizódról.
cyclothyimic disorder

ciklotim típus
E. Kretschmer egyik alkattani típusa. A piknikus testalkathoz tartozó lelki alkat, alapvető jellemzői a szociabilitás, és a váltakozó kedély.
cyclothymic type

cinizmus
Mások értékeinek lebecsülése, negatív hozzáállású becsmérlés.
cinicism

cirkadián ritmus
Napszaki ritmus, az élettani működések belső és külső jelzések alapján ismétlődő köre. Amint a neve is mutatja, csak nagyjából igazodik a nap 24 órájához.
circadian rhythm

cirkuláris pszichózis
A *bipoláris zavar* (korábbi, de még használatban lévő nevén mániás-depressziós zavar) ma már ritkán használt, diagnosztikailag kevésbé differenciált elnevezése.
circular psychosis

cirkuláris reakció
1. Bármely olyan cselekvés, amelyben a cselekvés kiváltotta válasz egyben annak megismétléséhez vezető inger. Ilyen pl. egy izom megfeszítése, amely során az izom változásának ingerülete az agyba érkezik, aminek válasza a feszítés fenntartására küldött impulzus.
2. J. Piaget fejlődéselméletében a *szenzomotoros szakasz*ban megfigyelhető

ismétléses viselkedés a gyermek és a gondozó között.
circular reaction, circular reflex

clairvoyance → *tisztánlátás*
clairvoyance

CNV
Elvárt inger előtti negativitás az *EKP*-ben a prefrontális területeken.
CNV, Contingent Negative Variation

coaching
1. Személyes vagy csoportos tanácsadási eljárás.
2. Üzleti életben vezetőknek tartott képzés, melyeken a vezetéshez szükséges készségeket (problémamegoldás, motiválás, együttműködés, stb.) fejlesztenek.

coaching

cochlea → *csiga*
cochlea

conjunctivareflex
A szemhéj reflexes zárása a szaruhártya érintésére. → *cornea reflex*
conjunctival reflex

coping → *megküzdés*
coping

cornea → *szaruhártya*
cornea

corneális visszatükrözés
A szemmozgások vizsgálatára alkalmas módszer. A technika alapja a szaruhártyáról visszatükröződő fény felfogása.
corneal reflection

cornea reflex
A *szaruhártyát* érő fizikai ingerre bekövetkező reflexes válasz; pislogás és könnyezés.
corneal reflex, blink reflex

corpus callosum → *kérges test*
corpus callosum

corpus geniculatum laterale
A *talamusz* hátsó, oldalsó részén (párban) elhelyezkedő, jól körülhatárolható, réteges idegsejtcsoport, amely a szem és a látókéreg közti átkapcsolóállomás. Szó szerint: oldalsó térdes test. A szakirodalomban a latin és a magyar tagokat több kombinációban használják, a *test* helyett gyakran *mag* szót használva: pl. oldalsó geniculatus mag.
corpus geniculatum laterale

Corsi-kockák
A téri *munkaemlékezet* vizsgálatára szolgáló, egy vízszintes lapon levő kockák elhelyezkedésének megjegyzését vizsgáló eljárás.
Corsi blocks

cortex
→ *kéreg*
cortex

Corti-szerv
A *csigá*ban található szerv, mely a hallás *receptor*szerveit (szőrsejtek) tartalmazza.
Corti organ

Coué-módszer
Émile Coué francia gyógyszerész és pszichológus által kidolgozott, az optimista, pozitív önszuggesztióra alapozott módszer, mely nemcsak lelki, hanem testi kiegyensúlyozottságra is törekszik. Standard szövege, amit reggel és este mantraszerűen javasolt ismételgetni: „Napról napra, minden téren egyre jobban és jobban leszek." (ang. "Every day, in every way I'm getting better and better", fr. Tous les jours à tous points de vue je vais de mieux en mieux)
Coué-method

cönesztézia
A testből (és belső szervekből) származó érzékelés.
cenesthesia, coenesthesia

cönesztopátia
Általános furcsa, illetve rossz közérzet, amelyet nem lehet valamely konkrét testrészhez vagy belső szervhez kötni.
cenesthopathy

CR
Conditioned response. → *feltételes válasz*
CR, conditioned response

crack
Olcsón előállított, számos mellékanyagot tartalmazó kristályos kokain, kábítószerkeverék.
crack, crack cocaine

CRF
1. → *kortikotropinelválasztó faktor*
2. *Kondicionálás*ban az állandó megerősítési terv, ahol minden válasz folyamatosan megerősítést kap. → *megerősítési tervek*

CRF, Corticotropin-releasing hormone, Continous Reinforcement

Cronbach alfa
Olyan *megbízhatósági mutató*, mely egy teszt összes lehetséges felezésénél kapott korrelációk átlaga.
Cronbach alpha

CS
→ *feltételes inger*
CS, conditioned stimulus

CT → *komputerizált axiális tomográfia*
CT, CAT

cukorbetegség
A szervezet anyagcseréjének krónikus zavara, melynek alapja az abszolút vagy relatív inzulinhiány. Az inzulin mennyisége alapján elkülönített két gyakran és egy ritkábban előforduló formája: 1. I-es típusú, inzulinfüggő diabetes mellitus (IDDM), melyben egyáltalán nincs inzulintermelés. 2. II-es típusú, nem inzulinfüggő diabetes mellitus (NIDDM), melyben az inzulintermelés vagy elégtelen, vagy a sejtek nem reagálnak rá. 3. Diabetes insipidus, amely napi 18–20 l vizelet kiválasztásával járó vízháztartási zavar. Egyik oka az agyalapi mirigy hátsó lebenyének csökkent működése és az ADH hiány, a másik a vesék gyűjtőcsatorna sejtjeinek öröklött működésképtelensége.
diabetes

curare
Állatkísérletekben alkalmazott izombénító méreg.
curare

cunnilingus
A női genitáliák nyelvvel vagy szájjal történő stimulálása. → *fellatio*
cunnilingus, cunnilinctus, cunnilinctio(n), cunnilingam

CS

családi hasonlóság
Ludwig Wittgensteintől származó elképzelés arról, hogy a fogalmak vonatkozásai úgy hasonlítanak egymásra, mint egy család tagjai. Pl. a *játék* szó különböző kontextusokban egymástól független jelenségekre utal, mégis vannak közöttük hasonlóságok. → *prototípusok*
family resemblance

családi konstelláció
Alfred Adler nevéhez köthető *individuálpszichológiai* fogalom. A családon belüli viszonyrendszerek (pl. születési sorrend, kor, stb.) és interakciós mintázatok összessége, amelyek a gyermekre hatással vannak.
family constellation

családterápia
A családon belüli problémák feltárását és kezelését a családtagok interakcióin és a család egészének dinamikáján keresztül megcélzó terápia. A terapeuta e cél érdekében, egyenként vagy csoportosan minden családtaggal találkozik.
family therapy

csapok
A foveán sűrűbben, a retinán máshol ritkábban található *fotoreceptor*ok, melyek a nappali látásra és a színlátásra specializálódtak. → *fovea*, → *retina*
cones

csatorna
A pszichológiában információátviteli rendszerként használjuk. Csatorna pl. az idegrendszer, amely információt közvetít a receptoroktól (input) a végrehajtó szervekig (output).
channel

csecsemő forma
A csecsemők jellegzetes nagy fej, nagy szem alakja, mely az emlősvilág egészében általános gondoskodást vált ki.
infantile form

csecsemőkor
A születés utáni emberi élet első, minden kultúra által megkülönböztetett szakasza, ami a magyar szóhasználatban 1 éves korig, az amerikaiban nagyjából a 2. életév végéig tart.
infancy

cselekvés
Jellegzetes céllal és cél-viselkedés hierarchiával rendelkező összetett viselkedésformák, melyeket az egyes viselkedések megvalósítanak. Pl. a tűzrakás összetevői a fahordás, a fahasábok felvágása, összerakása, majd meggyújtása. → *cselekvéselmélet*
action

cselekvéselmélet
Minden olyan pszichológiai elmélet, amely a reflektáló, a környezetére szándékvezérelt választ adni képes emberi lényből indul ki. → *cselekvés*
action theory

cselekvő
A *cselekvéselmélet*ben a cselekvést kezdeményező, azért felelősséget vállaló entitás, a fejlődésben a személy kiindulópontja.
agent

cselekvő pszichoterápia
Azok a pszichoterápiai irányzatok, amelyek a kliens és a terapeuta aktív szerepét emelik ki.
active psychotherapy

csiga
Csigaformájú, folyadékkal teli, csontos szerv a *belső fül*ben. Ennek része az *alaphártya*, a hallás speciális struktúrája. → *Corti-szerv*
cochlea

csigabeültetés
Hallássérülteken segítő sebészi beavatkozás, melynek során a csigába elektródákat ültetnek, amelyek a külvilág hangjainak egy elektromos készüléken keresztül digitalizált ingerületét továbbítják a hallóideg felé. → *csiga*
cochlear implantation

csillogás
1. Színes felületek nagy fényvisszaverése, kihívó, villogó színes felület.
2. Emberi kiemelkedés, feltűnés.
shining

csodagyerek
Kivételes tehetségű vagy intelligenciájú gyermek.
prodigy

csoport
Emberek tartósan együttműködő vagy együttélő együttese. Pszichológiájával a *csoportdinamika* és a *szociometria* foglalkozik
group

csoportdinamika
Az emberek főként kisebb vagy szemtől szembeni csoportokon belüli viselkedésére vonatkozik; Kurt Lewin úttörő munkájához fűződik.
group dynamics

csoportfaktorok
1. A statisztikában a faktoranalízisben olyan faktorok, amelyek egynél több változóra hatnak, de nem mindre.
2. A kísérlettervezésben egy csoporthoz rendelt beavatkozás.
3. A kultúrális csoportok, pl. nem, vallás, foglalkozás hatása a viselkedésre.
group factors

csoportgondolkodás
A csoporttagok a konfliktus elkerülése végett megfelelő elemzés és kritikus hozzáállás nélkül törekszenek konszenzusra. A hibás döntések hátterében sokszor ez a gondolkodási séma húzódik meg.
groupthink

csoportkohézió → *kohézió*
group cohesion

csoportközi interakciók
Emberi csoportok közötti kölcsönhatások.
intergroup interactions

csoportlégkör
Emberi csoportra jellemző hangulat, együttműködési és ambíciós stílus, melyben nagy szerepe van a vezetői attitüdnek is.
group atmosphere

csoportlélektan
A *szociálpszichológia* fontos fejezete, az emberi csoportok kialakulásával, szerkezetével, belső viszonyaival foglalkozik.
group psychology

csoportnorma
Egy csoport tagjai által elvárt viselkedésmód.
group norm

csoportos ignorancia
1. A csoport egyet nem értő tagjai nem fedik fel a többiek előtt a csoportnormától eltérő véleményüket vagy attitüdjüket, mert azt gondolják, hogy rajtuk kívül mindenki más egyetért. Mivel mindenki úgy viselkedik, mintha a csoportnormát maradéktalanul elfogadná, a másként gondolkodók még inkább próbálnak konform módon igazodni a csoporthoz, és megtartani a véleményüket maguknak.
2. A csoport tagjai a helyzet veszélytelennek ítélésével kölcsönösen félrevezetik egymást.

pluralistic ignorance

csoportosítás
Elemek tömörítése egy összefüggő egészbe.
1. A *felismerés*i folyamat alapvető része.
2. A *Gestalt pszichológia* szerveződési elve: csoportosítás a közelség, hasonlóság, jó folytatás alapján.

grouping

csoportos képességtesztek
Csoportosan elvégezhető vizsgálatok, pl. *intelligenciateszt*ek, melyek szokás szerint írásos válaszadást igényelnek.
group ability tests

csoportpolarizáció
Csoportdöntések gyakori jellemzője; a csoport végső döntése azonos irányú, de szélsőségesebb, mint a csoportot alkotó egyének véleményeinek átlaga.
group polarization

csoportpszichológia
A csoportok keletkezésének, működésének, a csoportokon belüli egyéni viszonyoknak, a lehetséges csoportvezetés és kommunikációs szervezet hatásainak vizsgálata.
group psychology

csoportpszichoterápia → *csoportterápia*
group psychotherapy

csoportszellem
A tartós csoportokban kialakuló közös elvárások, tudások és érzelmi stílus összessége.
group spirit

csoportterápia
Terápiás eljárás, melyben a terapeuta vezetése mellett lefolytatott rendszeres találkozásokon hasonló problémákkal küszködő személyek ezeket kölcsönösen megbeszélik.
group therapy

csoportteszt
Papír-ceruza teszt, amelyet egy nagyobb csoport tagjai egyszerre végeznek el.
group test

csökkenő hozadék elve
Közgazdaságtanban megfogalmazott elv, mely szerint egy rögzített működésű termelési rendszer (pl. gyár) egy input változóját növelve a rendszer mindig eljut

egy pontra, ahonnan minden újabb egységnyi növekmény egyre kevesebb output növekményt eredményez.
law of diminishing returns

csúcsélmény
Abraham Maslow humanisztikus pszichológus által bevezetett fogalom. Azon pillanatok nehezen körülírható élménye, amikor az önaktualizáció eredményeképp az egyént áhítatos, transzcendens, óceáni, extatikus, stb. érzések öntik el. → *flow, humanisztikus pszichológia*
peak experience

CS

D

d'

A *szignáldetekciós elmélet*ből származó, pszichofizikában használt mérőszám. Arról ad információt, hogy menynyire érzékeny az egyén különféle ingerek detektálásában. Értéke a zaj- és a zaj+jel eloszlás átlagának standard szórásban mért eltérése.

d prime, d'

dac

Valamilyen viselkedés ellenőrzése, mások általi kommentálása során fellépő ellenállás, „csakazértis" viselkedés.

defiance

dacreakció

A *dac* megnövekedése bizonyos fejlődési korszakokban, az önállóság jelzésére, 2-3 év körül és a serdülőkorban tipikus.

defiance reaction

dadogás

Ritmus- és folytonosságzavar a beszédben. A dadogó folyamatos beszédre törekedve hangokat, szótagokat ismétel, nyújt el, és szavakat szakít félbe.

stutter

daktilológia

Jelelés, a siketnémák jelbeszéde (a kéz ujjaival).

dactilology

daltonizmus

Színtévesztés, melynek során a szem a vörös és a zöld színt nem tudja megkülönböztetni egymástól (J. Dalton angol fizikus nevéből). → *deuteranomália* → *deuteranopia*

daltonism

darwini lények

D. Dennett elméletében olyan szerveződések, melyek a természetes kiválasztódásnak megfelelően alakítják felépítésüket és működésüket, egy variáció-szelekció ciklusnak megfelelően.

Darwinian beings

darwinizmus

Charles Darwin „A fajok eredete" című, 1859-ben megjelent művében kifejtett evolúciós elmélete, amely szerint az *evolúció* alapja az öröklődő változékonyság, a populációk túlszaporodása, és a *természetes kiválasztódás*. Hajszállal előzte meg Alfred Russel Wallace-t, aki közel azonos elméletet dolgozott ki. → *neodarwinizmus*, → *lamarckizmus*

darwinism, Darwinian evolution

debilitás

Értelmi fogyatékosság enyhébb mértéke, *IQ* 60–75 között (gyengeség).

debility

debilizáló szorongás

Stressz, szorongás hatására romlik a megismerő- és végrehajtófunkciók teljesítménye.

debilitating anxiety

decerebráció

Cerebrális (agyi) funkciók kiküszöbölése állatoknál a nagyagy eltávolítása, az agytörzs átmetszése vagy az agytörzsben található artériák elvágása által.

decerebration

decibel, dB

Akusztikában a hangerősség mértékegysége. Logaritmikus arányszám, 10 dB és 20 dB között tízszer kisebb a különbség, mint 20 dB és 30 dB között. 10 dB a nyugodt légzés hangenergiája, 20-30 dB egy csendes szobáé, ellenben 90 dB már halláskárosodáshoz vezet.

decibel, Db

deduktív

Levezetett, spekulatív. → *deduktív következtetés*

deductive

deduktív következtetés

Előzetes tényekből, vagy igaznak vélt premisszákból következtetünk. A következtetés helyessége a premisszák helyességén és a logikai szabályok követésén múlik. (Példa: Minden ember halandó. Szokratész ember. Szokratész halandó.)

deductive reasoning

defektológia

Az emberi szervezet tartós *defektus*ain javítani igyekvő tudományág, egyes használatokban a gyógypedagógia.

defectology

defektus

Fogyatékosság, hiba. Az idegfunkciókban beállott kisebb-nagyobb zavar.

defect

deformáció

Formai vagy fejlődési eltérés a *normá*tól.

deformation

degeneráció

A szervezet funkcióinak fokozatos leépülése, és a viselkedés ebből következő károsodása (pl. idegsejtek elhalásakor).

degeneration

déjà entendu

Az az érzés, hogy az éppen hallottakat már hallottuk, miközben tudásunk szerint még soha nem hallottuk (szó szerint: már hallott). → *paramnézia*

(fr.) **déjà entendu**

déjà éprouvé

Az az érzés, hogy az épp végzett cselekvést már elvégeztük, miközben ez tudásunk szerint nem lehetséges (szó szerint: már próbált). → *paramnézia*

(fr.) **déjà éprouvé**

déjà pensé

Az az érzés, hogy amire épp gondolunk, már korábban is eszünkbe jutott, miközben ez tudásunk szerint nem lehetséges (szó szerint: már gondolt). → *paramnézia*

(fr.) **déjà pensé**

déjà raconté

Az az érzés, hogy egy rég elfeledett emléket, amelyet épp előhívtunk, valaki korábban elmondta (szó szerint: már elmesélt). → *paramnézia*

(fr.) **déjà raconté**

déjà vécu

Az az érzés, hogy az éppen átélteket már átéltük, például egy előző életben (szó szerint: már megélt). → *paramnézia*

(fr.) **déjà vécu**

déjà vu

Az az érzés, hogy adott helyzetet a most zajlóval megegyező körülmények között

már átéltük (szó szerint: már látott). → *paramnézia*
(fr.) **déjà vu**

deklaratív
Kijelentésekbe szerveződött, pl. *deklaratív emlékezet.*
declarative

deklaratív emlékezet
Eredeti jelentésében kijelentésekbe szerveződött emlékezet, de ma ide sorolunk minden tényeken és ismereteken alapuló emlékezetet, az emlősállatok helyemlékezetétől kezdve az ember *epizodikus emlékezet*én át a *szemantikus emlékezet*ig, mely – eltérően a *procedurális emlékezet*től – embernél tudatosan visszakereshető. → *explicit emlékezet*
declarative memory

Delboeuf-féle korongok
Fekete-fehér korongok az egyenlő érzékleti távolságok mérésére.
Delbouf disks

delírium
A *tudatosság, figyelem, észlelés* és *kognitív folyamatok*, képességek hirtelen gyengülése.
delirium

delirium tremens
Alkoholmegvonásos *delírium.* Alkoholfüggőségben szenvedőknél az *alkohol* megvonása után két-három napon belül jelentkező reakciók együttese: zavartság, félelemkeltő vizuális *hallucinációk*, ködös tudatállapot, mozgásos nyugtalanság. → *alkoholos hallucinózis*
delirium tremens

delta hullám
Jellemzően mély alvás alatt jelentkező lassú (3Hz alatti), nagy amplitúdójú agyhullám.
delta-waves

delta mozgás
Látszólagos mozgás, amely illúziót két egymás után felvillanó fényinger intenzitáskülönbsége okoz. A második sötétebb lévén, a megfigyelő bizonyos feltételek mellett azt észleli, hogy az első, világosabb inger a második, sötétebb felé mozog.
delta movement, delta motion

demencia
A *kognitív folyamatok* és készségek normális öregedési folyamatokon kívül álló okokkal magyarázható progresszív hanyatlása. Az *emlékezet*et szinte mindig érinti, de megjelenhetnek a *figyelem*, a *nyelv*i képességek, a problémamegoldás, valamint az időérzékelés zavarai is.
dementia

dementia alcoholica
Tartós alkohol abúzus nyomán fellépő *demencia.*
alcoholic dementia, alcohol induced persisting dementia

dementia arteriosclerotica
Kérgi arteriolák, kis verőerek elmeszesedése és ennek következtében az agykérget ért károsodás nyomán fellépő *demencia.*
vascular dementia, arteriosclerotic dementia, multi-infarct dementia, MID

dementia epileptica
Az epilepszia miatt (nem minden esetben) fellépő *demencia.*
epileptic dementia

dementia infantilis
→ *gyerekkori dezintegratív zavar*
infantile dementia

dementia paralytica
Szifiliszes fertőzésre visszavezethető agykárosodás miatt fellépő *demencia.* A szifilisz korai diagnosztizálhatósága miatt ma már ritka, a fertőzés után legalább 5 évnek kell eltelnie, hogy megjelenjenek az első tünetek.
paralytic dementia, general paresis, general paralysis

dementia praecox
Serdülőkori (fiatalkori) *demencia.* A ma már nem használt fogalom helyét a XX. század közepén kezdte átvenni a *skizofrénia* terminus.
dementia praecox

dementia presenilis
1. 65 éves kor előtt kezdődő *demencia*, elbutulás.
2. Gyakran az *Alzheimer-kór* helyett használt elnevezés.
presenile dementia

dementia senilis
Öregkori, 65 éves kor után megjelenő *demencia.* → *dementia presenilis*
senile dementia

demofóbia
Tömegiszony.
demophoby, *(GB)* **demophobia**

demográfia
Populációk különféle változók (nem, kor, foglalkozás, stb.) mentén megfigyelhető különféle jellemzőinek (méret, eloszlás, trend, stb.) statisztikai vizsgálata.
demography

démonológia
Az abnormális viselkedés magyarázatát természetfeletti erőkben kereső hiedelemrendszer.
demonology

demonománia
Kóros vélekedés, hit abban, hogy az *én*t egy gonosz szellem, démon tartja hatalmában.
demonomania

dendrit
Az idegsejt (*neuron*) szétágazó nyúlványai, melyek a beérkező elektromos ingerületet a sejttest felé továbbítják. → *axon*
dendrite

denotáció
A jel és a jel tárgya között fennálló viszony.
denotation

dependens személyiségzavar
A másoktól való túlzott függés. A *szeparációs szorongás* állandó gondoskodásigénnyel és önalávető viselkedéssel társul.
dependent personality disorder, DPD

deperszonalizáció
A testtől, a mentális folyamatoktól történő eltávolodás, elszakadás érzése. Bárkinél előfordulhat elvétve, de *pánikbetegség*ben, *depresszió*ban és *bipoláris zavar*ban szenvedőknél gyakori.
depersonalization, *(GB)* **depersonalisation**

depolarizáció
A membránpotenciál csökkenése az idegsejt falának áteresztő képességének megváltoztatásával. Ha az idegsejt depolarizációja eléri a küszöböt, *akciós potenciál*lá válhat.
depolarization

D

depresszánsok
Olyan, a *központi idegrendszer*t gátló anyagok, melyek csökkentik a feszültséget és a gátlást, rontják az ítélőképességet, a motoros funkciókat és a koncentrációt. Ide tartoznak az *alkohol*, az *opiátok*, a *nyugtató- és altatószerek*. → *neurotranszmitterek*
depressants

depresszió
Klinikai értelemben oly nagyfokú szomorúsággal, melankóliával motiválatlansággal és/vagy kétségbeeséssel járó állapot, hogy zavarja az egyén normális életvitelét, társas kapcsolatait. A bipoláris zavarral szemben unipoláris zavarként, illetve *depresszív zavar*ként is hivatkoznak rá.
depression

depresszív zavar, unipoláris zavar → *depresszió*
depressive disorder, depressive unipolar disorder

depresszor ideg
Minden olyan ideg, amelynek aktivitása lecsökkenti az általa ellátott testrész tevékenységét vagy tónusát.
depressor nerve

depriváció
1. Megvonás.
2. Ingermegvonás. A fogalmat a legegyszerűbb ingerektől (pl. fény, hang) a legkomplexebbekig (pl. anya) használjuk.
3. Alvásdepriváció. → *alvásmegvonás*
4. Valamely szeretett vagy vágyott tárgytól, személytől való megfosztottság. → *deprivációs kísérlet*
deprivation

deprivációs kísérlet
Minden olyan *kísérlet*, amelyben egy adott *inger* megvonásának hatását vizsgálják. Elsősorban egyszerűbb ingerekkel végzett állatkísérletekkel (pl. fény – letakart szemű macskák) sikerült megmutatni, hogy agyunk feldolgozó rendszereinek is vannak *kritikus periódus*ai. Ha ezek alatt végzünk ingermegvonást, akkor az adott inger feldolgozó rendszere maradandó hátrányt szenved.
deprivation experiment

derealizáció
A környezet és a folyó események valóságosságának érzése veszik el. Bárkinél előfordulhat elvétve, de *pánikbetegség*ben, *depresszió*ban és *bipoláris zavar*ban szenvedőknél gyakori.
derealization, *(GB)* derealisation

dereisztikus gondolkodásmód
A valóság és a tapasztalatok tényállásaival összhangban nem lévő illogikus, idioszinkratikus gondolkodásmód.
dereistic thinking

dermografizmus
A bőr rendellenessége, amelynek következtében a bőr domborúvá, gyulladtá válik, hogyha egy tompa tárggyal dörzsölik.
dermatographic urticaria, dermographism

deszenzitizáció
Szenzitizálódott inger-válasz kapcsolatok gyengítése, mely során az ingerhez új, a korábbinál adaptívabb választ társítanak, például fóbiák esetén a személyt szembesítik a félelemkeltő tárggyal vagy élőlénnyel (fokozatosan egyre erősebb ingerrel), és ehhez a félelemmel inkompatibilis választ (pl. mély légzés, relaxáció) társítanak. → *in vivo deszenzitizáció*
desensitization

detekció
1. Egy *inger* kiválasztása környezetéből.
2. Egy inger észlelése.
detection

detektívtükör
Emberek és állatok megfigyelésénél használt beépített, az egyik oldalról tükörnek tűnő, a másik oldalról átlátszó üveg.
one-way-screen, one-way mirror

determináló tendencia
Egy feladatsorozatban fellépő nem tudatos hatás a *beállítódás*nak megfelelő teljesítésre.
determining tendency

determinizmus → *pszichológiai determinizmus*
determinism

deuteranomália
A színtévesztés leggyakoribb formája, zöld-színtévesztés, más szóval *daltonizmus*.
deuteranomaly

deuteranopia → *deuteranomália* → *daltonizmus*
deuteranopy

deviáció
1. Eltérés.
2. Szociálpszichológiában a társas normáktól való eltérés.
3. Látásban a két szem egymáshoz képest történő koordinációjának zavara.
4. Statisztikai fogalom. A minta vagy sokaság elemeinek elhelyezkedése az átlaghoz képest. → *szórás*
deviation

deviancia
A társadalmi normáktól való eltérés összefoglaló neve. (pl. bűnözés, kábítószer, prostitúció, stb.).
deviance

D

dezindividuáció, egyéniségvesztés a csoportban
Csökkent *éntudatosság* állapota, vagy a személyes *identitás* teljes, átmeneti elvesztése. Csoportos helyzetekben és olyan helyzetekben jelentkezhet, amelyek a személy anonimitását lehetővé teszik.
deindividuation

dezinstitucionalizáció
Intézménytelenítés: a *mentális zavar*ral vagy *fejlődési rendellenesség*gel küzdő egyének kivonása a mentális ellátó intézmények hatálya alól, és közösségbe vagy család alapú környezetbe való áthelyezése.
deinstitutionalisation

dezintegráció
A strukturális vagy funkcionális egység elvesztése (pl. a személyiség felbomlása).
disintegration

dezorganizáció
1. Egy már létező rend vagy szervezettség felbomlása, amelynek következtében a rendszer működése kiszámíthatatlanná, deviánssá, egy idő után működésképtelenné válik.
2. A pszichés működésben bekövetkező zavar, amely az érzelmek, a tudati és kognitív funkciók (térbeli-, időbeli-,

emlékezeti tájékozódás, ítéletalkotás), és a viselkedés inkoherenciájában, inadekvátságában nyilvánul meg.
disorganization

dezorientáció
Térbeli és időbeli viszonyok (pl. milyen évszak vagy nap van, vagy hol van az egyén) észlelésének zavara.
disorientation

dezoxiribonukleinsav, DNS
Az élőlények fejlődésére és működésére vonatkozó genetikus kódokat tartalmazó nukleinsav, minden élőlény átörökítőanyaga.
deoxyribonucleic acid, DNA

diagnosztikus teszt
Klinikai pszichológusok által használt teszt valamely személy értelmi-érzelmi állapotának felmérésére, tüneteinek megállapítására a diagnózis felállítása érdekében.
diagnostic test

diagnózis
A tünetek alapján a személy viselkedésének valamilyen kategóriába sorolása.
diagnosis

diagram
Több tényező kölcsönös összefüggését, változását, arányát szemléltető ábra, grafikon.
diagram

dichotikus ingerlés
A két fül egyidejű ingerlése két eltérő hangingerrel (szövegek, szótagok, szavak). Gyakran használt eljárás a figyelem vizsgálatában, ahol a személy felidézési mintázatából lehet következtetéseket levonni.
dichotic stimulation

differenciáció
1. Eltérő ingerek különbségeinek észlelése.
2. → *differenciális megerősítés*
3. Az én képessége arra, hogy gondolatait, vélekedéseit, stb., integritását veszélyeztető helyzetekben is (pl. család) megőrizze.
differentiation

differenciális gátlás
A *differenciális megerősítés* hatása a nem megerősített feltételes ingerre.
differential inhibition

differenciális megerősítés
1. Operáns kondicionálási megerősítési eljárás, melyben a *megerősítést* egy specifikus válaszra alkalmazzák.
2. *Klasszikus kondicionálás*ban két, kezdetben ugyanolyan választ kiváltó, egymáshoz hasonló *feltételes inger* megkülönböztetésének elsajátítása azzal, hogy csak az egyikre adnak választ.
3. Egyes terápiákban azt jelenti, hogy a (kívánt) specifikus válaszhoz (Nagyon figyel a tanuló!) közelebbi viselkedést jutalmaznak.
differential reinforcement

differenciálódás
Annak folyamata, ahogy valami egy nagyobb egységből önállósodik, vagy egy korábbi struktúra fejlődésével új egységgé alakul. Beszélhetünk például az én korai differenciálódásáról, vagy az embrió sejtjeinek differenciálódásáról, melynek során az osztódással új funkciójú sejtek keletkeznek.
differentiation

differenciálpszichológia
A pszichológiának az egyén és a csoport pszichológiájának különbségeit, valamint ezek következményeit kutató ága.
differential psychology

digit span teszt → *számemlékezet próba*
digit span test

dikromát
Az a személy, akinek szemeiben a csappigmentek típusainak száma kettő. Az emberi szem normális esetben három csappigmenttípust tartalmaz, vagyis *trikromát*. Színtévesztést okoz. → *dikromázia*
dichromatic

dikromatikus látás → *dikromázia*
dichromatic vision

dikromázia
Színtévesztés, amelyben a személy *dikromát*, és ezért kiesik a vörös-zöld rendszer, vagy ritkábban a kék-sárga rendszer. → *vörös-zöld vakság*
dicromatism

dilemma
Két, egymást kizáró, vonzerejét tekintve egyenértékű alternatívát kínáló döntési helyzet, a döntéspszichológiában gyakran használt helyzet.
dilemma

dimenziók
1. Egy koordinátarendszer tengelyeinek megfelelő irányok.
2. Érzékletek vagy gondolati leképezések egymástól független vonatkozásai (pl. szín, forma, tartam).
3. Személyiség egymástól független összetevői, vonásai.
dimensions

dimenzionális kiértékelés
Valamilyen pszichológiai mérés eredményeinek (pl. reakcióidő, kérdőív adatok) feldolgozása kisszámú dimenzió feltételezésével, sokszor a *faktoranalízis* és más, többváltozós statisztikai módszerek segítségével.
dimensional analysis

dinamika
A változás és a mozgás előtérbe állítása a lelki jelenségekben.
dynamics

dinamikus pszichológia
1. Az S-R vagy *inger-válasz pszichológiá*val szemben feltételezik, hogy az inger és a válasz között többnyire tudattalan pszichés motívumok és késztetések játszanak közvetítő szerepet. Ezek a dinamikus, azaz egymással folyamatos kapcsolatban álló belső erők interakciói fogják a személy pszichés működését irányítani, és a kóros megnyilvánulások a közöttük levő konfliktusok következtében alakulnak ki. A *pszichoanalitikus módszereken* kívül ide soroljuk az ego-, a self- és a *tárgykapcsolat-elméleteket* is. → *S-R pszichológia*
2. R. S. Woodworth és mások irányzata, mely a lelki jelenségek mozgató tényezőit állítja előtérbe.
dynamic psychology

dinamikus pszichoterápia
Minden olyan pszichoterápiás, főleg pszichoanalitikus eljárás, amelynek fókuszában a viselkedést mozgató motivációs, illetve védekező mechanizmusok állnak.
dynamic psychotherapy

dinamikus sztereotípia
A. Pavlov és követői felfogásában a sok *feltételes reflex* együttműködéséből kialakuló változékony, tanult, *készség*szerűen szervezett viselkedés alapja.
dynamic stereotypes

dinamométer
Az erő nagyságát a rugalmas alakváltozás alapján meghatározó, rugós, mutatóskálás műszer.
dynamometer

diplegia spastica infantilis
Veleszületett szpasztikus végtagmerevség, tudományos nevén: Little-kór. Az agybénulás formája, amely már a születéstől jelen van, és a *piramidális rendszer* kifejlődésének hiányából ered.
spastic diplegia, Little's disease

diploid
Két kromoszómakészlettel rendelkező. → *ploidia*, → *kromoszómák*
diploid

diploid sejt
Olyan sejt, amely mindkét szülőtől örököl egy kromoszómakészletet. → *ploidia*, → *kromoszómák*
diploid cell

diplopia → *kettős látás*
diplopia

dipszománia
Hetekig, hónapokig tartó absztinens periódusok és rövid, néhány napos, súlyos alkoholfogyasztásos időszakok váltakozása. Az alkoholfogyasztásos fázisban az ivás általában intoxikációig tart. → *alkoholfüggőség*
dipsomania

distressz
A feloldhatatlan stresszhelyzetek keltette negatív érzelmi állapot.
distress

diszfázia
1. Az *afázia* szinonimája.
2. Agykérgi károsodás miatt fellépő afázia, amelyet elsősorban a szavak mondatba rendezésének zavara jellemez.
dysphasia

diszfónia
Hangképzés zavara miatt fellépő hang- és beszédprodukciós zavar. Érintheti például a hangmagasságot vagy a hangerőt.
dysphonia

diszfória
Az eufória ellentéte. Szomorúsággal, nyugtalansággal és szorongással jellemezhető állapot, mely számos pszichés zavar tünete.
dysphoria

diszfunkció
Működési zavar, valamely funkció abnormális működése.
dysfunction

diszfunkciók
Egy szerv vagy testrész funkciójában bekövetkező bárminemű zavar.
disfunction

diszgeuzia
Az íz érzetének eltorzulása, csökkenése.
dysgeusia

diszglosszia
A nyelv működési zavara (pl. részleges vagy teljes hiánya) miatt fellépő hangképzési, elsősorban artikulációs zavar.
dysglossia

diszgráfia
1. Írászavar. Az *agráfia* szinonimája.
2. A szükséges mozgások elvégzésének zavara miatt jelentkező agráfia.
dysgraphia

diszhabituáció
A *habituáció* révén lecsökkent válaszerősség eredeti szintre történő visszaállása. Legegyszerűbben az ingerlési helyzet változása válthatja ki.
dishabituation

diszharmónia
1. Össze nem illés az érzékletek között.
2. Kellemetlen közérzet.
dysharmony

diszkrepancia
1. Eltérés.
2. Széles körben használt fogalom számos pszichológiai területen (pl. a homeosztatikus rendszerekben a bemeneti- és a célérték közötti eltérés, vagy az énpszichológiában a lehetséges énkép és az ideális énkép közötti eltérés).
3. Fejlődéspszichológiai elv, mely szerint a gyerekek leginkább az újdonságot jelentő, az addig ismertekhez nem mindenben igazodó ingerre figyelnek oda.
discrepancy

diszkrét
Külön egységet alkotó. Például diszkrét változó (egész számok halmazán értelmezett változók), vagy diszkrét feldolgozási folyamatok (ahol a következő szakasz csak az előző befejezése után kezdődhet el).
discrete

diszkrimináció
1. Két *inger* eltérésének észlelése.
2. → *diszkriminációs tanulás*
3. *Szociálpszichológiá*ban előzetes osztályozás alapján, az egyéni tulajdonságoktól független ítélkezés, bánásmód (pl. faji megkülönböztetés).
discrimination

diszkriminációs érvényesség
A mutató mennyire független olyan jellemzőktől, amelyeket nem akar mérni. → *kritérium érvényesség*, → *konvergens érvényesség*, → *konstruktív érvényesség*
discriminant validity

diszkriminációs tanulás
1. *Klasszikus kondicionálás*nál két *feltételes inger* közötti különbség megtanulása *differenciális megerősítés*sel.
2. *Operáns kondicionálás*nál olyan eljárás, amely során csak egy bizonyos diszkriminatív inger jelenlétében jelenik meg megerősítés.
discrimination learning

diszkriminatív inger
Olyan inger, amely az egyén korábbi tapasztalatai (megerősítés jellege, megerősítési tervek) alapján az operáns kondícionálás során kialakult válaszkészletből a helyzethez legjobban illeszkedőt váltja ki. Ha pl. autóstoppos integet az út mellett, akkor vagy megállunk, vagy nem, de ha egyenruhás rendőr teszi ezt, akkor egyértelműen a megállás mellett döntünk. A diszkriminatív inger az integető ember.
discriminative stimulus

diszlália
A beszéd artikulációs zavara, amely mögött nem találhatók fiziológiai okok.
dyslalia

D

diszlexia
Szavak felismerésében, kibetűzésében és kódolásában jelentkező olvasási zavar, melyet nem magyarázhat hallás-, illetve látászavar, és független az intelligenciától vagy iskolázottságtól. Elnevezése ellenére a diszlexia számos diagnosztikai leírás szerint az írás hasonló zavarait is magába foglalja. → *diszgráfia*
dyslexia

diszlógia
Az *alogia* szinonimájaként, illetve annak enyhébb tüneteket mutató formáira használt kifejezés.
dyslogia

diszmetria
A mozgások sebességében, távolságában, erejében jelentkező zavar. A beteg nem tudja ezeket megfelelően kalibrálni. Általában kisagyi sérülésre utal.
dysmetria

diszmimia
A szociális-, illetve emocionális kontextusnak nem megfelelő mimika.
dysmimia

diszmorfiás zavar
A személy szorongást okozó kényszerképzete arról, hogy vélt vagy valós testi hibájával feltűnést kelt.
dysmorphophobia, dysmorphic disorder

diszparát
1. Össze nem illő.
2. A két szemre beérkező kép háromdimenziós tárgyaknál a fixált tárgypontokon kívül különböző helyű, ún. diszparát területekre esik, ezek adják a finom térlátás alapját.
dysparat

diszperzió
Színszóródás.
dispersion

diszpláziás alkat
E. Kretschmer alkattanában a másik három típushoz nem tartozó alkatok. → *aszténiás*→ *piknikus típus*→ *atletikus típus*
dysplastic type

diszpozíció
Viselkedéses és affektív hajlamok együttese, amely megkülönbözteti az egyedet más egyedektől.
disposition

diszpozicionális attribúció
A személy viselkedését belső feltételekre (tulajdonság, motívum, attitűd) visszavezető oktulajdonítás. → *szituációs attribúció*
dispositional attribution

diszpozíciós torzítás → *alapvető attribúciós hiba*
dispositional error

disszimuláció
Eltitkolás. A kóros tünetek elhallgatása, letagadása, különösen némely krónikus elmebeteg esetén.
dissimulation

disszociáció
1. Gondolatok vagy cselekedetek tudatról történő leválása unalmas, erőfeszítést nem igénylő, naponta elvégzett, rutinszerű tevékenységeknél (fogmosás). Ilyenkor viselkedésünk automatikussá válik, de az első váratlan ingerre visszaállunk normál üzemmódba.
2. Súlyos, gyermekkori traumák következtében az *én*, az emlékek és a *tudat* egyes részei lehasadhatnak az alapszemélyiségről, és disszociatív identitászavar (*többszörös személyiség*) jöhet létre.
dissociation

disszociatív amnézia
A pszichogén *amnéziák* egy formája. A személy élete egyes stresszes, illetve traumatikus élményeire nem emlékszik. Az élmény mintegy leválik, disszociálódik a személyiségről.
dissociative amnesia

disszociatív identitászavar
Gyakran a pszichogén amnéziák közé sorolt zavar. A betegben egynél több, egymástól legtöbbször független alszemélyiség létezik. (Korábbi nevén *többszörös személyiség*zavar, hétköznapibb elnevezésben hasadt személyiség.)
dissociative identity disorder, DID

disszomnia
Disszomnia, melyben az alvás minősége nem kielégítő és/vagy nehézségek merülnek fel az elalvás és/vagy az átalvás során. → *inszomnia*, *hiperszomnia*, *narkolepszia*, *apnoé*, *paraszomnia*
dyssomnia

disszonancia
Az egyén *attitűd*komponensei (érzéseinek, gondolatainak, viselkedésének), illetve attitűdjei és cselekedetei közötti, kényelmetlennek érzett inkonzisztencia. → *kognitív disszonancia*
dissonance

disztális
1. Távoli.
2. Anatómiában a törzstől távolabbi részek.
3. Észlelésben a távoli érzékelés (látás, hallás) jelzője.
4. Evolúciós pszichológiánál *ultimatív*.
distal

disztímia
A *depresszió*nál enyhébb, azzal rokon, hosszú időn át fennálló hangulatzavar. Bár nem minden esetben zavarja a napi életvitelt, elhúzódása miatt jelentős kockázatokat rejt (öngyilkosság, társas elszigetelődés). → *hangulatzavarok*
dystimia

disztónia
Az éppen nem használt izmok nyugalmáért felelős idegi funkciók zavara. Akaratlan izomösszehúzódásokkal és elernyedésekkel jár, melyek ismétlődő és bizarr mozgásokat és furcsa, rendellenes testtartásokat produkálnak.
dystonia

divergencia
1. Széttartás, például a szemek és a tekintet széttartása.
2. Sokszempontú, szétágazó gondolkodás.
divergence

dizartria
A beszéd artikulációs zavara, melynek hátterében a beszédhez szükséges mozgás-kontroll zavara áll.
disarthria

dizesztézia
A tapintási érzékelés zavara. Például viszketés, fájdalom, vagy hőváltozás érzetét keltheti egy egyszerű érintés.
dysesthesia, *(GB)* **dysaesthesia**

DMI
Védekező mechanizmusok kérdőíve.
DMI, Defence Mechanisms Inventory

D

DNS → *dezoxiribonukleinsav*
DNA

dobhártya
A hallójárat belső végét lezáró, a külső- és a *középfül*et elválasztó ovális hártya, amely elsőként veszi fel a hanghullámok rezgését a hallószervben.
eardrum, tympanic membrane

dominancia
1. Egy másik rendszer, vagy személyek feletti kontroll vagy erős befolyás, túlsúly, elfedés.
2. Genetikában *allél*ek, *gén*ek. → *domináns gén*
3. *Szociálpszichológiá*ban pl. az egyedek, kognitív pszichológiában pl. az *agyféltekék* vonatkozásában használt fogalom. → *lateralizáció*
dominance

domináns
1. A hierarchiában feljebb álló, nagyobb befolyású személy. → *szubmisszív*
2. Géneknél a recesszív párja. Amenynyiben mindkét változat jelen van, csak a domináns gének hordozta tulajdonságok fognak megjelenni. → *recesszív gének*
dominant

domináns allél
Olyan allél, amelyben a vele kapcsolatos fenotípus heterozigóta formában is megnyilvánul.
dominant allele

domináns gén
A génpár azon tagja, amely a recesszív tag kifejeződését meggátolja, és meghatározza az általa hordozott tulajdonság *fenotípus*át. → *recesszív gének*
dominant gene

dopamin
Az agyban termelődő katekolamin, mely neurotranszmitterként a kognitív és motoros működés, a motiváció, a jutalmazás, az alvás, a hangulat és a figyelem szabályozásában játszik szerepet, neurohormonként pedig a prolaktin termelést gátolja. Alacsony szintje összefüggésben áll a *Parkinson-kór*, magas szintje pedig a *skizofrénia* kialakulásával. → *dopamin hipotézis*
dopamine

dopamin hipotézis
A *pszichózis*ok és specifikusan a *skizofrénia* hátterében a dopamint használó idegsejtek túlműködése áll. A feltételezés alapján kialakított modern *antipszichotikumok* a *dopamin*működést blokkolják.
dopamine hypothesis

dopaminrendszer
Az agy általános jutalmazó, a gyönyör- és örömérzetért felelős rendszere, amit többféle természetes jutalom, elsődleges megerősítők (étel, ital, szex) és a hozzájuk asszociálódott, eredetileg semleges inger is működésbe hoznak. A pszichoaktív szerek közül a kokain, a nikotin és az amfetaminok fokozzák, és gyakran visszafordíthatatlanul károsítják a dopamin-kör aktivitását.
dopamine system

doppingolás
Teljesítményfokozó szerek fogyasztása sportteljesítmény vagy mentális kitartás növelésére.
dopping

dorzális
1. Háti, hátsó.
2. Az agy anatómiai felosztásaiban a felülső (szuperior) területeket, illetve felszínt jelöli.
dorsal

dorzális pálya
A magasabb szintű látás cselekvésvezérlő és lokalizáló, feldolgozó útja, elsősorban a parietális lebeny.
dorsal stream

Down-szindróma
Mentális károsodás, amelyet genetikai rendellenesség okoz (kromoszóma-duplikáció a 21. páron). Túlzott egészleges észlelés, beszédzavarok, alacsony értelmi szint jellemzik. Fizikai jellemzői a rövid, vastag ujjak, vastag nyelv, többszörös szemhéjredők. Ma már nem használatos elnevezése a mongol-idiotizmus.
Down syndrome

döntés
Különböző lehetőségek közötti választás, mérlegelés vagy súlyozás nyomán.
decision

döntéselmélet
Több tudományterületnek a döntési folyamatot magyarázó elméleteit összefogó halmaza.
decision theory

döntéshozatal
Alternatívák közötti választás kognitív folyamata.
decision making

döntő kísérlet
Olyan kísérlet, amely egy adott elmélet plauzibilitását eldönti.
experimentum crucis

drive
Késztetés, a motiváció belső, környezetfüggetlen oka. Élettani, illetve homeosztatikus állapotok okozta feszültség, amely több szinten (fiziológia, viselkedés, stb.) válthat ki választ.
drive

drive-redukció
Egy hiányállapot okozta feszültség csökkentése után kielégülés vagy telítettség következik be, a késztetés megszűnik, az egyed pozitív érzelmi állapotot él át.
drive-reduction

drogfüggés
Kényszeres drogfogyasztási mintázat, amely három tényező jelenlétével jellemezhető: 1. a toleranciával (a folyamatos használat következtében egyre nagyobb mennyiségű kábítószer kell ugyanakkora hatás kiváltásához), 2. a megvonási tünetekkel (a drog alkalmazásának felfüggesztése kellemetlen testi és pszichés tünetekkel jár), 3. és a kényszeres használattal.
drug addiction

droggal való visszaélés
Egy drognak még a függőség tüneteinek megjelenése előtt a súlyos következmények ellenére történő folyamatos fogyasztása.
drug abuse

drogok
Vegyületek, amelyek hatással vannak a tudatállapotra, az érzelmi és kognitív folyamatokra. → *pszichotróp szerek*
drugs

drogterápia
Pszichés zavarok csökkentésére szolgáló pszichotróp szerek klinikai alkalmazása.
drug therapy

drogtolerancia

Droghasználatkor fellépő jelenség, a droghasználat időbeni előrehaladásával egyre nagyobb dózis szükséges azonos hatás eléréséhez. → *drogfüggés*

drug tolerance

DSM-IV

Mentális betegségek diagnosztikai és statisztikai kézikönyvének negyedik kiadása. Kiadja az Amerikai Pszichiátriai Társaság.

DSM-IV

dualizmus

A test-lélek dichotómia filozófiája, azaz egyszerre létezik két, egymástól független tartomány, a test és a lélek.

dualism

düh

Heves érzelmi reakció, amely gyakran agresszív viselkedéssel, motoros és vegetatív reakciókkal is együtt jár. Tipikusan agresszív viselkedés vagy frusztráció a kiváltója.

anger

E

Ebbinghaus-görbe

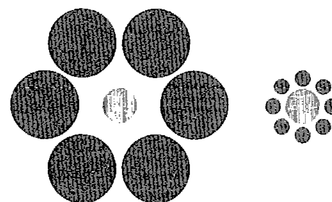
A felejtés görbéje, a tanulási fázis után a felejtés mértéke magas, majd egyre jobban közelít a nullához, azaz a felejtés egyre lassabb lesz.

Ebbinghaus curve

Ebbinghaus-Titchener illúzió

A kontextus hatására megváltozik a középső kör méretének észlelése.

Ebbinghaus-Titchener illusion

Ebbinghaus-Titchener illúzió

éberség

A nappali fokozott figyelmi állapot az *éberségi kontinuum*on.

alertness

éberségi kontinuum

Az *éberség*től a mély alvásig és a kómáig tartó elrendezése az agykérgi reagálókészségtől függő pszichológiai aktivitási állapotoknak.

alertness continuum

echo

Visszhang.

echo

echoikus emlékezet

A hallott anyag magnetofonszerű megtartása max. 2-3 s-ig. → *szenzoros emlékezet*

echoic memory

echokinézis

A kataton skizofrénia gyakori tünete az echokinézis, amikor a beteg a környezetében lévők egyes mozgásait tükörszerűen utánozza.

echokinesis

echolália

1. Hallott szavak visszhangszerű ismétlése. Skizofréniában gyakori.
2. Az *afázia* egy formája, amelyben a beteg csak a hallott szavak utánzására képes.

echolalia

echomimia

Látott mozgások (főleg mimika), utánzása.

echomimia

echopátia

A környezetben látott mozgások, mimikai mozgások és hallott hangok utánzása, azaz az *echokinézis*, *echolália* és *echomimia* együttes előfordulása.

echopathy

ECT → *elektrokonvulzív terápia*

electroconvulsive therapy, ECT

édes, édes íz

Szénhidrát tartalmú vegyületek szub-

jektív élménye, amelyet a nyelv hegye környékén érzünk legintenzívebben.
sweet, sweet taste

edukció
Az analógiás gondolkodás folyamata során új kapcsolatok kialakítása már meglévők alapján.
eduction

EEG, elektroenkefalogram
Az agyi neuronok posztszinaptikus öszszegzett potenciáljainak regisztrálása, melyet a fejbőrre helyezett elektródákkal lehet elvezetni.
EEG, electroencephalogram

effektorszerv
„Hatószerv". Leggyakrabban egy izom, ahol az idegrendszeri működés manifesztálódhat.
effector

effektus
Hatás.
effect

effektus törvénye
A megerősítéshez vezető viselkedések fennmaradnak, a megerősítéshez nem vezetők pedig kioltódnak. Elsőként E. L. Thorndike írta le.
Law of Effect

effemináció
Elnőiesedés, férfiaknál feminin vágyak erőteljes megjelenése, gyakori manifesztációja a *transzvesztitizmus*.
effemination

efferens
A központi idegrendszerből kifelé vezető köteg. → *afferens*
efferent

EFPA
Az Európai Pszichológustársaságok Szövetsége. A brüsszeli székhelyű szervezet fontos európai összehangoló szerepet tölt be.
EFPA, European Federation of Psychological Associations

egészség
A teljes fizikai, mentális és szociális jóllét állapota. Többféle dimenziója lehet: biológiai, lelki, mentális, emocionális, szociális egészség.
health

egészségpszichológia
Pszichológiai ismeretek és módszerek alkalmazása egyének, közösségek és populációk jóllétének és egészségének fenntartására.
health psychology

ego
A klasszikus pszichoanalízisben a személyiség racionális szférája, amely a valóság és a tudat között közvetít. Feladata az *id* és a *szuperego* közötti egyensúly fenntartása.
ego

ego-alter-elmélet
Elmélet, amely az „én" és a „másik" kölcsönhatásaival magyarázza a társadalmi szervezettség és tudatosság fokozódását.
ego-alter theory

egocentrikus
1. Saját test, mint vonatkoztatási keret az észlelésben és gondolkodásban, mely a téri orientációban, az emberi kapcsolatokban és a beszédben is megnyilvánul (lásd J. Piaget műveletek előtti szakasza).
2. Mindent saját magára vonatkoztató személy.
egocentric

egocentrikus beszéd
Hangos monológ, a gyermek önmagához beszél, valójában hangosan gondolkodik. J. Piaget szerint az óvodáskor egocentrikusságának mutatója.
egocentric speech

egocentrikus referencia keret
A látott világ saját testhez viszonyítása (pl. előttem, mögöttem).
egocentric frame of reference

egocentrikus válasz
Asszociációs tesztekben azok a válaszok, amelyeket a személy önmagával, énjével hoz kapcsolatba.
egocentric answer

egodiasztolé
Fokozott, gyakran túlzott éntudat, a saját belső értékek erőteljes túlbecslése. Hipomán egyéneknél gyakori. → *egoszisztolé*
ego-diastole

egoerotizmus
A pszichoanalitikus elméletekben az énfejlődés korai szakasza, amelyben a libido az énre irányul.
egoerotism

ego-funkciók
Sigmund, később Anna Freud által leírt Énműködések, amelyek révén az ego kezeli az ösztönöket és illeszkedik a valósághoz. C. G. Jung szerint négy ego-funkció van: észlelés, gondolkodás, érzés és intuíció.
ego functions

egoideál → *énideál*
ego ideal

egoista
Az a személy, aki személyes érdekeit minden egyébnél fontosabbnak tartja.
egoist

egoizmus
Törekvés arra, hogy a személyes érdekek minden egyéb elé kerüljenek.
egoism

ego-ösztönök → *énösztönök*
ego instincts

egoszisztolé
Alábecsült éntudat és a saját értékek degradálása, amely a depressziós állapotokban gyakori. → *egodiasztolé*
ego-systole

egzaltáció
Túlfűtöttség, túlzottan élénk állapot.
exaltation

egzisztenciális pszichológia
Pszichológiai irányzat, amely az ember kiszolgáltatott léthelyzetéből fakadó szorongás elemzésére helyezi a hangsúlyt.
existential psychology

egzisztencializmus
Filozófiai irányzat, amelynek középpontjában az egyén által átélt élmény áll, szemben a lényegek, esszenciák vizsgálatával.
existentialism

egybeesés
Kontingencia, két inger vagy esemény egy időben és helyen való megjelenése.
contingency

egyedfejlődés → *ontogenezis*
ontogenesis

egyéniség
Az ember személyiségének egyedül rá jellemző vonásai.
individuality

egyéniségvesztés a csoportban
→ *dezindividuáció*
deindividuation

egyensúly
Az az állapot, amelyben az egymással ellentétesen ható erők kiegyenlítik egymást.
balance

egyensúlyérzékelés
Az egyensúlyi helyzet érzékelése.
equilibrium

egyensúlyérzékelő szerv → *félkörös ívjáratok*
semicircular canals

egyensúlyi pont
A testsúly azon viszonylag állandó pontja, amely értéket az élőlények ösztönös vegetatív (étvágy) és viselkedéses kiigazításokkal (koplalás) igyekeznek fenntartani.
set-point

egyirányú ernyő
Főleg gyermekek és állatok megfigyelésekor használt sűrű szövet- vagy dróthálό, amelynek egyik oldalát erősen megvilágítják, míg a másik sötét marad. Ekkor a megvilágított rész látható a sötét térfélről, ám fordítva nem. → *detektívtükör*
one-way screen

egypetéjű ikrek
Ugyanazon petesejtből kifejlődő, azonos génkészletű, tehát minden öröklött tulajdonságban osztozó ikertestvérek. → *kétpetéjű ikrek*
identical twins, monozygotic twins

egysejt-vizsgálat
Mikroelektróda segítségével egyetlen idegsejt aktivitásának a regisztrációja, többnyire ingerlés közben.
single-cell recording

egyszerű fóbia
Túlzott félelem egy állattól, tárgytól vagy helyzettől, valódi veszély hiányában.
simple phobia

egyszerű sejtek
Az elsődleges látókéreg olyan sejtjei, amelyek a látómező adott részén megjelenő vonalakra, élekre érzékenyek, arra mutatnak aktivitást. → *komplex sejtek*
simple cells

együtt előforduló variációk
Az induktív következtetés egyik alapelve, melynek lényege, hogy két változó együttjárásából oksági kapcsolatot feltételezünk.
concomitant variations

éhség
Táplálék felvételére irányuló motiváció.
hunger

éhségjelzők
Az éhségérzethez hozzájáruló élettani faktorok. A táplálékbevitel szükségességét elsősorban a vékonybélben és a májban található receptorok, illetve az agytörzs és a hipotalamusz glükózérzékeny sejtjei irányítják.
physiological hunger cues

éhségközpont
A laterális hipotalamusz. Ezt ingerelve éhség jelentkezik, roncsolásakor az étvágy eltűnik.
feeding center, *(GB)* **feeding centre**

eidetikus kép
Élénk emlékkép, amely főleg fiatalabb korban jelenik meg. A részletes emlékkép hozzáférhető akkor is, amikor az adott tárgy már nincs jelen.
eidetic image

ejaculatio
A pénisz izmainak összehúzódása, amely az ondó kilövellésével jár.
emission, ejaculation

ejaculatio praecox
Korai magömlés, az ejakuláció bekövetkezése elégtelen merevedés mellett, vagy a coitus korai fázisában.
ejaculatio praecox

éjszakai rémkép
Fenyegető tartalmú álom s fenyegető tartalmú álom átmeneti állapotok.
nightmare

ejtő kronométer
Azonos időközök mérésére alkalmas műszer, lényege, hogy egy súly mindig adott magasságból esik adott helyre, így a mért időintervallumok azonosak lesznek.
fall chronometer

ekfória
Az emlékezeti előhívás szubjektív élménye.
ecphoria

EKG → *elektrokardiográfia*
electrocardiography

eklampszia
Tónusos-klónuszos epilepsziás roham, amely prenatálisan is előfordulhat, ekkor toxikózis válthatja ki.
eclampsia

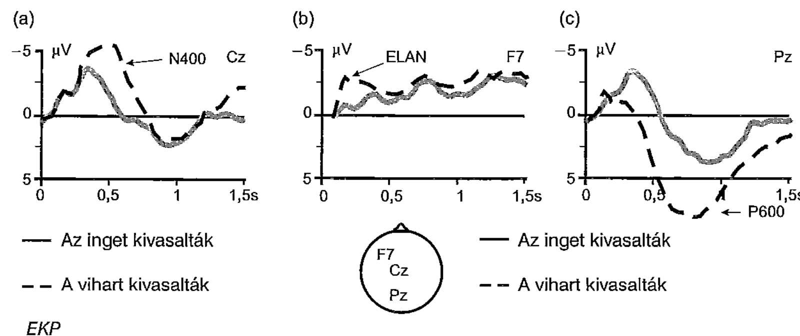
eklekticizmus
A különböző, akár egymással ellentétben álló elméletek szintézise, rendszerbe szervezése.
eclecticism

eklektikus megközelítés
Különböző megközelítések ötvözése.
eclectic perspective

eklektikus pszichoterapeuták
Különböző pszichoterápiás irányzatok módszereinek ötvözése a terápiás cél érdekében.
eclectic psychotherapy

EKP
Eseményhez kapcsolódó potenciálok az idegrendszerben. Többnyire sokszori ingerléssel a *kiváltott potenciál* átlagolásával ismerjük meg összetevőit.
ERP, event related potential

eksztázis
Felindult érzelmi állapot, elragadtatás,

EKP

fokozott hangulat, alkalmanként rendkívüli vigilanciával járhat együtt.
extasy

ektomorf típus
Magas, sovány testalkat, amely szorosan együttjár a *cerebroton típus* temperamentumával. A Sheldon-féle testalkati tipológia egyik típusa.
ectomorphic type

ekvipotencialitás
Egy szerv azon képessége, hogy más szervet helyettesítsen bizonyos funkcióban. Lashley szerint az agykéregre is jellemző.
equipotentiality

ekvivalens
Egyenlő, azonos értékű.
equivalent

elaboráció, feldolgozás
1. Az emlékezeti előhívás lehetséges módjait növelő folyamat, amelyben az ingeranyagot kiterjesztjük és kidolgozzuk, valamint integráljuk a világról alkotott tudásunkba.
2. Feszítő élmények érzelmi feldolgozása. Pszichoterápiás eljárások is alkalmazzák.
elaboration

ELAN
Korai baloldali negativitás a bal frontális területen az *EKP*-ben nyelvi feldolgozás során.
Early Left Anterior Negativity

elárasztás
A fóbiák kezelésére szolgáló egyik viselkedésterápiás módszer. Lényege, hogy a beteget nagy mértékben teszik ki a fóbia tárgyának. → *fóbia*
flooding

electrookulográfia
A szemek mozgását a szemizmok elektromos tevékenysége alapján rögzítő eljárás.
electrooculography

electroretinográfia
A retina elektromos folyamatainak vizsgálata.
electroretinography

Elektra-komplexus
Az *Ödipusz-komplexus* megfelelője lányoknál, a lány apjához való incesztuózus kötődése, amely az anyával való szembenállással jár együtt.
Electra-complex

elektrodiagnosztika
A szervezet állapotának és működésének elektromos eszközökkel való vizsgálata (pl. *EEG*, *EKG*).
electrodiagnosis

elektroenkefalográf
Az agy elektromos tevékenységének elvezetésére szolgáló műszer.
electroencephalograph

elektroenkefalográfia
Az agy elektromos tevékenységének elvezetésére szolgáló módszer és tudományág.
electroencephalography

elektroenkefalogram, EEG
Az agyi neuronok posztszinaptikus potenciáljainak összegzett regisztrálása fejbőrre helyezett elektródákkal.
electroencephalogram

elektrokardiográfia, EKG
A szív elektromos tevékenységének elvezetésére szolgáló módszer, amellyel a szív működése vizsgálható.
electrocardiography

elektrokonvulzív terápia, ECT
Indukált epilepsziás-rohamszerű görcs, amelyet az agy elektromos ingerlésével (elektrosokkal) idéznek elő. Súlyos depressziós vagy pszichotikus állapotokban alkalmazzák, amikor a betegre semmilyen más módszerrel nem lehet hatni.
electroconvulsive therapy, ECT

elektrokortikográfia
Az agykéreg elektromos tevékenységének közvetlen vizsgálata, azaz a regisztráció nem a koponyán keresztül történik. Ezzel a módszerrel a mélyebben fekvő struktúrák is vizsgálhatók.
electrocorticography

elektromiográfia
Az izmok elektromos tevékenységének elvezetése és regisztrálása.
electromiography

elektroretinogram, ERG
A retina által kibocsátott elektromos aktivitás vizsgálata, a szem bénított felületére helyezett elektródák segítségével.
electroretinogram, ERG

elektrosokk → *elektrokonvulzív terápia*
electroshock

elektrosokk-terápia → *elektrokonvulzív terápia*
electroconvulsive therapy

elektrotónus
Elektromos áram hatására megváltozott állapot egy ideg- vagy izomsejtben.
electrotone

elementarizmus
A pszichológiai folyamatok és a viselkedés részekre bontása, és a részek leírása. Így ellentétben áll a *holizmus*sal.
elementarism

élénkség
1. Egy szín kiugró jellege, telítettsége.
2. Egy személy állandó magas aktivitása.
saturation, alertness

élesség
Látásnál az inger részleteinek pontos észlelése, a felbontás részletessége, melyet különböző látószögű táblákkal vizsgálnak.
visual acuity

életesemények skálája
Életesemények stresszkeltő hatásának skálája, amelyet Thomas Holmes és Richard Rahe dolgozott ki 1967-ben. A skála 100 fokozatú, és 41 életeseményt sorol fel.
life events scale, Holmes and Rahe Stress Scale

életkor, kronológiai kor, ÉK
A születéstől eltelt idő.
chronological age, CA

életközép
Az életközép mint fejlődési szakasz, az emberi élet egyik leghosszabb és legfontosabb szakasza, amely 40–65 év között zajlik.
middle age

életközepi válság
Főként 35–50 év közötti felnőtteket érintő életkori krízis, amit olyan, az élet során bekövetkező változások, problémák, megbánások okoznak, amelyek nagyrészt a következőkkel vannak összefüggésben: karrier, házastárssal való kapcsolat, gyerekek felnövése, szülők halála, életkorral járó testi változások.
midlife crisis

életlen fogalmak
Olyan fogalmak, amelyek inkább *prototípusok* alapján szerveződnek, a kategóriatagság és a határok nem jól definiáltak (pl. füzet, bokor).
fuzzy concepts

élettér
K. Lewin mezőelméletében a személyen belüli és azon kívüli (környezeti) tényezők összefüggése.
life space, Lebensraum

életvilág
A filozófiában és társadalomtudományokban használatos kifejezés (a német Lebenswelt fordítása után). Azt a „világot" jelenti, amelyben benne élünk, amelyet egyéni, társadalmi, gyakorlati tapasztalatok jellemeznek. A szociológiában a fogalom alaposabb leírása Jürgen Habermas nevéhez köthető.
lifeworld

elfogadás
Szuggesztió egy eleme, amely során egy ítéletet vagy gondolatot a személy magáénak érez.
acceptance

elfogultság
1. Előítélet.
2. Torzítási hiba, amelyet bizonyos elvárások vagy a fogalmi keret okoznak.
prejudice, cognitive bias

elfojtás
1. A felejtés egyik lehetséges formája.
2. Elhárító mechanizmus, az *ego*t fenyegető emlékkép kizáródása a tudatosan hozzáférhető szférából.
repression

elfojtáselmélet
Lelki jelenségek *elfojtás*sal történő magyarázata.
repression theories

elfojtott
A tudatos szférából kiszorított.
repressed

elfutó szelekció, megszaladás
A természetes kiválasztódás olykor látszólag a környezeti adaptivitás ellenében hat, pl. a nagy pávafarkak vagy szarvasagancsok nehezíthetik az állat mozgását. E tulajdonságok valószínűleg epigám jellegűek, azaz nem az egyéni túlélést szolgálják, hanem a sikeres párválasztást.
runaway selection

elhagyás
A szülőknek a gyermekről való lemondását, elhagyását jelenti.
abandonment

elhanyagoló szülők
Olyan szülők, akik nem avatkoznak bele gyermekük életébe, elhárítják a szülői felelősséget, és szeretetük is kiszámíthatatlan.
neglecting parent

elhárító mechanizmusok
A pszichoanalitikus elméleti keretben a tökéletlenül működő *ego* manőverei a szorongás csökkentésére vagy elkerülésére. Tudattalanul működnek, és a valóságot eltorzítják, átalakítják vagy meghamisítják.
(ego) defense mechanisms, (ego) defence mechanisms

elhatározás
A *döntés* pillanata.
decision taking, decision making

elhízás
A normál testsúly minimum 30%-kal való meghaladása.
obesity

elhízottság
Az ideális testsúly minimum 30%-kal való meghaladása, amikor a zsírszövetekben tárolt természetes energiatartalék túllépi az egészséges határt. Az ideális testsúly kiszámítására a testtömegindexet használják.
obesity

elidegenedés
1. Szent Ágostonnál a bűnös ember Istentől való elfordulása.
2. Rousseau-nál a modern ember reakciója arra, hogy identitását kizárólag a többi ember véleményének tükrében élheti meg, s ezért ellentétbe kerül önmagával.
3. Marxnál a kapitalizmusban az ember (különösen a proletár) munkához való viszonyát jellemzi az áru-pénz és a tőke-bérmunka ellentétek következtében.
4. Hegelnél a szellemet jellemzi annak külsődlegessé, természetté, történelemmé válása folyamán.
5. Az egzisztencializmusban az élet céltalansága, a lét értelmetlensége, abszurditása és az elmagányosodás miatti szorongás.
6. A szociológiában az embereknek arra adott reakciója, hogy a társadalom működését érthetetlennek, kiszámíthatatlannak, vezetőit a nép iránt közömbösnek látják, úgy érzik, hogy céljaikat képtelenek megvalósítani, s életük hiábavaló.
7. A pszichoanalízisben az a bűntudattal együttjáró érzés, hogy nem vagyunk azonosak saját magunkkal és értékeinkkel.
8. Egyes pszichiátriai kórképekben (pl. skizotíp személyiségzavar) a szorongással, beszűküléssel, visszahúzódással együtt jellemző tünet lehet.
alienation, estrangement, self-estrangement

elkerülő személyiségzavar
Személyiségzavar, amelynek tünete a társas helyzetekben jelentkező tartós és súlyos gátlás, az inadekvátságérzés, valamint a negatív visszajelzésekre való fokozott érzékenység.
avoidant personality disorder

elkerülő tanulás
A kondícionálás olyan formája, amelyben a személy célja a büntetés elkerülése.
avoidance learning, aversive learning

elköteleződés
James Marcia identitásfejlődés modelljében az érett identitás kialakulásának az *identitáskrízis* mellett a másik tényezője.
commitment

elkülönítés
1. Alaklélektanban a figurák és hátterek egymástól való elkülönítése.
2. Szociálpszichológiában az emberek bizonyos tulajdonságok (etnikai vagy társadalmi hovatartozás, testi tulajdonságok) alapján történő kirekesztése.
segregation

ellenállás

1. Az elfojtási folyamat része a pszichoanalízisben. Lényege, hogy valamilyen pszichológiai gátlás miatt a tudattalan impulzusok nem tehetők tudatossá, így gátlódik a szabad asszociáció.
2. Az általános adaptációs szindróma második szakasza, melyben az élőlény vagy szembeszáll a stresszorral, vagy elmenekül előle. Ez lehet alarmállapot vagy vészreakció, ellenállás illetve kimerülés.

resistance

ellenfolyamat elmélet

1. Ellenszín elmélet.
2. A drogfüggés elmélete, a droghatás alatti pozitív és droghatás utáni negatív élmények közötti különbség a drogfogyasztás emelkedéséhez vezet.

opponent-process theory

ellenkondicionálás

A fóbiák kezelésére is szolgáló egyik viselkedésterápiás módszer, amelyben a fóbia tárgyát ellentétes irányú válasszal asszociálják (pl. pók – kellemes).

counterconditioning

ellenoldali reflex

Reflex, amelynek kiváltója és *efferens*e nem azonos testfélen található. Azaz az egyik oldalt éri az ingerlés, de a másik oldalon jelenik meg a reflex.

crossed reflex

ellenőrzési kényszer

Kényszeres cselekedet, a személy kénytelen újra és újra ellenőrizni a már ellenőrzött dolgokat.

checking compulsion

ellenőrző figyelmi rendszer

Angol neve után SAS. Dan Norman és Tim Shallice 1980-as *végrehajtó rendszer* modellje. A viselkedést irányító *sémá*kat bizonyos ingerek automatikusan aktiválnak adott valószínűségek és adott célprioritások szerint. A SAS ezeket a valószínűségeket és célprioritásokat módosítva tudja befolyásolni az automatizmusokat.

supervisory attentional system, SAS

ellenszenv

Antipátia, a rokonszenv (szimpátia) ellentéte. Valakitől vagy valamitől való idegenkedés, esetleg valaki vagy valami iránt érzett utálat. Az érzést okozhatják korábbi tapasztalatok, de előfordulhat mindenféle racionális ok nélkül is.

antipathy

ellenszínelmélet

Színlátáselmélet, amely szerint két színérzékeny egység van, amelyek ellentétes módon válaszolnak bizonyos színpárokra, így azok a színpárok egymással nem keveredhetnek. Semleges helyzetben negatív utóképet eredményez kiegyenlítő működésük. A színpárok a vörös-zöld és a kék-sárga.

opponent-color theory, *(GB)* **opponent-colour theory**

ellenszuggesztió

Pszichoterápiás technika. A terapeuta a korábbi *szuggesztió*nak ellentmondó szuggesztiót ad a páciensnek. Elvárt eredménye a korábbi szuggesztió hatásának csökkenése.

countersuggestion, contrasuggestion

elmeápoló

Különböző mentális zavarokkal küzdő gyerekek, felnőttek, idős emberek ápolásával, kezelésével foglalkozó személy.

mental health nurse

elmegyógyintézet

Mentális zavarok, elmebetegség kezelésére szakosodott kórház. Az első európai elmegyógyintézet az 1247-ben alapított híres, londoni Bethlem Royal Hospital (Bedlam) volt.

mental hospital, mental asylum, psychiatric hospital

elmélet

Előfeltételezéseket és adatokat integráló rendszer a világ kisebb-nagyobb részeinek működéséről. Az ember ösztönösen elméletalkotó, mindennapi életünket is ún. naiv elméleteken keresztül építjük fel, ilyen pl. az *elmeteória.*

theory

elméletek összehasonlítása

Körültekintően megtervezett kísérletekkel egymásnak ellentmondó elméleteket lehet ütköztetni, és eldönteni, melyik elméletnek nagyobb a prediktív ereje.

comparing theories

elmélkedés → *meditáció*

meditation

élmény

Átélt folyamathoz kapcsolódó tudatos tartalom.

experience

elmeteória

Köznapi, ún. naiv elmélet, melynek alapján másoknak önálló, a mienkétől feltehetően különböző elmeállapotokat, gondolatokat, szándékot tulajdonítunk.

theory of mind, ToM

elnyomás

Emlékek és impulzusok szándékos elvetése.

suppression

eloszlás

Egy adott skála értékkészletének gyakorisága, azaz a skálaértékek előfordulása.

distribution

előagy

Az agy elülső része, amely a nagyagyból, a thalamuszból és a hipothalamuszból áll.

forebrain

előérzet

1. Valamely bekövetkező eseményre vonatkozó szorongató gondolatok.
2. → *aura*

presentiment

előfeszítés, priming

Bizonyos ingerek bemutatása növeli más ingerek előhívhatóságát. Ez megnyilvánulhat reakcióidőben vagy felismerésben is.

priming

előhívás

Emlékezeti folyamat, mely során a kódolt és tárolt információt kikeressük a memóriából.

retrieval

előítélet

Ítéletalkotás valamiről, általában kevés tapasztalat alapján, vagy minden tapasztalat nélkül. Szilárd *attitűd*, amelynek megvitatása kevéssé lehet eredményes.

prejudice

előjáték

A *koitusz*t megelőző szexuális aktivitás, a szexuális *arousal* növelése érdekében.

foreplay

E

előjelzés → *bejóslás*
prediction
előkészített kondicionálás
Elmélet arról, hogy nem minden *kondicionálás* egyforma, az evolúciós szelekció bizonyos kapcsolatok kiépítésére jobban felkészítette az embert, mint másokra. Így pókokra kialakulhat fóbia, de valószínűleg tehenekre nem.
prepared conditioning
előteszt
1. A kísérleti személy ismerkedése a feladattal egy előzetes teszt révén.
2. A kísérleti beavatkozás előtt felvett teszt.
pretest
előteszt módszer
Transzferkísérletekben (*pozitív transzfer*, *negatív transzfer*) alkalmazott eljárás. A vizsgált feladat elvégzése előtt egy másik feladatot végeztetnek a vizsgálati személlyel.
pretest technique
elsajátítás
Tudásszerzés, néha csak a tapasztalatokon alapuló tudáselsajátítás. Nem azonos a szándékos tanulással → *nyelvelsajátítás*.
acquisition
elsőbbségi hatás
A benyomás kialakításánál a korábban kialakult kép nagyobb befolyása a későbbivel szemben. → *újdonsági hatás*
primacy effect
elsődleges
Alapvető, kiinduló. Például elsődleges motívum az éhség, a *pszichoanalízis*ben az elsődleges működések közvetlenül vágyteljesítéshez vezetnek.
primary
elsődleges emlékkép
Közvetlenül az *utókép* eltűnése után fennmaradó emlékkép.
primary memory image
elsődleges folyamat
A pszichoanalízisben az *id* vágyainak kielégülésére való törekvés (pl. a vágyott tárgy emlékének felidézésével).
primary process
elsődleges funkció
1. A pszichoanalízisben a közvetlen vágykiélés folyamatai.
2. A kognitív pszichológiában a korai érzékelésre használják.
primary function
elsődleges gondozó
Az a személy, aki a legtöbb időt tölti a gyermekről való gondoskodással, és akire nagyobb rész jut a felnevelés felelősségéből.
primary caregiver
elsődleges hallókéreg
A halántéklebeny felső gyrusában található agyterületek, ahová a hallóidegek az ingerületet szállítják.
primary auditory cortex
elsődleges késztetések
Éhség, szomjúság, szexualitás, utódgondozás, kíváncsiság. → *elsődleges megerősítők*
primary drives
elsődleges látókéreg, V1
Azon agyterületek az okcipitális lebenyben (V1), amelyekbe a látóidegek szállítják az ingerületet.
primary visual cortex, V1

elsődleges megerősítők
Önmagukban, tanulás nélkül is jutalomként szolgáló megerősítők, például a táplálék.
primary reinforcers
elsődleges mentális képességek
Louis L. Thurstone (1887–1955) által bevezetett fogalom az *intelligencia faktoranalízis*sel nyert faktoraira. Ezek a verbális képességek, a szófluencia, a számolási képesség, a téri intelligencia, az emlékezet, az észlelési sebesség, valamint az érvelés.
primary mental abilities
elsődleges minőségek
A tárgyak önmagukból, fizikai jellemzőikből adódó minőségei. Ezek a minőségek függetlenek az észlelőtől, a tárgy és észlelő kapcsolatától.
primary qualities
elsődleges motoros kéreg
Azon agyterületek a frontális lebeny hátsó részén, amelyek ingerületet szállítanak az izmokba. Elektromos ingerlésük izomaktivitást okoz.
primary motor cortex
elsődleges nemi jelleg
Anatómiai és fiziológiai jellemzők, amelyek már születéskor elkülönítik a két nemet (pl. nemi szervek). → *másodlagos nemi jelleg*
primary sex characteristics
elsődleges szemállás
Látásvizsgálatokban a kiindulóhelyzet. A binokuláris fixáció helye egyenesen megtartott fejjel, a horizont irányában előre tekintve.
primary position
elsődleges színek, → *alapszínek*
primary colors
elsődleges szomatoszenzoros kéreg
Azon agyterületek a parietális lebeny elülső részében, amelyekbe a testben és bőrben lévő receptorok felől érkezik az ingerület.
primary somatosensory cortex
első jelzőrendszer
Pavlov által bevezetett fogalom. Az elsődleges jelzőrendszer a külvilágból érkező jelzőmozzanatok rendszere, amely hatással van a szervezet működésére. → *második jelzőrendszer*
first signalling system, first signal system
elszólás, freudi elszólás
slip of the tongue
elterelés
1. A *figyelem* elvonása, megszakítása.
2. Droghasználók leszoktatása a fogyasztott drogról büntetés (börtön) helyett.
distraction
eltolás
Énvédő mechanizmus, a fenyegető ösztönimpulzusokat más tartalmakkal helyettesíti.
displacement
elutasítás
Valamilyen vonzó tárgy elfogadásának megtagadása, illetve egy személy közeledésének nem viszonzása.
refusal
elülső asszociációs régiók
Az agynak a frontális lebenyt (vagy *homloklebenyt*) magában foglaló területe, ahol a mozgás és cselekvések meg-

E

tervezése, valamint az absztrakt gondolkodás történik.
prefrontal association complex

elülső komisszúra
Fehér állomány, amely összeköti a két agyféltekét. A harmadik agykamrától anterior irányban található.
anterior comissure

E

elvétés
Az elszólás motoros működési megfelelője, a rejtett szándék megjelenése a mozdulatban.
slips of movement

elvonási tünetek
Drogfüggő személyeknél a drog megvonását követően megjelenő kellemetlen fiziológiai és pszichológiai tünetek. Ezek az enyhe szédüléstől a rohamokig változhatnak.
withdrawal symptoms

elzárkózás
A társas érintkezések, valamint emberi kapcsolatok elől való gyakran kóros elzárkózás.
seclusiveness, closure

emberi erőforrás
Személyek vagy személyek csoportja, amely egy szervezeten belül lehetővé teszi a célok elérését.
human resources

emberkép
Az ember mozgató erőire, a gondolkodás és a személyiség természetére, az emberi kapcsolatok jellegére vonatkozó általános felfogás.
image of man

embrió
A fogamzás és magzattá válás közötti időszakban az állati, emberi szervezet elnevezése. Ennek vége előtt kezdődik meg a belső szervek elkülönülése. → *magzat*
embryo

embriológia
A biológiának az embrió kialakulását és korai fejlődését vizsgáló ága.
embriology

émelygés
Ízek, szagok, hormonális állapotok, agyi kórfolyamatok, nehéz emberi helyzeti révén létrejövő hányingerszerű érzés.
nausea

emlékezés
Emlékezeti tartalmak előhívásának élménye.
remembering

emlékezet
Alapvető megismerőfunkció, tapasztalatok kódolása, tárolása és előhívása.
memory

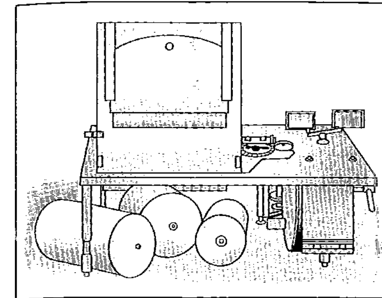
emlékezetbe vésés
Régies kifejezés az *emlékezeti kódolás*ra.
memory coding

emlékezetcsalódás → *pszeudoemlék*
pseudomnesia

emlékezeterősítő rendszerek → *mnemotechnika*
memory enhancement

emlékezeti dob
Mechanikus vagy elektronikus műszer megjegyzendő ingerek rendezett bemutatására, ahol a mechanikus változatban az ingerek egy dobra vannak felragasztva.
memory drum

emlékezeti görbe → *tanulási görbe*
memory curve, Ebbinghaus retention curve

Emlékezeti dob

emlékezeti kódolás
1. Az inger feldolgozása.
2. Az inger átdolgozása a különböző emlékezeti rendszerek között.
encoding, memory coding

emlékezeti letapogatási kísérlet
Saul Sternberg klasszikus kísérlete (1966), melyben kimutatta, hogy az arról való döntésünk sebessége, hogy egy adott szám szerepelt-e egy röviddel azelőtt bemutatott számlistán vagy sem, a listán szereplő számok számával lineárisan (hozzávetőlegesen 40 ms/szám) nő.
Sternberg Working-Memory Scan

emlékezeti lista
Bármilyen megjegyezhető egységekből (szavak, számok, szótagok, stb.) álló későbbi felidézéshez tanult lista.
memory list

emlékezeti szín
Egy adott tárgy színélményének az emlékezet által módosított minősége.
memory color

emlékezeti tárak
Az emlékezet működését különböző hatóidejű alrendszerek együttműködéseként leíró modellek alapegységei. William James nyomán a kéttáras modellekben elsődleges (rövid-) és másodlagos (hosszútávú) tárakról beszélünk. A modális modellben rövid és hosszútávú tárak szerepelnek. R. C. Atkinson és R. M. Shiffrin 1968-as modellje nyomán a multitáras modellek ezeket egy szenzoros tárral egészítik ki.
memory stores

E

emlékezet terjedelme
Annak mérőszáma, hogy valaki hány elemet (szavakat, számokat) tud felidézni egy lista meghallgatása után közvetlen felidézéssel. A rövidtávú emlékezet hatékonyságát méri, ami olvasásnál, szóbeli fogalmazásnál, problémamegoldásnál befolyásolja a teljesítményt.
memory span, digit span

emlékezetvizsgáló készülék → *emlékezeti dob*
memory instrument

emlékkép
Az emlékezetet lehetővé tevő szemléletes emléknyom.
memory image

Emmert törvénye
Az utókép nagysága az eredeti képhez képest négyzetesen arányos a projekciós felület távolságával.
Emmert's law

emmetropia
Normális látás, amikor a szem akkomodáció nélküli fókusztávolsága pontosan a retina távolságával esik egybe.
emmetropy

emocionális
Érzelmi.
emotional

empátia
Beleérzés mások érzelmeibe és viselkedésébe, együttérzés.
empathy

empirikus
Tapasztalatokra épülő, tapasztalat alapján történő.
empiric

empirista szemlélet
Az emberi viselkedés, gondolkodás és érzelmek tapasztalat útján elsajátíthatóak, azaz tanultak.
empiricism

emuláció
1. Egy adott működési környezetet más körülmények között utánzó technológia, például az informatikában.
2. Olyan tanulási forma, amikor a megfigyelt egyedek viselkedésének csak a végeredményét jegyezzük meg, s az ahhoz vezető lépéseket saját magunk próbáljuk felfedezni. Állatoknál a viselkedéskészlet bővítésének elsődleges formája.
emulation

én
1. A személyiség legbelsőbb struktúrája.
2. Pszichoanalízisban → *ego.*
ego, self

enaktív
J. Bruner felfogásában a legkorábbi cselekvéses intelligencia a csecsemőkorban.
enactive

endofázia → *belső beszéd*
endophasia

endokrinológia
A belső elválasztású mirigyek rendszerével foglalkozó tudományág.
endocrinology

endokrin rendszer → *belső elválasztású mirigyek*
endocrin system

endolympha
A cochleában található folyadék.
endolympha

endomorf típus
Sheldon testalkati tipológiájában a telt, kerekded, a belső csíralemez fejlettségére utaló testalkat, amely viszceroton temperamentummal jár együtt. *viszceroton típus*
endomorphic type

endopszichikus
A folyamat belső, lelki, nem környezeti eredetű.
endopsychic

endorfinok
A test által termelt fájdalomcsökkentő és hangulatjavító hatású vegyületek.
endorphins

enerváltság
Legyengültség, energiahiány.
enervation

énfogalom
A humanisztikus pszichológia alapkategóriája, melynek összetevői a *reális én*, amely tapasztalatainkból épül fel, és az *ideális én*, ami azt tükrözi, hogy milyenek szeretnénk lenni. Konfliktusok forrása az lehet, ha szakadék keletkezik a reális én és a valóság, illetve a reális én és az ideális én között.
self, self-concept

engedelmeskedés a tekintélynek
Az emberek többnyire elfogadják a legitim személyek utasításait, amennyiben a tekintélyszemély vállalja a felelősséget, az engedelmesség normája

hozzáférhető, a többi norma viszont nem. Az engedelmeskedés önmagát erősíti, és az emberek saját tetteikért az áldozatot hibáztatják (kognitív disszonancia feloldása).
obedience to authority

engram
A tanulás során végbemenő tartós idegrendszeri módosulás, emléknyom. → *mnémé*
engram

énideál
A pszichoanalízis keretein belül olyan autonóm intrapszichikus képződmény, mely referenciaként szolgál az ego számára az elért dolgok megítéléséhez. A *felettes én* részeként azon eszményeket, a megfelelő viselkedés szabályait tartalmazza, melyre az egyénnek törekednie kell. A szeretett tárgyak képére alakul ki.
ego ideal

énimpulzus
Törekvés arra, hogy az egyén a környezetéből elismerést váltson ki.
self-impulse

enkefalin
Belső eredetű fájdalomszabályozó peptidek, más néven *endorfinok* egyik fajtája.
encephalin

enkefalitisz
Agyvelőgyulladás.
encephalitis

enkefalon
Agyvelő.
encephalon

énkép
A személy önmagáról kialakított mentális képe. → *én*, → *énideál*
self image

énösztönök
S. Freud az én fenntartására és megerősítésére szolgáló késztetéseket sorolja ide, melyek elsődleges tárgya kezdetben az étel, majd mindaz, ami nemcsak erősíti az egot, hanem egyben gátolja az elsődleges folyamatokat. Későbbi elméleteiben hozzájuk csatolja a nemi ösztönöket (Eros) is, melyeket kezdetben élesen elkülönített tőlük.
ego instincts

énséma
Múltbeli tapasztalataink alapján önmagunkról kialakított általánosított elképzeléseink, melyek befolyásolják a velünk történő dolgok értelmezését.
self-schema

entrópia
A rendezetlenség mértéke, egy rendszerben az átlagos *információmennyiség* $E = -\Sigma p_i \log p_i$
entropy

éntudatosság
Az egyén attitűdjeinek, szándékainak, tulajdonságainak, reakcióinak megértése, az ezekre való reflexió képessége.
self awareness, self consciousness, self understanding

enurezis
Bevizelés.
enuresis

enurezis nocturna
Éjszakai ágybavizelés.
nocturnal enuresis

énvédő funkciók
Azok az *attitűd*ök, eljárások, amelyek a szorongástól és az önértékelésünket fenyegető veszélyektől védenek, énvédő funkciót látnak el.
ego defensive functions

E

énvédő mechanizmusok → *elhárító mechanizmusok*
ego defence mechanisms
epidemiológia
1. Járványtan.
2. Adott időszakban az új megbetegedések száma, előfordulása.
epidemiology
epigenezis
1. Elméleti keret, melyben az élőlények tulajdonságai az öröklött és a környezeti tényezők interakciójában alakulnak ki.
2. E. Erikson fejlődéselméletében egy-egy cél megjelenése az adott fejlődési szakaszban.
epigenesis
epikritikus érzékelés
A gerincvelő felszálló pályái által közvetített finom információk – enyhe tapintás, mozgásérzés, vibráció, proprioceptív, az izomorsókból, ínorsókból érkező mélyérzések – diszkriminációja.
epicritic sensibility, gnostic function, gnostic sensation
epilepsia alcoholica
*Alkoholos pszichózis*okhoz tartozó, az agytörzs károsodása következtében megjelenő epilepsziás roham.
alcoholic epilepsy
epilepszia
Az agy egy vagy több gócból kiinduló, görcsös rohama (elektromos vihar). Megkülönböztethetőek parciális (simplex, komplex) és generalizált (absence, tónusos, klónusos) rohamok. A *grand mal* roham az egész testre kiterjed, eszméletvesztéssel, hirtelen izomösszehúzódásokkal, izomrángásokkal jár.
epilepsy
epilepsziás karakter
Epilepsziásokra jellemző személyiségváltozások, tünetek (lassultság, érdeklődés csökkenése, tapadékonyság, ingerlékenység).
epileptic character
epilepsziás pszichózis
Az epilepsziában megjelenő pszichotikus tünetek.
epileptic psychosis
epileptoid pszichopátia
*Epilepsziás karakter*vonások megjelenése epilepsziás rohamok nélkül.
epileptoid psychopathy
epinefrin → *adrenalin*
epinephrine
epinozikus
Betegségből származtatott másodlagos előny.
epinosic
epiperiferiális
Testen kívüli ingerek átélésével kapcsolatos.
epiperipheral
episzkotiszter
Korai kísérleti eszköz. Különböző színű vagy mintázatú korong, amely forgatva, különböző fény- és színfokozatok előállítására, rövid ingerek kibocsátására alkalmas.
episcotister
epizodikus emlékezet
Az explicit emlékezet azon része, amelyben az emlékek egy-egy személyes esemény, epizód köré csoportosulnak, többnyire időjeggyel ellátva. → *szemantikus emlékezet*
episodic memory
epizodikus puffer
Az A. Baddeley-féle *munkaemlékezet* alkomponense, amely kapcsolatot teremt a *fonológiai hurok* és a *vizuális-téri vázlattömb*ben tárolt információk között, és multimodális *epizodikus emlékezet*i nyomokat tárol, időrendi sorrendben, illetve kapcsolatban áll a hosszú távú emlékezeti rendszerrel.
episodic buffer
éppen észrevehető különbség → *különbségi küszöb*
just noticeable difference
epszilon jelenség
Látszólagos távolságeltolódás, amelyet a figura-háttér inverzió (fekete-fehér alap) okoz.
epsilon phenomenon
epszilon mozgás → *látszatmozgás* → *epszilon jelenség*
epsilon movement
érbeidegzés
Idegi- és hormonális hatás, amely az erek méretét szabályozza. Ezzel változtathatja a vérnyomást, valamint a véreloszlást.
vasoregulation
érdeklődés
Attitűdök és elvárások rendszere, bizonyos tárgyaknak vagy adottságoknak tulajdonított fokozott figyelem.
interest
erekció
A pénisz barlangos testeinek vérrel való megtelése.
erection
érés
Olyan pszichés és testi, növekedési-fejlődési folyamatok, melyek a környezettől és a tapasztalatoktól viszonylag függetlenül egy adott faj egyedein belül ugyanolyan életkorban és sorrendben, megközelítőleg azonos módon végbemennek.
maturation
eretizmus
Szenzoros ingerlésekkel szembeni kóros érzékenység.
erethism
érettség
Az érési folyamat végállapota. Több aspektusa is lehet: biológiai, szociális, társadalmi, stb.
maturity
ergográf
Az izommunka és fáradás mérésére alkalmazott berendezés, amely regisztrálja az izom terhelését.
ergograph
ergométer
A munkavégzés, terhelhetőség mérésére alkalmas berendezés (pl. szobabicikli).
ergometer
ergonómia
A dolgozó emberek munkakörnyezetében lejátszódó tevékenységek pszichológiai vonatkozásaival foglalkozó tudományág, amelynek célja a termelés hatékonyságának és a dolgozók jóllétének növelése.
ergonomics
erkölcs
Személyek vagy csoportok kölcsönösségre, következetességre, önkontrollra vonatkozó íratlan szabályai, normái.
moral

E

erkölcsi fejlődés
Annak felismerése, hogy az emberek életét, társas kapcsolatait szabályok irányítják, s ezeknek a szabályoknak a különböző mértékű elsajátítása, alkalmazása. Veleszületett és környezeti komponensei egyaránt vannak.
moral development

erkölcsi realizmus
J. Piaget kognitív fejlődési elméletében az a stádium, amikor a gyermek a társadalmi szabályokat megváltoztathatatlannak, abszolútnak tekinti.
moral realism

erogén zónák
Testrészek, amelyek szexuális izgalmat keltenek, késztetéseket és konfliktusokat is képviselnek.
erogenous zones

erotikus
Szexualitással, nemiséggel kapcsolatos.
erotic

erotizmus
Pszichoanalitikus fogalom a szexuális izgalomra.
eroticism

erotománia
1. Túlzott foglalkozás a szexualitással.
2. A téveszmék egy fajtája, a beteg meggyőződése arról, hogy valamely feljebbvalója szerelmes belé.
erotomania

erőszak
Harag, düh és ellenségesség fizikai megnyilvánulása élőlényekkel vagy tárgyakkal szemben. → *agresszió*
violence

erőszak a tévében
Sok vitát és kutatást kiváltó kérdés, hogyan hat a gyermekre és a felnőttekre a médiában látott erőszak.
television violence, violence on television

értékelés
1. Vizsgálati eredmények megvitatása.
2. Valamilyen minősítés hozzárendelése viselkedéshez, személyiségvonáshoz, stb.
evaluation

értékkifejező funkció
Az értékeinket kifejező és az énképünket tükröző *attitűd*ök értékkifejező funkciót látnak el.
value-expressive function

értelem
Jelentés, rend, a részegységek összefüggése.
sense, meaning

értelmezés
1. Egy helyzet összefüggésekbe rendezése.
2. Pszichológiai adatok viszonyítása a személy egészéhez.
interpretation

értelmi fogyatékosság
Több okból, öröklött vagy környezeti tényezők miatt kialakuló súlyos, legkésőbb 18 éves korig diagnosztizált értelmi fejlődési elmaradás, melyet az alacsony intellektuális és problémamegoldó képességek mellett a társas élet és az önálló életvezetésben jelentkező deficitek jellemzik. (IQ < 70) → *debilitás*→ *imbecillitás*
mental retardation, developmental disability, feeble mindedness, mental challenge

értelmi folyamatok
A gondolkodás folyamatai, következtetés, elképzelés.
intellectual processes

értelmi képességek
A különböző megismerőfunkciók, illetve azok működése.
mental abilities

értelmi kor → *mentális kor*
mental age

érvelés
Egy gondolatmenet felépítése a *meggyőzés* érdekében.
argumentation

érvényesség, validitás
Egy teszt tesztpontszámai és a bejóslandó adatok közötti korreláció, a teszt előrejelző ereje.
validity

érvényességi együttható
Az érvényesség mutatója, a tesztpontszám és a bejóslandó adatok közötti korreláció.
validity coefficient

érzékelés
Reagálás a külvilág valamely egyszerű ingerére.
sensation, reception

érzékelési idő
A tárgy vagy inger felismeréséhez szükséges idő.
perception time

érzékelési küszöb
Pszichofizikai fogalom, a legkisebb érzékelhető inger, illetve ingerkülönbség. → *abszolút küszöb*→ *különbségi küszöb*
sensory threshold, sensory limen

érzékenység, szenzitivitás
1. Annak mértéke, hogy mekkora intenzitásúnak kell lennie egy adott ingernek, illetve változásnak, hogy a személy észlelni tudja.
2. Tesztek azon tulajdonsága, hogy milyen megbízhatóan jelzi egy tulajdonság meglétét, a mért tulajdonságok különbségeit.
3. Pszichés ingerekre (jutalmazásra, büntetésre) adott reakciókészség.
4. Mások érzelmi állapotaira való fogékonyság.
5. Érzelmi sérülékenység.
sensitivity

érzéketlenség
Ingerfelvételi képtelenség.
analgesia

érzéki csalódás
Egy adott inger fizikai jellemzői és észlelése közötti különbség.
sensory illusion

érzékleti modalitások
Az egyes érzékletek: látás, hallás, szaglás, ízlelés, tapintás, hőérzékelés, fájdalomérzékelés.
sensory modalities

érzékszervi kódolás
A külvilágból érkező ingerek átírása idegrendszeri aktivitásra.
sensory transduction

érzelem, emóció
A személy számára jelentős esemény okozta belső, több tényezőből kialakuló állapotváltozás. Részei a szubjektív érzés, a fiziológiai változások, az arckifejezés, a kognitív kiértékelés és a viselkedési-cselekvési tendenciák.
emotion

érzelemkifejezés
Az érzelmeket kísérő, többnyire akaratlan mimikai és testi mozgás.
expression of emotions

érzelemközpontú
Fókuszában az érzelem áll.
emotion-centered

E

érzelemközpontú megküzdés
A stresszorokkal való megküzdés azon fajtája, amikor a személy a stresszorhoz kapcsolódó attitűdjeinek érzelmi oldalaira fókuszál. → *problémaközpontú megküzdés*
emotion-focused coping

érzelemszabályozás
Az érzelmi élmények intenzitásának vagy időtartamának változtatására alkalmazott implicit és explicit stratégiák.
regulation of emotions

érzelmi arousal
Az *arousal* érzelmi komponensei (pl. izgatottság, élénkség, stb.).
emotional arousal

érzelmi kifejezések
1. Szavak az érzelmekre.
2. Arckifejezések és testtartások, melyek érzelmeket közvetítenek.
emotional expressions

érzelmi tényezők
Módszertani hibák, amelyek abból erednek, hogy a személyek hangulata, érzelmei a kísérletben nem kontrollálhatók.
emotion effects

érzések
Hangulat vagy érzelmi állapotok szubjektív élménye.
affects, feelings

érzetminőség
Egy érzéklet elengedhetelen minőségi jegyei (pl. a hang magassága, ereje, tartama).
sensation quality

eseményhez kötött potenciál, EKP
→ *kiváltott potenciál*
event related potential, ERP

esemény utáni emlékezeti rekonstrukció
Az emlékek utólagos szerkesztése, az elvárásoknak s a gyakoriságnak megfelelően, az emlékezeti torzítások forrása.
reconstructive memory

esetmegbeszélő csoport
Humán szolgáltatásban az érintett hivatásbeliek megvitatják a rájuk bízottak életének, viselkedésének, fejlődésének, gondjainak alakulását. → *Bálint csoport*
case study group

esettanulmány
1. A klinikumban egy konkrét személy fejlődésének, problémáinak, kezelése menetének és eredményességének leírása.
2. Egy vagy több személy életútjának (kórtörténetének) tudományos igényű leírása.
case studies

ESP → *extraszenzoros percepció*
extrasensory perception

észlelés, percepció
Azon folyamatok összessége, melynek során a külvilágban lévő vagy testen belülről származó inger tudatos élménnyé válik. A folyamat számos alfolyamatra osztható, korábban élesen elkülönítették az *érzékelés*től.
perception

észlelet
Az észlelési folyamat eredménye, az, amit a személy a hozzá érkező információkból felfog. → *percepció*
percept

észlelt távolság
A *mélységlátás* fontos összetevője, milyen távolinak tűnnek a tárgyak.
perceived distance

eszteziométer
A bőr érzékenységének erősségét mérő műszer.
esthesiometer, *(GB)* **aesthesiometer**

etika
1. Az emberi viselkedést irányító erkölcsi szabályrendszer.
2. A pszichológusok szakmai eljárási szabályai, melyek az egyén tiszteletéből indulnak ki.
ethics

etikus
Az *etika* szabályait betartó.
ethical

etilalkohol
Pszichoaktív szer, az alkohol tartalmú italok hatóanyaga → *alkoholizmus*
ethyl alcohol

etiológia
Egy betegség hátterének, kialakulásának, okainak vizsgálata.
aetiology

etnocentrizmus
A saját kulturális csoport referenciaként való alkalmazása más csoportok percepciójakor.
ethnocentrism

etnopszichológia
A különböző népek összehasonlításával foglalkozó pszichológiai ágazat.
ethnopsychology

etológia
Az állati viselkedéssel foglalkozó tudomány.
ethology

eufória
Ellazulás, örömérzés, boldogság, mely természetes úton, de drogok hatására is bekövetkezhet.
euphoria

eugenika
F. Galton által elindított mozgalom az emberiség génállományának javítására. Konzervatívabb módja a szaporodás hatósági úton való szabályozása (pl. a fogyatékosok sterilizálása). Utóbbival kapcsolatban súlyos etikai és jogi kifogások merülnek fel.
eugenics

eunuch
Kasztrált férfi.
eunuch

eustressz
Olyan helyzetekre adott válasz, amikor egyszerre több értékes és élvezetes feladattal találjuk szembe magunkat, mert az önmegvalósítás élményét nyújtja és kihívásként értelmezzük. → *distressz*
eustress

evészavarok
Az egyik legfontosabb alapvető motívum, a táplálékfelvétel különböző, az egyénen belüli okok miatti zavara, mely vagy az egészséggel összeegyeztethetetlen mértékű *elhízás*ban (obesity) vagy fogyásban *(anorexia nervosa)*, purgálásban *(bulimia nervosa)*, táplálkozásra alkalmatlan anyagok, pl. fal, homok fogyasztásában (pica), az en-

E

nivaló visszakérődzésében-újrarágásában és újranyelésében (rumination), stresszhelyzetekben produkált pszichogén hányásban (psychogenic vomiting), ételfóbiában vagy szelektív evésben nyilvánul meg.
eating disorders

evidenciaélmény
Az az élmény, hogy valami kézenfekvő, nyilvánvaló.
evidence experience

evokatív interakció
A Terrie Moffitt-féle egyén-környezet egymásra hatásának egyik típusa a reaktív és a proaktív interakciók mellett. Az evokatív interakció értelmében az egyén egy adott viselkedése eltérő válaszokat vált ki másokból. Ez visszahat saját viselkedésére is. → *proaktív interakció*→ *reaktív interakció*
evocative interaction

evolúció
1. Fejlődés, alacsonyabb rendű állapotokból magasabb rendűek kialakulása.
2. Élő organizmusoknál térben és időben egyenetlen, folyamatos és megfordíthatatlan változások sorozata, amelyek lehetővé teszik, hogy az élőlények a megváltozott körülményekhez folyamatosan alkalmazkodni tudjanak. Azt, hogy milyen tulajdonságok maradnak fenn, az egyén-környezet interakció egyén számára sikeres jellege határozza meg.
evolution

evolúció és gének
A Richard Dawkins oxfordi zoológustól származó „önző gén"-elmélet az evolúciót a gének szempontjából magyarázza: az élőlények teste csupán ideiglenes jármű, egy postázandó boríték, amelyben örökítő anyagainkat tovább adjuk az arra alkalmas hordozóknak, azaz utódainknak.
evolution and genes

evolucionizmus
A kreacionista felfogást elvető megközelítés, mely az evolúció elméletének alkalmazásával értelmezi az emberi-állati tulajdonságok kialakulását és a társadalmi jelenségek egy részét. Eszerint az organikus formák nem bizonyos céllal és bizonyos feladatok elvégzésére vagy megoldására „készültek", hanem a véletlen változások arra alkalmas (adott helyzetben a legjobbnak bizonyuló) mintázatainak a megőrződésével. Mindenkori tulajdonságaink tehát egy adott környezetben működnek a létrejött változatok közül legjobban, de a környezet megváltozásával hatékonyságukat veszíthetik és feleslegessé vagy hátrányossá válhatnak. A folyamatok az embert ugyanúgy érintik, mint bármely más élőlényt.
evolutionism

evolúciós megközelítés
Egy adott területen a jelenségek evolúciós szempontból történő értelmezése.
evolutionary perspective

evolúciós pszichológia
Pszichológiai ág és irányzat, amelynek célja annak vizsgálata, hogy egyes pszichológiai folyamatok, maga az emberi viselkedés miként, milyen környezeti nyomásra alakultak ki az evolúció során. A lelki jelenségeket alkalmazkodási szerepükkel magyarázza.
evolutionary psychology

excentrikus
Különcség, normálistól eltérő, azonban még nem patológiás viselkedés.
eccentric

excentrikus projekció
Észlelés, amelynek tartománya az érzékszerv receptív mezején kívül esik. Egyfajta hallucináció.
eccentric projection

exhibicionizmus
1. A személy olyan késztetése, hogy a figyelem középpontjába kerüljön, magamutogatás.
2. Kényszer arra, hogy a személy idegeneknek megmutassa nemiszervét.
exhibitionism

expanzív személyiség
Olyan személy, aki minden megnyilvánulásában kihangsúlyozza saját „ego"-jának szerepét. Tehetséggel párosulva sikeres és eredményes emberek tartoznak ide, de tehetség hiányában az agresszió és a hatalmaskodás lesz jellemző rájuk.
expansive personality

experimentális
Kísérleti.
experimental

explicit emlékezet, deklaratív emlékezet
A memória azon része, amelynek elemei tudatosan és verbálisan hozzáférhetőek, lehet *epizodikus emlékezet* és *szemantikus emlékezet*. → *implicit emlékezet*
explicit memory

exploráció
Ember vagy állat felderítő viselkedése, új helyzetek felfedezése. Hátterében a kíváncsiság mint alapvető motívum állhat.
exploration

explorációs viselkedés
Az új, ismeretlen környezet felfedezését célzó viselkedés, drive.
exploratory behaviour

expozíció
1. Ingerbemutatás.
2. Viselkedésterápiákban a személy szembesítése a fóbia tárgyával.
exposure

expresszív
Kifejező.
expressive

expresszív afázia → *Broca-terület*
expressive aphasia

exstirpáció
Egy szerv vagy szervrész sebészeti úton való eltávolítása.
exstirpation

exteroceptív inger
Külső, a környezetből érkező inger. → *interocepció*
extroceptive stimulus

exteroceptív reflex
Külső reflex, melyben az érző és az effektor szerv nem azonos.
exteroceptive reflex

exteroceptor
Olyan receptor, amely a külvilágból (nem pedig a testen belülről) veszi fel az ingereket. → *interocepció*
exteroceptor

extracelluláris szomjúság
A sejteken kívüli (extracelluláris) folya-

dékmennyiség csökkenése során bekövetkező szomjúság, amelyet leggyakrabban az izzadás, az ivás hiánya vagy vérveszteség okoz.
extracellular thirst

extrapiramidális rendszer
Mozgással kapcsolatos pályák és központok összessége, amelyek összekapcsolják többek közt a motoros kérget a bazális ganglionokkal. Az önkéntelen mozgásokért és a mozgásbeállításokért (pl. izomtónusért felel).
extrapyramidal system

extraszenzoros percepció
Érzékszervi működés nélküli észlelés. → *parapszichológia*
extrasensory perception, ESP

extrinzikus
Külső ingerlésre visszavezethető motiváció. → *intrinzikus*
extrinsic

extrovertált, extravertált
Kifelé irányuló személy. Ellentéte az *introvertált.*
extrovert

extroverzió, extraverzió
1. A jungi tipológiában a pszichés energia kifelé irányultsága, az ilyen személyek attitüdje a külvilág felé nyitott. Megkülönböztet extravertált gondolkodó, érző, érzékelő, intuitív típusokat.
2. Kifelé irányultság. Szupervonás, az egyik legerősebb faktor a vonáselméletekben, mind a Big5, mind pedig Eysenck PEN-elméletében megjelenik. Ellentéte az *introverzió.*
extroversion

ezoterikus
Misztikus, csak a beavatottak számára elérhető.
esoteric

E

F

faciális feedback → *mimikai visszacsatolás hipotézise*
facial feedback hypothesis

facilitáció
Serkentés.
facilitation

fájdalom
Szöveti károsodás, például sérülés vagy gyulladás okozta komplex, kellemetlen élmény. A fájdalom bőrben levő receptorai szabad idegvégződések.
pain

fájdalomcsillapítás pszichológiája
Hipnózis, relaxációs tréning, figyelmi elterelő gyakorlatok segítenek, mind a műtéti előkészítésben, mind a krónikus *fájdalom* enyhítésében.
pain reduction, psychological methods

fájdalomcsökkentő virtuális valóság
Olyan játéktípusok, amelyeket fizikai vagy lelki fájdalmak csökkentésére használnak azáltal, hogy a figyelmet a fájdalomról a játékra irányítják.
virtual painkiller

fájdalomérzékelő rendszer
→ *fájdalom,* → *kapuelmélet*
pain system

fájdalomküszöb
Szövetkárosodással fenyegető inger fájdalomként való észlelése, melynek szintje egyéntől és helyzettől függ.
pain threshold

fájdalom tűrése
Relaxációval, önszuggesztióval a fájdalomkapu bezárása, illetve hozzászokás.
pain tolerance

faji előítélet
Valamely embertípussal *(rassz)* szemben bizonyos tulajdonságok feltételezése.
racial prejudice

faktor
Különböző változók együttjárásából (interkorrelációjából) faktoranalízissel kiemelt magyarázó változó.
factor

faktoranalitikus elméletek
Személyiségelméletek, melyek a matematika faktoranalízis módszerét használják mögöttes változók *(faktorok)* keresésére a személyiségben *(vonáselméletek).*
factoranalytic theories

faktoranalízis
Statisztikai eljárás, amely a különböző változók közötti korrelációk alapján csoportosítja a legmagasabb korrelációt mutatókat, s kevesebb, egymástól független, *faktornak* nevezett dimenziókra redukálja őket. Vannak csak független (ortogonális) és a faktorok összefüggéseit is megengedő változatai.
factor analysis

F

faktoriális megközelítés [intelligenciánál]
Az intelligenciát nem homogén tulajdonságnak, hanem többdimenziós konstruktumnak tekinti.
factor theory of intelligence

falásrohamok
Az önkontroll hiánya az evésben. Vezethet elhízáshoz, együtt járhat bulimiával. → *bulimia nervosa*
binge-eating

fali lebeny
A nagyagy központi árka (Sulcus Centralis) mögött, a fej tetején elhelyezkedő lebeny. Itt található az elsődleges szomatoszenzoros kéreg, ez a lebeny felelős a téri tájékozódásért és a szándékos figyelemért.
parietal lobe

fallikus szakasz
S. Freud pszichoszexuális fejlődési szakaszai közül a harmadik, amelyben a libidó a nemiszerveket szállja meg, és a gyerekek legfőbb öröme nemi szerveik simogatásából, mutogatásából származik. Felfedezik a nemi különbségeket, s ébredező szexuális impulzusaikat az ellenkező nemű szülőre irányítják, akivel szemben incesztuózus jellegű kötődést alakítanak ki. Az *Ödipusz-komplexus* feloldásával ér véget.
phallic phase

familiáris
Családban halmozódó. Legtöbbször betegségekre vagy tulajdonságokra vonatkozik.
familial

fanatizmus
Egy eszme iránti, a tényekkel és mások szempontjaival szemben érzéketlen elköteleződés.
phanatism

fantomérzés
Olyan érzékletek, melyek forrása egy fizikailag (legtöbbször amputáció miatt) a testhez már nem tartozó szerv vagy végtag.
phantom sensation

fantomfájdalom
Amputált végtagon érzett fájdalom.
phantom pain

fáradékonyság
Hajlam a gyors elfáradásra, illetve az érzékszervek érzékenységének csökkenése.
tiresomeness

fáradtság
Nagyobb erőkifejtés, huzamosabb aktivitás utáni kimerülési fázis, melynek lehet fizikai és pszichés dimenziója is. Csökkenő figyelmi és koncentrációs képességekkel, teljesítményromlással, átmeneti tudatmódosulással jár együtt.
(fr) **fatigue**

farkasvakság
Vitaminhiányból következő vagy veleszületett rendellenesség, a pálcikarendszer szürkületi látásának zavara.
night blindness

farmakoterápia
1. Orvosi terápiás forma, mely során kémiai gyógyszerekkel avatkoznak be a testi mechanizmusokba.
2. A pszichiátriában a pszichés zavarok pszichofarmakonokkal történő kezelése.
pharmacotherapy

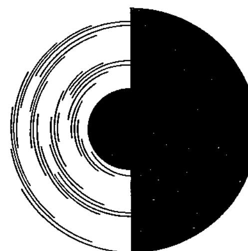
Farnsworth-Munsell színpróba
Száz színárnyalat segítségével vizsgálja a színmegkülönböztetés finomságát.
Farnsworth-Munsell hue test

Faxen-szindróma
E. Bleuler fogalma egy rabokon megfigyelt pszichózisfajtára, melyben következményeként a rabok folyamatosan viccelődnek, bohóckodnak.
Faxen's syndrom

fázis
Szakasz, időleges állapot.
phase

fázisos fájdalom
Gyors, éles fájdalom a sejtkárosodást követően, amelyet lassú, tompa, *tónusos fájdalom* követ. A δ rostok szállítják a fázisos fájdalom ingerületét.
phasic pain

Fechner-Benham korong
Az indukált színek látásának kiváltására szolgáló forgatókorong.
Fechner's disk

Fechner-Benham korong

Fechner-féle paradoxon
Ha két szemmel nézzük a képet, majd az egyik szemünket becsukjuk, akkor a képet világosabbnak fogjuk észlelni.
Fechner's paradox

Fechner-Helmholtz-féle törvény
A *negatív utókép* élénksége arányos az eredeti inger intenzitásával.
Fechner-Helmholtz law

Fechner-törvény
Az inger észlelt erőssége a fizikai intenzitás logaritmusával arányos. → *Weber-törvény*
Fechner's law

fehérállomány
Az idegrendszerben az *axonok*ból álló tömeg. Az agyban a belső, a gerincvelőben a külső réteg. → *szürkeállomány*
white matter

fejlődés[1]
Folyamatos, időbeli változás. → *filogenezis*, → *ontogenezis*
development

fejlődés[2]
Rendszerek, az élőlények meghatározott szabályok szerinti változása, átalakulása, komplexebbé válása.
evolution

fejlődési rendellenesség
Többnyire genetikai okok miatti atipikus fejlődés.
developmental disorder

fejlődési szakaszelméletek
A fejlődéslélektan azon elméletei, melyek szerint az életút során minőségileg elkülönülő szakaszok követik egymást.
developmental stage theories

fejlődés kritikus szakaszai
→ *kritikus periódus*
critical periods

fejlődéslélektan
A pszichológiának az emberi fejlődéssel, a készségek, képességek kialakulá-

sával, érésével, változásával foglalkozó ága.
developmental psychology

feldolgozás
Egy inger módosítása tárolás előtt. Ilyen lehet a sémákba illesztés, a különböző kapcsolódó következtetések stb.
processing

feldolgozási szintek elmélete
Emlékezetelmélet, mely szerint a formai és szemantikai feldolgozás közötti válogatás a feladathelyzettől függ.
levels of processing theory

felejtés
Korábban tanult tartalmak hibás, részleges felidézése, vagy a felidézés képtelensége. Magyarázata a használathiány, az *inreferencia* és a *konfliktus*.
forgetting

felejtés felidézési hiba miatt
A *felejtés* oka lehet a felidézés közbeni tévedés.
forgetting due to false recall

félelem
Veszélyre adott pszichológiai és fiziológiai reakció.
fear

félelem az idegenektől
A gyermekek 8 hónapos korban, különösen anyjuk jelenlétének hiányában, idegenekre a distressz jeleit mutatják. → *szeparációs szorongás*
fear of strangers

felelősség megoszlása
Csoporthelyzetben az emberek közötti felelősség megoszlik, így az egyes személyek gyakran még vészhelyzetekben sem segítenek egymásnak.
diffusion of responsibility

felettes én → *szuperego*
superego

felfogás terjedelme
Adott időtartamon belül a feldolgozható benyomások száma. Ez W. Wundt kísérletei alapján másodpercenként kb. 7-8 elem.
apprehension span

felidézés
Az emlékezeti tartalom előhívása.
recall

felidézési feladat
Kísérleti feladat, amelyben a résztvevő dolga, hogy beszámoljon a tanulási fázis alatt megtanultakról.
recall task

felidézési módszer
Kísérleti módszer, amelyben a tudatosan hozzáférhető emlékek vizsgálhatók.
recall method

féligáteresztő hártya
Membránréteg, amelyeken keresztül bizonyos kisebb testek, molekulák, bizonyos ionok diffúzióval közlekedhetnek, nagyobb testek, pl. fehérjék azonban nem. Az idegsejtet is ilyen féligáteresztő hártya határolja.
semipermeable membrane

felismerés
A korábban látott tartalom felismerése, az a tudat, hogy már találkoztunk az adott ingerrel.
recognition

felismerési feladat
Kísérleti feladat, amelyben a résztvevő dolga, hogy felismerje a tanulási fázisban látott ingereket.
recognition task

felismerési hálózatok
A hálózatelméletek a pszichológiában a felismerést egy hálózat elemeinek kritikus aktiválásával magyarázzák. → *hálózatok a pszichológiában*
recognition networks

félkörös ívjáratok
A fülben található *egyensúlyérzékelő szerv* és mozgás*érzékelő szerv*, három cső alakú, három síkban elhelyezkedő, folyadékkal teli csatorna, amely mint egy koordinátarendszer, a különböző dimenziókat reprezentálja.
semicircular canals

fellatio, oralitás
A férfi nemiszerv szájjal ingerlése, szájba vétele.
fellation

felnőttkor
Kifejlett kor, gyakran azonosítják a társadalmi integrációval vagy a biológiai éréssel.
adulthood

felszólító jelleg
A szükségleteinknek megfelelő ingerek kiugróbbak számunkra.
appeal

féltekei specializáció
Lateralizáció, a két agyfélteke eltérő mentális funkciók ellátására optimalizálódik.
hemispheric specialization

féltekék
Az agy két, strukturálisan közel szimmetrikus része a bal- és jobb agyféltekе, amelyek szerveződésükben és funkciójukban eltérnek egymástól. → *lateralizáció*
hemispheres

féltékenység
Olyan érzések, gondolatok, viselkedésformák összessége, melyek akkor fordulnak elő, ha egy személy egy számára értékes emberi kapcsolatot fenyegetettve érez egy rivális által. Általában testvéri, baráti, szerelmi, házastársi kapcsolatokban tör elő, és olykor patologikussá is válhat.
jealousy

feltételes gátlás
Egy korábban közömbös inger egy meglévő reflex gátlását váltja ki.
conditioned inhibition

feltételes inger, CS
Korábban semleges inger, amely egy *feltétlen inger*rel asszociálva feltételes választ vált ki.
conditioned stimulus, CS

feltételes megerősítés
Egy korábban semleges inger asszociációval megerősítővé lép elő. A feltételes inger képessé válik az instrumentális viselkedés fenntartására, azáltal, hogy átveszi egy elsődleges megerősítő affektív tulajdonságait.
conditioned reinforcement

feltételes reflex
*Feltétlen reflex*re épülő tanult válasz, amelyben egy feltétlen ingerhez asszociált *feltételes inger* kivált egy adott feltétlen válaszhoz hasonló választ.
conditioned reflex

feltételes válasz, CR
Egy korábban semleges ingerhez, a *feltételes inger*hez asszociált válasz, amely hasonló a *feltétlen válasz*hoz.
conditioned response, CR

feltétel nélküli pozitív elfogadás
A humanisztikus pszichológia egyik legfontosabb fogalma, mely szerint a

gyerekeket (és terápiában a felnőtteket) akkor is maradéktalanul el kell fogadni, ha viselkedésük, érzéseik, attitűdjük helytelen. A személy kifogásolható megnyilvánulásai nem azonosak magával a személlyel, aki változatlanul szerethető.
unconditional positive regard

feltétlen inger, UCS
Olyan inger, amely tanulás nélkül, automatikusan vált ki egy adott választ *feltétlen válasz.*
unconditioned stimulus, UCS

feltétlen reflex
Tanulást nem igénylő, veleszületett, automatikus viselkedés. Egy *feltétlen inger* megjelenése esetén mindig megjelenik egy ahhoz kapcsolódó *feltétlen válasz.*
unconditioned reflex

feltétlen válasz, UCR
A választ tanulás nélkül (automatikusan) váltja ki egy *feltétlen inger.*
unconditioned response, UCR

félutas ház
Átmeneti otthon, ahol a lakók egymástól és a személyzettől kapnak segítséget problémáik megoldásához. A pszichiátriában és a drog rehabilitációban használják. Nálunk még nincs kialakított hálózata.
halfway house

felülről lefelé irányuló feldolgozás
Feldolgozás, amelyet az előzetes tudásunk, előzetes elvárásaink vezérelnek, nem pedig a környezet ingerei. → *alulról felfelé irányuló folyamatok*
top-down processing

feminizálódás
1. Nőiessé válás.
2. Biológiában: férfiaknál nőies testalkat kialakulása a mellékvese vagy a herék rendellenessége miatt.
3. A női viselkedés és attitűdök átvétele.
4. Szociológiában, az egyes csoportokon belül a nők arányának megnövekedése.
feminization, *(GB)* **feminisation**

fenciklidin, PCP
Pszichoaktív szer, fájdalomcsillapító hatású, használójában a testtől való disszociáció érzését kelti. Túladagolása analgéziát, kómát okozhat.
phencyclidine, PCP

fenilketonúria, PKU
Recesszíven öröklődő anyagcserezavar, amelyben a fenil-alanin lebontása sérül. A felhalmozódó fenil-alanin idegrendszeri károsodást okozhat.
phenylketonuria, PKU

fenomenális regresszió
Visszakövetkeztetés a tárgy valós tulajdonságaira, például méretére a retinaképből.
phenomenal regression

fenomenológia
1. Jelenségtan.
2. A jelenségek önmagában való leírását előtérbe állító filozófiai iskola.
3. Pszichológiában a dinamikus iskolák egyike, mely a személy egyedi élményeit, szubjektív észlelését helyezi előtérbe, szemben a viselkedésközpontú tudományos irányzatokkal.
phenomenology

fenotiazin
Antipszichotikum, mely pl. a skizofrénia tüneteit csökkentik a dopamin receptorhoz való kötődését gátolva.
phenotiazine

fenotípus
A genetikában egy specifikus jelleg megjelenése, amely mind a génállománytól, mind a környezettől függhet. → *genotípus*
phenotype

fény
Elektromágneses hullám, amelynek ember által észlelhető tartománya 400–750 nm (ultraibolya-infravörös) tartományba esik. Receptorai a szemben található retinán elhelyezkedő *csapok* és *pálcikák.*
light

fényadaptáció
Nagy intenzitású fényigernek való folyamatos kitétel után a szem fényérzékenységének csökkenése. → *sötétadaptáció*
light adaptation

fényadaptációs görbe
A fényérzékenység változásának pszichofizikai görbéje.
light adaptation curve

fényerő
A fény intenzitása, a hullámok amplitúdója, amit az ember a fény erejének érzékel.
light intensity

fényérzékenység
A fényre adott receptoraktivitás mértéke.
light sensitivity

fényesség → *élénkség*
brightness, lightness

fényvisszaverési jellemző
Annak a mutatója, hogy egy fényérzékeny felület (pl. fotópapír) milyen hullámhosszú sugarakat ver vissza.
light reflection characteristics

férfi agy – női agy
Az agy szerveződésében, valamint az agyterületek funkciójában nemenkénti különbségek fedezhetők fel.
male brain – female brain

feromonok
Olyan, tudatos illatélményt nem keltő vegyületek, melyek fontos információkat közvetítenek a fajtársak számára, pl. a másik fél nemi hovatartozásáról, termékenységéről vagy fogamzóképességéről.
pheromones

feszültség
Érzelmi állapot, a személyre kívülről vagy belülről érkező pszichés nyomás miatt.
tension

feszültségredukció
A *drive-redukció* egyik fajtája, ahol az általános feszültség csökken.
tension reduction

fétis
Egy személyhez vagy eszméhez kapcsolódó tárgy, mely jelképes alapja lehet a *fetisizmus*nak.
fetish

fetisizmus
Szexuális rendellenesség, erős kényszer vagy ábrándozás arról, hogy a személy élettelen tárgyakkal kerüljön kapcsolatba, melyek gyakran általános vagy adott személyhez kapcsolódó szexuális sugallatot hordoznak (pl. ruhanemű, cipő).
fetishism

F

fiatal felnőttkor mint fejlődési szakasz
A különböző fejlődéselméletekben általában a pubertás utáni, felnőttkor előtti szakasz, amely E. Erikson szerint az intimitás körül forog.
young adulthood

figura-háttér
A vizuális világ perceptuális szerveződésének, tagolásának alapvető jelensége, amelyben kontúrok azonosításával próbálunk egyes formákat, alakzatokat, összetartozó részeket kiemelni a háttérből, s egyben megállapítani egymáshoz viszonyított és a térben elfoglalt helyüket. Az ún. kétértelmű ábrák esetében (*Rubin-féle serleg*) a figura és a háttér változatlan retinális kép mellett átbillenhet, váltakozva észleljük hol az egyiket, hol a másikat.
figure-ground

Figura-háttér

figyelem
Az észlelés korlátozása és koncentrációja egy tárgyra, amelynek feldolgozása ettől sokkal részletesebb, hangsúlyosabb lesz.
attention

figyelem elterelése
A figyelem más ingerrel való elvonása, orientációs reakció kiváltása.
distraction

figyelemhiányos hiperaktivitás-zavar, ADHD
Túlzott aktivitással és impulzivitással, figyelmetlenséggel, rendetlenséggel, szociális és tanulási problémákkal együttjáró zavar, mely a gyerekek 5 százalékánál (többségük fiú) kimutatható.
attention-deficit hyperactivity disorder, ADHD

figyelem összpontosítás
A figyelem szándékos ráirányítása egyetlen kizárólagos tárgyra, gondolatra, folyamatra; a fali lebeny funkciója.
attention concentration

figyelem terjedelme
Egy pillantással (200 ms-nál rövidebb idő alatt) 7±2 egység (pl. szám, betű, tárgy) ragadható meg tudatosan.
attention span

figyelmetlenség
Az *észlelés* összpontosításának hiánya, ami miatt elmarad bizonyos *inger*ek tudatosulása.
inattentiveness

figyelmi folyamatok
Olyan összetett folyamatok, melyeken keresztül lehetővé válik az *inger*ek felfogása és tudatosítása.
attentional processes

figyelmi rendszerek
Két nagy csoportja az anterior figyelmi rendszer és a posterior figyelmi rendszer, melyek az agy elülső, illetve hátsó területén a szelektív figyelést biztosítják.
attentional systems

figyelmi szűrés
D. Broadbent elmélete (1958), amely szerint a figyelem egyfajta szűrője az észlelésnek és a további kognitív folyamatoknak.
filter theory of attention

figyelmi vakság
Egy folytonos jelenet nézése közben a nem figyelt változásokat gyakran nem vesszük észre. → *változási vakság*
inattentional blindness

fikció
1. Feltételezett tény, jelenség.
2. Kitalált történet, szépirodalom.
fiction

filobatizmus
Bálint Mihály fogalma, a *libido* által megszállt tagolatlan tér.
philobatism

filogenezis
Egy faj *evolúció*s története.
phylogeny

fiókprobléma
A pozitív eredménnyel végződött kutatásokat nagyobb valószínűséggel publikálják, mint a nem pozitív eredményt hozó kutatásokat.
file-drawer problem

Fitt-törvény
Egy célpontra mozdulás ideje a célpont távolságának pozitív, s méretének negatív függvénye: távolabbi s kisebb célpontot nehezebb eltalálni.
Fitt'slaw

fixációk
A pszichoszexuális fejlődés valamely korai szakaszának konfliktusa megoldatlan marad, és a személyiségfejlődés megreked. → *pszichoszexuális fejlődés szakaszai*
fixation

fixálás
Nézésnél, például olvasásnál a szemünk egy bizonyos pontra irányul a szemmozgás függvényében.
fixation

fixációs pont
→ *fixálás*

fizikai függőség pszichoaktív szereknél
Bizonyos pszichoaktív szerre kialakult *tolerancia*. A szer megvonásánál, illetve hiányánál *megvonási tünetek*ek lépnek fel. → *pszichoaktív szerek*
physical dependence

fizikai leírás, tárgy fizikai leírása
Az *észlelés* során egy adott tárgy külsőleg megfigyelhető tulajdonságainak (pl. alak, szín, anyag) leírása.
physical description

fizikai vonzerő
A párválasztásnál, a választásunkat befolyásoló tényező (külső tulajdonságok – szem, haj, alak), vagyis a külső megjelenés.
physical charm

fizikai vonzerő hasonlóság
Az az elképzelés, mely szerint a *párválasztás* során a külső által meghatározott vonzerejükben hasonló személyek inkább választják egymást, mint az abban különbözőek (szép-szép, csúnya-csúnya párok).
similarity of physical charm

F

fiziognómia
Az arc formája és kifejezése, tehát az arcvonások és arcjáték alapján következtet a személyiségre.
physiognomy

fiziológia
Az élő szervezet működéseivel foglalkozó tudomány.
physiology

F

fiziológiai stresszválaszok
Stressz hatására bekövetkező testi válaszok, mint pl. bőrpír, emelkedett pulzus, szívritmus, remegés, ájulás stb.
physiological stress responses

fiziológiai változások
1. Valamely külső vagy belső tényező hatására az egyén testi állapotában bekövetkező változás.
2. Az *érzelmek*kel együtt járó vegetatív mintázat; adott érzelemre, adott testi válasszal reagálunk.
physiologial changes

flegmatikus típus
Hippokratész-Galénosz testnedveken alapuló tipológiájában az a személy, akinél a nyál van túlsúlyban – a higgadt, közönyös, flegma ember.
phlegmatic type

flicker
Lebegés, vibrálás. (Pl. a képernyő vibrálása, ha alacsony a megjelenítési gyakoriság.)
flicker

flow → *áramlat*
flow

fluencia
1. A gondolkodás könnyedsége, a kreativitás egyik faktora.
2. Folyamatos beszédre való képesség *afáziás*oknál.
fluency

fluencia vizsgálat
Olyan tesztek, amelyekkel a frontális lebeny és a végrehajtó funkciók működését vizsgálják, pl. egy adott kategóriából, vagy egy adott betűvel kezdődő szavak korlátozott időn belüli felsorolásával.
fluency examination, fluency test

fluktuáció
1. Valamely pszichés jelenség – érzelem, éberség, motiváció – ingadozása.
2. A figyelem ingadozása.
3. Munkaerőáramlás. Az a megfigyelhető jelenség, hogy egy meghatározott idő alatt hány ember érkezik az adott céghez, illetve hány ember hagyja el az adott munkahelyet.
fluctuation

fóbia
Irracionális *félelem*, anélkül, hogy a valódi veszély fennállna.
phobia

fobofóbia
A félelemtől való irracionális félelem.
phobophobia

fogalom
A tárgyak vagy gondolatok egy osztályára nézve közös tulajdonságok és kapcsolatok együttese. Lehet konkrét (pl. rigó) vagy absztrakt (pl. igazságosság).
concept

fogalomalkotás
Az a folyamat, melynek eredményeképpen a személy egy addig számára még nem létező tárgy vagy *gondolat* egy osztályára nézve közös tulajdonságok és kapcsolatok együttesét hozza létre.
concept formation

fogalomtanulás
Az a folyamat, melynek során az egyén egy számára addig ismeretlen fogalmat sajátít el. → *fogalom*
concept learning

fogamzásgátlás
A megtermékenyülés elkerülésére alkalmazott módszer, melynek számos típusát különítjük el.
contraception

foglalkozásanalízis
Adott személy munkamódjának elemzése.
job analysis

foglalkozási neurózis
Olyan *neurotikus* állapot, melyet a személy foglalkozása miatt él át.
occupational neurosis

foglalkoztatási terápia
A szervezett foglalkoztatás (munka, kreatív feladatok, társas tevékenység) felhasználása betegek, köztük mentális betegek rehabilitációjában. → *munkaterápia*
occupational therapy

fogolydilemma
Két fogolynak kell eldöntenie, hogy közös bűntettükről tesznek-e vallomást a büntetés egy részének elengedése fejében. A játékelméletben olyan nem zéró összegű játék, melyben a saját érdek követése összességében rosszabb kimenetelt eredményez, mint amit a közös érdek követése (mindkét fél részéről) eredményezne.
prisoner's dilema

fogyókúra
Arra irányuló törekvés, hogy az egyén az általa vagy szakember által magasnak ítélt testtömegét különböző stratégiák által csökkentse.
slimming diet, weight loss program

fokális színek
Azok a hullámhosszak, melyek a legjellegzetesebb, leggyorsabb kategóriába sorolást váltják ki, a „tipikus piros".
focal colors

F

fókusz csoport
Termék, szolgáltatás, politikus stb. értékelésére alkalmilag, marketing célokból megszervezett csoport, melynek működése az alkalmi csoportszerveződés szabályszerűségeit mutatja.
focus group

folliculus-stimuláló hormon, FSH
Nőknél a petefészekben ciklusonként fejlődő tüsző érését, valamint az *ösztrogén* termelését, férfiaknál a *herék*ben az ondósejtek fejlődését szabályozza.
folliculus-stimulating hormon, FSH

fonémák, beszédhangok
A *beszéd* alapvető egységei, melyből szótagokat, szavakat képzünk.
phoneme

fonofóbia
A *zaj*tól vagy hangos *beszéd*től való irracionális *félelem.*
phonophobia

fonológia
A nyelvészet azon ága, mely a különböző nyelvek hangrendszerének vizsgálatával foglalkozik.
phonology

fonológiai hurok
A. Baddeley és G. Hitch *munkaemlékezeti* modelljében a fonológiai információk feldolgozásáért felelős alkomponens. Két további része van: a *fonológiai tár* és az *artikulációs kontrollfolyamat.*
phonological loop

fonológiai tár
A *fonológiai hurok* egyik, „belső fülként" működő alegysége. Ebben az alegységben tárolódnak nagyon rövid ideig az auditoros emléknyomok, amelyek frissíthetőek az *artikulációs kontrollfolyamat* révén.
phonological store

fonoszkóp
Készülék, valamely *hang* rezgésszámának a skálán való közvetlen leolvasására.
phonoscope

fordított U görbe
A teljesítmény és a feszültség kapcsolatát kifejező görbe: az optimális a közepes feszültség. → *Yerkes-Dodson törvény.*
inverted U-courve

forgatókönyv
Olyan *emlékezeti* rendszer, amely egy sztereotipizált eseménykategória letérképezésére szolgál (pl. étterem, udvarlás, esküvő).
script

formálás, shaping
Adott *viselkedés* kialakítása a viselkedés egyes elemeinek lépésről lépésre történő megerősítésével. → *operáns kondicionálás*
shaping

formalátás
A tárgyak mintázatának leképezése, mely alapvető a tárgyfelismerésben, nagy szerepet játszanak benne a *Gestalt-tényezők*, s talán a speciális összetevők, a *geonok.*
form perception

formális műveletek szakasza
J. Piaget *kognitív fejlődés*elmélete szerint 11-12 éves korra jellemző gondolkodási mód, amikor a *gondolkodás* már nem függ a szemlélettől, a gyermek képes elvont *hipotézis*eket felállítani, s azokat módszeresen tesztelni. Megerősödik a logikai ítéletek összhangja, a formális érvelés és az elvont gondolkodás.
formal operational stage

formatio reticularis
Az agytörzs hálózatos, fehér és szürke állományt egyaránt magába foglaló *arousal* központja.
reticular formation

forró drót
A mentálhigéniai ellátásban a *lelki elsősegély* közvetlen elérhetőségű telefonos ügyeleti vonala.
hot line

forróság érzése
A bőr hő és fájdalomfelvevő receptorainak együttes ingerléséből származó extrém hőérzet, mely felléphet paradox módon hűtésre is, valamint erős fűszerek hatására a szájban is. Számos neurológiai betegség tünete az indokolatlan forróság érzése és az égető érzések.
heat sensation

foszfén
Szubjektív látási élmény vizuális inger nélkül (pl. a szem nyomkodásakor).
phosphene

fotofóbia
A *fény*től való irracionális félelem.
photophobia

fotografikus mozgásregisztráló
Emberi és állati végtagmozgások rögzítése sorozatfényképezés, filmezés segítségével, gyakran az ízületekre szerelt lámpákat alkalmazva.
photogographic movement registration

fotométer
A *fény* mérésére szolgáló műszer.
photometer

foton
A fényenergia legkisebb egysége.
photon

fotopikus látás
Fényadaptált *látás* nappali megvilágítási körülmények között.
photopic vision

fotopszia
Villogó fények vagy egyéb furcsa látási jelenségek észlelése.
photopsia

fotoreceptor
A szemben található sajátos, látófestéket tartalmazó idegvégződések.
photoreceptors

Fourier transzformáció
Periodikus összetett rezgés felbontása több összetevő rezgésre. Mind az idegrendszeri hullámformák elemzésében, mind pl. a hangok feldolgozásában fontos.
Fourier transformation

fovea, fovea centralis
Az éleslátás helye a *retinán.*
fovea

főnévi csoportok
A mondat szószerkezeti összetevői. (Pl. „Józsi", „a fiú", „a magas fiú" egyaránt főnévi csoportok).
noun phrases

főtusz, magzat
foetus

fragmentáció
1. Töredékképzés.
2. Kevéssé hatékony, nem adaptív, a *pszichotikus* betegekre jellemző élményfeldolgozási mód.
fragmentation

frekvencia
Az ismétlődés gyakorisága, vagyis egy esemény hányszor ismétlődik meg egységnyi idő alatt.
frequence

frekvenciafelület
A környezeti hangok elemzésének sokdimenziós eszköze.
frequency surface

frenológia
Dudortan a XIX. században, Franz Gall és követőinél. A személyiségre, a képességekre és a hajlamokra a koponya jellemzői (méret, alak) alapján következtettek.
frenology

freudi elszólás
S. Freud által leírt, a *beszéd*ben megfigyelhető olyan tévesztések, amelyek tudattalan tartalmakat, vágyakat tükröznek. (Pl. „Hadd zárjam az ülést azzal, hogy mindenkit üdvözlök".)
Freudian slip

freudizmus
Sigmund Freud nevéhez köthető a *pszichoanalízis* megteremtése, melynek alaptéte-

lei a nem tudatos viselkedésmeghatározás, a vágyak szerepe, a gyermekkori szexualitás és a személyiségfejlődés zavarai.

Freudism

Freud szorongáselmélete

A személyiség három összetevője közötti feszültség eredményezi a szorongást, melynek három fajtája különböztethető meg: 1. reális szorongás, a világ valós veszélyei miatt érzett félelem, 2. neurotikus szorongás, amikor attól félünk, hogy az ösztönén kínos helyzetbe hoz bennünket, 3. morális szorongás, elveink megsértése esetén a felettes éntől való félelem.

Freud's anxiety theory

frigiditás

A női szexualitás terén jelentkező probléma, a szexuális kezdeményezéseket a személy kellemetlennek találja, azok undort, riadalmat, *szorongás*t váltanak ki belőle.

frigidity

frontális

1. Elülső, homloki.

2. A pedagógiában az olyan tanítási helyzet, amikor a tanár az egész osztályhoz beszél, előadást tart.

frontal

frottőrizmus

A személy csak akkor él át szexuális vágyat és élvezetet, ha beleegyezésüket nem adó személyekhez dörgölődzik vagy érinti meg őket, vagy ha *gondolat*aiban ilyen emléket idéz fel.

frotteurism

frusztráció

Kudarc, a tervezett cselekvés megakadályozása vagy sikertelensége.

frustration

frusztráció-agresszió hipotézis

1. Pszichoanalitikus értelemben a legátolt, frusztrált szexuális ösztönök agressziót eredményeznek.

2. Akadályozó, frusztráló tárgy vagy személy eltávolítására sürgető, agresszív késztetés merülhet fel, embernél, s az emlősöknél általában.

frustration-agression hypothesis

frusztrációs teszt

Samuel Rosenzweig által kifejlesztett *projektív teszt*, melyben 24 frusztrációs helyzetet bemutató képre kell reagálni.

frustration test

frusztráció tolerancia

Annak mutatója, hogy az egyén milyen mértékű kellemetlen feszültséget, *szorongás*t képes elviselni.

frustration tolerance

Fullerton-Cattel-féle törvény

Pszichofizikai méréseknél a küszöbérték hibája az inger erősség négyzetgyökével arányosan növekszik.

Fullerton-Cattell law

funkció

1. Működés.

2. Függvény.

3. Lelki jelenség, működéstípus (pl. érzékelés).

function

funkcionális pszichológia

Pszichológiai irányzat, mely a lelki jelenségek életbeli szerepét és fejlődését hangsúlyozza.

functional psychology

funkcionális rögzülés

Problémamegoldásnál olyan mentális leblokkolás, a bevált sémáknál való

megragadás, ami megakadályoz bennünket abban, hogy egy már ismer tárgyat egy új helyzetben új módon használjunk a tárgy funkcióinak merev értelmezése miatt.

functional fixation, functional fixedness

funkcionális szerveződés

A funcionális elemzés eredménye a pszichológiában, ennek révén pl. a tárgyfelismerés érzékelés, észlelési szintézis és emlékezeti keresés összetevőkből áll.

functional organization

funkcionalizmus

1. A klasszikus *funkcionális pszichológia* (W. James, J. Dewey, E. Claparède).

2. Arisztotelész felfogása a lélekről, mint az életműködés szerveződési módjáról, s ennek modern változatai (G. Ryle, Harkai Schiller Pál).

3. A mai *kognitív tudomány* (H. Putnam, J. Fodor, N. Block) felfogása a lelki jelenségek semleges nyelven, funkciókként való értelmezéséről, feltételezve, hogy ez a jellemzés a gondolkodó gépekre is érvényesíthető lesz.

functionalism

funkcióöröm

Maga a tevékenység végzése okoz örömet (pl. gyermekeknél a rajzolás).

functional pleasure

fúzió

1. Egyesülés, összeolvadás.

2. Ingerek téri vagy idői összeolvadása az élményben.

3. Szerepek kiegészítő összeolvadása (pl. anya-gyerek).

fusion

fúziós frekvencia

Az a villogási érték, melynél a váltakozó fény egybeolvad (ez a mozi és képernyők alapja is), számos tényezőtől függ, de 50-60 Hz körüli az alapértéke.

fusion frequency

függetlenség

Önállóság, mely az ember egyik alapvető motívuma.

autonomy

független változó

Egy változó, amelyet azért módosítunk, hogy megnézzük, hatást gyakorol-e egy másik, *függő változó*ra.

independent variable

függőség[1]

Az a jelenség, amikor valamilyen szerre *tolerancia* alakul ki, annak hiányában pedig *elvonási tünetek* jelentkeznek.

addiction

függőség[2]

Egy személytől való túlzott függés.

dependency

függő változó

Egy változó, amely feltételezetten a *független változó* értékeitől függ.

dependent variable

fül szerkezete

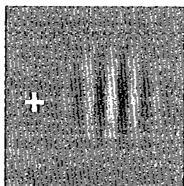
Külső fül: a hanginger felerősödését szolgáló fülkagyló. Középfül, mely magában foglalja a dobhártyát és a hallócsontocskákat (*kalapács*, *üllő*, *kengyel*). A belső fül, ahol a hallásérzékelés szerve, a *csiga*szerv (*cochlea*) és az egyensúlyérzékelő szerv (*félkörös ívjáratok*) található.

structure of the ear

G

GABA
Gamma-amino-vajsav, a legfontosabb agyi gátló neurotranszmitter aminosav. → *gátló neurotranszmitterek*
GABA, gamma-amino-butyric acid

Gábor-folt
Normális fényeloszlással készített szinuszos ábra, melyet gyakran használnak az elemi látás (*V1*) elemzésére, pl. a kontúrintegráció vizsgálatára.
Gabor patch

Gábor-folt

gagyogás
A *nyelvfejlődés* első szakasza, mely 0–1 éves korig tart, ekkor emelkednek ki az anyanyelv *hang*jai, és jelennek meg kommunikációs mintázatok, mint pl. a párbeszédszerű gagyogás.
babbling

galeri
Serdülőkorban a fiatalok egyik szerveződési módja.
gang

Galton-féle rúd
Függőleges rúd, mely kettéosztható egy mozgatható vízszintes rúddal, s így vizsgálható a méretbecslés pontossága.
Galton bar

Galton-féle síp
Kis síp, mely a legmagasabb, még hallható hangok előállítására való.
Galton's whistle

galvanométer
Nagy érzékenységű ampermérő, mely az áram irányát is jelzi.
galvanometer

galvános bőrreakció, GBR
A bőr elektromos ellenállásában végbemenő változások.
galvanic skin response, GSR

gamma-amino-vajsav → *GABA*
gamma-amino-butyric acid, GABA

gamma-mozgás
Látszólagos mozgás, 60 ms gyakorisággal váltakozó megvilágítás mellett a tárgy kisebbedni és növekedni látszik.
gamma movement

ganglionok
Az agyon és a gerincvelőn kívül (pl. a szemben) található idegdúcok
ganglion

Ganser-tünet
Tévesztő *beszéd*, a személy valamely kérdésre adott felelete a helyes *fogalom*körön belül téves (pl. számmal felel, de nem a helyes számmal).
Ganser-syndrome

Ganzfeld-eljárás
Homogén vizuális és akusztikus környezet, melyben pl. a telepatikus kommunikációt tesztelik egy „adó" és egy „vevő" között.
Ganzfeld-method

Garcia-hatás
Az állatok a faj szempontjából legfontosabb ingerekre könnyebben alakítanak ki tanult viselkedést (pl. rágcsálók ízre, madarak színre). → *Béarnaise szósz szindróma*, → *tanulás korlátai*
Garcia effect

Gardner többrétű intelligencia-elmélete
H. Gardner szerint legalább hat olyan intelligenciafajta (nyelvi, logikai-matematikai, téri, zenei, testi-kincsztéziás, személyes) létezik, amelyek egymástól független, elkülönült rendszerként működnek az *agy*ban.
multiple intelligences theory

gátlás
1. Egy viselkedési tendencia leállítása, a magasabb kontroll eredményeként.
2. Társas helyzetekben tartózkodó viselkedés.
3. A tanulás és az idegrendszeri hálózatok egyik alapműködése, az izgalom csökkenése aktív gátlási folyamatok révén.
inhibition

gátló neuron
Egy idegrendszeri hálózatban más sejtek aktivitását csökkentő neuron, a hajlító és feszítő izmok antagonizmusától a szelektív tanuláson át az önkontroll folyamatáig fontos a szerepük.
inhibitory neurons

gátló neurotranszmitterek
A *központi idegrendszer* működését gátló hírvivő anyagok.
inhibitory neurotransmitters

Gauss-görbe
→ *normális eloszlási görbe*, → *haranggörbe*
Gauss curve

gén
Az *öröklés* elemi egysége, embernél a számuk kb. 30.000-re tehető.
gene

gének és viselkedés
A gének összetett módon határozzák meg az általános viselkedésfejlődést, a tanulás szabályozásán keresztül, bizonyos *allél*ek pedig nagy szerepet játszanak személyiségtípusok (*extroverzió*) és viselkedészavarok (*ADHD*) keletkezésében.
genes and behavior

generalizáció
Általánosítás. A *kondicionálás* során a válasz az eredeti *inger*hez hasonló más ingerre is kiváltódik.
generalization

generalizált amnézia
Az *amnézia* azon típusa, amikor a személy sem a traumatikus élmény előtti, sem a traumatikus esemény körüli időszakra nem emlékszik.
generalized amnesia

generalizált szorongás
A *szorongás*os betegség egyik típusa, mely folyamatos testi tünetekkel kísért nyugtalansággal, idegeskedéssel jár.
generalized anxiety disorder

generativitás
E. Erikson pszichoszociális fejlődéselméletének hetedik szakasza, a felnőttkor normatív krízise, melyben előtérbe kerül az alkotóképesség és a következő generációról való gondoskodás.
generativity

genetika
A biológia azon ága, melynek középpontjában az *öröklés* és az örökletes jellemzők átvitele áll.
genetics

genetikai vizsgálat
A mai *genetika* módszereinek alkalmazása betegségi kockázatok feltárására.
genetic screening

genitális
A nemi szervekkel kapcsolatos.
genital

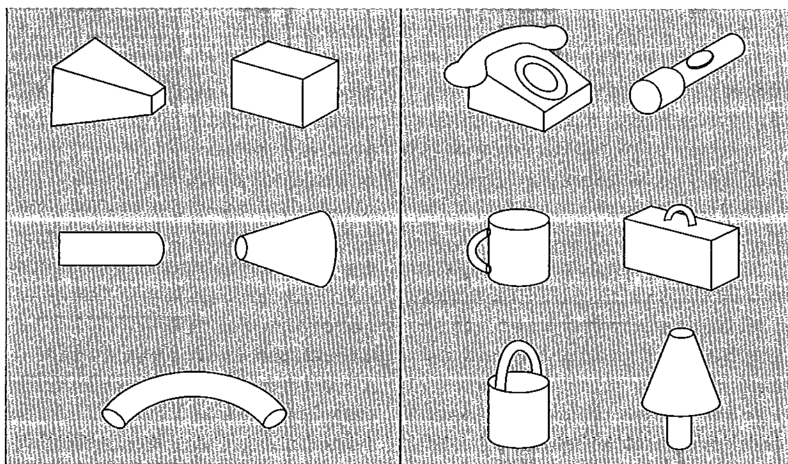
genitális szakasz
S. Freud a *pszichoszexuális fejlődés szakaszai*ra vonatkozó elméletében az ötödik szakasz (18 éves kortól), amikor a *libido* a genitáliákat szállja meg, és ezeken keresztül történik örömszerzés.
genital stage

genom
Egy élőlény DNS-ben kódolt teljes örökítő anyagát jelenti, a génekkel és a nem kódoló szekvenciákkal együtt.
genome

genotípus
Mindazon jellemzők, amelyek az egyén által öröklöttek és utódoknak továbbítottak, attól függetlenül, hogy azok az egyénben láthatóan megnyilvánulnak-e.
genotype

geometriai érzéki csalódás
A vonalak és képek elrendezésén alapuló *illúzió.*
geometric illusions

geonok
Olyan geometriai formák (pl. gúla, henger, kúp, hasáb), melyek az *észlelés*ben a tárgyak alapvonásait alkotják (I. Biederman elmélete szerint).
geon

Geonok

gerincvelő
A központi idegrendszer deréktól az agyalapig húzódó része.
spinal cord

gerincvelői idegek
A *gerincvelő* egyes szegmentumaiba belépő érzékelő, s onnan kilépő mozgató idegek.
spinal nerves

gerontológia
Öregedéstan. Az emberi öregedés okait, a folyamat lassításának módjait és az idős kor sajátosságait vizsgáló tudomány.
gerontology

gerontopszichiátria
A *pszichiátria* azon ága, amely az idős, demens pszichiátriai és egyéb krónikus betegek gyógykezelésével foglalkozik.
gerontopsychiatry

gerontopszichológia
A pszichológia azon ága, amely az időskorban jellemző pszichés változásokkal, az esetleges deficitekkel és ezek megoldására szolgáló eljárásokkal foglalkozik.
gerontopsychology

Gestalt pszichológia
Alaklélektan, a pszichológia egészleges elmélete, amely főként az *észlelés*sel foglalkozik, a mintákra, a szerveződésre koncentrál, s ezt kiterjeszti a tanulásra, a gondolkodásra, a társas életre is.
Gestalt psychology

Gestalt-tényezők
Közelség, hasonlóság, jó folytatás, szimmetria.
Gestalt factors

Gestalt-terápia
Olyan *pszichoterápia*, melyben cél a teljes személyiség átélése, tudatosítása, a megoldatlan konfliktusok és a tudattól elzárt *személyiségvonások* felfedezésén keresztül.
Gestalt therapy

gesztáció
Terhesség.
gestation

gesztációs kor
A magzatnak vagy újszülöttnek az anya utolsó menstruációjának első napjától számított kora. → *gesztáció*
gestational age

gesztus[1]
Beszédet kísérő vagy helyettesítő kézmozdulat.
gesture

gesztus[2]
Átvitt értelemben valaki irányában megnyilvánuló nagylelkű viselkedés, cselekedet.
favour

g-faktor
Az intelligencia faktoranalitikus megközelítése szerinti általános intelligencia, amely az intelligenciatesztekben mutatott teljesítmény legfőbb közös meghatározója.
g-factor

gliasejtek
Az agy nem idegi sejtjei, melyek a neuronokat táplálják, tisztán tartják és támasztják.
glial cells

glicerol
Szerves vegyület, az olajok és a zsírok alkotórésze.
glicerol

globális tranziens amnézia
Időleges emlékezetvesztés, mely rövid időre (kb. 6 óra) súlyos rövidtávú memóriazavarral és a közelmúltban történt eseményekre való emlékezés hiányával jár, kísérő jelenségként szorongással.
transient global amnesia

globus hystericus
Gombócérzés a torokban, nyelőcsőben.
globus hystericus

glosszolália
„Nyelveken szólás". Vallásos megszállottság körülményei között, új, érthetetlen hangkombinációk használata.
glossolalia

glosszoszintézis
Új szavak alkotása, *neologizmus* (pl. megkormánytalanítás), *skizofréniá*ban gyakori.
neologism

glutamát
Aminosav, fontos, az emlékezetet befolyásoló ingerületátvivő anyag.
glutamate

glükóz
Szőlőcukor. Szervezetünk minden szénhidrátot glükózzá alakít át, mert csak így tud a vérbe, illetve a sejtekbe kerülni. Ez a szervezet – különösen az agy – legfontosabb energiaforrása.
glucose

Golgi-Mazzoni-testecske
A *tapintószervek*ben szerepet játszó végkészülékek.
Golgi-Mazzoni-corpuscle

gonadotrop-felszabadító faktor
A *gonadotrop hormonok* termeléséért felelős idegrendszeri termelődésű peptid hormon, mely a hipotalamuszban keletkezik, s a hipofízist szabályozza.
gonadotropin-releasing hormone

gonadotrop hormonok
Az agyalapi mirigy hormonja, amely serdülőkorban a nemi szervek működéséért, a másodlagos nemi jelleg kialakulásáért, a spermiumok fejlődéséért, illetve a petesejtek éréséért felelős.
gonadotrop hormones

gondolat
A valóság és az emberi belső világ elvont leképzeése.
thought

gondolatelakadás
Pszichotikus betegeknél fordul elő, a *gondolkodás* egyik mennyiségi zavara, amikor a személy megakad egy-egy gondolatnál és nem tud továbblépni.
thought obstruction

gondolat mindenhatósága
A gyermeki, és bizonyos helyzetekben, *vágyteljesítő gondolkodás* formájában a felnőtt gondolkodás jellemzője, mely a vágyak misztikus megvalósító erejében hisz. → *animizmus*
omnipotence of thought

gondolatrohanás
A *gondolkodás* mennyiségi, a mániás betegekre jellemző zavara. A személy gondolatai olyannyira gyors egymásutánban követik egymást, hogy követhetetlenné válnak saját maga számára. → *mánia*
thought run

gondolatszökellés
A *gondolkodás* egyik, a *pszichotikus* betegeknél megjelenő minőségi zavara, amelyben a személy nem tudja végiggondolni egy-egy gondolatát, csapong a gondolatok között.
thought scramper

gondolattolongás
Pszichotikus betegeknél fordul elő, mint a *gondolkodás* egyik minőségi zavara, amikor a személy úgy érzi, hogy rendkívül sok gondolat tolong a fejében, mintha szét akarnák feszíteni a fejét.
thought rush

gondolkodás
Az a képesség, amely által tárgyakat és eseményeket képzelünk el, képezzük le emlékezetünkben és végzünk műveleteket rajtuk.
thinking, thought

görcs
Hirtelen és akarattól független, éles fájdalmat okozó izomösszehúzódás.
cramp, seizure, convulsion

görcsös roham
A *tonikus* és *klonikus görcs*ök összetevődéséből álló roham.
convulsive fit

grafikus értékelési skála
Egy pszichológiai változó bemutatása vizuális tengelyekkel.
graphic scale

grafokinesztikus
Az írásmozgásból származó visszajelzések.
grafokinesthetic

grafológia
A kézírás vizsgálatával foglalkozó tudomány.
graphology

grafománia
A mániás viselkedések típusa, amelyben a személy az *írás* állandó kényszerét éli meg, s ennek eleget is tesz.
graphomania

grafopatológia
Személyiségzavarok értelmezése kézírás alapján.
graphopathology

grafospazmus
A hüvelyk- és mutatóujj izmainak *görcs*ölése tollal vagy ceruzával történő írás közben.
graphospasm

grandiózus én
A személyiségpszichológiában, az *ego* elméleteiben a mindenek felett való fontosság illúziója.
grandiose self

grand mal
Epilepsziás roham, többnyire az egész testre kiterjedő mozgásos görcsök.
(fr) **grand mal**

Gregory lények
D. Dennett felfogásában az ember alkotta technikai eszközöket saját gondolkodásuk szervezésére használó lények, a kulturális tudás átvevői – mint mi mindannyian (Richard Gregory brit kognitív tudós nevéből). → *darwini lények*, → *popperi lény*ek, → *skinneri lény*ek
Gregory creatures

Guthrie S-R kontiguitási elmélete
A motoros tanulás elmélete, mely szerint a tanulás egyetlen szükséges feltétele a *kontiguitás*, és amely szerint akár egyetlen társítás is tanuláshoz vezethet.
Guthrie's contiguity theory

GY

GY

gyakoriság

1. Egy időegységre eső elemek száma.

2. Egy adat vagy esemény előfordulásainak száma.

frequency

gyakorisági diagram

A *gyakorisági eloszlás* diagramon történő megjelenítése.

frequency diagram

gyakorisági eloszlás

A statisztikai adatokban előforduló lehetséges értékeknek a *gyakoriság*ukkal együtt történő grafikus vagy táblázati ábrázolása.

frequency distribution

gyakorisági görbe

A *gyakorisági hisztogram*ra illesztett folytonos vonal.

frequency curve

gyakorisági hisztogram

A *gyakorisági eloszlás* ábrája, amelyben az értékekhez a gyakoriságnak megfelelő magasságú, egymás mellé illesztett oszlopdiagramok kerülnek. Két eloszlás szemléletes összevetésére alkalmas.

frequency histogram

gyakorisági poligon

A *gyakoriság*ok vonaldiagrammal történő ábrázolása az osztályközepek függvényében. → *osztályközép*

frequency polygon

gyakoriság-megoszlási grafikon

Egy változó előfordulási értékeinek sorba rendezése, hozzárendelve az értékekhez a gyakoriságokat.

frequency distribution

gyakorlás

1. A tanulás azon folyamata, mely során rögzül az új inger, a válasz vagy az összefüggés.

2. Egyes cselekedetek, készségek, illetve reakciók tanulás céljából történő ismételt végrehajtása.

practice

gyakorlási görbe

A *gyakorlás* mértékének, illetve a tanulással kapcsolatos előrehaladásnak grafikus ábrázolása. → *tanulási görbe*

practice curve

gyakorlási szakasz

Kísérleti szakasz, amelyben a *kísérleti személy* a szóban forgó készség vagy feladat *gyakorlás*át végzi.

practice phase

gyászmunka

Az egyén számára fontos személy halálakor megélt gyász feldolgozása.

bereavement

gyászreakció

Az egyén számára fontos személy elvesztésekor kialakuló reakció, visszavonulás, rosszkedv, üresség érzés.

grief

gyengeelméjű

Az értelmi fogyatékosság régebbi, ma már nem használt elnevezése.

feeble minded

gyengeelméjűség

Az értelmi fogyatékosság régebbi, ma már nem használt elnevezése.

feeble minded

gyerekkori dezintegratív zavar

Normális fejlődést követően kialakuló átfogó fejlődési rendellenesség, mely során pár hónap leforgása alatt számos, már elsajátított készség eltűnik. Ismétlődő sztereotip mozgások, az automatizmushoz hasonló szociális érzéketlenség lép fel, megszűnik a környezet iránti érdeklődés. A diagnózist a viselkedészavar alapján állítják fel. Más elnevezései: dementia infantilis, disintegratív psychosis, Heller-kór.

childhood disintegrative disorder

gyermekbántalmazás

Egy gyermek testi vagy lelki egészségében történő károkozás.

child abuse, maltreatment of children

gyermekek félelme az idegenektől

8 hónap körül, a *kötődés* kialakulásával megjelenő riadt reagálás az idegenekre.

fear of strangers

gyermek-ideggondozó

A gyermekkorban fellépő idegrendszeri és pszichés problémák kezelésére hivatott intézmény.

Child Neurobehavioral Consultation Center

gyermeki regresszió

A gyermek valamilyen esemény hatására, egy már korábban meghaladott fejlődési állapotba csúszik vissza. (Pl. testvér születése esetén újból bepisil.)

infantile regression

gyermekkor

Nehezen meghatározható életkori intervallum, amely kultúránként változik. A nyugat-európai kultúrában születéstől kezdve kb. 11-12 éves korig, a serdülés kezdetéig tart.

childhood

gyermekkori amnézia

Az első három életév eseményeinek felidézési nehézsége, illetve képtelensége.

childhood amnesia

gyermeknevelés

A gyermeket érő társas hatások összessége.

child rearing, parenting

gyermeknyelv

A *nyelvelsajátítás* során formálódó nyelvhasználat és rendszer. Sajátos jellemzői pl. egyszerűbb mondatok, kevesebb szabály.

child language

gyermekpszichológia

A gyermekkor testi és lelki változásaival foglalkozó pszichológiai terület.

child psychology

gyermekrajz

A gyermekek által készített rajz, melynek elemzése által következtetni lehet bizonyos tudatos és tudattalan tartalmakra. A gyermekpszichoterápiákban előszeretettel alkalmazzák, hiszen a gyermekek esetében a verbalizáció háttérbe szorul.

children's drawing

GY

gyermek-szülő fixáció
Rögzült szülő-gyermek kapcsolati minta, mely minden további emberi viszonyban is megjelenik.
child-parent fixation

gynekophobia
Félelem a nőktől, a nőkhöz közeledéstől.
gynecophoby

gyógynövény-terápia
Olyan alternatív gyógyítási mód, melyben (pl. a mentális betegségek ellen) csak a természetben megtalálható növényekkel, és a belőlük kivont anyagokkal lépnek fel.
herbal therapy

gyógypedagógia
A pedagógia azon ága, mely a fogyatékos gyermekek nevelésével, esetleges felzárkóztatásával foglalkozik.
special education

gyógypedagógiai pszichológia
A fogyatékosság okaival, pszichológiai következményeivel, és a fogyatékosok oktatásával foglalkozó szakág.
psychology of special education

gyógyszer
Olyan vegyület, melynek hatásától organikus vagy pszichés probléma megoldását várják.
medicine, drug, medicament, medication

gyomorfekély
A gyomor vagy a nyombél falában kialakuló sérülés, kimaródás. Kialakulásában személyiségtényezők is közrejátszanak.
ulcer

gyors szemmozgás, REM
Az *alvás* azon típusa, melyre jellemző a gyors szemmozgás, amely álmodásra utal.
rapid eye movement, REM

gyönyör
Nagy mértékű (érzéki) élvezet.
pleasure, contentment

gyrus
Tekervény, az agyfelszín felosztásának nagy egységei.
gyrus

gyrus angularis
A fali lebenyben a halántéklebeny mellett elhelyezkedő terület, melynek az olvasásban és számos nyelvi folyamatban van szerepe.
angular gyrus

gyűjtőösztön
Emlősök tápláléktartalékolása, pl. mogyorógyűjtés mókusoknál.
herding instinct

gyűlölet
Nagyfokú ellenszenv, ellenséges indulat.
hatred

H

habituáció
1. Egy adott *inger* ismétlődésének hatására a rá irányuló *figyelem* csökkenése.
2. Ingerismétlés használata, pl. csecsemőkutatás során.
habituation

habituációs technika
1. A kényszergondolatok felszámolását célzó kognitív-viselkedéses technika, azáltal, hogy a terapeuta a kliens ezen gondolatainak újabb és újabb kiváltására törekszik.
2. Ingerismétlés használata, pl. csecsemőkutatás során.
habituation technic

hajlam
Egy bizonyos irányban történő fejlődésre, illetve megbetegedésre való veleszületett fogékonyság.
predisposition

hála
Köszönet és lekötelezettség érzése a jótevő iránt.
gratitude

haladás
Előbbre jutás térben, időben, munkában vagy szellemi fejlődésben.
progress

halálösztön
A. Freud fogalma, aki a lelki működés erőit ösztönökben vélte felfedezni. A halálösztön az, amely pusztulásra tör, beleértve a személy halálát is.
Thanatos

halántéklebeny, temporális lebeny
Az *agyféltekék* oldalsó árok alatti része, a *homloklebeny* mögött és a *nyakszirtlebeny* előtt.
temporal lobe

hallás
A periodikus levegőrezgések felvétele és értékelése.
hearing

hallási érzékelés → *hallás*
acoustic perception

hallási hallucináció
A *hallucináció*k egyik típusa, mikor a személy nem létező *hang*okat hall.
auditory hallucination

hallászavar
A *hallás*ban beálló zavar, melynek hátterében organikus és/vagy pszichés okok állnak.
hearing disorder

hallhatósági függvény
Grafikus ábrázolása annak, hogy különböző *frekvenciá*jú hangokat menynyire jól hall egy személy. A függvény a hangfrekvencia függvényében ábrázolja a *küszöb*intenzitást.
audibility function

hallókéreg
A hanginger feldolgozásáért felelős agyi

struktúra, amely a *halántéklebeny*ben található.
auditory cortex

hallónéma
Olyan személy, aki ép hallás és értelmi szint mellett sem képes a beszéd elsajátítására. → *süketnéma*
hearing mute

hallórendszer
A hangnak, mint ingernek a feldolgozásáért felelős struktúrák összessége.
auditory system

hallucináció
Tényleges *inger* nélküli vizuális, akusztikus, taktilis, vagy bármilyen más érzékszervi élmény.
hallucination

hallucinogének
Olyan kémiai anyagok, amelyek elképzelt érzéki élményekhez (pl. látomásokhoz) vezetnek.
hallucinogen

halo-effektus
Más néven holdudvarhatás vagy dicsfényhatás. Egy személy jó tulajdonságából következtetünk a személyiségére, kiterjesztjük a többi tulajdonságára is.
halo effect

hálózatok a pszichológiában
A megismerést magyarázó neurális hálózatok, szavak viszonyait feltáró asszociatív hálózatok, és az emberi kapcsolatokat tükröző szociometriai hálózatok.
networks in psychology

hang
A levegőben lévő molekulák háromdimenziós rezgéséből jön létre, amely eléri a *fül*et, s így létrejön a *hallás* élménye.
sound

hangerő érzékelése
Körülbelül 20-30 dB-től 100 dB-ig terjed az ember számára elviselhetőség tartománya, de az észlelt intenzitás függ a frekvenciától is. → *frekvencia*
sound volume sensation

hangerősség
A hangosság, melynek mértékegysége dB. A hangintenzitás élménye függ a frekvenciától is.
sound volume

hangfrekvencia
Egy *hanghullám*ban másodpercenként bekövetkező teljes légnyomásváltozásciklusok mértéke. Mértékegysége a hertz (Hz). → *hangmagasság*
audio frequency

hanghullám
Hangrezgés által keltett hullám.
sonic wave, sound wave

hanglebegés
Egy hangérzet erősségének gyengülése olyan esetben, amikor két kis *hangfrekvencia*-különbségű (*hangmagasságú*) hang egyszerre szólal meg. A hanglebegés a két hanghullám interferenciájának következménye.
beat

hanglokalizáció
Képesség a hanginger helyének azonosítására, ami a két fülbe érkező hullámok fáziskülönbségén alapszik.
sound localization

hangmagasság
A hangfrekvencia szubjektív megfelelője. Az ember számára a hallható tartomány 20–20000 Hz.
pitch

hangmagasság érzékelése
A rezgés frekvenciájának leképezése. → *helyelmélet*
perception of pitch

hangmagasság észlelésének elméletei
Három elmélet létezik mai is: a Békésy György által kidolgozott helyelmélet, E. G. Wever frekvenciaelmélete (sortűzelmélet), és a duplicitáselméletet.
theories of pitch perception

hangmagasság frekvenciaelmélete
A hangmagasság észlelésének elmélete, amely szerint a hallóidegen áthaladó impulzusok frekvenciája megfelel a hallott hang frekvenciájának (E. G. Wever).
frequency theory of pitch

hangszín
Valamely *hang*nak a felhangok frekvenciájától és viszonylagos erősségétől függő, a hangforrás vagy a hangképzés minőségére jellemző megkülönböztető sajátsága. A hangszínt tehát az alaphang és annak felharmonikusai (ezek aránya és időbeli helyzete, azaz fázisa) határozzák meg.
tone

hangtani kódolás
Valamely információ hang alapján történő elraktározása a memóriába. → *emlékezet, akusztikus kódolás*
acoustic encoding

hangulat
Az egyénre jellemző viszonylag tartós érzelmi állapot.
mood

hangulat hatása az értékelésre
A velünk történt események értékelését nagy mértékben befolyásolja éppen aktuális érzelmi állapotunk.
mood-depending evaluation

hangulati kongruencia
A hangulatnak megfelelő emlékek felidézése.
mood congruence

hangulatzavarok
A mentális betegségek azon csoportja, melyet az *érzelmek* és a *hangulat* zavara jellemez.
mood disorders

haploid
Olyan sejtmag vagy sejt, amely pár nélküli kromoszómáiból egyetlen készlet fordul elő. Az ivarsejtek haploidok, összeolvadásukkor helyreáll a normális, *diploid* kromoszómaszám.
haploid

haptikus
Tapintási ingerek által kiváltott bőrérzékelés.
haptic

haptikus érzékelés
Érzékletek aktív feldolgozása a tapintással.
haptic sensation

haptikus hallucináció
Tapintási ingerek hiányában fellépő érzékleti élmény.
haptic hallucination

haptométer
A tapintás mérésére szolgáló eszköz.
haptometer

harag
A hat alap*érzelem* egyike, melyre jellemző a bosszús indulat, illetve az ellenséges érzelmi állapot valakivel szemben.
anger

haranggörbe
A Gausz-görbe, vagyis a normális eloszlás görbéje, mely a legtöbb emberi tulajdonságnál képes leírni azok népességben való előfordulásának arányait.
bell-curve

harmonikus analízis
A hangok felbontása összetevő részhangokra.
harmonic analysis

három alapszín törvénye
Három eltérő hullámhosszúságú fényből minden színű *fény* kikeverhető.
three primaries law

háromszín-elmélet
Young-Helmholtz nevéhez köthető színlátáselmélet, mely szerint három alapszínre (vörösre, zöldre, kékre) vagyunk érzékenyek, s a retinában háromféle csaprendszer van.
trichromatic theory

hasis
Az indiai kender (Cannabis sativa subvar. indica) gyantájából készült, a marihuánánál erősebb tudatmódosító szer. → *marihuána*
hasish

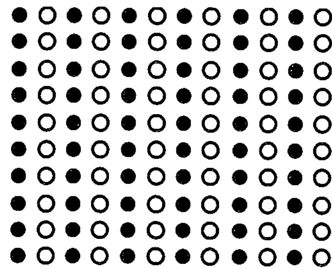
hasítás → *tárgy-hasadás*
splitting

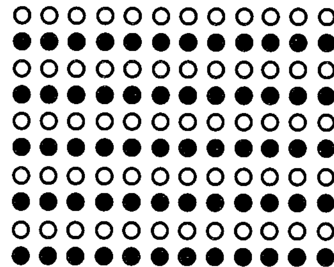
hasított agy
A kérgestest elmetszésével a két agyfélteke közötti kapcsolat megszüntetése. → *epilepszia*
split-brain

hasított agy vizsgálat
Az epilepszia kezelésére alkalmazott sebészeti eljárás pszichológiai következményeinek vizsgálata.
split-brain research

hasonlóság
1. Két vagy több dolog közötti, a *kategorizáció*ban fontos szerepet játszó viszony.
2. A Gestalt pszichológusok által megfogalmazott perceptuális csoportosítási-törvények egyike, mely szerint az alakjában, anyagában, színében stb. hasonló tárgyakat észleljük összetartozónak. → *Gestalt pszichológia*
similarity

hasonlósági heurisztika
Hasonlósági alapú gyors következtetés.
similarity heuristics

Sorok

Sorok

Hasonlóság

határeseti személyiségzavar → *borderline személyiségzavar*
borderline personality disorder

határok módszere
Az érzékelési küszöb mérésére szolgáló *pszichofizikai módszer*. A növekvő és csökkenő sorrendben bemutatott küszöb körüli ingerek észlelési arányát méri. → *érzékelési küszöb*
method of limits

határon túli gátlás
Erős mértékű ingerlés után a kiváltott agyi elektromos válasz elkezd csökkenni az agy védelme miatt.
transboundary inhibition

határozatlanság
Valaki nem biztos magában, s ez a viselkedésében is megnyilvánul.
indecision

hatékonyság
Valamely eljárás eredményességének mértéke, mutatója.
effectiveness, efficacy, efficiency

hátramaszkolás
Pszichofiziológiai tesztelő eljárás. Egy rövid időre bemutatott kép után a tudatos felismerés megakadályozására semleges képet vetítenek hosszabb ideig.
backward masking

hátrányos helyzet
Az alacsony *SES* hatása az iskolai sikerre és számos pszichológiai fejlődési mutatóra.
social handicap

hátsó agy
A nagyagy közvetlenül a gerincvelőhöz kapcsolódó részei, nyaki velő és híd.
hind brain

háttér
A látómező tagolatlan része, melyhez képest a figura előtérben látható.
background

háttérzaj
A figyelt hangok mellett hallható más hangjelenségek. Az akusztikus *inger*lés során a személy nemcsak a hozzá intézett ingereket, hanem a háttérinformációkat is észleli.
background noise

hátulsó asszociációs régiók
Az *agykéreg* azon területei, amelyek az eltérő perceptuális csatornákon érkező jeleket integrálják, valószínűleg az *emlékezés*, *tanulás* és *gondolkodás* folyamataiban vesznek részt.
posterior association area

hatványfüggvény
Hatvány alakú egyváltozós függvény, amelyben a hatvány alapja a változó, a kitevő pedig rendszerint valós állandó (pl. $y = x^n$). A pszichofizika egyik elmélete szerint az érzékleti függvények jellemzője.
power function

hatványkitevő
A hatvány alapjának jobb felső sarkához írt szám vagy kifejezés, amelyre az alapot hatványozzuk.
exponent

Hawthorne-hatás
Munkalélektani vizsgálat, amely azt bizonyította be, hogy a dolgozók teljesítménye nő, ha figyelnek rájuk.
Hawthorne-effect

házasságterápia
A terápiák azon fajtája, mely a házastársak között megromlott viszony helyreál-

lítására, s ezáltal a házasság megmentésére törekszik.
marriage counselling

hazugságmérő
A *hazugságvizsgálat*ra használt, vegetatív válaszokat mérő poligráfiás eszköz, mely grafikusan mutatja az emberek érzelmi ingerekre adott reakcióit.
lie detector

hazugságvizsgálat
A személy szavahihetőségét ellenőrző eljárás, melynek során pl. a bűnelkövetésre utaló szavakra adott reakciókat nézik hazugságmérővel.
lie detection

hebefrénia
A *skizofrénia* fiatal korban fokozatosan kialakuló formája, melyre inaktivitás, érzelmi tompultság, amorális viselkedés, impulzivitás (hisztériás és agresszív rohamok), a személyiség és a gondolkodás szétesése jellemző, időnként *hallucináci-ók*kal és üldöztetéses téveszmékkel.
hebephrenia

hedonikus dimenzió
Egy *inger*, gondolat, érzés vagy életesemény kellemes vagy kellemetlen volta az észlelő személy számára.
hedonic dimension

Heller-kór → *gyerekkori dezintegratív zavar*
Heller syndrome

helyek módszere, mnemotechnika
A szóbeli anyagok képekké alakítása és egy elképzelt útvonal mentén történő elhelyezése útján a szeriális emlékezés egyik segédeszköze. → *emlékezet*
method of loci

helyelmélet, hangmagasság észlelése
A hangmagasságnak a belső fül alaphártyájának különböző helyei felelnek meg. (Békésy György)
place theory of pitch

helyes és helytelen esetek módszere
A pszichofizikai mérés egyik eljárása. Az érzékleti függvény az ingerek összehasonlításából fakadó hibázásokból áll elő.
method of right and wrong cases

helyettesítő
Az események zömét behelyettesítő módon is meg tudjuk élni, azaz közvetett módon. Ez embernél a szociális tanulás alapja és eredménye, de az emlősök tanulására is érvényes.
replacement

helyjelzés
Az ingerek téri elhelyezkedésének jelzései.
local signs

helykonstancia
Egy mozdulatlan tárgyat ugyanazon a helyen maradónak észlelünk, még ha a hozzánk való térbeli viszonya meg is változik. → *konstancia*
place constancy

helytanulás
Az emlős *lokomóció*t kísérő legfontosabb tanulási forma, tárgyak elhelyezkedésének megtanulása *kognitív térkép*ek kialakításával. Egyszerűbb helytanulás más elvekkel, madaraknál és rovaroknál is van.
place learning

helyváltoztatás
Lokomóció, a test elmozdítása a környezethez képest. Az állatok legfontosabb táplálék- és partnerszerző viselkedése.
locomotion

helyzet meghatározása
Az a folyamat, melynek keretében *szelekció* és összerendezés útján összefüggő egésszé alakítjuk az interakciós helyzetben fellépő *inger*eket.
location-definition

hematofóbia
A vértől való irreális *félelem.*
hematophobia

hemianalgézia
A *fájdalom*érzés féloldali hiánya.
hemianalgesia

hemianesztézia
Féloldalra kiterjedő érzéstelenség.
hemianaesthesia

hemianopia, hemianopszia
A szem fél látóterének kiesése.
hemianopia, hemianopsia

hemiplegia
Féloldali bénulás.
hemiplegia

here
Férfi nemi ivarmirigy, mely a tesztoszteron és a spermiumok termeléséért felelős.
testicle

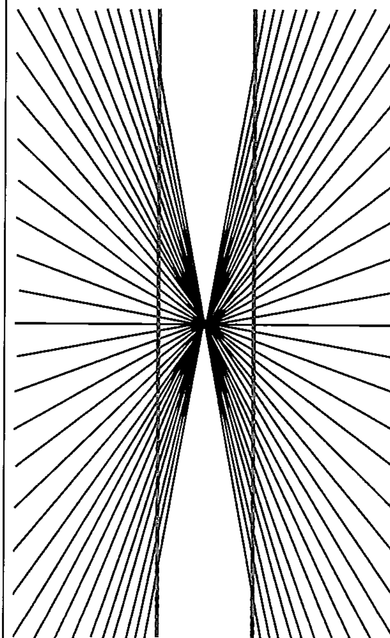
Hering-féle ablak
E. Hering kísérleti berendezése a *szimultán színkontraszt* bemutatására.
Hering's window

Hering-féle színlátási elmélet
Ellenfolyamat elmélet, ellentétes folyamatokat feltételez a kiegészítő színpároknak (vörös-zöld, sárga-kék) megfelelően.
optical theory of Hering

Hering-féle szürkék
E. Hering szürkeskálája.
Hering's greys

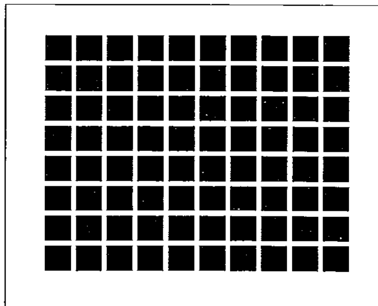
Hering-féle utókép
A színes utóképek jelensége. Ha a vörösreceptort ingerlik, utána zöld utókép, ha a kékreceptort ingerlik, utána sárga utókép jelenik meg.
Hering afterimage

Hering-illúzió
E. Hering által felfedezett optikai *illúzió*, amelyben két párhuzamos egyenes vonalat görbének észlelünk a perspektivikus háttérminta következtében.
Hering's illusion

Hering-illúzió

hermafrodita
Az embrionális nemi fejlődés folyamán bekövetkezett „hibák" következtében az egyén mindkét nem jellegzetességeit mutatja.
hermaphrodite

Hermann-rács
A vizuális illúzió egyik típusa, mely fekete négyzetekből, köztük fehér kihagyásokból áll. A fekete négyzetek sarkainál szürkés foltok láthatóak, amelyek ténylegesen nincsenek ott.
Hermann grid

Hermann-rács

heroin
A morfium „ártalmatlanításának" igényével az ópiumból több lépésben létrehozott, kezdetben fájdalom- és köhögéscsillapításra, a morfium megvonásos tüneteinek enyhítésére alkalmazott szer. Az alkalmazások során bebizonyosodott, hogy még a morfiumnál is addiktívabb, veszélyesebb, az opiátokhoz tartozó szer.
heroin

heterokrónia
A fejlődésben megfigyelhető egyenetlenség. A különböző szervrendszerek eltérő ütemben való fejlődése.
heterocrony

heteronóm
Más által befolyásolt külső utasításokra hivatkozó észlelés.
heteronome

heteroszexuális
A másik nemhez vonzódó és annak tagjaival szexuális kapcsolatot létesítő személy.
heterosexual

heteroszuggesztió
Más személytől származó *szuggesztió*. → *autoszuggesztió*
heterosuggestion

heurisztika
Gyakorlati tapasztalatokon alapuló, a megélt helyzetekből kiinduló ismeret, amely a későbbickben a problémamegoldást segíti.
heuristic

heurisztikus módszer
A problémamegoldás és döntés az *algoritmikus eljárások*kal szembeállított alkalmi megoldási módjai. Többnyire jó megoldásokat adnak, de nem mindig.
heuristic method

Hick törvény
A *reakcióidő* az alternatívák számának, s ezzel az *információmennyiség*nek a függvénye.
Hick's law

hidegpontok
A hő hidegérzékelő receptorainak megfelelő érzékeny pontok.
cold points

hidegreceptorok
A hőmérséklet csökkenését érzékelő receptorok.
cold receptors

hidrofóbia
A víztől való irracionális *félelem*.
hydrophobia

hidrokefália
Vízfejűség, a liquortér megnagyobbodása.
hydrocephalia

hierachia
Rangsor, egymás alá rendeltség.
hierarchy

hipakuzia
Halláskárosodás, nagyothallás.
hypacusia, hypacusis

hiperaktivitás
Túlmozgékonyság. Gyors mozgás, állandó nyüzsgés, gyenge koncentrálóképesség jellemző rá.
hyperactivity

hiperalgézia
A *fájdalom*mal szembeni fokozott érzékenység.
hyperalgesia

hiperesztézia
Túlérzékenység.
hyperaesthesia

hiperfunkció
Fokozott, túlzott működés.
hyperfunctio

hiperkinézis
Rendkívüli mozgékonyság.
hyperkinesis

hiperkomplex sejtek
A látókéregben lévő sejtek típusai, amelyek adott irányú és hosszúságú *inger*re egyszerre érzékenyek.
hypercomplex cells

hipermnézia
Az emlékek rohamszerű felidézése, az emlékezőképesség túlpörgése. → *emlékezet*
hypermnesia

hiperozmia
A szaglás túlzott érzékenysége. → *szagérzékelés*
hyperosmia

hiperpolarizáció
A sejt membránpotenciáljában bekövetkező növekedés abszolút értéke. → *akciós potenciál*, → *nyugalmi potenciál*, → *depolarizáció*
hyperpolarization, *(GB)* **hyperpolarisation**

hiperproszexia
Egyszerre történik az éberség fokozódása és a tenacitas csökkenése.
hyperprosexia

hiperszomnia
Legalább 30 napig tartó túlzott aluszékonyság. A disszomniák egyik fajtája. → *disszomnia*
hypersomnia, excessive daytime sleepiness, EDS

hipertimia
Kórosan emelkedett *hangulat*.
hyperthymia

hipertónia
Állandósult magas vérnyomás.
hypertension

hipesztézia
Az érzékenység hiánya.
hypaesthesia

hipnabilitás
A személy hipnózisra való fogékonyságának mértéke. → *hipnózis*
hypnability

hipnoid állapot
Hipnózishoz, hipnotikus állapothoz hasonló állapot.
hypnoid

hipnoterápia
Gyógykezelés hipnózis segítségével.
hypnotherapia

hipnotikus amnézia
Az egyén hipnotizált állapotban nem tud bizonyos tényekre, eseményekre visszaemlékezni.
hypnotic amnesia

hipnózis
Egy másik személy segítségével előidézett mesterséges, az *álom*hoz hasonló állapot, melyben a hipnotizált személynek megváltozik az *észlelés*e, *emlékezete* és akaratlagos cselekedetei.
hypnosis

hipochondria
Ténylegesen nem létező betegség beképzelése, vagy a létező túlértékelése.
hypochondria

hipochondriás téveszme
A személyt nem létező betegségének gondolata árasztja el.
hypochondriac delusion

hipofrénia
A *mentális képességek* gyengesége.
hypophrenia

hipofunkció
Csökkent működés.
hypofunctio

hipokinézis
Csökkent mértékű izommozgás.
hypokinesis

hipománia
Felhangoltság *mánia.*
hypomania

hipotalamusz
A *talamusz* alatt elhelyezkedő, annál jóval kisebb, de igen fontos struktúra. Elsősorban a *motiváció* terén, az evés, ivás, szexuális viselkedés szabályozásában játszik rendkívül fontos szerepet.
hypothalamus

hipotézis
Kérdésfeltevés, állítás, amit ellenőrizhetünk.
hypothesis

hipotézis-ellenőrzés
A problémamegoldás és számos összetett tanulás (pl. nyelvelsajátítás) során feltevéseinket összevetjük az adatokkal, s ennek megfelelően alakítjuk át őket.
hypothesis testing

hipotéziselmélet
Az az elképzelés miszerint az emberi észlelés mindig bizonyos elvárásokból indul ki, amelyek kontrollfolyamatok következtében vagy megerősítést nyernek, vagy nem. → *észlelés*
hypothesis theory

hipotimia
Az érzelmek csökkent intenzitása, nyomott kedélyállapot.
hypothymia

hipozmia
A szaglás csökkent érzékenysége.
hyposmia

hippokampusz
Az agykéreg halántéklebenyi része alatt található henger alakú, görbült test, amely az új emléknyomok konszolidációjában játszik szerepet.
hippocampus

hisztéria
A konverziós, a szomatizációs, a pszichológiai faktorokkal kapcsolatos zavar jelölésére használt kifejezés. A jelenlegi nevezéktan nem használja.
hysteria

hisztériás karakter
Nagy jelenetekre, érzelmi zsarolásra hajlamos személyiség. A jelenlegi nevezéktan nem használja.
hysteric character

hisztériás zavar
Az egyes testi funkciók megváltozásával vagy elveszítésével járó szomatoform zavar.
hysterical disorder

hiszteriform → *hiszteroid*
hysteriform

hiszteroid
Hisztériára hasonlító. Egy jól körülírható, de még normális személyiségstruktúra és személyiségtípus jellemtani leírása, amely jelzi, hogy számos adatában csak mennyiségileg különbözik a hisztériás típusú karakteropátia jellemzőitől. → *hisztéria*, → *hiszteriform*
hysteroid

hisztrionikus személyiségzavar
Heves érzelmi megnyilvánulásokkal és figyelemfelkeltéssel együtt járó személyiségzavar.
histrionic personality disorder

hívóinger
1. *Asszociációs teszt*eknél az az *inger*, amelyre a személynek választ kell adnia.
2. Bármilyen inger, amely egy emlékezeti *előhívás* során, *asszociáció*i révén, segíti egy konkrét válasz *előhívás*át.

cue

hodofóbia
Az utazástól való irracionális *félelem.*
hodophobia

holdillúzió
A Hold 50 %-kal nagyobbnak látszik, ha a horizonton van, mintha a zeniten, holott a retinális kép ugyanakkora.
Moon illusion

holisztikus szemlélet
A *személyiségpszichológiá*ban az a felfogásmód, miszerint a személyiség a biológiai organizmust is magában foglalja.
holistic approach

holizmus
Irányzat, amely kísérletet tesz a pszichológiai folyamatok és a viselkedés egészlegesként, egységként való kezelésére. Ellentétben áll az *elementarizmus*sal.
holism

homályállapot
A tudatos átélésben az élmények és események összefolynak.
mental confusion

homeosztatikus alvási késztetés
A szervezet belső egyensúlyának fennmaradását szolgáló, alvást kiváltó motívum.
sleep homeostasis

homeosztatikus késztetés, drive
Olyan cselekvésre ösztönözők, melyek a szervezet belső egyensúlyának fenntartását biztosítják (pl. éhség).
homeostatic drive

homeosztázis
A szervezet belső egyensúlyának fenntartása. Homeosztatikus szabályozó rendszerek tartják fenn a vízháztartást, energia-háztartást stb.
homeostasis

homeosztázis és késztetés
Számos elsődleges *drive* (éhség, szomjúság) a *homeosztázis* hiányállapotainak helyreállításához kapcsolódik.
drives and homeostasis

homloklebeny, frontális lebeny
A motoros funkciók és az *absztrakt gondolkodás* irányításáért felelős, a központi árok előtt lévő agyi területek.
frontal lobe

homogén gátlás
Hasonló megjegyzendő anyagok gátolják egymás felidézését. (Ranschburg jelenség)
homogen inhibition

homoszexuális
Olyan személy, aki szexuálisan a vele azonos neműekhez vonzódik.
homosexual

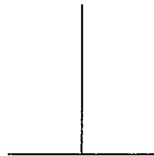
homoszexualitás
A saját nem iránti szexuális érdeklődés.
homosexuality

homunkulusz
Az izmok és a testérzések leképezése a motoros és a parietális kéregben, W. Penfield ingerléses kísérletei nyomán.
homunculus of Penfield

horizont
A földfelszín és az égbolt látszólagos metszésvonala.
horison

horizontális-vertikális illúzió
Azonos nagyságú függőleges vonal hosszabbnak tűnik.
horizontal-vertical illusion

hormon
Vegyi hírvivő anyag, melynek termelődéséért adott szervek felelősek, s a benne lévő *információ*k a véráramon keresztül eljutnak azokhoz a sejtekhez, melyek működését befolyásolja.

Horizontális-vertikális illúzió

hormones

hormonok vagy környezet
Régi keletű vita, hogy a fejlődésben és a betegségek kialakulásában melyiknek van nagyobb szerepe.
hormones or ambience

Horner-törvény
A színvakság legelterjedtebb formáit férfiak örökítik át férfiakra, anyai közvetítés segítségével.
Horner's law

hospitalizáció
A *fejlődéslélektan*ban használatos fogalom. Ha a gyermek a gondozótól való tartós *szeparáció*t él át, mozgásos, szociális, értelmi fejlődésében, *motivációs* késztetésében elmaradott lesz.
hospitalisation

hosszanti árok
A két agyféltekét elválasztó, az agykéreg hosszán végigfutó hasadék. → *központi árok*, → *agykéreg*
longitudinal fissure of cerebrum, fissura longitudinalis cerebri, great longitudinal fissure

hosszmetszeti vizsgálat
A kutatási módszer azon típusa, melyben az egyént hosszabb távon vizsgálják, s bizonyos időközönként ismételik meg a vizsgálatokat.
longitudinal study

hosszú távú áthangolódás, LTP
A tanulás során bizonyos *neuron*ok az ingerlés hatására növelhetik a későbbi ingerlésre adott reakciójukat, és ez a változás akár egy hónapig is fennállhat.
long term potentiation, LTP

hosszú távú emlékezet
Az *emlékezet*i rendszer többnyire állandó része.
long term memory

hosszú távú memória
Az információkat tartósan megőrző *deklaratív emlékezet*i rendszer, mely néhány naptól kezdve akár egész életen át megőrzi az eseményeket és a jelentést *epizodikus emlékezet, önéletrajzi emlékezet, szemantikus emlékezet* formájában.
long term memory

hőmérséklet-szabályozás
A *homeosztázis* fennmaradásához szükséges folyamat, melyet a *hipotalamusz* lát el.
temperature regulation

hullámhossz
A mechanikus és elektromágneses rezgések ciklus hossza, az érzékleti élmény minőségének meghatározója.
wavelength

human genom project
Az ember teljes génállományának feltárása, 1996–2006 között.
Human Genom Project

humanisztikus emberkép
Olyan emberkép, amely szerint az ember alapvetően jó, és – amennyiben környezete hozzásegíti – folyamatosan önmaga kibontakoztatására, a pszichés növekedésre, az *önmegvalósítás*[1] felé törekszik.
humanistic profile

humanisztikus pszichológia
Az ember egyediségét, szabadságát, felelősségét, a szubjektív élmények szerepét hangsúlyozó pszichológiai megközelítés, mely szerint az ember elsődleges célja az *önmegvalósítás*[2].
humanistic psychology

humanisztikus terápiák
Olyan *pszichoterápia*, mely szerint a problémák megoldása akkor lehetséges, ha a középpontba a szabad akaratot, az egyén képességeit és az egyéni élményeket helyezzük, a kliens áll előtérben. Fontos elvük a *kongruencia* és a *feltétel nélküli pozitív elfogadás*.
humanistic therapies

Huntington-kór
A mozgást, a kognitív és az érzelmi *funkció*kat egyaránt érintő, dominánsan örökletes és progresszív, dominánsan öröklődő degeneratív betegség. Többnyire az élet derekán jelenik meg, és *demenciá*hoz vezet.
Huntington-disease

hűség
Valamely elvhez vagy személyhez való tartós igazodás és ragaszkodás. A párkapcsolatban a kizárólagosság ígérete.
fidelity

hűtlenség
Valamely elvhez vagy személyhez igazodás és ragaszkodás (hűség) megszegése. A párkapcsolatban a kizárólagosság feladása.
infidelity

I

iatrogén
Az egészségügyi tevékenység (diagnosztikus vagy terápiás beavatkozás) eredményeként, azok mellékhatásaként létrejövő elváltozások.
iatrogenic

iatrogén ártalom
A gyógyításért felelős személyek által nem szándékosan okozott ártalom.
iatrogenic disorder

iatrogén neurózis
Egészségügyi tevékenység (diagnosztikus vagy terápiás beavatkozás) eredményeként, mellékhatásként kialakuló *neurózis*. → *iatrogén*
iatrogenic neurosis

id, ösztönén, ősvalami
A pszichoanalízis S. Freud által kidolgozott strukturális modelljében a három lélekrész egyike, amely az ösztönök azonnali kielégítését szorgalmazza.
id

ideáció → *fogalomalkotás*
ideation

ideál
1. Az a személy, amilyenné válni szeretnénk, aki *modell*t nyújt a személyiségfejlődés során.
2. A párkapcsolat terén pedig az a személy, aki számunkra a legoptimálisabb tulajdonságokkal bír.

ideal

ideális én
A *humanisztikus pszichológiá*ban az *énfogalom* része, mely azt az ént képviseli, amilyenek lenni szeretnénk. Ha *reális én*ünktől túlságosan különbözik, akkor elégedetlenek és boldogtalanok leszünk, tehát a kettőt – akár az ideális én átdolgozása árán is – közelíteni kell egymáshoz.
ideal self

idealizmus
Filozófiai irányzat, mely a lét és a gondolkodás viszonyának megállapításában a tudatból, a szellemből indul ki.
idealism

idegbetegség
Az *idegrendszer* organikus vagy pszichés diszfunkciójának hatására bekövetkezett állapot.
mental illness, mental disorder

idegen helyzet
A *fejlődéslélektan*ban az *anyához való kötődés*t vizsgáló, Mary Ainsworth által kidolgozott kísérlet. → *biztonságos kötődés*
strange situation

idegi kódolás
A „minden vagy semmi" működésű *neuron*ok a neuronhálózatok, az aktiválási függvények és a tüzelési ráta segítségével kódolják az információt.
neuronal coding

idegingerület-átvivő anyag
A sejtek közötti kommunikációt lebonyolító neurokémiai anyagok. → *neurotranszmitter*, → *hormon*
neurotransmitter

idegi szenzitizáció
Bizonyos vegyszerek és drogok hatására bekövetkező folyamatos belső ingerlés a neurális hálózatokban.
neural sensitization

idegi vezetés
Az ingerület szállítása az *idegek* mentén.
neural conduction

idegpálya
Az idegsejtek (neuronok) axonjainak kötege, mely az információt az érzékszervektől az agyba (afferens pályák), illetve az agyból a perifériára (efferens pályák) juttatja.
nerve, nervous tract

idegrendszer
Többsejtű állatok szabályozó szervrendszere, amely biztosítja a szervezet összehangolt működését, és képes a környezetből érkező hatások feldolgozására és a válaszreakció megszervezésére. *Idegsejt*ek, *idegpályák*, *szinapszis*ok, *ganglionok*ból álló struktúrák összessége. → *központi idegrendszer*, → *perifériás idegrendszer*, → *vegetatív idegrendszer*
nervous sytem

idegroham
Cselekvési, nyugtalanságban és kapkodásban megjelenő stressz eredetű szétesett állapot. → *ataque de nervios*
nervous attack

idegsejt → *neuron*
nerve cell, neuron

idegszövet
A többsejtű állatok legdifferenciáltabb, az *idegrendszer*t felépítő *idegsejt*ekből és *gliasejtek*ből álló szövete.
nervous tissue

idegtudomány
Az idegrendszer felépítésével, működésével foglalkozó tudomány.
neuroscience

identifikáció
A szülői értékeknek és érzéseknek az *identitás*ba való *tudattalan* beillesztése. Énvédő mechanizmusként a *szorongás*t okozó személy értékeinek és érzéseinek átvétele. → *énvédő mechanizmusok*
identification

identitás
Önmagunkkal való azonosság.
identity

identitásdiffúzió
Serdülőkorban Jame Marcia szerint az identitásalakulás egyik fázisa, mikor sem *identitáskrízis*, sem elköteleződés nincs.
identity diffusion

identitás elérése
A személyiségfejlődésnek a serdülőkor végére tehető szakasza, mikor a személy már átélte és megoldotta az identitáskrízis és az elköteleződés stádiumait, tisztában van céljaival és rendelkezik stabil ideológiával.
identity achievement

identitás kialakítása
Az a folyamat, mely során a serdülő próbálja megérteni, illetve kialakítani saját személyes céljait, ideológiáját. *serdülők*
identity formation

identitáskonfúzió
A fejlődésben E. Erikson szerint az *identitás* azon szintje, amelyben a kérdéses személy még nem rendelkezik integrált *énkép*pel, holott már valószínűleg átesett *identitáskrízis*en. A társas – társadalmi változások révén is létrejöhet.
identity confusion

identitáskrízis
Erik Erikson pszichoszociális fejlődéselméletében az az időszak, amikor az egyén megkérdőjelezi önmeghatározását.
identity crisis

ideológiai igazolás
Viselkedésünk utólagos magyarázata általános elvekre hivatkozással. (Pl. „azért késtem el, mert nem szeretem az erőszakos embereket".)
ideological justification

ideomotoros cselekvés
Olyan akarati cselekvés, amikor a mozgás gondolata kiváltja a mozgást. Ilyen lehet például az ember kezében elforduló bot.
ideomotor movement

ideomotoros tendencia
Egy mozgás elképzelésekor az a tendencia, amely a mozgás kivitelezésére irányul. A folyamat önkéntelen, a mozgáskivitelezés formája lehet redukált is.
ideomotor tendency

idioglosszia
Rosszul tagolt beszéd és értelmetlen magánhangzók használata.
idioglossia

idiografikus megközelítés
A személyiség egyediségét hangsúlyozó megközelítés.
idiographic approach

idiolalia
Egyéni, ismeretlen szavak használata.
idiolalia

idioretinális
Recehártya eredetű. Az a látásélmény, mely teljes sötétségben keletkezik a retina spontán kisülései révén.
idioretinal

idiotizmus
Súlyos fokú gyengeelméjűség, szellemi fejletlenség. IQ<50
idiotism

idol
1. Eszménykép, vonzó másik személy.
2. Olyan alkotás vagy képződmény, amelynek isteni hatalmat tulajdonítanak.
3. Francis Bacon szerint az igazság felismerését korlátozó ködképek.
idol

idolalia
Zűrzavaros, fogalmilag zavaros beszéd.
idiolaly

időbeli érintkezés
A kondicionálás és asszociációképzés feltétele a feltételes és feltétlen inger, illetve két élmény időbeli érintkezése, egybeesése, illetőleg kis intervallumon belüli egymást követése.
temporal contiguity

időbeli megerősítési tervek
Az *operáns kondicionálás*ban egy kívánt viselkedés megerősítésére alkalmazott tervek, melyek a jutalmat az idő függvényében adják. Két fajtája: rögzített és változó idejű megerősítési terv.
interval schedules of reinforcement

időbeli stabilitás
Egy tesztnek az a fajta megbízhatósága, hogy a személyek teljesítménye hasonló lesz az első, és egy bizonyos idő után megismételt tesztfelvétel között.
test-retest stability, reliability

idői integrációs paradigma
Egy feltételezett 5 × 5-ös tábla 25 négyzetében 24 pöttyöt helyeznek el, és a megfigyelőnek a hiányzó pötty helyét kell megállapítania.
temporal integration paradigm

idői mintázat
Egy inger intenzitása az elektromos impulzusok egymásutániságán keresztül is kódolható.
temporal pattern

idői tényezők
Bizonyos vizsgálatok nem kívánt melléktermékei. Ezek a melléktermékek az egyes feladatok között eltelő idő következményei. Ilyen például a várakozás, vagy az egyes ülések között eltelő idő.
time effects

igényszint
Saját teljesítményünkre vonatkozó elvárások, melyeket a siker növel, a kudarc csökkent, a *teljesítménymotiváció* egyik összetevője.
aspiration level

ihlet
Olyan kreatív állapot, amelyben a személy teljesítőképessége megnövekszik. Kiváltképp érvényes ez a művészeti alkotások létrehozása esetén.
inspiration

ikervizsgálatok
Az öröklés-környezet vita tisztázására hivatott vizsgálatok, melynek keretében azt próbálják megállapítani, hogy a fejlődésben, illetve egyes betegségek kialakulásában melyiknek van nagyobb szerepe.
twin studies

ikon
1. A jeltanban hasonlóságon alapuló jel (pl. kép).
2. Bizánci szentkép. Festésének körülményeit, technikáját, formáját, az ábrázolt típusokat előírások szabályozták.
3. A számítástechnikában egy kis, általában 16 × 16 és 128 × 128 pixel méretű kép.
icon

ikonikus emlékezet
A látvány szinte fotografikus megmaradása 250–400 ms-ig. → *szenzoros emlékezet*
iconic memory

ikrek
Az egypetéjű ikrek olyan testvérpárok, akiknek genetikai állománya 100%-ban egyezik. A kétpetéjű ikrek olyan testvérpárok, akiknek genetikai állománya 50%-ban azonos.
twins

illat
Az orr számára felfogható, a külvilágból érkező inger.
smell, odour, fragrance

illúzió
1. Nem valósághű észlelés, az érzékek félrevezetése.
2. Ábrándok, téves képzetek helyünkről a világban.
illusion

illuzórikus kontúr
Más néven szubjektív kontúr, ahol kontúrt észlelünk világosság vagy szín változás nélkül, példája a *Kanizsa háromszög.*
illusory contours

imago
1. A mélylélektani irányzatokban a többi ember észlelését meghatározó értelmezési séma (a fenyegető apa imágója befolyásolja a valós apa észlelését).
2. A bábból kibújó rovar utolsó fejlődési fázisa, illetve az utolsó vedlés utáni szakasz.
imago

imbecillitás
Az intelligencia fogyatékos szintje, az IQ (intelligencia hányados) 60–80 közötti.
imbecility

imipramin
Az unipoláris depresszió kezelésénél hatásosnak bizonyuló triciklikus szer.
imipramine

imitáció
Utánzás, egy megfigyelt személy *viselkedés*ének követése.
imitation

immunrendszer
A szervezet antigének azonosítását és elpusztítását végző komplex rendszere, mely egyrészt megakadályozza a betegségek megjelenését, valamint elősegíti a gyógyulást.
immune system

implicit
Rejtett, nem megfogalmazható, nem tudatos (pl. tanulás, döntés, emlékezet.).
implicit

implicit emlékezet
Az észlelési és kognitív készségeket megalapozó emlékezet, mely készségszerű, verbálisan nehezen kifejezhető és visszakereshető ismereteket foglal magában. Az explicit és implicit emlékezet elkülönülésére utal, hogy bizonyos amnéziák esetén az emlékezet ezen része ép marad.
implicit memory

implicit memória
Az észlelési és a kognitív készségeket megalapozó emlékezet (pl. egy nyelv megtanulása).
implicit memory

implikáció
1. Bennefoglalás, a „ha ..., akkor ...” viszony.
2. Sugallt jelentés.
implication

impotencia
A férfiaknál jelentkező *erekció*s zavar, melynek biológiai, pszichológiai és szociokulturális okai egyaránt lehetnek.
impotence

impressziók módszere
Benyomásokra támaszkodó kísérleti módszer, amelyet főként érzelmi vizsgálatokban alkalmaztak. A módszer lényege, hogy különböző ingerekkel affektív állapotokat idéznek elő, és arról beszámoltatják a személyeket, ezzel megismerve a helyzet személyen belüli értékelését.
impression method

imprinting
A *tanulás* korai, igen gyors formája, amelynek során a fiatal állat kizárólagosan egy *modell*hez (többnyire az anyjához) kötődik.
imprinting

impulzivitás
Túl gyors reagálás, sok gyermekkorban jelentkező viselkedéses, érzelmi probléma vezető tünete. Pl. *ADHD*, *depresszió* stb.
impulsivity

impulzus
1. Aktivitásváltozási hullám az idegrendszeren belül.
2. Mérlegelés nélküli cselekvések, ahol inkább az indulatok dominálnak, nem pedig az érvek.
impulse

impulzuskontroll zavarok
Olyan betegségek, melyekben a betegek ismételten jelentkező ellenállhatatlan sürgetést, vágyat vagy kísértést éreznek önmagukra vagy másokra ártalmas dolgok elvégzésére.
impulse control disorders

inadekvát inger
Az aktuális helyzethez nem illő, nem várt *inger*.
inadequate stimulus

incentív, incentivum
A külső ingerek (pl. táplálék, partner) szerepe a motiváció fenntartásában.
incentive theory

incentív értékek
Tárgyak vagy események *affektív* következményeire emlékeztető értékek.
incentive value

incesztus → *vérfertőzés*
incest

incidencia
Egy adott időn belül megjelenő új megbetegedések vagy problémák.
incidence

incidentális tanulás
Eredeti elsajátítási szándékainkba nem illeszkedő mozzanatok mellékes megjegyzése, pl. egy olvasott könyv lapjainak színe.
incidental learning

indeterminizmus
1. Olyan filozófiai álláspont, amely szerint a természeti, a társadalmi események nem szigorúan okságilag meghatározottak.
2. A pszichológiában az emberi szabad akarat hangsúlyozása.
indeterminism

index
1. Jelzőszám.
2. Rámutató jelzés (pl. ujj, rajzolt nyíl).
index

indifferens pont
1. Két érzékleti végpont közti semleges pont (pl. se meleg, se hideg).
2. Egy megítélési sorozatban az a pont, melynél nem tévedünk egyik irányba sem.
indifference point

individuáció
1. Az egyéni bánásmódot személyre szabottan állapítjuk meg.
2. Az egyéniséggé válás folyamata C. G. Jung felfogásában.
individuation

individuális különbségek
Az egyének között megfigyelhető különbségek.
individual differences

individualizmus
Az egyén elsőbbségére és szempontjaira támaszkodó felfogás.
individualism

individuálpszichológia
Alfred Adler nevéhez kapcsolódó, a

pszichoanalízis és a jungi analitikus pszichológia mellett a harmadik nagy mélylélektani és pszichoterápiás irányzat, amely az *ego* felsőbbrendűségi törekvései és környezete közötti interakcióból kiindulva bevezette a kisebbségi komplexus fogalmát. Eszerint az ember születésétől fogva a környezete feletti uralomra törekszik, melynek sikertelensége esetén frusztrációt él át, kisebbségi érzést alakít ki magában. Az így keletkező hamis énkép pszichoszomatikus betegségekhez vezethet. Szerinte konfliktusaink társadalmi eredetűek, s egyéniségünket erőteljesen befolyásolják a testvérkapcsolatok.
individual psychology

indukált hallucináció → *kiváltott hallucináció*
induced hallucination

indukált mozgás
Ha két tárgy közül csak az egyik, a nagyobb tárgy mozog, mégsem azt, hanem a kisebb, mozdulatlan tárgyat látjuk mozgásban – mint mikor a szeles alkonyi égen a hold látszik bukdácsolni a felhők között.
induced movement

indukált pszichózis
Olyan pszichés rendellenesség, amelyben a két (olykor több – *(fr)* folie à trois … plusieurs) egymáshoz közel álló személy (szülő vagy testvér) osztozik egymás téves eszméjében *(fr)* folie à deux.
induced psychosis, folie à deux

indukció
1. Egyedi tényekből általánosítás.
2. Összegződő változás.
induction

induktív
Lépésenként levezetett (pl. érvelés).
inductive

induktív következtetés
Olyan logikai érvelési forma, melyben a kiindulási feltételekből nem következik szükségszerűen a következtetés, azonban erősen valószínűsítik az igazságát.
inductive reasoning

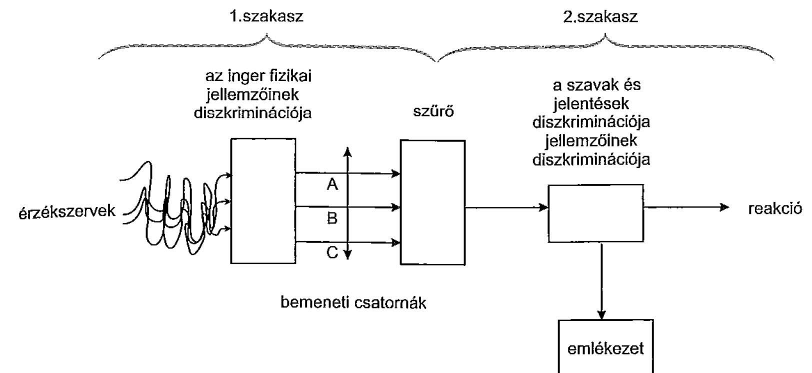
indulat
Bizonyos *probléma,* akadályoztatás, *bántalmazás* hatására fellépő, nyugtalansággal jellemezhető érzelmi állapot.
temper

indulatáttétel
Pszichoterápiák során gyakran előforduló jelenség. A kliens oly módon viselkedik a terapeutájával szemben, amint azt a számára fontos emberekkel, elsősorban szüleivel teszi vagy tette. Mindez a köznapi életben is gyakori.
transference

infantilis
Gyerekes, gyermekkorra jellemző.
infantile

információ
1. Jelek hordozta hírérték, annál nagyobb, minél nagyobb a rendszerben a bizonytalanság.
2. A külvilágból érkező, valamint a szervezeten belül is fennálló adatok.
information

információelmélet
Információs rendszerek jellemzőit, s az átvitel módjait, folyamatait tanulmányozó tudományág, amely a matematikai jellemzésen túl az információt használó szervezetekről, azok folyama-

Információfeldolgozási modell

tairól és korlátairól is kialakít adatrendszereket.
information theory

információfeldolgozási megközelítés
A *kognitív pszichológia* sokáig uralkodó felfogása, mely minden megismerési folyamatot kódolások, s tárak egymásutánjában, időben rendezett műveletekkel (szekvenciálisan) képzel el.
information processing approach

információfeldolgozási modell
Az *információfeldolgozási megközelítés* konkrét alkalmazásai, pl. D. Broadbent modellje.
information processing model

információmennyiség
C. Shannon nyomán egy esemény megjelenési valószínűségében kifejezett fogalom, s bináris kódban adjuk meg ($I = -\log 2\ p_i$). → *entrópia*
information amount

informált hozzájárulás
A résztvevők tájékoztatása eredményeképpen a vizsgálat céljának és menetének tudatában adják hozzájárulásukat a részvételre.
informed consent

inger
1. Valamilyen fizikai energia hatása az arra érzékeny *receptor*ra.
2. Minden objektíven leírható helyzet vagy esemény, amely alkalmat ad az élőlénynek a válaszra.
stimulus

ingererősség
Az *inger* nagyságát jellemző fizikai mennyiség.
stimulus intensity

ingermegvonás → *depriváció*
stimulus deprivation

ingerminőség
Az inger kvalitatív sajátossága, pl. hangmagasság, hangszín, mely az *érzetminőség* alapja.
stimulus quality

inger-válasz pszichológia
A *pszichológia* azon irányzata, amely csupán a megfigyelhető viselkedésre

helyezi a hangsúlyt. Szerintük tanult *viselkedés*eink összegződései vagyunk. → *behaviorizmus*
stimulus-response psychology, S-R psychology

in-group
A *szociálpszichológia* fogalma, mely adott *csoport*hoz tartozást jelent. A személy átveszi a csoport *érték*eit, véleményét, *viselkedés*ét.
in-group

inherens
Belső, elengedhetetlen.
inherent

inherens organizáció
Ingerhelyzet, pl. szöveg belső organizációja.
inherent organization

iniciatíva
Kezdeményezés. Hiánya valamilyen zavarra utal. Lehangolt állapotokban csökken.
initiative

inkoherencia
A következetesség felbomlása, mely gyakran megfigyelhető *pszichotikus* betegek esetében.
incoherence

inkoherens
Az értelmező az értelem és a szokásos modell(ek) alapján nem tud létrehozni egy egybefüggő értelmet.
incoherent

innátizmus → *nativizmus*
innatism

innerváció
A mozgások véghezvitelére irányuló idegrendszeri izgalom, beidegződés.
innervation

input → *bemenet*
input

instrumentális
1. Eszközszerű, eszközelvű.
2. L. Sz. Vigotszkij fejlődési és emberré válási elmélete, ahol a szerszámok és jelek az eszközök.
instrumental

instrumentális kondicionálás → *operáns kondicionálás*
instrumental conditioning

inszomnia → *álmatlanság*
insomnia

integratív stresszelmélet
Steffen Kun (1902–1978) dán pszichológus stresszelmélete, amely szerint csak egyféle *stressz* létezik, amelynek eltérő hatásai lehetnek. A stressz típusainak megkülönböztetése helyett a stresszt különféle jelzőkkel kell ellátni az eltérő esetekben. → *eustressz*, → *distressz*
adjunctive stress theory

intellektuális képességek mérése → *intelligenciateszt*
measuring of intellectual abilities

intellektuális realizmus
A rajzolást vagy ábrázolást az egyén tudása határozza meg, vagyis hogy mit tud az ábrázolt dologról. A gyermek például az eltakart részleteket is lerajzolja.
intellectual realism

intellektualizáció
Kellemetlen érzés, gondolat okozta stresszhelyzettől való érzelmi eltávolodás *absztrakt* intellektuális formában. Az elhárító *mechanizmus*ok egyike.
intellectualization

intellektualizmus
1. Az értelmi tényezők egyoldalú kiemelése.
2. Filozófiai doktrinaként a *racionalizmus*ra utal.
intellectualism

intelligencia
1. Az a tulajdonság, amit az *intelligenciateszt* mér.
2. Az a képesség, melynek segítségével képesek vagyunk tapasztalatainkból tanulni, absztrakt fogalmakban gondolkodni és környezetünkhöz alkalmazkodni, abban hatékonyan működni.
intelligence

intelligenciahányados, IQ
Olyan mérőszám, mely megmutatja, hogy az adott személy a vele megegyező nemű és életkorú populációhoz képest milyen magas értelmi képességekkel rendelkezik általában egy olyan skálán, melynek átlaga 100, szórása pedig 15.
intelligence quotient, IQ

intelligencia kétfaktoros elmélete
Az elmélet szerint az intelligenciát két intelligenciafaktor jellemzi, egy általános (g), ami a személy okosságát, és több speciális (s), amelyek részképességeit képviselik.
two-factor intelligence theory

intelligenciaskála → *intelligenciateszt*
intelligence scale

intelligenciateszt, IQ teszt
Az egyének általános intellektuális képességének mérőeszköze, mely az intelligencia több összetevőjére (verbalitás, problémamegoldás, számolás, szociális helyzetek megértése) is kiterjed.
intelligence test, IQ test

intencionális pszichológia
Azok a pszichológiai irányzatok, amelyek a tárgyi vonatkozást, illetve a *mentális* aktusokat, s a szándékszerű szerveződést állítják előtérbe.
intentional psychology

intencionalitás
Valamire vonatkozás, a világban vagy elménkben levő dolgokra való irányulás, szándék, cél, elképzelés.
intentionality

intenzitás
Egy *inger* erőssége.
intensity

interakcionizmus
1. A szituáció és a személyek közötti kölcsönhatások tana.
2. A kognitív interakcionizmus elképzelése szerint az elme egymást kölcsönösen segítő *modul*okból áll.
interactionism

interferencia
1. Egy későbbi tanulás hatása egy korábbi ismeret felidézésére (retroaktív interferencia), egy korábbi ismeret hatása egy későbbi információra (proaktív interferencia = negatív transzfer).
2. Közeli frekvenciájú hangok kölcsönhatása. → *homogén gátlás*
3. Amikor egy adott előhívási támpont több tételhez is kapcsolódik, azok versengeni fognak egymással, és az eredmény téves előhívás vagy felejtés lehet.
interference

interfész
Határfelület, érintkező felület, pl. számítógépek megjelenítő felülete (képernyő), a kognitív elméletben pedig a különböző alrendszerek közötti kapcsolat (érzékelés és mozgás illesztése; szenzomotoros interface).
interface

interiorizáció
Belsővé tétel. A külső cselekvés belsővé tétele. J. Piaget és L. Sz. Vigotszkij szerint az értelmi fejlődés fontos mozzanata. Az interiorizáció a cselekvések és az értékek belsővé tételét egyaránt jelenti.
interiorisation

interjekció
1. Nyelvészeti értelemben indulatszó.
2. Érzelem vagy indulat ösztönös hangja (pl. „aj!", „juj!")
interjection

interjekció elmélet
A nyelv *interjekció*kból, *ösztön*ös érzelmi megnyilvánulásokból jött létre.
interjection theory

internalizáció
Az átvett normák ténylegesen beépülnek a gyerek személyiségébe, és a gyermek elkezdi azokat követni.
internalization

interneuron
A *központi idegrendszer* olyan *idegsejt*jei, amelyek *szenzoros neuron*októl kapnak *jel*eket, és ezeket más interneuronok vagy a *motoros neuronok* felé továbbítják.
interneuron

interocepció
Belső, az egész testet behálózó receptorokon keresztül a szerveink, izmaink működéséről felvett információk, melyek a gerincvelőn át a hipotalamuszba jutnak, így befolyásolva a vegetatív működést, vagyis az anyagcserét és a homeosztatikus egyensúlyt. Az információk csak rendkívüli esetben válnak tudatossá.
interoception

interoceptív reflex
Belső ingereken alapuló reflex.
interoceptive reflexes

interoceptor
Olyan receptor, amely a szervezeten belülről (nem pedig a külvilágból) veszi fel az ingereket. *exteroceptor*
interoceptor

interperszonális
Személyközi. Olyan folyamatok jellemzője, amelyek egyének közötti *interakciók* eredményéből erednek.
interpersonal

interperszonális hatás
1. Az egyén szociális valóságát a csoport többi tagja is alakítja.
2. A *kommunikáció*ban pl. a kérés, kérdés vagy parancs.
interpersonal effect

interperszonális terápia
Pszichodinamikus terápia, amely strukturáltabb és rövidebb a hagyományos pszichoanalízisnél. → *pszichodinamikus terápiák*
interpersonal psychotherapy, IPT

interpoláció
1. Írott vagy olvasott szövegbe beszúrt üzenet.
2. Matematikai eljárás, mely során egy mérési sorozat két értéke közé eső valamely értéket számolják ki.
interpolation

interpretáció
Értelmezés, magyarázás, magyarázat. Egy komplex jelhez (pl. szöveg, szó) egy tényleges vagy fiktív tényállás-konfiguráció hozzárendelése. → *interpretációelmélet*, → *jel*, → *jelentés*, → *jelelmélet*
interpretation

interpretációelmélet
A szövegjelentés leírásával és elemzésével foglalkozó elmélet. → *interpretáció*, → *jel*, → *jelentés*
theory of interpretation

interpretatív szemantika
A transzformációs generatív nyelvtan szemantikai összetevője, amely arra utal, hogy a szemantikának csak az értelmezés, interpretálás szerepe jut. → *szemantika*
interpretative semantics

intersticiális sejteket stimuláló hormon (ICSH)
Luteinizáló hormon (LH): a női menstruációs ciklus hosszát és egymást követését szabályozza. A férfiak esetében a herék androgéntermelését stimulálja.
interstitial-cell-stimulating hormone, ICSH

intervallum
Hangköz, időköz, térköz, szünet, távolság.
interval

intervallumskála
Mérési, ún. egyenlő közű vagy különbségű skála, amelyben azonos számérték különbségeknek mindig azonos különbségek felelnek meg a mért valóságos mennyiségben is. Ilyen pl. az *intelligenciahányados*.
interval scale

intézményes normák
Az elfogadható viselkedések és hiedelmek *implicit* vagy explicit szabályai egy intézményen belül.
institutional norms

intimitás
1. Bizalmas közelség (pl. szülő-gyerek viszony, barátság, szerelem).
2. A szerelem közelségét és az érzések kölcsönösségét képviselő érzelmi összetevő.
intimacy

intoxikáció
Olyan átmeneti (valamilyen szer által indukált) állapot, melyet a személy ítélőképességének leromlása, hangulatváltozásai, ingerlékenysége, akadozó beszéde és koordinációs zavarai jellemeznek.
intoxication

intracelluláris szomjúság
A sejteken belüli vízmennyiség (intracelluláris folyadék) a szomjúság szabályozásának egyik kritikus változója. Hátterében az ozmózis, azaz az oldatok azon tulajdonsága áll, hogy féligáteresztő hártyáknál a sűrűbb oldal felől a hígabb irányába áramlanak.
intracellular thirst

intraokuláris
1. A szem belsejében lévő.
2. A szem belsejébe beültetett mesterséges lencse.
intraocular

intrapszichés konfliktus
Belső konfliktus, a gondolkodás és érzelmek síkján. Például a vágyak között: fáradt vagyok, de buliba mennék.
intrapsychic conflict

intrinzikus, intrinzik
Belső eredetű motiváció. → *extrinzikus*
intrinsic

introjekció
Bevetítés: külső tulajdonságok, erények tudattalanul magunkra vonatkoztatása. Az egyén azonosul egy pozitív figurával (pl. szülővel), vagy annak tulajdonságaival.
introjection

introspekció
1. Az önmegfigyelés egyik formája, amelyben a személy saját tudatának tartalmait írja le.
2. A *szubjektív élmény*ekről vagy eseményekről szóló bármilyen beszámoló.
introspection

introvertált
Befelé forduló személyiség.
introvert

introverzió
1. A jungi tipológiában a pszichés energia a külvilágtól elvonva, önmaga felé irányul, az ilyen személyek attitüdje a külvilág felé zárkózott. Megkülönböztet introvertált gondolkodó, érző, érzékelő, intuitív típusokat.
2. Befelé fordulás. A társaságkedvelés, élénkség, aktivitás, határozottság, illetve kalandkeresés tulajdonságok csökkenten vannak jelen. → *introvertált*
introversion

intuíció
Hirtelen megérzés, amely később beigazolódik. H. Bergson felfogásában a tudományos elemzéssel szembeállított értelmezési elv.
intuition

intuitivizmus
Az *idealizmus* szélsőséges irányzata, amely a megismerés legfőbb útjának az *intuíció*t tekinti, és elveti a racionalista gondolkodás szerepét.
intuitionism

invariancia
Bizonyos mozzanatok vagy viszonylatok állandósága a változó össztörténésében.
invariance, constancy

invazív
A testbe a bőrön vagy a testüregeken át behatoló beavatkozás.
invasive

inverzió
1. Az érzékeléslélektanban a geometriai-optikai csalódások során a formák átváltozása.
2. A *klinikai pszichológiá*ban az ellenkező nem szexuális szerepének és tulajdonságainak átvétele.
3. A mondat szórendjének, illetve szószerkezetei, tagmondatai természetes rendjének megváltoztatása.
inversion, reversal

in vivo deszenzitizáció
Valóságos, nem csak elképzelt helyzetekben történő *deszenzitizációs* tréning.
in vivo desensitization, *(GB)* in vivo desensitisation

involutio → *hanyatlás*
involution

ioncsatornák
Átjárók a sejthártyán, pórusokat alkotó, fánk alakú fehérjemolekulák. Egyes ioncsatornák specifikus *neurotranszmitter*ek hatására nyílnak ki, mások a membrán feszültségváltozásainak hatására.
ion channels

ionpumpák
Az ionpumpák (pl. Na+–K+ pumpa) energiát igénylő mechanizmusok, amelyek biztosítják a sejtmembrán nyugalmi állapotát.
ion pumps

ipari lélektan
A munkalélektan azon ága, amely pl. az üzemi munkaszervezés, a fáradtságcsökkentés és a balesetmegelőzés pszichológiai problémáival foglalkozik.
industrial psychology

ipszáció
1. Önmagára vonatkoztatás.
2. Önkielégítés.
ipsation, ipsism

ipszilaterális
Az ingerléssel azonos oldali.
ipsilateral

IQ → *intelligenciahányados*
IQ, intelligence quotient

irányított figyelem
Szándékosan egy ingercsoportra vagy cselekvésre összpontosítás.
directed attention

írótábla
Az akarattól független mozgások regisztrálására alkalmas deszkalap, amely egy sima felületre helyezhető, és az ezen rajta lévő papíron rögzítik az akaratlan kézmozgásokat és az írástempót.
(fr.) planchette

irracionális
1. Hétköznapi értelemben: ésszerűtlen.
2. Az *idealizmus* filozófiájában az észfelettit, a racionális gondolkodás számára hozzáférhetetlent jelenti.
irrational

irradiáció
1. Az ingerületek szétterjedése az *agykéreg* más területeire.
2. A látás során fellépő zavaró hatás, amely miatt a recehártyán keletkező képben a pontok elmosódnak.
irradiation

irradiációs elmélet
I. Pavlov felfogása, mely az *irradiáció* segítségével magyarázza magát a *kondicionálás*t, s annak jellemzőit (pl. a *generalizáció*t).
irradiation theory

Ishihara-tábla
A *színtévesztés*t vizsgáló legismertebb eljárás, melyben különböző nagyságú pöttyök hátterén szintén pöttyökből kirakva számok találhatók. A mintát alkotó pöttyök csak színükben különböznek a háttértől, fényességükben és telítettségükben nem.
Ishihara color plates, *(GB)* Ishihara colour plates, color blindness test

iskolapszichológia
Az iskolai élet kérdéseivel, a tanulók és tanárok iskolai segítésével foglalkozó alkalmazott pszichológia, a *neveléslélektan* egyik ága.
school psychology

iskolapszichológus
*Iskolapszichológiá*val foglalkozó képzett szakember.
school psychologist

ismeretelmélet
A valóság megismerését meghatározó törvényszerűségek tudománya. → *ontológia*
epistemology

ismereti funkció
Azok az *attitűdök*, amelyek abban segítenek, hogy értelmet adjanak a világnak, hogy be tudjuk fogadni a mindennapi élet sokféle információját, ismereti funkciót látnak el.
knowledge function

ismerősség
Egy inger vagy helyzet szubjektív benyomásunk szerint már sokszor előfordult.
familiarity

ismételgetés
A *rövid távú memóriában* lévő információ tudatos ismételgetése.
rehearsal

ismétlés
Egy megtanulandó anyag többszöri bemutatása, olvasás stb., a *tanulás* fontos meghatározója. → *gyakorlás*
repetition

ismétlődő explozív zavar
Az impulzuskontroll zavara, melyben az emberek, súlyos sérüléseket okozva embertársaiknak és pusztítást a tárgyi tulajdonban, visszatérően képtelenek megfékezni agresszív indulataikat. → *impulzuskontroll zavarok*
intermittent explosive disorder

ítélet
Gondolkodási művelet, amely *fogalmak* közötti viszonyt ragad meg.
judgement

iteráció
1. Közelítő számítás vagy modell több ciklusú ismételgetése.
2. Kísérlet-, illetve egy beszédrészlet ismétlése.
iteration

IUPS
A pszichológusok nemzetközi szervezete, mely tudományos és szakmai érdekképviselettel és sztenderdekkel foglalkozik.
IUPS, International Union of Psychological Science

ivarmirigy
A nemi hormonokat és az *ivarsejteket* termelő nemi szervek.
gonads, genital gland

ivarsejtek
Az ivarmirigyekben termelődő peték és spermiumok.
reproductive cells

ivási szokások
Életkori, nemi és kulturálisan eltérő alkoholfogyasztási szokások, melyek az absztinens, alkalmi társasági, mérsékelt ivó, rendszeres ivó, nagyivó, veszélyeztetett ivó, alkoholista sorban rendezhetőek el.
drinking habits

ízek
Az *ízérzékelés* hagyományos felfogása szerint megkülönböztetett négy alapíz (édes, savanyú, sós, keserű), melyeket újabban két ízzel, egy *umami*nak nevezett glutamát, és egy ún. „zsíros" alapízzel egészítenek ki, valamint az ezek kombinációiból előálló összetett zamatok.
tastes, flavours

ízérzékelés
A nyelvben, lágyszájpadon, gégefedőn és a kannaporc területén levő készülékek ingerületéből eredő érzékelés.
gustatory sensation, taste sensation

izgalmi állapot
Felfokozott hangulat, amely egészen a kóros felhangoltságig eljuthat.
excitement, agitation, aroused state

izgatószerek → *stimulánsok*
stimulants

ízlelőbimbók
A nyelven (kb. 10.000), a lágy szájpadon és a gégefedőn található ízérzékelő receptorok.
taste buds

ízlelőrendszer
Az ízlelőbimbók, a VII. és IX. agyideg átkapcsoló állomások, az agyi jutalmi központ és az ízlelő központ (a hippocampusban) együttese.
taste system

izolációs mechanizmus
Énvédő mechanizmus, melyben az emberek tudattalanul elszigetelődnek saját kellemetlen rájuk törő gondolataiktól.
isolation

izom
A mozgás aktív szerve, amely egyrészt a csontváz mozgását, másrészt a zsigeri üregek szűkítését és tágítását, rések, nyílások zárását és nyitását végzi. Sima- (smooth) és harántcsíkolt (striped) izmokat ismerünk.
muscle

izomérzet
Információt kapunk az izmok összehúzódási vagy felkészülési állapotáról, illetve egyes testrészeink helyzetéről.
muscular sense, muscle sense

izomorfizmus
1. Egyforma alakúság.
2. Az *alaklélektan* elképzelése szerint egy adott élmény konkrét rendje megfelel a hozzátartozó fiziológiai-agyi folyamat dinamikus-funkcionális rendjének (vagyis az élettani és lelki folyamatok szerkezeti megfelelése). Az izomorfizmus topológiai jellegű: a kívül-belül, rész-egész viszonyokban lenne megfelelés az élmény és az agykérgi mezők között.
isomorphism

izomorsó
A mozgásérzékelés *receptor*a.
neuromuscular spindle

J

Jackson-epilepszia
Gócos *epilepszia*, amely az egyik végtagra vagy testfélre lokalizálódó görcsrohamban nyilvánul meg.
Jackson epilepsy

Jackson-féle törvény
Valamely károsodás következtében a faj fejlődése (,illetve az egyedfejlődés) során a legutoljára megszerzett tulajdonságok épülnek le elsőként.
Jackson's law

Jacquet-féle kronométer
Korai mechanikus, időjeleket egy papírra ütő időmérő szerkezet.
Jacquet chronoscope

jamais vu
Az az érzés, hogy az épp látott vagy megélt esemény még sohasem történt meg velünk, miközben tudjuk, hogy megtörtént már (szó szerint: soha nem látott). A déjà-jelenségek inverzeként létezik, jamais entendu, jamais pensé, stb. → *paramnézia*, → *déjà vu*
(fr) **jamais vu**

James-Lange elmélet
Az érzelmek klasszikus elmélete a két tudós után, akik egymástól függetlenül úgy vélték, hogy a testi változások észlelése hozza létre az érzelem szubjektív élményét, és az érzelmeket a *vegetatív arousal* különbözteti meg.
James-Lange theory

janzenizmus
Cornelius Jansen (1585–1638) holland katolikus püspökről elnevezett vallási és filozófiai irányzat, mely az ember elesettségéből és bűnösségéből indul ki.
jansenism

járadékneurózis
A *neurotikus* mechanizmusokat, a *neurotikus* tüneteket az a vágy tartja fenn, hogy a beteg járadékban részesüljön.
compensation neurosis

járványtan
A járványok, betegségek és egyéb testi és *pszichés* zavarok terjedésének szisztematikus-statisztikai megragadása.
epidemiology

játék
1. Olyan cselekvés, illetve cselekvésforma, amelynek nincs közvetlen gyakorlati célja, mintegy öncélúan, szórakoztató jellege miatt folytatják.
2. Szabad viselkedés.
play, game

játékelmélet
Bizonyos társasjátékok (pl. a sakk) szerkezetének felhasználása konfliktusos helyzetekben. Célja a jobb megértés, a maximális nyereség minimális veszteség.
game theory

játszma
Kiegészítő, rejtett tranzakciók sorozata, amely pontosan meghatározott, előre látható kimenetel felé halad. Intim, kockázatteli kapcsolatainkat helyettesítjük vele (Eric Berne).
game

javulás
A tökéletes jártasság vagy készség meghatározott szintje felé történő fejlődés.
improvement

Jehova-komplexus
A megalománia egyik megnyilvánulása, ilyenkor a beteg istennek képzeli magát.
Jehova complex

jel
*Kódolás*ra használt inger *információelméleti* és *pszicholingvisztikai* elnevezése.
sign, cue

jelelmélet
A tárgy és a *jelentés* összekapcsolásának tana.
theory of signs

jelen pillanat
Pszichikus jelen idő. Nagyon rövid (néhány száz milliszekundumos) *intervallum*, mialatt két azonos *inger*t egynek érzékelünk.
present

jelenség
Az átélésnek egy adott pillanatban lehetséges adata vagy adatcsoportja, az objektív világ közvetlenül tapasztalható valósága.
phenomenon

jelentés
Pszichológiailag egy szó által megnevezett fogalom, illetve a szó keltette érzések összessége.
meaning

jelfelismerés, szignáldetekciós elmélet, TSD, SDT
Gyenge és/vagy tűnékeny jelzések megkülönböztetése az irreleváns háttértől és/vagy zavaró *inger*ektől. *Kísérlet*ekben rendszerint rövid időtartamú, a *küszöb*értéket éppen elérő *intenzitású* ingereket mutatnak be véletlen sorrendben a kísérleti személynek.
theory of signal detection, TSD, SDT

jelképek
A pszichológiában a fontos kulturális szimbólumok hatását vizsgálják a személyiség kibontakozására, és a társas folyamatokra.
symbols

jellem
A *személyiség* alapjellegét meghatározó lelki sajátosságok összessége, melyek elsősorban a külvilághoz, más emberekhez és a munkához való viszonyban, magatartásban fejeződnek ki.
character

jellemfejlődés
A *személyiség* fejlődési folyamatában valósul meg a társadalmi viszonylatokba való bekapcsolódás útján.
character formation

jellemtan
A vérmérséklet és a *jellem* tanulmányozása.
characterology

jelzőinger, jelzőmozzanat
Inger, melyhez viselkedésünket igazítjuk.
cue

jelzőrendszer
I. Pavlov elnevezése valamely élőlénynek a környezeti *inger*ek és a veleszüle-

tett *reakciók* közti öröklött vagy tanult kapcsolatainak összességére.
signaling system, signal system

Jendrassik-műfogás
A hiányosan kiváltható saját *reflex* kiválthatóvá válik, ha az izomzat *tónusát* fokozzuk oly módon, hogy a vizsgált személy összekulcsolt kezeit széthuzatjuk.
Jendrassik intervention

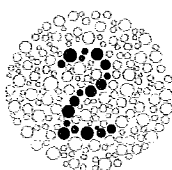
JND. → *különbségi küszöb*
just noticeable difference, jnd

jobb agyfélteke
A *nagyagy* jobb fele, amely a test bal oldalát és az emberek többségénél a térbeli tevékenységeket vezérli.
right hemisphere

jobbkezesség
A jobb kéz működésbeli dominanciája. Általánosabb, mint a *balkezesség.*
right handedness, dextrality

jó folytatás
Az *alaklélektan* szervező elve. A *formalátás* alakító tényezője a *kontúrok* folytonossága.
law of continuity, law of continuation

jóga
Indiai eredetű testgyakorlat rendszer, melynek számos pszichológiai hatását is vizsgálják, elsősorban a koncentrációra és a közérzetre.
yoga

Jó folytatás

Jokaste-komplexus
Túláradó anyai szeretet a fiúgyermek irányában.
Jocaste complex

Jost törvénye
Két egyenlő erejű, de különböző időből származó *asszociáció* esetén az *ismétlés* a régibb *asszociáció* szilárdságát jobban fokozza, mint az újét.
Jost's law

jövőperspektíva
Jövőbeli időponthoz vagy időszakhoz fűződő *képzetek.*
future perspective

jutalom
Bármely tárgy, helyzet, inger vagy szóbeli megnyilatkozás, amely szükségkielégítést, pozitív érzelmet, megelégedést és megerősítést eredményez, s növeli az őt megelőző viselkedés megjelenési gyakoriságát. Elsődleges jutalom pl. a táplálék, másodlagos jutalom pl. a dicséret.
reward

jutalom elvárása
Ha egy állat valamely helyzetben *jutalomban* vagy pozitív *megerősítésben* részesül, akkor a buzgó keresés jegyei hasonló helyzetben is megfigyelhetők.
reward expectancy

jutalomtanulás
Az állat és az ember megtanulja a jutalmazó ingerhelyzetek pozitív értékelését.
reward learning

juvenilis
Fiatalkori, korai, a felnőttkor előtt megjelenő.
juvenile

K

kábítószerek
A *tudat* működését időlegesen befolyásoló vagy teljesen felfüggesztő anyagok (pl. morfin, kokain, hasis, ópium, LSD stb.), amelyek hangulatváltozást (pl. felfokozottságot) és esetenként káprázatos álmokat, érzéki *hallucinációkat* váltanak ki.
narcotics, drugs

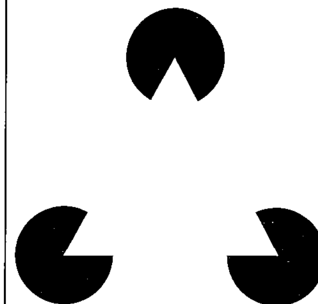
kalapács, malleus
A fülben található három kis csont egyike.
hammer

kalibráció
Egy készülék értékeit egy ismert alapérték egységeinek megfelelően állítják be. A pszichológiában beszélünk az ember mint mérőeszköz kalibrációról is.
calibration, gauging

Kallikak család
Egy New Jersey állambeli család fedőneve. A család egyik ága (496 személy) szinte kivétel nélkül értékes tulajdonságok hordozója, a másik ág (480 személy) viszont fogyatékos volt.
Kallikak family

kaloriméter
Készülék a fizikai vagy kémiai folyamatok során felszabaduló hőmennyiség, az anyagok fajhőjének és égéshőjének meghatározására.
calorimeter, *(GB)* **calorimetre**

Kanizsa háromszög
Virtuális alakzat, melyben a csúcsok virtuális kijelölése révén „látjuk" a formát.

Kanizsa háromszög

Kanizsa triangle

kapaszkodási reflex
Az újszülött motorikus *feltétlen reflexeinek* egyike. Ha a tenyerébe vagy a talpához helyezünk egy tárgyat, akkor megmarkolja azt. → *megkapaszkodási ösztön*
grasping reflex

kapcsolati családterápia
Családterápiás eljárás, melyben a terapeuta elsősorban a családi rendszeren belüli kommunikációra összpontosít, segít a családtagoknak a káros kommunikációs minták felismerésében, más

családtagokra gyakorolt hatásuk értékelésében és megváltoztatásában.
conjoint family therapy

káprázás
A világosnak és a sötétnek, vagy különböző színeknek gyors egymásutánja hozza létre. A foltokat a szem már elkülönítve nem tudja érzékelni, de még nem is olvadnak teljesen össze számára.
dazzle

kapuelmélet
A *fájdalom* érzékeléséhez nemcsak a fájdalomreceptorok szükségesek, hanem az is, hogy a gerincvelőben lévő idegi kapuk továbbengedjék ezeket a jeleket az agy felé.
gate control theory of pain

K

karakter
1. Jegyek, ismertetőjelek, írásjelek együttese.
2. Az ember tulajdonságainak struktúrája, amely segítségével leírhatóvá válnak az egyedi sajátosságok (ma már a *személyiség* fogalom használatos).
character

karakterológia
A lélektannak a jellem meghatározásával, szerkezetével, belső törvényszerűségeivel, főbb típusainak és fejlődésének vizsgálatával foglalkozó tudományág.
characterology

karteziánus
R. Descartes nevéhez fűződő.
Cartesian

karteziánus nyelvészet
N. Chomsky elnevezése saját mentalisztikus *nativizmus*t képviselő nyelvészeti felfogására, mely szerint a nyelv az ember fajspecifikus és öröklött adománya, s ennek megfelelően a nyelvi rendszer nem valamilyen külső *szabály*, hanem belső, *mentális* valóság.
cartesian linguistics

kártyaosztályozás
A gondolkodás fogalmi jegyeinek vizsgálatára használható *kísérleti módszer*. A vizsgálati személy szavakkal vagy rajzokkal ellátott kártyákat válogat szét, felismer, megjegyez megadott vagy felfedezendő kritériumok szerint, hol a csoportosítás elve időnként változik.
card-sorting test

kasztráció
A férfi nemi mirigyek sebészeti eltávolítása.
castration

kasztrációs komplexus
A korai *pszichoanalitikus emberkép* feltételezése, amely szerint a fiúgyermekek attól félnek az „ödipális fejlődési szakaszban", hogy az anyjuk iránt érzett nemi vonzalmuk büntetéseképpen elvesztik nemi szervüket.
castration complex

kasztrációs szorongás
A pszichoanalízisben félelem a nemi szervek, jelképesen a hatalom elvesztésétől.
castration anxiety

katalepszia
Az akarattól függően működtethető izomzat mozgásának *pszichikus* eredetű gátlása.
catalepsy

katamnézis
Utólagos kórelemzés.
katamnesis

kataphora
Előreutalás. Egy szövegben valamely elem referenciálisan előreutal. (Pl. „Megláttam őt, aki életem szerelme lett.")
cataphor

katarzis
1. Megtisztult, emelkedett, megrendült állapot, mely a feszültséget okozó érzések feloldódása után következik be.
2. S. Freud szerint az elfojtott agresszió átélése katarzishoz vezet, az egyén megtisztul agresszív késztetéseitől. A katarzis azonosulás, tehát agresszív tartalmú filmek nézése, könyvek olvasása során is bekövetkezhet.
catharsis

katatímiás amnézia
Csak az érzelmileg erősen hangsúlyozott élményekre vonatkozó *amnézia*.
catathymic amnesia

katatónia → *kataton skizofrénia*
catatony

kataton izgatottság
A *katatónia* azon formája, mely a beteg izgatott, gyakran széles mozdulatokkal végzett végtaglóbálásával jár.
catatonic excitement

kataton mozgásképtelenség
A testtartás hosszú ideig fennmaradó rögzítettsége, amely izommerevséggel jár.
catatonic immobility

kataton skizofrénia
A *skizofrénia* azon formája, melyben súlyos pszichomotoros tünetek dominálnak.
catatonic schizophrenia

kategorizáció
Egy tárgyat fogalomhoz rendelünk.
categorization

katekolamin
Adrenalin rokon vegyületek. Az unipoláris *depresszió*t a *noradrenalin* (katekol-amin-féleség) csökkent szintjével kapcsolják össze.
catecholamine

katexis
Mélylélektani fogalom, amely a *pszichés* energiának egy személyre, eszmére vagy tárgyra való összpontosítása, megszállása.
cathexis

katonai lélektan
A katonai állomány kiválasztásával, a kiképzési folyamattal, a harci szellem alakulásával, a katonai vezetéssel foglalkozó *alkalmazott pszichológiá*i tudományág.
military psychology

K

kedély
Viszonylag intenzív érzelmi állapot, amely hosszabb ideig eltarthat.
humor

keményen helytálló személyiség
Optimizmusát a nehéz helyzetekben is megőrző, lehetőségeket kereső, szívós személyiség.
hard working, tough personality

kémiai kasztráció
A herék *hormon*termelésének gyógyszeres kiiktatása, illetve felfüggesztése. Más néven: *injekciós kasztráció*. → *kasztráció*
chemical castration

kengyel, stapes
A középfülben található három hallócsontocska egyike.
stirrup

kényszer, kényszercselekvés
Ismétlődően fellépő, merev, a szorongás vagy a rossz közérzet megelőzése és csökkentése érdekében elvégzett viselkedés (pl. pakolgatás), vagy mentális tevékenység (pl. egy szó ismételgetése).
compulsion

kényszeres személyiségzavar
Túlhajtott, értelmetlen, tolakodó, szorongásos hátterű, nem a helyzethez illő kényszergondolatokkal és kényszercselekvésekkel jellemezhető viselkedésmód.
obsessive-compulsive personality disorder, OCD

kényszergondolat
A személy tudatát átható, szűnni nem akaró gondolat, impulzus vagy mentális kép, mely irracionális, bizarr, esetenként trágár és ijesztő lehet. A beteg olykor heves vágyat érez megvalósítására, ugyanakkor fél is tőle.
obsession

kényszerneurózis
Anankazmus. *Szorongás, félelem:* értelmetlen cselekvési sorok rituális elvégzése (pl. szülői elvárásnak megfelelni akarás miatt).
obsessional neurosis, compulsive neurosis

képalkotó vizsgálatok
Olyan vizsgálatok, melyek során a test valamely belső része kerül leképezésre. Ultrahang, tomográfia, PET, MRI.
imaging techniques

képesség
Fizikai vagy szellemi teljesítményt biztosító belső fcltételrendszer.
ability, capacity, faculty

képességek hierarchikus elmélete
A hierarchia csúcsán lévő képesség a többi fölött uralkodik és elsőként jelenik meg. Ha ez nem felel meg a helyzetnek, akkor a hierarchia következő fokán lévő képesség kezd működni.
hierarchy of habits

képességtesztek
A képességtesztek azokat a legfontosabbnak tartott készségeket, képességeket mérik, melyek egy feladat vagy munkakör általános feltételeire vonatkoznak.
ability tests

kephalalgia
Fejfájás.
kephalalgia, kephalargia

kephalikus
Feji-, fejhez tartozó.
cephalic

képiség vita
Vita arról, vajon a gondolati leképezésnek van-e szemléletes módja is, vagy mindig *kijelentés*ekben gondolkozunk.
imagery debate

képkiegészítési teszt
Számos *intelligenciateszt* része: egy hiányos képhez hozzá kell tenni a kiválasztott részt.
picture completion test

képmegértési teszt
Vizsgálati módszer, ahol a vizsgálati személy egyre összetettebb képek sorozatával találkozik és feladata beszámolni a látottakról. A beszámoló módjából a gyermek értelmi fejlettségére lehet következtetni.
picture interpretation test

képzelet
Belső *képzet*ek rendszere.
imagery, imagination

képzeleti gondolkodás
A ‚lelki szemeinkkel' látott vizuális *képzet*ek.
imagery

képzeleti kép, mentális kép
Olyan belső szemléletes reprezentáció, amely korábbi *észlelés*ek nyomán önkéntelenül, vagy szándékosan felidézhető, de külső ingerekkel nem áll közvetlen kapcsolatban.
image, mental imagery

képzelet pere → *képiség vita*
imagery debate

képzet
Olyan belső *kép,* amely korábbi *észlelés*ek nyomán bármikor felidézhető, de külső *inger*ekkel nem áll közvetlen kapcsolatban.
image, mental image

képzetalkotás
Valamely *jelenség*nek a felidézése vagy elképzelése anélkül, hogy hatnának az azt előidéző *inger*ek.
mental imagery

képzetmechanika
A *képzet*ek kölcsönhatásáról szóló herbarti tanítás elnevezése.
mechanics of ideas

képzet nélküli gondolkodás
A gondolatok menetében nemcsak képzetek szerepelnek, hanem szemléletes *kép* nélküli tartalmak is.
imageless thought, imageless thinking

kérdőíves módszer
A közvetlen megfigyeléssel nehezen tanulmányozható kérdéseket kérdőívekkel vagy kikérdezéssel közelíthetjük meg. Az információnyerés ilyen módszerével emberek nagy mintáját kérdezik meg.
survey method, questionnaires

kéreg
1. Egyes tárgyak vagy szervek külső, felszíni része.
2. Pszichológiában főképp a *nagyagy* (*agykéreg*), a *kisagy* (kisagykéreg) és a *mellékvese* (mellékvesekéreg) viszonylatában használják.
cortex

keresztező kondicionálás
A *kondicionálás* során válasz fellépése teljességgel oda nem tartozó ingerekre is, ha azok a kondicionálás során időileg egybeestek a helyes válaszokkal.
cross-conditioning

kérges test, corpus callosum
A két féltekét összekötő idegrostok kötege. → *agyféltekék*
corpus callosum

kérgi színvakság
A *központi idegrendszer* egyes részei sérülésének következtében a színészlelési élmény elvesztése. Más típusú színvakságtól az különbözteti meg, hogy a személyek képesek megállapítani a színes felületek határait, azaz pl. látják az azonos telítettségű és élénkségű zöld négyzetet a piros háttéren, csak ehhez nem kapcsolódik a színészlelés szubjektív élménye.
cerebral achromatopsia

kérgi vakság
A *nagyagy* tarkólebenye belső oldalának elroncsolódása folytán előálló álla-

pot, amely során – ép érzékszerv ellenére – az egyén nem lát.
cortical blindness

kérődző megküzdési stratégia
Problémás helyzetben állandó, a negatív eseményekre, tapasztalatokra való hosszan tartó, ismétlődő és passzív visszatérés.
ruminative coping technique

keserű, keserű íz
Alapíz. A keserű íz a természetben általában a mérgeket jelzi, ezért ennek érzékelése megóvhatja az embert a mérgezéstől.
bitter, bitter taste

késés
Egy *inger* megszűnése és az inger hatásának megszűnése közötti időtartam.
delay

késleltetett reakció kísérlet
Összehasonlító pszichológiai kísérletekben alkalmazott módszer, az emlékképek vizsgálatára szolgál. Az állat csak másodperces-perces késleltetés után közelítheti meg a bemutatott, majd elrejtett célingert.
delayed reaction experiment

késői szelekció
A *figyelem* elméleteinek egy része szerint, szemben a *korai szelekció* elméleteivel, a kiválasztás, s a nem figyelt anyag elvetése csak a jelentés feldolgozása után következik be.
late selection

készenlét
A reagálásra, válaszadásra való beállítódás.
readiness, preparedness, sensitization

készenlét törvénye
E. L. Thorndike egyik tanulási törvénye, mely szerint egy választ könnyebbé tesz az idegkapcsolatok előkészítése.
readiness law

készség
Tanulások eredményeként magasabb fokú cselekvésegységek épülnek ki – ezek a készségek, melyek gyakorlatilag a tudatos tevékenységek automatizált komponensei.
skill

késztetés
Általános elnevezés a célirányos magatartásformák dinamikus energetizáló összetevőjére, amely a szervezetet arra készteti, hogy kielégítsen egy *szükséglet*et.
drive

kétely
1. A határozatlanság, bizonytalanság állapota, amely döntési helyzetben bénítólag hathat.
2. R. Descartes filozófiai módszerének alapja a szisztematikus kételkedés a bevett igazságokban.

doubt

kétértelműség
Egy tárgynak, jelenségnek vagy viselkedésnek tulajdonított kettős *jelentés*, amelyről kiderülhet, hogy nem az objektumból, hanem a megfigyelésből vagy megfigyelőtől származik.
ambiguity

kétértelmű szavak
Olyan szavak, amelyeknek két jelentésük van, vagy könnyen asszociálhatóak más helyzetekre is.
ambiguous words

Kétértelműség

kétes ítéletek
A *pszichofizikai* kísérletek során adott bizonytalan válaszok.
doubtful judgements

kétkezesség
Ambidextria. A jobb- és balkéz egyformán ügyes használata.
ambidexterity

kétpetéjű ikrek
Két különböző hímivarsejt által egyidőben megtermékenyített petesejtből kifejlődő, 50%-ban megegyező génkészletű, tehát a nem iker testvérektől nem különböző egyének, akik neme lehet eltérő is.
fraternal twins, dizygotic twins

kétpontküszöb
A nyomásérzékelés egyfajta *küszöbe*. Az a legkisebb távolság, amelynek végpontjaiban megkülönböztethető két pálca érintése a bőrön.
two-point threshold

kétségbeesés
Kínzó érzelmi állapot, amely a remény feladásával jár. Az egyén teljesen lemond arról, hogy bármi bármikor sikerülhet.
despair

kétszintű színelmélet
A színlátás egyik elmélete, amely háromféle *csap*ot feltételez, valamint egy vörös-zöld és egy sárga-kék ellenszínfolyamatot.
two-stage color theory, *(GB)* **two-stage colour theory**

kettős aspektus elmélet
A *test-lélek probléma* egyik megoldása. Az elmélet szerint a *lélek* és a test egy létezőnek két aspektusa, a lelki folyamat és a fizikai folyamat pedig az idegrendszerben egy eseménysor vetületei.
double aspect theory

kettős benyomás
Egyetlen *inger*től származó kettős szenzoros hatás, amely az *idegrendszer*i bántalmaknál előforduló jelenség. A beteg például szúrásra először érintést, majd fájdalmat észlel.
dual impression

kettős kódolási modell
A. Paivio elmélete a nyelvi folyamatokról, az absztrakt anyagok verbálisan, a konkrétak képileg reprezentálódnak.
dual coding theory

kettős látás
A két szembe érkező képek integrálatlan (külön-külön történő) észlelése egy időben.
double vision

kettősmemória-modell
Ez a memóriaelmélet megkülönböztet egy korlátozott kapacitású *rövid távú*

memóriatárolót és egy *hosszú távú memóriát*.
dual-memory theory

kettős személyiség
A *személyiség* egységének megbomlása annak következtében, hogy az *én* egyes tartalmai leválnak róla és önállósulnak. *Hisztériás zavar*ban, *epilepsziá*ban, *többszörös személyiség*zavarban és *skizofréniá*ban fordul elő.
dual personality

kézírási skála
A kézírás minőségének mérésére alkotott skála. A legismertebb az Ayres- és Thorndike-féle.
handwriting scale

kézügyesség
A kar, a kéz, és az ujjak sima és gyors mozgása, ujjmozdulatok könnyű megtanulása.
dexterity

kibernetika
A rendszerszabályozás matematikai és mérnöki elmélete.
cybernetics

kiegészítő színek
Két szín akkor kiegészítő, ha összekeverve őket a fehér szín árnyalatát kapjuk (egy szürke színárnyalatot).
complementary colors, *(GB)* **complementary colours**

kiegyenlítő fázis
Az ingerlékenységnek olyan stádiuma, melyben különböző erősségű *ingerek* azonos *intenzitású* válaszreakciókat hoznak létre.
phase of equation

kielégülés
Olyan érzelmi állapot, amely akkor következik be, amikor valamely szükséglet keltette hiányérzet a szükséglet kielégítésével megszűnik.
satisfaction, gratification

kielégülés késleltetése
Az azonnali vágyteljesüléssel szembeni kiváró viselkedés. A modern nevelés célja a kielégülés késleltetésének kialakítása.
delay of satisfaction, delay of gratification

kifejező mozgások
Érzelmi állapotok külső megnyilvánulásai (pl. sírás, nevetés, gesztusok, tartás stb.).
expressive movements

kijelentés
A logikai függvény-argumentumszerű leképezése a mondatoknak. Pl. KERGET (A:kutya T:macskát). A kognitív elméletek egy része szerint a gondolat megjelenítési formája a fejünkben is a *propozicionális reprezentáció.*
proposition

kilátás elmélet
A nyereségek és veszteségek értékelését nem azok abszolút értéke, hanem adott helyzet alapján ítéljük meg. Így például egy ugyanakkora összeg nagyobb súllyal számíthat, ha veszteségként kell elkönyvelni, mintha nyereségként (Amos Tversky és Daniel Kahneman).
prospect theory

kimerülés
Az általános adaptációs szindróma harmadik szakasza, mely akkor lép fel, ha sem a küzdelem, sem a menekülés nem vezetett eredményre, és a szervezet kimerített tartalékait. Súlyos megbetegedésekhez, végső esetben halálhoz vezet. 1. alarm-állapot vagy vészreakció 2. ellenállás 3. kimerülés
exhaustion

kimográf
Mozgást regisztráló berendezés.
kymograph

kimutatási szabályok
Az érzelemkifejezés kulturálisan és szociálisan szabályozott. A kultúra befolyásolja, hogy hogyan és milyen helyezetben mutathatók ki (vagy elfojtandók) az érzelmek.
display rules

kín
Tartós intenzív *fájdalom.*
anguish, pain

kinesztetikus érzéki csalódás
Az az *illúzió*, hogy valakinek a teste vagy valamely testrésze mozgásban van.
illusion of movement, kinesthetic delusion, kinaesthetic delusion

kinesztézis
A saját test mozgásának érzékelése.
kinesthesis, kinaesthesis

kinetoszkóp
Készülék, amely mozgásokat ábrázoló fényképeket vetít egymás után, s ez a nézőben a mozgás illúzióját kelti.
kinetoscope

kineziméter
A mozgási *érzéklet*ek *küszöb*einek mérésére szolgáló berendezés.
kinesimeter

kínzás pszichológiája
A testi kínzás fájdalmi és megalázási mechanizmusainak, valamint a megalázó helyzetek (pszichológiai kínzás) *regressziós* következményeinek elemzése, az *azonosulás az agresszorral*, valamint a *PTSD* ennek legfőbb mozzanatai.
psychology of torture

kioldási effektus
A pozitív érzelmek a negatív érzelmek levonulása után hátramaradt *arousal* felszámolását segítik elő. Ezt nevezzük pozitív érzelmek kioldási effektusának.
undoing effect

kioltás
A válaszkészségben a *feltétlen inger* és a *feltételes inger* közötti kapcsolat vagy a választ kísérő *jutalom* megszüntetése miatt bekövetkező csökkenés.
extinction

kisagy
Az *agytörzs* hátsó falához rögzülő lebenyes szerkezet, amely a bonyolult mozgások koordinációját és az izomtónust szabályozza.
cerebellum

kiscsoport
Az emberi interakció közvelen színtere, 4–15 fős, formális és informális csoportok. A *csoportlélektan* legfontosabb kutatási terepe, egyben a terápiás és fejlesztő csoportok fontos terepe is.
small group

kisebbrendűségi érzés
A gyengeség és az életvitelben való bizonytalanság érzése, számos kompenzáció elindítója.
inferiority complex

kisebbségek befolyása
A kisebbségek abban az esetben, ha anélkül képviselnek következetes álláspontot, hogy merevnek, dogmatikusnak vagy arrogánsnak látszódnának, képe-

sek a többséget saját nézőpontjukhoz közelíteni.
minority influence

kísérlet
Olyan tudományos eljárás, amelyben először beavatkoznak egy adott helyzetbe, aztán megfigyelik a beavatkozás következményeit.
experiment

kísérleti csoport
Egy *kísérlet* során a *független változó* hatásainak kitett személyek csoportja.
experimental group

kísérleti módszer
Az események vizsgálatának olyan módszere, melynek az a célja, hogy a szóba jövő változókat úgy tartsa befolyása alatt, hogy pontosabban lehessen meghatározni az oksági kapcsolatokat.
experimental method

kísérleti pszichológia
A pszichológia azon ága, mely az állatok és az emberek viselkedéséből feltárható általános pszichológiai elveket kísérleti eljárással, gyakran laboratóriumi körülmények között tanulmányozza.
experimental psychology

kísérleti személy
Vizsgálati személy. A *kísérlet*ben részt vevő személy.
subject, experimental person

kísérlettervezés
A *kísérleti módszer* alkalmazásának szabályai, pl. a megfelelő *kontroll* használata, a *független változó*k, *függő változó*k azonosítása. Szoros összefüggésben áll a *variancia-analízis* statisztikai eljárásával.
experimental design

kísérletvezető
Vizsgálatvezető. A *kísérlet*et levezénylő, beavatott személy.
experimenter

kiterjesztés [gyermekek beszédénél]
Túláltalánosítás. A gyermek egy szó használatát „kiterjeszti" más, bizonyos jegyekben megegyező tárgyak megnevezésére (pl. forma, szín, méret hasonlósága alapján).
overextension

kiváltott engedelmességi kísérlet
Leon Festinger híres szociálpszichológiai vizsgálata, ahol a személyek a kísérletvezető nyomására megváltozott véleményüket utólag a *kognitív disszonancia* csökkentésére racionális indokokkal magyarázzák.
forced compliance

kiváltott hallucináció
A hipnoterápia során szükség lehet hallucinációk kiváltására, melyek lehetnek pozitívak, amikor olyasmit észlel a hipnózisban levő személy, ami nincs ott, illetve negatívak, amikor nem észleli azt, ami jelen van.
induced hallucination

kiváltott potenciál
Az *agy* elektroenchefalográffal (EEG) rögzített válaszmintái ismétlődő ingerekre.
evoked potential

kíváncsiság
Tendencia az idegen vagy új dolgok különösképpen vonzóként való megítélésére és az iránta való fokozott érdeklődésre.
curiosity

K

kivonásos paradigma
1. Az F. C. Donders által a XIX. században elindított kutatási stratégia szerint a mentális feladat bonyolításával a feladatvégzéshez szükséges idők összegződnek, így az adott művelethez szükséges idő kiszámítható a két feladat kivonásával.
2. Az *agyi képalkotás*nál alkalmazott kutatási stratégia, mely szerint a mentális feladat bonyolításával a feladatvégzéshez egy további agyterület is aktiválódik.
substraction paradigm

kívülálló beavatkozása
A gyermeknevelésben, s a munkahelyi konfliktusokban az egyik lehetséges eljárás a külső beavatkozásra való várakozás.
outside intervention

kívülről vezérelt
Olyan viselkedés, amelyet a mindenkori társadalmi standardokhoz való *konformitás*on alapuló igazodás, a kívülről jövő egyetértés keresése jellemez.
outer-directed

K komplex
Az alvás II. szakaszára jellemző nagy amplitúdójú hullámok, talán a zavaró hangokra pl. saját névre, ajtónyitásra lépnek fel.
K complex

klasszifikáció → *osztályozási rendszerek*
classification

klasszikus kondicionálás
Társításon alapuló tanulás, melyben két inger térben és időben közel és következetesen követi egymást.
classical conditioning

klausztrofóbia
Zárt terekben átélt erős félelem. → *fóbia*
claustrophobia

kleptománia
Impulzuskontroll zavar, amely az egyén számára felesleges és anyagi haszonnal nem járó tárgyak ellopásának kényszerét foglalja magában.
kleptomania

kliens
A rogersi terápiában a tanácsot kérő ember tiszteletéből fakadó elnevezése.
client

kliensközpontú terápia
Carl Rogers által kifejlesztett *terápia*, amelyben a terapeuta feltétel nélküli pozitív elfogadás révén biztosítja kliense számára a saját problémáinak megoldásához szükséges bizalomteli légkört. → *humanisztikus pszichológia*
client centered therapy

klimaktérium
Női változókor, menopauza, klimax. A nők életében az a szakasz, amely a menstruálási funkció fokozatos megszűnése következtében a reproduktív időszak végét jellemzi.
climacterium, climacteric

klinikai pszichológia
A pszichológiának a kóros viselkedés keletkezésével, osztályozásával, diagnosztizálásával, terápiájával és megelőzésével foglalkozó alkalmazási és kutatási területe. → *mentális betegségek*, → *pszichiátria*
clinical psychology

klinikai pszichológia és tanácsadás
A pszichológiai elméletek és kutatási

K

eredmények alkalmazása az érzelmi, értelmi és viselkedésbeni zavarok diagnosztizálására, kezelésére.
clinical psychology

klinikai pszichológus
Egy, a *pszichológus*-alapképzést követően többéves szakképzésben részt vevő, a kóros működések felismerésére és azok kezelésére szakosodott szakember. → *klinikai pszichológia*, → *pszichiáter*
clinical psychologist

klitorisz
Csikló. A hüvelybemenet és a húgycső előtt elhelyezkedő, nemi izgalom hatására megduzzadó női nemi szerv.
clitoris

kloáka-elmélet
Pszichoanalitikus fogalom. A gyermekeknél előforduló hiedelemre utal, amely szerint a vagina és a végbélnyílás egy egység, és az újszülött ezen keresztül jön a világra, így a szülés a székletürítés egy formája.
cloacal theory

klonikus görcs
Rángó *görcs*. Az izom akaratlan összehúzódásainak ismétlődése.
clonic spasm

klónusz
Önkéntelen izomösszehúzódások sorozata az izom hirtelen megfeszülésének következtében.
clonus

klórpromazin
A *skizofrénia* kezelésében rendszeresen alkalmazott *fenotiazin*.
chlorpromazine

klozapin
Elsősorban skizofrén betegek kezelésében gyakran alkalmazott atipikus antipszichotikum. → *antipszichotikumok*
clozapine

kodein
Metil-morfin. A mák tejnedvében megtalálható természetes opiát, amelyet fájdalomcsillapítóként, köhögéscsillapítóként és hasmenés elleni szerként alkalmaznak a gyógyászatban. → *opiátok*
codeine

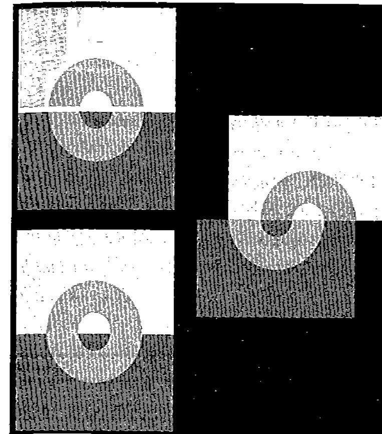
kódolás
1. A külső események kommunikációs formába áttétele.
2. Fizikai ingerek átalakítása idegrendszeri impulzusokká.
3. A szenzoros input olyan formátumba történő átalakítása, amelyet az *emlékezet*i rendszer fel tud dolgozni. → *kódolási szakasz*
encoding

kódolási szakasz
Az *emlékezet*i folyamat kezdeti szakasza, amelyben a szenzoros bemenet kódolása történik. → *előhívás*i szakasz, → *tárolás*i szakasz
encoding stage

kodominancia
Többszörös génváltozat esetén a *genotípus*ban található két domináns *allél* egymástól függetlenül kialakítja a rá jellemző tulajdonságot.
codominance

koevolúció
Két faj közötti kölcsönös evolúciós hatás, amely során a két fél szelektív nyomással van egymásra, ezáltal befolyásolva a másik evolúcióját. Egy fajon belül is beszélünk koevolúcióról, amikor több tulajdonság egymást befolyásolva fejlődik ki, pl. az emberré válás során az agyméret és a szexualitás.
co-evolution

Koffka-gyűrűk
Az azonos fényességű félkörívek észlelt fényessége a kontextustól függ.
Koffka ring

Koffka-gyűrűk

kogníció
Megismerés. Az egyén mentális folyamatainak és állapotainak összessége, különös hangsúllyal a megértés, következtetés, emlékezés, döntéshozatal, tervezés és tanulás folyamataira. → *kognitív folyamatok*, → *kognitív pszichológia*
cognition

kognitív disszonancia
Ellentét egy tárgy vagy dolog megítéléseiben. Leon Festinger elmélete szerint az egyén arra motivált, hogy viselkedésének vagy hiedelmeinek és attitűdjeinek megváltoztatásával csökkentse a disszonanciából fakadó *feszültség*et.
cognitive dissonance

kognitív etológia
Az állatok viselkedése hátterében álló idegrendszeri modellek kutatása az etológia módszereinek segítségével.
cognitive ethology

kognitív fejlődés
A mentális képességek fejlődése gyerekkorban. → *kognitív pszichológia*
cognitive development

kognitív folyamatok
A megismerést szolgáló folyamatok (pl. gondolkodás, észlelés stb.) összessége. → *megismeréstudomány*, → *kognitív pszichológia*
cognitive processes

kognitív idegtudomány
A magasabb kognitív funkciók neurobiológiai alapjainak feltárását célzó tudományág. → *idegtudomány*, → *affektív idegtudomány*
cognitive neuroscience

kognitív károsodás mint stresszzavar
Bizonyos stresszhatások nem csupán az affektív, hanem a kognitív tartományokat is érintik, vagyis olyan zavart eredményeznek, amelyben a megismerőképességek működése csökken. (pl. *poszttraumás stressz-zavar*).
cognitive impairment as stress disorder

kognitív készség és amnézia
Az explicit-implicit tartományok elkülönítésében lényeges, számos kutatási eredmény mutat arra, hogy amnéziás betegek is képesek új információk bizo-

nyos szintű, többnyire nem tudatos elsajátítására.
cognitive skills and amnesia

kognitív kiértékelés
Egy esemény vagy helyzet értékelése a személy céljai és jólléte szempontjából. A kognitív kiértékelés befolyásolja az átélt érzelem minőségét és intenzitását.
cognitive appraisal

kognitív konzisztencia
Az a humán hajlam, hogy az új információkat a már meglévő, korábbi hiedelmeinkkel és attitűdjeinkkel konzisztens módon észleljük. → *kognitív disszonancia*, → *szelektív figyelem*
cognitive consistency

kognitív károsodás és stressz
Az életkor előrehaladásával a magas stresszhormonszint összefügg az enyhe mentális teljesítményromlással.
cognitive impairment and stress

kognitív megküzdési stratégiák
Megküzdési stratégiák, amelyek a stresszor megváltoztatására irányulnak, pl. az idői sürgetés csökkentésére. → *problémaközpontú megküzdés*
cognitive coping strategies

kognitív modell
A viselkedés hátterében álló gondolkodási folyamatokat és tartalmakat hangsúlyozó elméleti megközelítés. → *gondolkodás*
cognitive model

kognitív neuropszichológia
A neuropszichológia azon ága, amely azt kutatja, hogy az agy felépítése és működése hogyan kapcsolódik egyes pszichológiai folyamatokhoz, különös hangsúllyal az agysérülések és neurológiai betegségek kognitív hatásaira. → *neuropszichológia*
cognitive neuropsychology

kognitív nézőpont
Olyan pszichológiai megközelítés, amely a mentális folyamatok szerepét hangsúlyozza a viselkedés értelmezésében. → *megismeréstudomány*, → *kognitív pszichológia*
cognitive perspective

kognitív ökonómia
Kognitív gazdaságosság. Tudásunkat kategóriák mentén szervezzük annak érdekében, hogy az észlelés, tanulás és emlékezés folyamataihoz szükséges információmennyiséget csökkentsük. → *kategorizáció*, → *alapkategorizációs szint*
cognitive economy

kognitív pszichológia
A pszichológiának az emberi megismerő folyamatokkal foglalkozó ága, tárgya a problémamegoldás, emlékezés, észlelés, gondolkodás és a nyelv. → *kognitív pszichológus*, → *megismeréstudomány*
cognitive psychology

kognitív pszichológus
A *kognitív pszichológiai* megközelítés szellemében kutató szakember. → *megismeréstudomány*
cognitive psychologist

kognitív technikák a stressz kezelésére
A lehetséges stresszhelyzetek felismerésének gyakorlása. A helyzetek elképzelése segít a megküzdésben.
cognitive coping with stress

kognitív tényezők klasszikus kondicionálásnál
A *Rescorla-Wagner-modell* és más felfogások szerint is, az elvárásoknak van döntő szerepük a kondicionálásban.
cognitive factors in conditioning

kognitív térkép
Edward C. Tolman fogalma arra a környezetről kialakult belső *reprezentációra*, amely magában foglalja a lényeges tárgyak elhelyezkedését és értékét. → *tanulás*, → *mentális modell*
cognitive map

kognitív triász
Aaron Beck elmélete a *depresszió*ban megnyilvánuló negatív gondolkodás három jellemző formája. Az „én", a jelen és a jövő ismételt negatív értelmezése.
cognitive triad

kognitív tudomány
Megismeréstudomány. A megismerési folyamatok kutatásával foglalkozó interdiszciplináris szakterület, amely a pszichológia, idegtudomány, filozófia, számítástechnika, antropológia és a nyelvészet megközelítésmódjait és eredményeit egyaránt magába foglalja. → *kognitív pszichológia*, → *kognitív idegtudomány*
cognitive science

kognitív válaszelmélet a meggyőzésről
Meggyőzéselmélet, amelyben a meggyőzés alapja a személy közlésre adott válasza, gondolatai, érzései. Így a meggyőzés valójában önmeggyőzés.
cognitive response theory

kognitív viselkedésterápia
Olyan terápiás irányzat, amely szerint az abnormális működést a tévútra vezető gondolatok okozzák. Célja a kliens téves gondolkodási folyamatainak feltárása és átalakítása. → *kognitív nézőpont*
cognitive behavior therapy, *(GB)* cognitive behaviour therapy

koherenciaérzék
A világgal való kapcsolat és a világ erőforrásainak megfelelő kezelése, az adott emocionális válaszok megfelelő irányítása. Szoros kapcsolatot mutattak ki a koherenciaérzék és az egészség között.
sense of coherence

kohézió
A *csoport*összetartás jelenségének *szociálpszichológiai* meghatározása. → *csoportkohézió*
cohesion

kohorsz
Azonos évben vagy korszakban született emberek csoportja.
cohort

koitusz
Nemi aktus.
coitus

kokain
A dél-amerikai kokacserje leveleiből kinyert kivonata (hipokloridpor) a leghatásosabb serkentőszerek egyike, helyi érzéstelenítőként is ismert. A központi idegrendszer magasabb központjait serkenti, s a dopaminfelszabadítás fokozásával, illetve a visszavétel blokkolásával izgatottságot, energikusságot, beszédességet, eufóriát hoz létre. → *drogok*, → *kábítószerek*
cocaine

koktélparti jelenség
Az ember azon képessége, hogy csak néhány hangingerre összpontosít, a többit kizárja a *szelektív figyelem* révén.
cocktail party phenomenon

kolecisztokinin, CCK
A gasztrointesztinális rendszerben a zsírok és fehérjék emésztését végző pankreozimin, mely a nyombélben termelődik, és étkezésnél a telítettség, illetve az evés leállításának egyik alapvetően fontos jelzése.
cholecystokinin, CCK

kolerikus típus
Hippokratész–Galénosz testnedveken alapuló tipológiájában az a személy, akinél a „sárga" epe van túlsúlyban – ingerlékeny, gyors és intenzív reakciókkal jellemezhető, haragtartó ember. → *szangvinikus típus*, → *melankolikus típus*, → *flegmatikus típus*
choleric

kolinerg
Olyan idegrost, amely ingerlés hatására *acetilkolin*t szabadít fel végződéseiben.
cholinergic

kollapszus
Ájulás. Hirtelen jelentkező, átmeneti eszméletvesztés, amely spontán módon, orvosi intervenció nélkül rendeződik.
syncope, fainting

kollektív
Közös, együttes, társas.
collective

kollektív döntéshozatal
Vizsgálják ennek folyamatát (vita, szavazás, meggyőzés), s eredményét. A kollektív döntéshozatal nem mindig hatékony.
group decision making

kollektivizmus
Az emberek összetartozását és egymásra utaltságát hangsúlyozó társadalomszervező eszmerendszer. → *individualizmus*
collectivism

kollektív képzelet
Közös társadalmi tevékenységekből, pl. mítoszokból, regékből eredő képzelet.
collective imagination

kollektív monológ
Kisgyerekek játék közbeni beszéde, amely rendszerint saját maguknak szól, és nincs tényleges kommunikációs értéke.
collective monologue

kollektív tudattalan
Carl Gustav Jung által bevezetett fogalom. Olyan *tudattalan*-tartalmak, amelyekről feltételezhető, hogy a kulturális hovatartozástól függetlenül minden egyénben megjelennek. Ez a különböző népeknél hasonló alapmotívumokban (pl. mesékben, mítoszokban) nyilvánul meg. → *archetípus*
collective unconscious

kolumna
Az *agykéreg* összes rétegén áthúzódó kérgi oszlop, a kéreg anatómiai és funkcionális építőköve.
cortical column

kóma
Tudatvesztés szervi elváltozások (pl. agysérülés, gyógyszer-túladagolás, agyvérzés) következtében.
coma

kommisszúra
Az agyféltekéket összekapcsoló idegrostfonat.
commissure

kommunikáció
Jelek továbbítása. A pszichológiában az emberi közvetlen és közvetett, nem verbális és nyelvi kommunikációs módok az érdekesek.
communication

komorbiditás
Két vagy több zavar együttjárása, illetve egyazon személynél történő egyidejű megjelenése.
comorbidity

kompenzáció
A hiányosságok bizonyos eszközök, illetve funkciók felhasználásával történő kiegyenlítése.
compensation

kompetencia
1. Hozzáértés, szakértelem.
2. Noam Chomsky nyelvelméletében az embert a nyelv használatára képessé tevő adottság. A nyelv implicit tudása → *performancia*
competence

kompetenciaérzés
A környezet befolyásolásának és irányításának érzése, fontos alapja az aktív viselkedésnek már emlősöknél is, embernél pedig az önbecsülés kiindulópontja. → *külső-belső kontroll*
feeling of competence

komplementer színek
Olyan két szín, amelyek összekeverése semleges, szürke vagy fehér árnyalatot ad – ilyen pl. a kék és a sárga. → *szín*, → *fotoreceptor*
complementary colors, *(GB)* complementary colours

komplementer utókép
Utókép, amely az eredeti inger színének komplementerében fog megjelenni (vörös-zöld, sárga-kék). Az *ellenszínelmélet* egy alátámasztása.
complementary afterimage

komplex sejtek
A *látókéreg* egy bizonyos irányú élre érzékeny sejttípusa, amely nem igényli, hogy az inger egy megadott helyen legyen a *receptív mező*n belül. → *egyszerű sejtek*
complex cells

komplex tanulás
Olyan magas szintű tanulási forma, amely során az élőlény mentálisan reprezentálja a világot és a műveleteket ezen hajtja végre. → *habituáció*, → *asszociációs tanulás*
complex learning

komplexus
1. Olyan tudattalan asszociációk csoportja, vagy egy erős tudattalan impulzus, amely az egyén egyébként nehezen értelmezhető viselkedése mögött rejlik. Magyarázhatja az indulatos viselkedést vagy a felejtést.
2. Carl Gustav Jung elméletében a személyes tudattalan emlékeinek, gondolatainak, érzéseinek és percepcióinak összetartozó csoportjai.
complex

komplikációkísérlet
Az érzékleti kölcsönhatások klasszikus kísérlete: hang megjelenését kell jelezni egy folytonosan mozgó mutató nézése közben.
complication experiment

kompromisszumos formáció
A *felettes-én* elfojtó erőinek és az *id* ösztöntörekvéseinek konfliktusából ki-

alakuló új tartalom, amely mindkét oldalról megőriz sajátosságokat, azonban egyiket sem teljes egészében.
compromise formation

komputációs elméletek
Kognitív felfogások, melyek a megismerési formákat (észlelés, nyelv, gondolkodás) pontos számítások feltételezésével próbálják modellálni. (David Marr, Noam Chomsky)
computational theories

komputerizált axiális tomográfia, CAT → *komputertomográfia*
computerized axial tomography

komputertomográfia, CT
Számítógépes rétegvizsgálat. Olyan számítógépes képalkotó eljárás, amely különböző szögekből készített röntgenfelvételek egész sorának összegzett elemzésére képes.
computer tomography, CT

konáció
Az akarat és kívánságok klasszikus elnevezése.
conation

koncentráció
1. A figyelem összpontosítása egy adott tárgyra.
2. Az ingerlés és gátlás kis területre való korlátozása.
concentration

koncepció
1. Fogalomalkotás. A tárgyak vagy tényállások vonatkozásainak fogalmi megragadása az elvonatkoztatás, általánosítás, mérlegelés és összehasonlítás folyamatainak segítségével.
2. Fogamzás.
conception

kondicionálás
Egyszerű *tanulás*, melynek következtében egy adott inger egy adott választ vált ki. → *asszociációs tanulás*, → *klasszikus kondicionálás*, → *operáns kondicionálás*, → *komplex tanulás*, → *habituáció*
conditioning

kondicionált
Kondicionálással, a tanulás asszociatív formájával létrehozott viselkedésmódosítás. → *kondicionálás*
conditioned

kondicionált averzió
Klasszikus kondicionálással szerzett *averzió*. → *kondicionálás*
conditioned aversion

kondicionált diszkrimináció
Klasszikus kondicionálás során az állat megtanulja, hogy két hasonló inger közül csak az egyikre reagáljon.
conditioned discrimination

kondicionált megerősítő
Másodlagos megerősítő. Olyan inger, amely egy elsődleges megerősítő ingerrel való előzetes társítás folytán válik megerősítővé. → *kondicionálás*, → *elsődleges megerősítők*
conditioned reinforcer, secondary reinforcer

konfabuláció
Kitaláció, mellébeszélés. Gyakori neurológiai betegeknél, akik ezzel takarják el pl. emlékezetkiesésüket, de vannak a hazugsághoz közelítő tisztán pszichológiai formái is. → *Korszakov-szindróma*
confabulation

konfliktus
Ellentétes vagy egymást kölcsönösen kizáró érzelmek, motivációk vagy vágyak egyidejű jelenléte, amely feszültségekhez vezethet.
conflict

konformitás
Törekedés az összhangra mások nézeteivel és viselkedéseivel .
conformity

kongrád amnézia
A sérülés időszakára vonatkozó emlékezetkiesés. → *retrográd amnézia*, → *anterográd amnézia*
congrade amnesia

kongruencia
1. Az attitűd viselkedési, érzelmi és kognitív komponensei közötti ellentmondásmentesség.
2. A gyermeknevelésben, a humanisztikus pszichológiában vagy a kommunikációban a személyen (pl. pedagóguson, terapeután, közszereplőkön) belüli összhang.
congruence

kongruenciaelmélet
P. F. Secord és C. W. Bahmann elmélete szerint összhangra törekszünk énképünk, saját viselkedésünk megítélése és mások viselkedésének megítélése között.
congruence theory

konjunkció
Mellérendelés (pl. „és", „de" stb.).
conjunction

konjunkciós szabály
Logikai szabály, mely szerint p és q csak akkor igaz, ha p és q is igaz. Pszichológiai érdekessége, hogy számos megértési és társalgási *heurisztikán*k megsérti ezt.
conjunction rule

konjunktív szemmozgás
Egyirányú szemmozgás. A két szemgolyó azonos irányba történő mozgása. → *vergens szemmozgás*
conjunctive eye movement

konkordancia
Egyezés. A genetikában használt fogalom: egyazon tulajdonság megléte egy ikerpár két tagjában, vagy emberek egy bizonyos csoportjában. → *ikrek*, → *ikervizsgálatok*
concordance

konkordancia arány
Az egypetéjű (MZ) és a kétpetéjű (DZ) ikrek konkordancia mutatóinak hányadosa (MZ/DZ=konkordanciaarány). Amenyñyiben ez a szám egynél nagyobb, úgy valószínűsíthető a genetikai hatások jelenléte.
concordance ratio

konkordancia mutató
Ikerkutatásokban egy tulajdonság együttjárása az ikrek között, ahol az együttjáró eseteket viszonyítjuk az összes esethez.
concordance quotient

konkrét
1. Tényleges, valós, kézzel fogható.
2. Referenssel rendelkező.
concrete

konkrét műveleti szakasz
Jean Piaget *kognitív fejlődéselméletének* harmadik szakasza (7-től 11 éves korig), amely során a gyerekek elsajátítják a *konzerváció* fogalmát és képessé válnak a logikus gondolkodásra. → *szenzomotoros szakasz*, → *művelet előtti szakasz a kognitív fejlődésben*, → *formális műveletek szakasza*
concrete operational stage

konnekcionista modell
Kognitív folyamatok modellje, amely serkentő és gátló kapcsolatokat tartalmazó hálózati csomópontok működésével magyarázza az észlelést és a gondolkodást. → *konnekcionizmus*, → *mesterséges intelligencia*
connectionist model

konnekcionizmus
A mesterséges intelligencia, kognitív pszichológia, idegtudomány és elmefilozófia területein alkalmazott megközelítés, amely a mentális és viselkedéses jelenségeket egymással kapcsolódó elemi egységek hálózatainak működésével magyarázza. → *mesterséges intelligencia*
connectionism

konnotáció
Egy szó vagy kifejezés denotatív jelentésén túli, érzelmi vagy szociális értékelését magában hordozó jelentése. → *denotáció*
connotation

konstancia
Állandóság. Az agy képessége arra, hogy egy tárgy *észlelet*ét a tárgy valódi tulajdonságainak (pl. forma, méret és szín) megfelelően fenntartsa akkor is, ha a tárgy szenzoros megjelenése nagymértékben megváltozik. → *észlelés*
constancy

konstanciajelenségek
A tárgyállandóság észlelése.
constancy

konstans hiba
Hibatípus a pszichofizikában. Bizonyos ingerek összehasonlításánál az egyiket következetesen nagyobbnak észleljük.
constant error

konstans ingerek módszere
Az *érzékelési küszöb* mérésére szolgáló *pszichofizikai* módszer. Azt mérik, hogy a megtervezett véletlenszerűséggel bemutatott küszöb körüli ingereket milyen arányban észlelik.
method of constant stimuli

konstans módszer → *konstans ingerek módszere*
constant method

konstelláció
Bizonyos tényezők pillanatnyi összessége, az aktuális állapot.
constellation

konstrukcionizmus
Felfogás, amely szerint a reprezentáció nem a valóság tükröződése, hanem annak megalkotása.
constructionism

konstruktív emlékezet
Egyes események felülről lefelé irányuló folyamatok általi részletesebbé alakítása a memóriában. Az ember hajlamos úgy módosítani emlékezeti tartalmait, hogy azok egymással összhangban legyenek. Ez az emlékezet megbízhatóságát rontja. → *felülről lefelé irányuló feldolgozás*
constructive memory

konstruktív emlékezet és igazságszolgáltatás
A *konstruktív emlékezet* jellemzőit fontos figyelembe venni tanúvallomások megbízhatóságának, a rávezető kérdések torzító hatásának figyelembevételekor. A tanúkihallgatás rávezető kérdései rontják a megbízhatóságot.
constructive memory and the law

konstruktív érvényesség
Fogalmi érvényesség, konstruktumvaliditás. A mutató (mérőeszköz) menynyire pontosan tükrözi azt az elméleti *konstruktum*ot, amelynek a mérésére tervezték. → *kritérium érvényesség*, → *konvergens érvényesség*, → *diszkriminációs érvényesség*
construct validity

konstruktív észlelés
Fogalomvezérelt észlelés, közvetett észlelés. Az a folyamat, amelynek során az észlelő a szenzoros információn kívül egyéb, felülről lefelé irányuló tudást is felhasznál az inger kognitív értelmezése során. → *közvetlen észlelés*, → *felülről lefelé irányuló feldolgozás*
constructive perception

konstruktum
Elméleti megalapozottságú fogalom pl. személyiséglélektanban.
construct

konszolidáció
Az emléknyom rögzülése a hosszú távú memóriában, mely a hippokampusz közreműködésével jön létre.
consolidation, memory consolidation

konszonancia
Összhang. → *kognitív disszonancia*
consonance

kontaktképes, kontaktusképes
Szociábilis, személyiségének köszönhetően könnyen képes kapcsolatot teremteni a környezetében található emberekkel.
sociable

kontaktometria
Az élettér társas összetevőinek felmérése a személy kapcsolatainak összesítése alapján. → *szociometria*
contactometry

kontaktusszegény
Személyiségének köszönhetően nehezen képes a környezetében lévőkkel kapcsolatba kerülni.
unsociable

kontextus
1. A környezetre vonatkozó információk, amelyek a kísérlet kimenetele szempontjából, illetve egy adott tanulási feladat elvégzéséhez nem hordoznak nélkülözhetetlen információt.
2. Szövegkörnyezet.
3. Összefüggések, tényezők és viszonyok összessége.

context

kontextus az észlelésben
Az észlelés *Új Szemlélet*e szerint a közvetlen kontextus és a *beállítódás* alapvetően befolyásolja az észlelést. Irving Biederman szerint pedig a tárgyak megszokott egymáshoz viszonyított helyzete megkönnyíti a tárgyfelismerést.
context in perception

kontextusfüggő emlékezet
A név arra a jelenségre utal, hogy a *felidézés* nagyobb teljesítményű, ha az emlékező ugyanolyan környezetben van felidézéskor, mint *tanulás*kor. → *állapotfüggő tanulás*
context-dependent memory, context-aware retrieval

kontiguitás, időbeli érintkezés
Az asszociációs folyamatok egyike. Az elme összekapcsolja egymással azokat az ingereket, fogalmakat, amelyek idő-

ben (vagy térben) közel állnak egymáshoz.
contiguity

kontingencia, → *egybeesés*
contingency

kontraktilitás
Összehúzó képesség, lehet izomé, szöveté.
contractility

kontralaterális
Az ingerlés helyéhez képest ellenoldali.
contralateral

kontraszt
1. Egy tárgy és környezete közötti fényintenzitás különbsége. A tárgylátás alapja, ezért a látórendszerben és a technikai rendszerekben is számos kontrasztnövelő eljárás van. → *kontrasztlátás*
2. Szembeállás, szembeállítás. Az eltérések kiemelése a gondolkodásban.
3. Statisztikában csoportok és hatások eltérésének részletes elemzése.
contrast

kontrasztküszöb
A legkisebb *kontraszt*, amely mellett a célinger látható marad. → *kontraszt*, → *kontrasztlátás*
contrast threshold

kontrasztlátás
A világosság-sötétség határok észlelésének képessége. → *kontraszt*
contrast vision

kontroll
1. A kísérleti beavatkozás ellenőrzése a döntő inger vagy beavatkozás elhagyása által.
2. Ellenőrzés, felügyelet.
3. Az események irányításának, szabályozásának, befolyásolásának összes megjelenési módja és formája.
control

kontrollcsoport
A kísérleti személyek azon csoportja, amelyet nem tettek ki a független változó hatásainak. → *kísérleti csoport*
control group

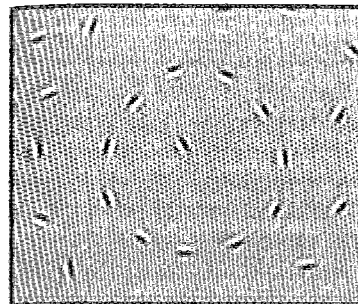
kontrollkalapács
Egy áramkört állandó időközönként megszakító és záró kapcsoló, amely alkalmas az idő mérésére.
control hammer

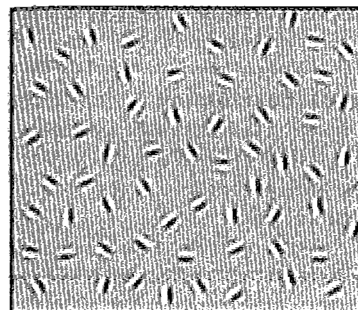
kontúrintegrációs próba
Julesz Béla és Kovács Ilona által kialakított módszer a *V1* működésének vizsgálatára.
contour integration paradigm

konvencionális erkölcs
Lawrence Kohlberg elméletében az erkölcsi fejlődés második szintje, melyet az erkölcsi döntések meghozatalában a jógyerek-orientáció és a tekintélyorientáció jellemez. → *prekonvencionális erkölcs*, → *posztkonvencionális erkölcs*
conventional moral reasoning

konvergencia
1. A szemek egymás felé történő elmozdulása közeli tárgy fixálása során.
2. Eltérő eredetű fajok hasonlóvá válása azonos környezeti feltételek mellett. → *konjunktív szemmozgás*, → *evolúció*
convergence

konvergenciaelmélet
Az öröklés-környezet (nature-nurture) vita egyik feloldása (W. Stern), amely szerint a fejlődés az egyéni képességek

Kontúrintegrációs próba

és a külső feltételek konvergenciájából adódik.
convergence theory

konvergens érvényesség
A mutató mennyire kapcsolódik olyan más személyiségjellemzőkhöz, amelyek feltételezhetően hasonlítanak a mért jellemzőhöz. → *diszkriminációs érvényesség*, → *kritérium érvényesség*, → *konstruktív érvényesség*
convergent validity

konverziós zavar
Szomatoform betegség, amely során olyan lelki eredetű tünetek jelennek meg az akaratlagos, motoros és szenzoros funkciókban, amelyek rendszerint *neurológiai* betegséget utánoznak. → *szomatoform zavar*
conversion disorder

konvulzió
Idegrendszeri folyamatok eredményeképpen létrejövő tartós és kiterjedt izomgörcs.
convulsion, spasm

konzerváció, anyagmegmaradás
A kognitív fejlődés *konkrét műveleti szakasz*ának a legfontosabb lépése J. Piaget elméletében, amikor a gyermek megtanulja, hogy a tárgyak bizonyos jellemzői külső megjelenésük megváltozása ellenére változatlanok maradnak, konzerválódnak.
conservation

konzisztencia
1. Összhang egy szemény vélekedései között.
2. A személyiség és a viselkedés összhangja.
consistency

konzisztenciaparadoxon
Számos megfigyelés szerint a személyiség nem annyira konzisztens viselkedést mutat, mint véljük.
consistency paradox

kooperáció
Együttműködés különböző egyének vagy csoportok között.
cooperation

koordináció
Számos tényező összehangolása, amely révén egy funkció megvalósul.
coordination

koordinálatlanság
Zavar a testrészek és érzékszervek együtt-

működésében, amely által akadozó lesz a komplex mozgások kivitelezése.
incoordination

koprofágia
Ürülék-evés.
coprophagia

koprofília
Ürülék vagy ürítés által szerzett testi gyönyör keresése.
coprophilia, fecophilia, fecalphilia

koprofóbia
Ürüléktől való kóros félelem.
coprophobia

koprográfia
Obszcén tartalmak akaratlan lerajzolása vagy megírása.
coprographia

koprolagnia → *koprofília*
coprolagnia

koprolalia
Önkéntelen káromkodás vagy obszcén, illetve szociálisan sértő megnyilvánulások akaratlan kifejezése.
coprolalia

kopropraxia
Obszcén gesztusok akaratlan végrehajtása.
copropraxia

koraérés
A tipikus fejlődéstől eltérő, annál előrehaladottabb fizikai vagy szellemi érettségi szint.
precocity

korai emlékek felidézése
A kora gyerekkori (3 éves kor előtti) emlékek felidézhetősége nagyon ritka. A pszichoanalízis szerint ez a *gyermekkori amnézia* a korai incesztuózus motívumok elfojtásának a következménye. A kognitív megközelítés inkább az idegrendszer feltételezett éretlenségét, illetve a gondolkodás fejlődési szakaszainak váltását látja a folyamat hátterében.
recalling early memories

korai magömlés → *ejaculatio praecox*
premature ejaculation

korai szelekció
A figyelemelméletek azon csoportja, amelyek szerint a figyelmi szűrés megtörténik a korai stádiumban, így az irreleváns ingerek figyelmen kívül maradnak.
early selection

korai tapasztalatok
A korai hónapok és évek jelentősége a fejlődésben. → *kritikus periódus*
early experiences

korai zárás
1. Serdülőkorban Jame Marcia modellje szerint az identitásalakulás egyik fázisa, mikor csak elköteleződés van, *identitáskrízis* nincs. Az egyén túl korán válik felnőtté, mert elfogadja a készen kapott mintákat.
2. A mondatfeldolgozás mechanizmusában szerepet játszó Kimball-féle elvek egyike, amelynek értelmében a feldolgozó a mondatmegértés során egy adott frázist a lehető legkorábban lezár.
closure, early closure

koraszülés
A 37. gesztációs hét előtt bekövetkező szülés. → *gesztáció*, → *gesztációs kor*
premature birth, preterm birth

korlátozott asszociáció → *kötött asszociáció*
constrained association

korlátozott ingerlés
Perceptuális tapasztalatok szisztematikus befolyásolása annak érdekében, hogy a perceptuális tapasztalatok későbbi teljesítményre gyakorolt hatásai megállapíthatóvá váljanak.
restricted stimulation

korlátozott ingerlés [észlelésnél]
A fejlődésben a *kritikus periódus* elvnek megfelelően rontja a rendszer kibontakozást, kísérleti helyzetekben pedig a felülről-lefelé érvényes hatások fontos mutatója lehet.
restricted stimulation and perception

korlátozott kapacitás
1. Bármely rendszer tárolási korlátai.
2. A feldolgozó rendszer felvevő korlátai (7 ± 2 egység).
limited capacity

kóros hazudozás
Valótlan történetek mesélése, amely közben a beteg el is hiszi, hogy azok megtörténtek vele. Pszichotikusok gyakori tünete.
pathological lying, confabulation

korpusz
1. Test (lat.). Számos anatómiai képlet nevében jelen van.
2. Nagy mennyiségű szöveg szervezett gyűjteménye a nyelvészetben. Ma rendszerint elektronikusan tárolják.
corpus, text corpus

korregresszió a hipnózisban
Mély *hipnózis*ban egy korábbi életkornak megfelelő viselkedés (pl. beszédmód) előidézése.
hypnotic age regression

korreláció
Két változó együttjárásának mértéke. → *statisztika*
correlation

korrelációs együttható
A *korreláció* irányát és nagyságát jelző, –1-től +1-ig változó, statisztikai kifejezés (r).
correlation coefficient

korrelációs módszer
Statisztikai módszer két változó kapcsolatának elemzésére.
correlation

korrespondáló pontok
Olyan pontpár(ok) a két retinán, amelyek szimultán ingerlése csupán egyetlen vizuális észleletet eredményez.
retinal corresponding points

Korszakov-szindróma
Rendszerint alkoholizmus következtében jelentkező, elsősorban memóriazavarokban és konfabulációban megnyilvánuló, a hippokampusz sorvadásával járó degeneratív agyi betegség.
Korsakoff('s) syndrome, Korsakow('s) syndrome, Korsakoff('s) psychosis, amnestic-confabulatory syndrome

Korte-féle törvények
Törvények, amelyek megadják, hogy két vizuális inger egymást követő prezentálása mikor eredményez mozgási élményt.
Korte's laws

kortikoszteroidok
A mellékvesekéreg hormonjai pl. kortizon. Kiválasztásukra hatással van a stressz, valamint az éppen aktuális immunválasz.
corticosteroids

kortikotropinelválasztó faktor, CRF
A hipotalamuszban stressz hatására kiválasztódó vegyület, amely a hipofízis *ACTH* kiválasztását serkenti, vagyis a stresszre adott reakcióhoz járul hozzá.
corticotropin-releasing factor

kölcsönösségi táblázat
A szociometriai eljárások kiinduló anyaga. A sorok és az oszlopok kereszteződésében minden mezőről a csoport két tagjának kapcsolódása olvasható le.
communalities table

K

König-féle hengerek
A hallás felső küszöbének meghatározására használható fém hengerek, amelyek segítségével magas frekvenciájú hangok, illetve azok sorozata váltható ki.
Koenig cylinders

könnyű temperamentum
Új helyzetekhez könnyen alkalmazkodó, játékos, valamint alvási és evési ritmusában rendszerességet mutató csecsemő. → *nehéz temperamentum*, → *lassan felmelegedő temperamentum*
easy temperament

körmozgások
Egyoldalú agysérülés vagy agyi ingerlés következtében beálló állandó körkörös mozgás.
circular movements

környéki idegrendszer → *perifériás idegrendszer*
peripheral nervous system

környezet
1. Az élőlényt körülvevő dolgok, események és körülmények összessége.
2. Az öröklés-környezet ellentétben a környezet egyénre gyakorolt hatása. → *öröklés-környezet vita*

environment, nurture

környezeti modell
A világról alkotott mentális reprezentáció, amely elősegíti az *észlelés*, döntés vagy *viselkedés* tudatossá válását. → *mentális reprezentációk*
environmental model

környezeti tényezők
Külső tényezők, amelyek befolyásolják a szervezet fejlődését, válaszkészségét, válaszadását, vagyis olyan tényezők, amelyek bár az organizmuson kívüli eredetűek, hatással vannak az organizmus belsejében végbemenő folyamatokra.
environmental factors

kötelességtudat
A vállalt feladatok teljesítésének kötelezvénye. Fontos lelkiismereti funkció, mely a prefrontális kontroll-rendszerhez kapcsolódik.
sense of duty

kötődés
1. Emberek tartós ragaszkodása egymáshoz vagy sajátos helyzetekhez és tárgyakhoz. Nem humán emlősök egy részére is jellemző.
2. Csecsemők és gyermekek arra való törekvése, hogy keressék a számukra fontos emberek (kezdetben többnyire az anya) közelségét. → *idegen helyzet*, → *biztonságos kötődés*, → *bizonytalan kötődés*

attachment

kötött asszociáció
Az asszociált szónak az utasítás szerint valamilyen kapcsolatban kell lennie a hívószóval (pl. felérendelt, ellentétes).
constrained association

kövérség → *elhízás*
obesity

követéses vizsgálatok
→ *hosszmetszeti vizsgálatok*

követési reakció
Folyamatosan mozgó inger fikszálása, illetve folyamatosan mozgó ingerre adott válasz (pl. egy pötty követése egy forgó hengeren).
pursuit reaction

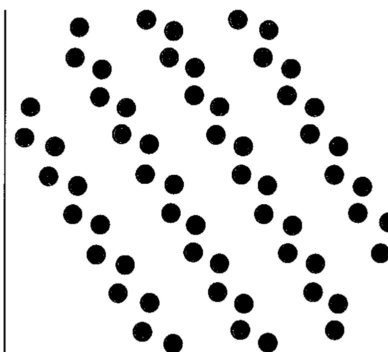
követési technika
Egy hallott szöveg pontos utánamondása, miközben más zavaró szövegeket is hallgat a személy.
shadowing technique

következtetés
Premisszák alapján konklúzió elérése.
inference

közbülső változó
Interveniáló változó. Olyan hipotetikus fogalom, amely változók közötti kapcsolatokat igyekszik megmagyarázni, különös hangsúllyal a feltétlen és feltételes változók közötti viszonyra.
intervening variable

közelség
Alaklélektani szerveződési elv, amely szerint az egymáshoz közel lévő tárgyakat az észlelőrendszer egy csoportba tartozónak észleli. → *hasonlóság*, → *zártság*
proximity

középagy
Az *agy* középső része.
midbrain, mesencephalon

Közelség

középbeosztás módszere
Pszichofizikai módszer, amelyben a kísérleti személy feladata két inger közötti különbség megfelezése, vagyis annak az ingernek a megadása, amely a bemutatott két ingertől egyenlő távolságra helyezkedik el.
mean gradation method

K

középérték mérőszámai
Az az érték, amellyel legjobban jellemezhető egy minta, populáció. Ilyen érték az *átlag*, a *módusz* és a *medián*.
central tendencies

középfül
A *fül* azon része, amely a dobhártyától az *ovális ablak*ig továbbítja a hangokat a három hallócsontocska segítségével. → *külső fül*, → *belső fül*
middle ear

központi árok
A homloklebenyt a fali lebenytől elválasztó árok, amely a fejtetőtől oldalirányban fut végig a két agyféltekén. → *agykéreg*
central fissure, central sulcus

központi idegrendszer
Az *agy* és a *gerincvelő* együttese. → *perifériás idegrendszer*, → *vegetatív idegrendszer*
central nervous system

központi mag [agyban]
Az agy legősibb része, amely a legalapvetőbb életfolyamatokat szabályozza. → *agytörzs*, → *kisagy*, → *retikuláris rendszer*, → *hipotalamusz*
central core

központi út
Az attitűdváltoztatás és meggyőzés két útja közül az egyik, az eredményesebb, amely mérlegelésen, a lényegi információkon alapul. → *perifériás út*
central route to persuasion

központi végrehajtó
A. Baddeley *munkaemlékezet* modelljében az alkomponenseket irányító és összekapcsoló rendszer. A figyelem mellett az előhívási stratégiákat, a feladatok közötti váltásokat és az egyes folyamatok gátlását is ez a rendszer irányítja. → *végrehajtó rendszer*
central executive

központosulás tendenciája
Értékítéleti becsléseknél inkább a skála közepe felé orientáljuk válaszainkat, nem a skála szélsőségei felé.
central tendency

köztiagy
Az *agyvelő* agytörzs fölötti területe, amely többek között magába foglalja a *talamuszt* és a *hipotalamuszt*.
diencephalon

közvetett percepció → *konstruktív észlelés*
indirect perception

közvetettség
Indirektség (pl. valamely inger előhívása hozzá asszociált ingerek által). A közvetettség ténye lehet tudatos vagy nem tudatos, akárcsak az asszociált ingerek felidézése.
mediacy

közvetett tapasztalat
Wilhelm Wundt fogalma az inger előzetes ismeretek által befolyásolt élményére.
indirect experience

közvetlen észlelés
Ingervezérelt észlelés. James J. Gibson fogalma, amely szerint az észlelő kizárólag szenzoros információkat, vagyis alulról felfelé irányuló folyamatokat használ az észleletek generálására. → *konstruktív észlelés*
direct perception, event perception, ecological perception, Gibsonian perception

közvetlen megfigyelés
A vizsgált jelenség természetes körülmények között történő *megfigyelése*. → *kísérlet*
direct observation

közvetlen tapasztalat
Wilhelm Wundt terminusa az inger előzetes ismeretek által nem befolyásolt élményére.
direct experience

kraniológia
Koponyatan. → *frenológia*
craniology

kraniometria
A koponya méreteivel, leírásával foglalkozó tudományág.
craniometry

Krause-féle végbunkó
Hidegreceptor, amely elsősorban a bőrben, a szem kötőhártyájában, a mellbimbókban és a nemi szervekben helyezkedik el. → *receptor*
Krause ending, Krause end-bulb

kreativitás
Alkotókészség, lehetőleg új gondolatok és tárgyak, szervezetek létrehozása.
creativity

kretenizmus
A *pajzsmirigy*hormonok szintézisének valamilyen okból (pl. jódhiány) történő gátlása esetén kialakuló, fogyatékossággal és testi elváltozásokkal együtt járó veleszületett rendellenesség.
cretenism

kriminálpszichológia
A pszichológia ága, amely a bűnelkövetők személyiségével, motívumaival, érzelmeivel, kapcsolataival stb., valamint a bűnelkövetés és a büntetés pszichológiailag releváns részleteivel foglalkozik.
criminal psychology

kriptamnézia
Emlékezeti csalódás az emlékezeti hiba és a téveszme határán. Jellemzője, hogy a személy minden rossz szándék nélkül átveszi mások gondolatát, anélkül, hogy tisztában lenne azzal. Ennek következtében az egyes gondolatokat a személy önmagának tulajdonítja, így tudattalanul plagizálhat.
cryptamnesia

kriptesztézia
Természetfeletti érzékelőképességek összessége. Ilyen például a *telepátia*.
cryptaesthesia

kritérium
1. Egy feladatban elérendő célként megállapított norma.
2. Olyan mérések összessége, amelyek alapján értékelik az előrejelző tesztek sikerét.
criterion

kritérium érvényesség
Tapasztalati érvényesség. A mérőeszköz által nyújtott eredmények mennyire korrelálnak az ugyanazon fogalom mérésére szolgáló egyéb eszközök eredményeivel. → *konstruktív érvényesség*, → *konvergens érvényesség*, → *diszkriminációs érvényesség*
criterion validity

kritériummódszer tesztszerkesztésnél
A teszt ellenőrzésének alapja ebben az esetben egy külső kritérium, pl. szakértő ítélete, a későbbi megvalósulás.
criterion reference test design

kritériumprobléma
Egy mérőeszköz érvényesítésekor jelentkező probléma, amikor nincsen olyan viselkedés, amelyet elfogadhatnánk a mért vonás valódi mértékeként. → *érvényesség*, → *konstruktív érvényesség*
criterion problem

kritikus periódus
Olyan korlátozott idői ablak a *fejlődés* során, mely bizonyos funkciók kifejlődése számára az egyetlen lehetséges alkalom. → *szenzitív periódus*
critical period

krízis
Életvezetési válság, drámai változások (pl. házastárs halála, válás kapcsán).
crisis

krízisintervenció
A *krízis*helyzetekben gyors beavatkozás, megnyugtatás, elterelés. → *lelki elsősegély*
crisis intervention

kromatikus színek
A feketén, fehéren és szürkén kívül az összes *szín.*
chromatic colours

kromoszómák
A testi sejtek *gén*eket tartalmazó struktúrái.
chromosomes

krónikus
Idült vagy visszatérő (betegség).
chronic

kronográf
Szerkezet, amely alkalmas adott időközök mérésére, illetve azok grafikus megjelenítésére.
cronograph

kulcsinger
1. Ösztönös viselkedéssort beindító inger. → *etológia*
2. Viselkedési támpont, releváns inger.
cue

kulcsszómódszer
Idegen nyelvek tanulásában hasznos *mnemotechnika,* amikor az új, idegen nyelvű szót egy hasonló hangzású anyanyelvi szóval asszociáljuk.
keyword method

kultúra
Emberek egy csoportjának közös történelme, értékei, szokásai, hagyományai, technológiája és művészete.
culture

kulturális pszichológia
Az antropológiát, pszichológiát, szociológiát és egyéb társadalomtudományokat tömörítő interdiszciplináris megközelítés, amely azt kutatja, hogy a kultúra miként hat az egyén mentális reprezentációira és pszichológiai folyamataira. → *mentális reprezentációk*
cultural psychology, psychology of culture

kulturális relativizmus
Az a kutatási feltevés, amely szerint a kulturális eltérések gyökeres eltéréseket eredményeznek a lelki jelenségekben. (Pl. ‚primitív-' vs. ‚magaskultúrák').
cultural relativism

kultúrfüggetlen intelligenciateszt
A neveltetésből, iskolázottságból, az eltérő kulturális normákból adódó eltéréseket semlegesítő, az intelligencia mérésére alkalmas feladatsor (Raven-mátrixok).
cross-cultural intelligence test

kultúrkorszakok elmélete
Két elavult nézet, amelyek szerint 1. az egyes emberi kultúrák az evolúció során azonos stádiumokon mentek keresztül, 2. az egyedfejlődés során a gyermekek az emberiségre jellemző kulturális fázisokon mennek keresztül. (Stanley Hall)
culture epoch theory

kultúrközi megközelítés → *kulturális pszichológia*
intercultural approach

kultúrspecifikus terápiák
A kulturális eltérések figyelembevétele a pszichoterápia stratégiájában és módszerválasztásában.
culture specific therapies

kultusz
1. Egy csoport tagjainak közös hiedelmei, ceremóniái, tárgyai vagy társadalmi pozíciói. A kultikus tárgyaknak többnyire misztikus, természetfeletti erőt tulajdonítanak.
2. Valaminek vagy valakinek a kitüntetett, minden mértéken felüli szeretete és tisztelete.
cult

kumuláció
Felhalmozódás, összeadódás.
cumulation

Kundt-féle szabály
Optikai csalódások, 1. egy szakasz nagyobbnak tűnik, ha fel van osztva részekre, 2. ha egy szemmel nézve kell elfelezni egy vízszintes vonalat, a középpont az orr irányába fog eltolódni. → *Oppel-Kundt illúzió*
Kundt's rule

kurare
Dél-amerikai izombénító hatású nyílmérgek csoportja, elektrokonvulzív terápiáknál izomlazítóként alkalmazhatják.
curare

kutánreceptorok
Receptorok a bőrben. Ilyenek például a hőmérsélet- vagy nyomásérzékeny receptorok.
cutaneous receptors

kutatás
Egy-egy jelenség tudományos igényű és módszertanú feltárása.
research

kutatásetika [megfigyelésnél]
A megfigyeléses vizsgálatok során is felmerülhetnek etikai kérdések, ilyen lehet például a rejtettkamerás felvétel használata.
research ethics in observation

különbségcsökkentés
Olyan problémamegoldó stratégia, amelyben alcélok kitűzésével csökkentjük fokozatosan a kiinduló helyzet és a céllapot közötti eltérést. → *problémamegoldás,* → *cél-eszköz elemzés*
difference reduction

különbségek eltüntetésének módszere
Pszichofizikai módszer, amelyben a kísérleti személy feladata két inger közötti különbséget addig csökkenteni, amíg az el nem tűnik. A határok módszerének egy változata.
method of disappearing differences

különbségi küszöb
A pszichofizikában az a legkisebb mennyiség, amellyel egy inger intenzitását változtatni kell ahhoz, hogy az érzékletben változás következzen be a próbák legalább felében. → *abszolút küszöb,* → *éppen észrevehető különbség*
just noticeable difference, differential threshold, difference limen

különbség szignifikanciája
Két csoport egy változón mért különbsége egyenlőtlenség esetén még nem jelent szignifikáns különbséget a két csoport között. Egy különbség akkor lesz szignifikáns, ha a különbség statisztikai módszerekkel kimutathatóan nem a véletlen (aktuális hangulat, tesztfelvételi körülmények, egyéb nem specifikus semleges tényezők) következménye, ez szabványosan a $p<0,05$, 5%-osnál valószínűtlenebb érték.
significance

külső-belső kontroll
J. B. Rotter kialakította személyiségdimenzió, mely azt fejezi ki, hogy menynyire érezzük az események foglyának, illetve urának magunkat. Kérdőíves módszer is kapcsolódik hozzá.
locus of control, outer and inner control

külső elválasztású mirigyek
Exokrin váladékukat a szervezet külső vagy belső felszíneire ürítő mirigyek. → *belső elválasztású mirigyek*
exocrine glands

külső érzékelés
Észlelés olyan receptorok segítségével, amelyek a környezetből vesznek fel ingereket. Ilyen a látás, hallás, tapintás stb. → *interocepció*
exteroception

külső fül
A fülcimpa és a hallócsatorna együttese, amelyek funkciója a hanghullámok *belső fül* felé terelése. → *középfül*
outer ear

külső gátlás
A semleges környezeti ingerek gátló hatása a kiépülőben lévő, vagy már kiépített feltételes reflexekre.
external inhibition

küszöb
Észlelésnél a határérték fogalma. Lehet alsó (észlelési) vagy felső (pl. fájdalom) küszöb.
threshold

küszöb alatti
A percepció azon fajtája, amelyben az ingert annak alacsony intenzitása miatt a személy tudatosan nem észleli, azonban az hatással van a viselkedésére (pl. a reakcióidejére vagy döntésére).
subliminal

küszöb feletti
A percepció azon fajtája, amelyben az ingert annak magas intenzitása miatt a személy tudatosan észleli.
supraliminal

küszöbfeletti érzékelés
Mérési helyzetben a küszöbérték feletti ingerekre adott reakció.
supraliminal perception

küszöbi érzékenység
Az abszolút és különbségi küszöbök által meghatározott érzékenység, az észlelés finomsága.
liminal sensitivity

kvantitatív genetika
Az öröklés kvantitatív (mérhető, numerikusan kifejezhető) jellemzőinek a vizsgálata, a *variabilitás* meghatározóinak matematikai modelljét keresi.
quantitative genetics

kvázi-kísérlet
Olyan *kísérlet*, melyben a kutatók nem véletlenszerűen választják ki a kísérleti és a kontrollcsoportokba tartozó személyeket, hanem már meglévő csoportokat használnak fel kísérleti célra.
quasi experiment

L

labilitás
Változékonyság, ingatagság.
lability

labirintus
Útvesztő. Eszköz kísérleti állatok képességeinek (pl. tájékozódás, tanulás, emlékezés stb.) vizsgálatára. Alagutak vagy platformok rendszere.
maze

LAD → *nyelvelsajátító készülék*
LAD, Language Acquisition Device

Ladd-Franklin-elmélet
Christine Ladd-Franklin *színlátás*-elmélete, amely szerint először az akromatikus fotoreceptorok, majd a kékre és sárgára érzékeny receptorok, végül pedig a vörös és zöld receptorok alakultak ki az *evolúció* során.
Ladd-Franklin theory

lamarckizmus
Evolúciós elmélet, melynek lényege, hogy a fejlődés célja a felépítés tökéletesítése és a környezethez való alkalmazkodás differenciálódása. A fejlődés jellemzője a szerzett tulajdonságok nemzedékek közötti átörökítése.
lamarckism

lamella
Vékony fémlemez, a hallási küszöb vizsgálatára.
lamella

láncreflex
Reflexek sora, amelyben az egyik reflex végrehajtása ingerként szolgál egy másik reflexhez.
chain reflex

Langerhans-sejtek, szigetek
A hasnyálmirigy inzulintermelő szövetei.
Ilets of Langerhan

laringográf
A gége beszéd közbeni mozgását rögzítő eszköz. → *larynx*
laryngograph

larynx
Gége. A gégecső felső végén elhelyezkedő, levegő átjárására és hangképzésre szolgáló szerv.
larynx

lassan felmelegedő temperamentum
A csecsemők azon csoportja, amely egykedvű, az új helyzetekből óvatosan visszavonul, és amelynek idő szükséges az új helyzetekhez való alkalmazkodáshoz. → *könnyű temperamentum*, → *nehéz temperamentum*
slow-to-warm-up temperament

lassú hullámú alvás, LHA
Az alvási ciklus azon NREM szakasza, amelyet mély alvás és alacsony frekvenciájú EEG jelek jellemeznek. → *REM-alvás*, → *NREM-alvás*
slow wave sleep, SWS

latah

Malayziában leírt kultúrspecifikus zavar, melyben középkorú nők bizonyos, egyébként hétköznapi ingerek hatására pánikba esnek, mások szavait vagy cselekedeteit utánozzák, obszcén szavakat kiáltoznak, vagy épp ellenkezőjét teszik annak, mint amire kérik őket.

latah

látás

Az ember számára az egyik legfontosabb érzékelési mód. Receptorai a szemben található fényérzékeny sejtek, (*csapok* és *pálcikák*), receptív tartománya a 425–650 nm közötti hullámhosszú elektromágneses sugártartomány.

sight, vision

látásélesség

Látásnál az inger részleteinek pontos észlelése, a felbontás részletessége, melyet különböző látásszögű táblákkal vizsgálnak.

visual acuity

látási jelzőmozzanat

A mélységi információ forrásai, lehetnek *monokulárisak* és *binokulárisak*.

visual cue

latenciaidő

Egy inger és a válasz kezdete közötti idő, illetve egy beavatkozás és a változás kezdete közötti idő.

latency

latencia periódus

S. Freud pszichoszexuális fejlődési szakaszai közül a negyedik, amelyben a szexuális energia háttérbe szorulásával a *libido* energiája kifelé fordul. A gyerekek figyelme testükről a külvilágra, újfajta tevékenységek és készségek kialakítására irányul.

latency stage, latency period, latency phase

latens álomtartalom

A *pszichoanalízis* felfogásában a rejtett, kódolt álomtartalom, mely a *manifeszt álomtartalom*ban rejtve jelenik meg.

latent dream content

latens tanulás

Tanulás közvetlen megerősítés nélkül, pusztán az ismerkedés hatására.

latent learning

laterális

Oldalsó.

lateral

laterális hipotalamusz, LH

Az agyi struktúra, a hipotalamusz laterális része, amely az evés beindításáért, az étvágyért felelős.

lateral hypothalamus, LH

laterális hipotalamusz szindróma

A laterális hipotalamusz fizikai roncsolása vagy kémiai blokkolása után jelentkező étvágytalanság, mely drámai súlycsökkenéssel jár.

LH syndrome

lateralizáció

A két agyfélteke közötti munkamegosztás.

lateralization

látóideg

A retináról az elsődleges látókéregbe vezető, egymást keresztező idegpár, a szemekből érkező információt továbbítja az agynak.

optic nerve

látókéreg

Az agy okcipitális, vagyis tarkói részénél elhelyezkedő kéregrész, amely a retináról érkező információ alacsonyszintű feldolgozásáért felelős.

visual cortex

látómező, látótér

A vizuális bemenetnek a szem által megragadott része. Idegrendszeri sérülések hatására jellegzetes kieséseket mutat.

visual field

látórendszer fejlődése

Legalább 12-13 éves korig fejlődik, de a drámai lépések az első évben történnek. A mielinizáció során növekszik a felbontóképesség. A szemek koordinációja révén az éles- és mélységlátás fokozatosan tökéletesedik.

visual development

látszatmozgás

Fizikailag nem mozgó inger által létrehozott mozgási élmény. *Alfa-, béta-, gamma-, delta-, epszilon- és phi-jelenség.*

apparent movement

lebeny

A nagyagy felszínének, az agykéregnek a szövettanilag elkülönült, árkokkal határolt nagy egységei.

lobe

legkisebb erőfeszítés elve

Fontos gazdaságossági elv, ennek megfelelően rövidek pl. a gyakori szavak.

principle of least effort

legmagasabb hallható hang

Felső küszöb: ~ 20 000 Hz.

highest pitch

legmélyebb hallható hang

Alsó küszöb: ~ 20 Hz.

lowest pitch

leíró statisztika

Adatok alapvető statisztikai jellemzése (pl. átlag, medián, módusz számítása, variancia vizsgálata).

descriptive statistics

lélek

A dualista felfogásban a személynek a testhez kapcsolódó nem anyagi része, ami a legtöbb felfogás szerint túléli a test halálát.

soul, spirit

lelki elsősegély

24 órás telefonos szolgálat, mely az anonimitás megtartásával sürgős lelki problémák esetén gyors segítséget nyújt bajba került embereknek. Képzett pszichológusok, egyéb segítő szakemberek és laikus segítők fogadják a hívásokat, szükség esetén krízisintervenciót végezve, vagy a segélykérőt megfelelő szakemberhez irányítva.

hot line

lelkiismeret

1. Felelősség a vállalt feladatokért, rossz érzések a feladatok elhanyagolásakor.
2. A pszichoanalízisben a felettes én része, mely a helytelen viselkedést tiltó szabályokat tartalmazza.

conscience

lelki jelenségek

A megismerés, érzés, vágyak, akarat, viselkedés, döntés folyamatai embernél és állatoknál.

mental phenomena, psychological phenomena

lelki szervezettség

A lelki élet architektúrája, a fontosabb működések viszonya egymáshoz.

mental organization

lelki tartalom
A világra, másokra és magunkra vonatkoztatott élményminőségek (pl. a Lánchíd látványa, az alma szeretete).
mental content

lencse, szemlencse
A szem átlátszó része, amely a retinára érkező fény megfelelő törésében játszik szerepet, működése megegyezik a mesterséges lencsékével.
lens, eye lens

lépcsőzetes módszerek
Az ingereket, illetve a statisztikai feldolgozást lépésekben adó eljárás. Ugyanakkor folyamatos függvényt is létrehozhat.
step by step methods, stepwise methods

leptoszom típus
E. Kretschmer alkati tipológiájában a sovány típusú ember, akinek patológikus jellemzője a skizofrénia.
leptosom type

lereagálás
Feszültség közvetlen áttétele cselekvésbe. (Pl. kudarc után veszekedés másokkal.)
acting out

leszbikusok
Saját nemükhöz vonzódó, homoszexuális nők.
lesbians

levegőperspektíva
A mélységlátás tényezője, a távoli légtér kékes elszíneződésű látványán alapul.
air perspective

Levegőperspektíva

LH → *laterális hipotalamusz*
lateral hypothalamus

libido, libidó
1. Nemi vágy.
2. S. Freud szóhasználatában a szexuális energia, vagy szexuális *drive*, tágabban minden megközelítő vágy.
libido

lidércnyomásos álom → *alvási rémület*
night terror, sleep terror

ligandum
A *receptor*hoz kapcsolódó molekula.
ligand

limbikus rendszer
Az agykéreg alatti ősi agystruktúra, amely a homeosztázis fenntartásában, valamint az érzelmek és az emlékek integrálásában játszik fontos szerepet. Főbb részei a *hippokampusz,* az *amygdala* és a *hypothalamusz.*
lymbic system

lineáris perspektíva
Térlátási jelzőmozzanat: a kép széleitől a középpontba tartó egyenesek, mint pl. a folyosók szegélyei jelzik a képen a háromdimenziós értelemben vett mélységet.
linear perspective

lítium
Természetes ásványból előállított vegyület, melyet a bipoláris, és egyéb hangulatzavarok kezelésére használnak.
lithium

logika
A logika az állítások, érvelések, és következtetések vizsgálatának tudománya. A köznapi emberi gondolkodás nem annyira a formális logika szabályait követi, hanem kevésbé racionális, tapasztalati alapú heurisztikákkal működik.
logic

Lineáris perspektíva

logopédia
Beszédjavítás, a beszéd- és nyelvi zavarok felismerése és javítása.
speech therapy

logorrhea, szómenés
Magas beszédráta, melyre gyakran inkoherencia jellemző.
logorrhea

logoterápia
Viktor Frankl egzisztenciális pszichoanalízise szerint a modern ember feszültségeinek fő forrása az élet értelmének elveszítése, s a terápia célja ennek az értelemnek (logosz) a visszaadása.
logotherapy

lokalizáció

1. Egy inger elhelyezkedésének felismerése, a téri rend leképezése.
2. Idegrendszeri-funkciók (a légzéstől a gondolkodásig) idegrendszeri helyhez rendelése.

localization

lokalizált inger

Adott helyen lévőnek észlelt inger.

localized stimulus

lokomóció

Az a helyváltoztatás, mozgás, amely saját erőből, és összehangolt végtagmozgással jár. Számos emlős faj tanulási formákat kapcsol hozzá.

locomotion

lokomotoros

Helyváltoztatási.

locomotor

lókusz

A génnek, illetve más alapvető szekvenciának a kromoszómán található helye.

locus

longitudinális vizsgálat → *hosszmetszeti vizsgálat*

longitudinal study

Lotka törvény

Kevés tudós van, aki sok dolgozatot írt, s legtöbben hosszú szakaszokon is csupán egyet. Az *n* cikket szerzők száma $1/n^a$ az egy cikkesekhez képest, ahol *a*~2.

Lotka's law

LSD

*L*izergil*s*av *d*ietelamid. Számos perceptuális és gondolkodási változást előidéző szintetikus hallucinogén anyag, amely az amerikai hippimozgalom sajátos színfoltja volt.

LSD

LTP → *hosszú távú áthangolódás*

LTP, long term potentiation

luteinizáló hormonok, LH

Az agyalapi mirigy termelte szabályozó hormon, a peteérést és a spermiumtermelést szabályozza.

lutienizing hormone, LH

L

M

MA[1]

Értelmi kor.

mental age

MA[2]

Mesterszak, egyetemi fokozat.

Master of Arts, MA

macula lutea → *sárga folt*

macula lutea

madárének

Madarak hangadása, melynek öröklött és tanult komponensei vannak.

bird song

magabiztosság

Eltökélt célkövetés, hit a saját képességekben.

self assurance

magasabb idegtevékenység

A mentális folyamatokat megalapozó agykérgi tevékenység.

higher nervous activity

magasabb lelki folyamatok

Gondolkodás, nyelv, tudat pszichológiai oldala.

higher mental processes

magatartásgenetika

A viselkedési vonások öröklött és környezeti befolyásolásainak tudománya az állatoknál és az embereknél.

behavior genetics

magkomplexus

A talamuszt nevezik így, mely a III. agykamra mellett található nagy tojás alakú szerveződés.

nucleus complex

mágneses rezonancia képalkotás, MRI

Az anyagok mágneses tulajdonságainak eltéréseit felhasználó képalkotás. Strukturális változata az egyéni agyi anatómiát, funkcionális változata (fMRI) a mentális folyamatok alapjait tárja fel.

Magnetic Resonance Imaging

M(agno)

A látórendszeren belüli nagysejtes, durva felbontású pályarendszer.

M pathway

magtulajdonság

Egy fogalomhoz rendelt tárgy lényegi, a kategóriába tartozás szempontjából legfontosabb jellemzői.

core property

magvak

A nagyagy fehérállományában található szürkeállományi sejtcsoportok, melyeknek elsősorban a mozgásszervezésben és a készségek alakulásában van szerepük.

nuclei

magzat

Az *embrió* fázis után, körülbelül a nyolcadik héttől kezdődő és a születésig

M

tartó időszakban a méhen belüli lény elnevezése.
fetus, *(GB)* foetus

magzati alkoholszindróma
Az anya alkoholfogyasztása miatt kialakult jellegzetes magzati sérülések, a központi idegrendszer fejlődési károsodása.
fetal alcohol syndrome

makrokefália
Fejlődési rendellenesség, amelyben a csecsemő vagy gyermek feje nagyobb átmérővel rendelkezik, mint az az életkora vagy neme alapján elvárható lenne.
macrochephaly

makropszia
Látásprobléma, amikor valaki a tárgyakat a szokottnál nagyobbaknak látja.
macropsia

M

maladaptív
Rosszul alkalmazkodó.
maladaptive

mánia
Súlyos hangulatzavar, fő tünetei az extrém mértékben emelkedett hangulat, tettrekészség és felelőtlenség.
mania

mániás epizód
Bipoláris hangulatzavar esetén a depresszió mellett a másik, extrém irritabilitással, gyors beszéddel, grandiózus tervekkel, eufóriával, felelőtlen viselkedéssel, és megnövekedett szexualitással jellemezhető szakasz.
manic episode

manifeszt álomtartalom
Az álom közvetlen tartalma, mely a pszichoanalitkikus felfogás szerint az elfojtott impulzusoknak a cenzor által szimbolikus köntösbe öltöztetett formája.
manifest dream content

manipuláció
1. Kézzel alakítás, kézzel történő megismerés, a főemlősökre jellemző.
2. A szociálpszichológiában a másik rejtett befolyásolása.
manipulation

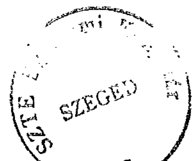
manuális módszer
A pszichológiai vizsgálatok során a kézzel számolt eredmények módszere.
manual method

MAO-bénítók, MAO-inhibitorok
Monoamin-oxidáz gátlók, a depresszió, főként az atípusos depresszió kezelésében használatos antidepresszáns gyógyszercsoport. Hatásmechanizmusát tekintve a monoamin neurotranszmitterek lebontását akadályozza meg.
MAO inhibitors

maratoni csoport
Hosszú ideig, órákig vagy napokig folytatott *csoportterápiá*s ülés, csupán kisebb táplálkozási szünetekkel.
marathon group therapy

marihuána
Az indiai kender (cannabis sativa) hatóanyaga, a THC (tetra-hidro-kannabinol), amely cigarettaként, vagy orális úton fogyasztva enyhe eufóriaérzetet, perceptuális torzulásokat, esetleg *hallucináci*ókat okozhat.
marijuana

második generációs antidepresszánsok → *szelektív szerotonin-visszavétel-bénító szerek*
second-generation antidepressants

második jelzőrendszer
A beszéd és a nyelv I. Pavlovnál.
second signaling system

másodlagos automatizmus
Tanult, kulturális viselkedés automatizációja (pl. írás, autóvezetés).
secondary automatism

másodlagos funkció
A pszichoanalitikus értelmezésben a vágyteljesítés késleltetését magukba foglaló lelki működések (pl. képzelet, gondolkodás).
secondary functions

másodlagos kondicionálás
Egy feltételessé tett inger társítása további semleges ingerekkel (pl. hang – fénnyel).
secondary conditioning

másodlagos megerősítők
Olyan megerősítők, amelyek közvetve felhasználhatóak az elsődleges megerősítők (élelem, szex) megszerzésére. (Pl. pénz.)
secondary reinforcers

másodlagos minőségek
Azok a tulajdonságok, melyek nem tartoznak feltétlenül az őket létrehozó tárgyakhoz (szín, szag).
second order qualities

másodlagos nemi jelleg
A testalkat és viselkedés nemi eltérései: vállak, csípők, szőrzet, hang, gyermekgondozás.
secondary sex characteristics

Masson-korongok
Különböző felbontású szaggatott fekete sugarak korongokon, amelyeket forgatva a világosságküszöböt vizsgálták.
Masson discs, Masson disks

maszturbáció, onánia, ipsatio
Autoerotikus tevékenység, a saját nemi szerv(ek) kézzel vagy tárggyal történő ingerlése.
masturbation

materializmus
A világ megmagyarázható a fizikai, kémiai törvényekkel, a lélek – mint nem anyagi, nem mérhető dolog – létének elutasítása.
materialism

maximák
H. P. Grice felfogásában a nyelv pragmatikáját irányító legátfogóbb elvek: a Mennyiség, a Minőség, a Relevancia és a Modor elve.
Gricean maxims, conversational postulates

M

mazochizmus
Örömszerzéssel járó fájdalom és kegyetlenkedés eltűrése.
masochism

McGurk-hatás
A látott szájmozgás befolyásolja az észlelt beszédhangokat.
McGurk-effect

MDS
Többdimenziós skálázás, modern pszichofizikai és adatelemző módszer.
MDS, multidimensional scaling

mechanikai képesség
Képesség mozgó tárgyak viszonyának átlátására.
mechanical abilities

mechanikus tanulás
A tartalom helyett inkább a formára figyelő tanulás – magolás.
rote learning, mechanical learning

mechanizmus
Működésmód.
mechanism

mediáció
1. Ellenérdekelt felek közötti közvetítés.
2. A gondolati rendszer közvetítő szerepe az érzékelés és viselkedés között.
mediation

médiaerőszak
A médiában látott erőszak, különösen a fiatal nemzedékben a kultivációs mechanizmusok s az agresszorok vonzó modelljei révén tartósan befolyásolja az erőszakos viselkedés elfogadottságát, ezért számos ország igyekszik ezt kontrollálni.
media violence

M

mediális
Középső.
medial

medián
Statisztikai fogalom, egy populáció valamilyen változó menti eloszlásának a középpontja. A populáció fele ezen értéknél alacsonyabb, a fele magasabb értéket képvisel.
median

meditáció
A figyelem koncentrált és kizárólagos összpontosítása egy gondolatra, tárgyra vagy az éberségre, illetve a tudat kiürítése. Kedvező fiziológiai hatásai közé tartozik a relaxáció, az alacsonyabb szívritmus, mélyebb légzés.
meditation

médium
1. Kommunikációs közeg, rádió, televízió.
2. Spiritiszta közvetítő.
medium

medulla, nyúltvelő
medulla

MEG
Magnetoencefalogramm, az agyi mágneses mezők mérése.
MEG, magnetoencepahlogram

megbízhatóság, reliabilitás
Egy teszt tulajdonsága, mely azt mutatja, hogy a teszt megbízhatóan méri-e azt, amit mérni szeretnénk vele.
reliability

megbízhatósági mutató, megbízhatósági együttható
Különböző mutatók (pl. felezés, újravizsgálat) egy mérés *reliabilitás*ának kifejezésére.
reliability coefficient

megengedő attitűd
A viselkedés és társas szervezés engedékeny rendszere, laissez faire.
permissiveness

megerősítés
A klasszikus vagy operáns kondicionálásban a jutalom, amely előidéz egy választ, vagy fenntart, megerősít egy viselkedést.
reinforcement

megerősítési tervek
Operáns kondicionálás esetén a releváns viselkedést nem minden alkalommal követő, hanem valamilyen állandó vagy változó, mennyiségi vagy időbeli mintázat szerinti megerősítés.
schedules of reinforcement

megerősítők
Klasszikus vagy operáns kondicionálás esetén azok a jutalmak, amelyek biológiai szerepük folytán kívánatosak az élőlény számára (pl. élelem).
reinforcers

megfigyelés
1. A legátfogóbb kutatási és vizsgálati módszer.
2. A pszichológiában a viselkedés rögzítése és kategóriákba sorolása.
observation

megfigyeléses tanulás
Mások megfigyelése alapján kialakított új viselkedés, mely akár már a megfigyelés ideje alatt beindulhat, de előfordulhatnak igen hosszú lappangási idők is. Fontos lehet a média gyerekekre gyakorolt hatásának megítélésénél.
observational learning

megismerés
A világ leképezése észlelés, emlékezet, gondolkodás és figyelem révén.
cognition

megismeréstudomány
Kognitív tudomány, a megismerések interdiszciplináris szakaszát érintő kutatása.
cognitive science

megítélők közötti megegyezés
A megbízhatóság egyik mutatója: a független megfigyelők ítéleteinek és megfigyeléseinek összhangja.
interrater reliability

megkapaszkodási ösztön
Hermann Imre szerint a majom- és embercsecsemő kapaszkodása anyjába, mely a *kötődés* alapja.
clinging instinct

megkülönböztetés
1. Az ingerek eltérésének észlelése és megjelenítése a viselkedésben.
2. Származási vagy egyéb jegyek (pl. nem) alapján, a személyek méltánytalan, eltérő kezelése.
discrimination

megküzdés
A személyes és interperszonális problémák megoldására dominánsan megjelenő viselkedési mód, mely – mint pl. a stressz esetében – különböző eszközökkel és eredményességgel történhet. Vannak sikeres és kevésbé sikeres megküzdési módok.
coping

megküzdési készségek
A személy képességeit próbára tevő helyzetek kezelése (pl. konstruktív vagy hezitáló hozzáállások).
coping skills

M

megnyilvánulások
A lelki tartalmak viselkedésben történő megjelenése.
manifestations

megosztott tudatosság
1. Hipnózisban létrejövő állapot.
2. Normál, éber állapotban az a jelenség, hogy párhuzamosan képesek vagyunk egyszerre több dolgot is végezni, amennyiben az egyik tevékenység jól begyakorolt, automatikus cselekvésekből áll (pl. valaki képes zongorán lejátszani egy darabot, és közben beszélgetni).
3. Patologikus disszociáció.
divided consciousness

megőrzés
A megszerzett információ megtartása.
retention

megrekedés → *fixáció*
fixation

megszemélyesítés
Tárgyak személyes jegyekkel való felruházása (pl. a gyermeki gondolkodásban).
persornification, animism

megtakarítási módszer
A tanulás emlékezeti hatékonyságának ellenőrzése az újratanulás könnyebbségével.
method of savings

megtartás, megőrzés
Megtanult információ tárolása.
retention, storage

megvilágosodás
Vallási megtérés és átalakulás.
conversion

megvonási tünetek
Tartós szerhasználat felhagyásakor fellépő nyugtalanság, *összpontosítási zavar, hallucináció, vágyakozás.*
withdrawal symptoms

meggyőzés
Érveléssel, kommunikációval mások véleményének és viselkedésének befolyásolása.
persuasion

meggyőző közlés
A másik véleményének megváltoztatására irányuló kommunikáció, mely a befogadó és a közlő tulajdonságaitól egyaránt függ. A feldolgozásvalószínűségi modell szerint a befogadó egy motivációs kontinuum mentén reagál a kapott információkra, melynek magasabb végén a *központi út* eredményesebb, alacsonyabb végén pedig a *perifériás.*
persuasive communication

Meissner-féle testecskék
A tapintásért felelős sejtek a bőrben.
Meissner corpuscules

melankólia
Nyomott kedély, lemondás, visszafogottság.
melancholy

melankolikus típus
Hippokratész–Galénosz testnedveken alapuló tipológiájában az a személy, akinél a „fekete" epe van túlsúlyban – a szomorkás, visszahúzódó, kedvetlen ember.
melancholic type

melegérzékelő receptorok
A bőr melegpontjai.
warmth receptors

melegpontok
A bőrben található melegre érzékeny *receptor*ok.
warmpoints

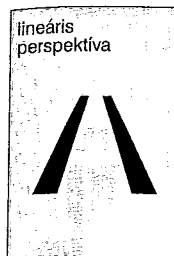
mellékvese
Fontos belső elválasztású mirigy, a mellékvesevelő része termeli az adrenalint.
adrenal glands

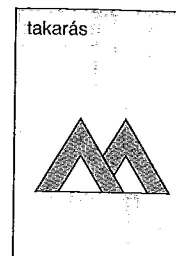
mélylélektan
A viselkedés és élményvilág tudattalan meghatározottságát hirdető felfogások.
depth psychology

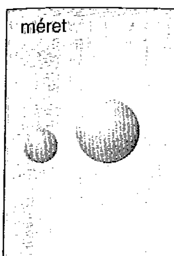
mélyreflex
Reflexkalapáccsal vizsgálható, az izmok belsejéből induló végtagreflexek.
deep reflexes

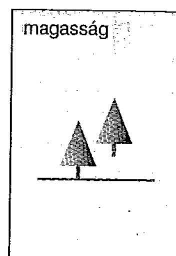
mélységérzékelés
A retina kétdimenziós felszín, ami nem teszi lehetővé a mélységészlelést, ez a távolsági jelzőmozzanatoknak köszönhető.
depth perception

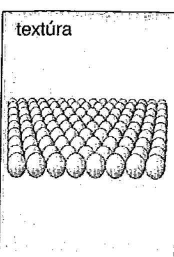
mélységészlelés támpontjai
Egyszemes (monokuláris) tényezők pl. a lencsegörbület, a takarás, a mozgáspa-

Mélységészlelés támpontjai

rallaxis, kétszemes (binokuláris) tényezők a két retinakép disparitása, a szemek konvergenciája.
depth cues

mélységlátás
A tárgyak távolságának és háromdimenziós viszonyainak észlelése, a két szem látóterének részleges átfedése és egyéb tényezők alapján.
depth perception

memória
Képesség múltbeli tapasztalatok visszaadására.
memory

memóriafejlesztési technikák
Képalkotás, rímelés, ritmizálás segítségével javított emlékezeti kapacitás.
mnemotechnic, mnemotechnics

memóriaterjedelem
A közvetlen (munka)emlékezet által néhány másodpercig megtartott elemek száma, 7 ± 2 egység.
memory span

menarche
A női hormonális aktivitás csökkenése, a tüszőérés abbamaradása.
menarche

menedzserbetegség
Zaklatott életmódból, gyakori feladatváltásokból fakadó életmód-betegség, nyugtalanság, pihenés-képtelenség, követelőző rámenősség.
manager disease

menekülés
Kellemetlen ingertől való távolodás.
escape, flight

menekülő tanulás
Olyan viselkedés elsajátítása, amely valamilyen kellemetlen, averzív inger megszűnését eredményezi. Érdekes módon a menekülő tanulásnál a megerősítést az averzív inger tapasztalásának hiánya jelenti.
escape learning

meningitis
Agyhártyagyulladás.
meningitis

menopauza → *klimaktérium*
menopause

menstruáció
A méh nyálkahártya leválása és kiürítése.
menstruation.

mentálhigiéné
Lelki egészség.
mental health

mentálhigiénés központok
Tanácsadó szolgáltatások a kisebb viselkedési, érzelmi és életviteli gondok rendezésére.
mental health centers

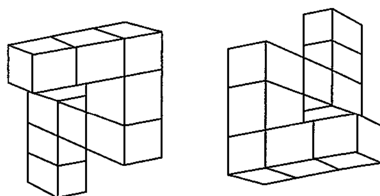
mentálhigiénés programok
A lelki egészség megelőzési és társadalmi kezelési stratégiái.
mental health programs

mentális
1. Lelki.
2. Értelmi.
mental

mentális betegség
A normálistól eltérő elmeállapot, melynek tünetei az egyén és/vagy környezete, olykor az egész társadalom számára kellemetlenek, diszfunkcionálisak.
mental illness, mental sickness, mental disorder

Mentális betegségek diagnosztikai és statisztikai kézikönyve, DSM-IV
Az USA-ban kialakított besorolási rendszer a viselkedési és élményzavarokról. A kutatási és egészségügyi besorolás egyik támpontja.
DSM-IV.

mentális egészség
Lelki egészség, képesség a társadalmi és társas funkciók ellátására.
mental health

Mentális forgatás

mentális forgatás
Elforgatva észlelt szimbólumok, tárgyak fejben történő, a horizontális síkot megközelítő forgatása.
mental rotation

mentális gyakorlás
Egy cselekvéssor vagy készség a valóságos helyett virtuális gyakorlása, amely önbizalmat kölcsönözve jelentősen javíthatja a gyakorolt készség stressz alatti végrehajtását (pl. büntetőrúgás a döntőn).
mental rehearsal

mentális képek
A tárgyak hasonlósági (analóg) leképezése fejünkben.
mental images

mentális kép élessége
A mentális képek természetének megismerésére vizsgálják kísérleti helyzetekben a belső kép felbontását, ami a „fényképnél" jóval elnagyoltabb.
resolution of mental images

mentális képességek
Értelmi képességek, a feladatmegoldás, emlékezés, gondolkodás mögött álló képességek.
mental abilities

mentális kor, MK
Az intelligenciateszteknél azt fejezi ki, hogy a személy teljesítménye a standardizált eredmények alapján milyen életkori csoportnak felel meg.
mental age, MA

mentális modell
Egy környezeti helyzet összetett belső *reprezentáció*ja.
mental model

mentális profil
Az értelmi képességek mintázata.
mental profile

mentális reprezentációk
A külvilág sajátos leképeződései, mentális képek, gondolatok, kijelentések.
mental representation

mentális retardáció → *értelmi fogyatékosság*
mental retardation

mentális szótár
A szókincs szerveződése az egyén fejében.
mental lexicon

mentális tárgy
Egy adott külvilági tárgy leképeződése a gondolkodásban.
mental object

mentális zavar
Az érzelem, gondolkodás, viselkedés inkoherenciája, valósághoz nem illeszkedése.
mental disorder

mentalitás
A világ értelmezésének sajátos rendszere.
mentality

mennyiség
P. Grice egyik társalgási elve: mindig mondjunk optimálisan részletezett információt.
quantity

mennyiség-állandóság
A gyermeki gondolkodásfejlődés teljesítménye: 8-10 éves kortól a gyermek a mennyiség állandóságát észleli az egyes tulajdonságok változása közepette.
quantity conservation

mérési módszerek
A pszichológiában laboratóriumi és vizsgálati eljárások, melyek segítségével mennyiségi értékeket rendelünk pszichológiai változókhoz.
measurement methods, scaling methods, rating methods

merevség
1. A viselkedés nehéz alkalmazkodása a körülményekhez.
2. Társas és emberi hajlékonyság hiánya (*személyiségpszichológia*).
rigidity

Merkel-féle törvény
Pszichofizikai törvény, mely szerint két érzéklet azonos különbsége két inger azonos különbségének felel meg.
Merkel's law

mesterséges intelligencia
Az ember kognitív folyamatait utánzó s kiváltó eszközök készítése, s ennek elmélete. → *kognitív tudomány*
artificial intelligence

meszkalin
Egyes kaktuszokban (peyote, san pedro) megtalálható hallucinogén alkaloida, amely elfogyasztva hallucinációkat és jelentős tudatállapot módosulást okoz.
mescaline

metadon
Mesterségesen előállított *opiát,* amelyet fájdalomcsillapítóként, és opiát- (heroin) függőség esetén alkalmaznak. Hatásme-

chanizmusát tekintve a morfiumhoz és a heroinhoz hasonlóan kötődik az agy *opiátreceptor*aihoz.

methadone

metafora

Hasonlóságon alapuló szókép, a gondolkodás fontos eszköze. (Pl. „Feri galamb, Józsi meg héja.")

metaphore

metakogníció

A megismerő ráeszmélése saját megismerési folyamataira.

metacognition

metakommunikáció

A szavak tartalmának erősítése vagy felülírása más közlési eszközökkel (pl. mimika, gesztus).

metacommunication

metamerek

Fizikai talujdonságaik eltérése ellenére azonosnak látszó színpárok, pl. az 580 nm-es tiszta fényt ugyanúgy sárgának észleljük, mint a 650 nm-es vörös és az 500 nm-es zöld fény megfelelő arányú keverékét.

metameres

metamorfózis

Átváltozás. A személyiség drámai átalakulásai.

metamorphose

metapszichológia

S. Freud általános elmélete a lelki élet felépítéséről és működéséről. Lelki jelenségek dinamikus, topográfiai és fejlődési (pl. Ödipusz komplexus) szempontból történő elemzése.

metapsychology

metempirikus

Érzékfeletti.

metempirical

metonimia

Érintkezésen alapuló szókép (pl. „A Szalai utca nem ismer tréfát.").

metonimy

metronóm

Óraműves szerkezet, mely változtatható ritmusú hallható ingereket ad.

metronome

Meyer-féle kontrasztkísérlet

Az indukáló szín telítettségének csökkentése mellett is megjelenik az egyidejű kontraszt.

Meyer's contrast experiment

mezomorf típus

W. H. Sheldon testalkati tipológiájában az erős, a középső csíralemez fejlettségére utaló testalkat, amely szomatonon temperamentummal jár együtt. → *szomatoton típus*

mezomorphic type

mezőelmélet

1. Az alaklélektan kiterjesztett felfogása a személyiség és a társas élet meghatározóiról.
2. Az alaklélektan elmélete a látvány egészleges szerveződéséről.

field theory

mielinhüvely

Az *idegrostokat* körülvevő zsírból felépülő szigetelő hüvely, a vezetési sebesség meghatározója.

myelin sheath

mikrokefália

Genetikus eredetű kisfejűség.

microcephaly

mikropszia

Látási probléma, amikor valaki a tárgyakat a szokottnál kisebbeknek látja.

micropsia

mikroszociológia

Az egyéni és a társas jelenségek ötvöződését vizsgálja. Ezek a kis csoportokban lejátszódó folyamatok csak elemzéssel választhatók külön.

microsociology

miliő

Környezet.

(fr) milieu

mimika

Arckifejezés.

facial expressions

mimikai visszacsatolás hipotézise

Érzelemelmélet, amely szerint az arckifejezésről érkező visszacsatolás befolyásolja az átélt érzelem minőségét – mimikai visszajelentés.

facial feedback hypothesis

mimikri

A környezet színébe és textúrájába illeszkedés a felismerés megakadályozására.

camouflage, mimicry

minden vagy semmi elv → *minden vagy semmi törvény*

all or none principle

minden vagy semmi törvény

Az idegsejtek ingerülettovábbításakor a kémiai reakció küszöbtulajdonságai miatt az ingerület egy bizonyos értéket elérve továbbítódik, máskülönben nem. Ez az ingerület nagyságának kontinuumát egy bináris, igen/nem, minden vagy semmi válasszá alakítja.

all or none principle

minimális inger

Az a legkisebb ingermennyiség, amely elegendő ahhoz, hogy az észlelési vagy az idegimpulzus továbbítási küszöböt elérje.

minimal stimulus

minimális kockázat elve

A pszichológiai kutatás etikájának egyik pillére: nem szabad a pszichológiai kísérletekben részt vevő személyeket a természetes helyzetben előforduló lehetséges veszélyeknél nagyobb kockázatnak kitenni, sem fizikailag, sem érzelmileg.

principle of minimal risk

minőség

A minőség a filozófiában a dolgok lényegét jellemző tulajdonságok összessége, köznapi értelemben pedig az igény vagy a cél kielégítésének mértéke.

quality

mintakiegészítés

Részleges ábrák kiegészítése.

pattern completion

mintalátás

Alakzatok látása. 2-3 hónapos korban jelenik meg, az *arcpreferencia* megjelenésével kezdődik.

pattern vision

miográfia

Izommozgás regisztrálása.

myography

mitománia

Kóros, különösebb indíték nélküli hazudozás, a dolgok eltúlzása. Lehet egyfajta öncsalás is, amikor a személy maga is elhiszi, amit mond.

mitomania, mythomania

mixödéma

A pajzsmirigy alulműködésének következménye, a kötőszövet nyálkás, vizenyős felduzzadása.

myxoedema

MMPI
A leggyakrabban használt pszichológiai személyiségvizsgáló kérdőív, amelyet társas, viselkedéses és személyiségproblémák felismeréséhez alkalmaznak. A vizsgáló kérdőív nemcsak a probléma felismerésében, diagnózisában segít, hanem támpontot nyújthat a terápia tervezését illetően is.
Minnesota Multiphasic Personality Inventory, MMPI

M'Naghten-elv
Lehetővé teszi, hogy bírósági tárgyaláson a vádlott elmebetegsége miatt felmentést kapjon az elkövetett bűncselekményért járó büntetés alól. Az elmebetegség meghatározása jogi, és nem pszichológiai értelemben történik.
M'Naghten rule

mnémé
R. Semon klasszikus könyvének címe, egy mitológiai emlékezetistennőre utalva. Felfogásában az emlékezésért felelős entitás az *engram*.
mnémé

mnemotechnika
Olyan stratégiák, amelyek segítségével a hosszú távú memóriánk teljesítményét jelentősen javíthatjuk. (Pl. a *helyek módszere*, vagy a *kulcsszómódszer*.)
mnemotechnic, mnemotechnics, mnemonic, mnemonics

modalitás
Érzékleti minőség, látás, hallás stb.
modality

modalitásközi
Különböző érzékletek közti átvitel (pl. tapintott tárgyak képének felismerése).
intermodal

modell
1. Valami leképezése egy másik, pl. kisebb tárggyal.
2. Egy mintául szolgáló helyzet, tárgy, személy.
model

modellkísérlet
Egy jelenség vizsgálata egyszerűsített helyzetben.
model experiment

modellkövetés, modellálás
Egy másik, valamilyen szempontból (viselkedésében, tehetségességében, megjelenésében, szociális helyzetében) vonzó személy utánzása.
modeling

modor
A viselkedés általános személyközi stílusa.
manner

módosult tudatállapot
Az átlagostól eltérő tudatállapot, mely elsősorban az éberségi szint és a figyelem megváltozásában nyilvánul meg. Természetes változata pl. alvás, kimerültség, eufória során fordul elő, mesterséges változata hipnózis, ingermegvonás, pszichotrop szerek használata esetén.
altered state of consciousness

modul
A megismerés, érzés, viselkedés szerveződésének önálló, elkülönült egységei.
modul

modularitás
Olyan elképzelés a megismerés felépítéséről, mely bizonyos inger és feladattípusokra specializált részrendszerekből (pl. arcfelismerés, akusztikus memória) építkezik.
modularity

modusz
A leggyakoribb érték.
modus

moláris viselkedés
A neobehaviorizmusban a viselkedés átfogó egységeire irányuló elemzés.
molar behavior

molekuláris pszichológia
Olyan sajátosan emberi jelenségeket, mint például az öröm, a boldogság, a szomorúság, a bosszú vagy a bizalom, megpróbálja agyi biológiai alapokra visszavezetni.
molecular psychology

molekuláris viselkedés
A behaviorizmusban a legelemibb viselkedésekkel foglalkozás.
molecular behavior

mondat
Jól formált, magában megálló kijelentés.
sentence

mondategységek
Szószerkezetek (pl. alany, tárgy).
sentence units

monitorozás
1. Egy előre megadott jelzőinger követése, figyelése.
2. A tudat egyik funkciója lehet, a külső-belső környezet folyamatos ellenőrzése.
monitoring

monoamin-oxidáz-gátlók, MAO-bénítók
Az adrenalin-szerű szinaptikus átvivő anyagok lebontását gátló anyagok, antidepresszáns gyógyszerek alapjai.
MAO inhibitors

monogámia
Egynejűség, egyférjűség, egy személyhez kötött (szexuális) kapcsolat.
monogamy

monokromát
Egyszínű.
monochrome

monokromát látás, színvakság
Monokromatopszia. → *akromatikus* látás, → *színvakság*
monochromatopsy

monokuláris
Egy szemmel érvényes.
monocular

monokuláris jelzőmozzanatok
A térlátás egy szemmel is érvényes tényezői (pl. takarás).
monocular cues

monománia
Egy gondolat, képzet, terv minden áron való követése.
monomany

monoploid → *haploid*
monoploid

monotónia
Egyhangúság, ismétlődő ingerkörnyezet, illetve annak hatása.
monotony

morál
Erkölcs.
morality

morális döntések
A helyes viselkedésre és az eseményekért viselt felelősségre vonatkozó döntések.
moral decisions

morális fejlődés
Az erkölcsi fejlődés szakaszai, J. Piaget elmélete szerint a gyermek a következménytől induló etikától jut el a szándé-

M

kok mérlegelésén keresztül az erkölcsi autonómiáig.
moral development

morális imbecillitás
Képtelenség a cselekvés következményeinek mérlegelésére.
moral insanity

moratórium
Serdülőkorban Jame Marcia modellje szerint az identitásalakulás egyik fázisa, amikor *identitáskrízis* van, de elköteleződés nincs. Az egyén csak azt tudja, hogy mi ellen lázad, de azt nem, hogy ő maga mit szeretne.
moratorium

morbid
Halállal vagy pusztulással kapcsolatos asszociátumokat keltő.
morbid

morfémák, szóegységek
Szavak alkotó elemei (pl. tő, képző, jel, rag).
morphemes

morféma produkció
Szavak alkotó elemeinek (pl. tő, rag, képző) létrehozása.
morpheme production

morfinizmus
Morfium-függés.
morphinism

morfium
Máktej súlyos függőséget okozó alkaloida kivonata, kezdetben az orvoslásban fájdalomcsillapítóként és altatóként széleskörűen alkalmazott szer (Morpheus az alvás görög istene).
morphine

Morgan-féle kánon
A viselkedést mindig a legegyszerűbb pszichológiai mechanizmussal kell magyarázni.
Morgan-canon

mosakodási kényszer
Kényszeres zavar, melyben a személy bármilyen szennyeződéstől betegesen irtózik, és soha nem érzi elég tisztának magát.
compulsive hand washing

motiváció
Az élőlények viselkedésének mozgatója.
motivation

motívum
1. Mozgatóerő.
2. Visszatérő téma.
motive

motoros afázia
A beszédmozgás és beszédtervezés agysérülés miatti zavara.
motor aphasia

motoros fejlődés
Mozgásos fejlődés.
motor development

motoros kéreg az agyban
Az agykéregnek a központi árok előtti területe, a mozgástervezés központja.
motor cortex

motoros készségek
Mozgásos cselekvési rendszer.
motor skills

motoros neuronok
Mozgást irányító idegsejtek.
motor neurons

mozgásellenőrzés
A mozgás végrehajtása feletti kontroll, a sebesség, irány beállítása, visszajelzés a sikerről.
movement controll

M

mozgásérzékelés
A tárgyak elmozdulásainak észlelése.
motion perception

mozgási illúzió
Az elmozdulás látszata: a saját és a környezet mozgásának összekeverése.
motion illusion

mozgási utóhatás
Tartós mozgásészlelés után ellenirányú mozgás illúziója.
motion aftereffect

mozgásparallaxis
A fej elmozdulásaival biztosított mélységhatás.
motion parallax

mozgásvihar
A pszichomotorium zavara: rendezetlen, néha környezetét is veszélyeztető hipermozgásosság, kimerüléshez is vezethet.
movement attack

mozgató rostok, leszálló pályák
Az idegsejtekből kiinduló mozgató, kimeneti rostok. A szomatomotoros rendszerben a rostok közvetlenül érik el az izmokat, a viszceromotorosban átkapcsolódva jutnak el a simaizmokhoz és mirigyekhez.
corticospinal motor tract

MRI
Mágneses rezonancián alapuló képalkotás. Vannak strukturális és funkcionális változatai.
MRI, Magnetic Resonance Imaging

multimodális figyelem
Több érzékszervre irányuló, illetve azok közt váltakozó figyelem.
multimodal attention

munkaemlékezet
1. Átfogóan a *rövid távú memória* koncepcióját felváltó, elsősorban számítógépes analógiákra támaszkodó emlékezeti rendszer.
2. Leggyakrabban Alan Baddeley és Graham Hitch által 1974-ben javasolt, és Baddeley nevéhez kapcsolt munkaemlékezeti modellre hivatkozunk. Részei a *fonológiai hurok*, a *téri-vizuális vázlattömb* és az *epizodikus puffer*, amelyek tartalomspecifikus alkomponensek, és az ezeket koordináló *központi végrehajtó*.
working memory

munka- és szervezetpszichológia
A munkafolyamattal, alkalmassággal, ember-gép rendszerekkel, a vezetés és szervezés hatásával foglalkozó alkalmazott lélektan.
work and organisational psychology

munkaintenzitás
A munkavégzés gyorsasága, termelékenysége.
work intensity

munkakörelemzés
A munkakörök tanulmányozásából, az azokra vonatkozó adatok gyűjtéséből, valamint a munkakörök leírásához és követelményeinek meghatározásához szükséges véleményalkotásból álló, rendszerezett folyamat.
job analysis

munkamegosztás
A munka részműveletekre bontása.
work phases

munkamegosztás az agyban
Az agyi feladatok részekre bontása, pl.

M

tárgy- és színfelismerés. Az agykéreg alapvető rehabilitációs elve.
division of labour in the brain

munkamemória → *munkaemlékezet*
working memory

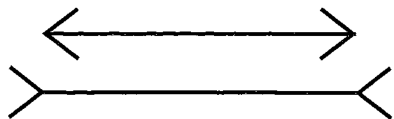
munkapszichológia
A munkafolyamat – alkalmasság – körülmények pszichológiai vizsgálata. → *üzemi pszichológus*
work psychology

munkaterápia
A szervezett foglalkoztatás (munka, kreatív feladatok, társas tevékenység) felhasználása betegek, köztük mentális betegek rehabilitációjában.
occupational therapy, OT, work therapy

Munsell-féle rendszer
Színárnyalat, élénkség és telítettség szerint rendezett színlapocskák.
Munsell color system

Murphy-törvénye
Szarkasztikus életelv: a dolgok úgyis mindig rosszabbra fordulnak.
Murphy's law

Müller-Lyer illúzió
Optikai csalódás, melyben a perspektívát sugalló nyilak hatására az egyenlő vonalak eltérő hosszúságúnak tűnnek.
Müller-Lyer illúzió

Müller-Lyer illúzió

műszaki pszichológia
A munkalélektan napjainkra kialakult egyik fő területe, melynek alapvető feladata az ember és a technikai környezet közötti harmónia biztosítása. Néha mérnöki pszichológiának fordítják.
engineering psychology

művelet
A piaget-i kognitív fejlődéselméletben tárgyak és gondolati képzetek átalakítása.
operation

művelet előtti szakasz a kognitív fejlődésben
A 3-4 éves korig jellemző fejlődés, amely nem tekinti a műveletek visszafordíthatóságát és az ennek megfelelő állandóságot.
preoperativ stage

műveleti szakaszok a kognitív fejlődésben
A gondolkodás fejlődése a konkrét, fizikai műveletektől a belső, mentális műveletek irányába.
operative stages

művészetpszichológia
Az emberi érzékeléssel, értelmezéssel, a művek befogadásával, a művészek pszichés sajátosságaival, alkotóképességével foglalkozó tudományterület.
art psychology

művészetterápia
Festés, tánc, rajzolás, kerámiakészítés használata a rehabilitációban.
art therapy

N

N150
A perceptuális *kategorizáció* 150 ms latenciájú negatív jele az *EKP*-ben a temporális lebeny felett.
N150

N400
A *szemantikai* kontextus hatás jele 400 ms latenciájú pozitív hullámmal az *EKP*-ben a temporális és parietális területeken.
N400

nagyagy
Az agykéreg és az agytörzs együttese.
cerebrum, brain

nagycsoport
A *csoportterápiá*ban használt nagyobb csoportok (pl. egy kórházi osztály).
large group

Nagy Ötök
A személyiség egyik leggyakrabban használt leíró modellje, mely a lehetséges vonások számát, amellyel a személyiség teljeskörűen megragadható, ötre csökkentette: nyitottság, lelkiismeretesség, extraverzió, barátságosság, neurocitás.
Big Five, Openness, Conscientiousness, Extraversion, Agreeableness, and Neuroticism – OCEAN

nagyságkonstancia
A tárgyak észlelt mérete a távolságtól függetlenül viszonylag állandó.
size constancy

nagyság-távolság invariancia elv
Az észlelt méret és az észlelt távolság egymás függvényei.
size-distance invariance principle

nagy számok törvénye
Az elemszám növelésével a szabályszerűség kiemelkedik.
Law of Large Numbers, LLN

nagyzási téveszmék
A saját fontosságba vetett hamis hit.
illusions of grandeur

naiv realizmus
(Gyermeki) hit az absztrakt dolgok (pl. álmok) tényleges létezésében.
naive realism

naltrexon
Opiátfüggés esetén használt erős opiát antagonista.
naltrexon

nancy-i iskola
H. Bernheim és mások XIX. századi hipnózis-felfogása, amely a hipnózist a szuggesztibilitásra vezeti vissza.
school of Nancy

nappali álmodozás
A közvetlen környezethez nem feltétlenül kapcsolódó fantáziálás, bizonyos – általában pozitív – az egyén számára vigasztaló, érzelmi kompenzációs szerepet betöltő eseménysorok képzeletbeli lejátszása.
daydreaming

nappali vakság
A látás színérzékeny rendszerének hiányossága.
day blindness

napszaki ritmus → *cirkadián ritmus*
cyrcadian rhythm

narcisztikus személyiségzavar
Súlyos személyiségzavar, amelyben a beteg kizárólagosan saját magára összpontosít, nehezen empatizál, nem tűri a kritikát. *Maladaptív* szorongásokkal és diszfunkcionalitással kísért állapot.
narcissistic personality disorder

nárcizmus
Túlzott önszeretet. A nárcisztikus személy csaknem kizárólag önmagával foglalkozik.
narcissism

N

narkoanalízis
Rejtett tartalmak előásása narkotikusan előidézett elalvásszerű szakaszokban.
narcoanalysis

narkolepszia
Kóros aluszékonyság, amikor az egyén a nap bármely pillanatában hirtelen álomba zuhanhat. Valójában patológiás REM-betörésekről van ilyenkor szó, és az összeesés a paradox alvásra jellemző izomtónusvesztés miatt következik be. Családi halmozódású neurológiai állapot, mely állatoknál is előfordul.
narcolepsy

narkotikum
Az ópiumot, ópiumszármazékokat (heroin), azok félig (morfium) és teljesen (metadon) szintetikus változatait magában foglaló gyűjtőnév. A központi idegrendszeren belül a feszültséget és fájdalmat enyhítő endorfinok receptormezőkhöz kötődve az érzelmekért felelős területeken fejtik ki hatásukat.
narcotics

narkózis
Valamilyen narkotikum által kiváltott öntudatlan állapot.
narcosis

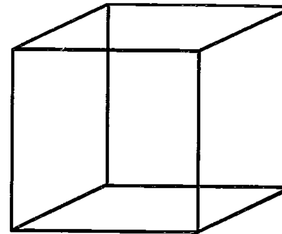
narratív módszer
Pszichoterápiás módszer, mely a személy önálló gondolkodására, az általa megélt esemény saját maga által történő értékelésére épít.
narrative method

narratívum
Elbeszélés. Életeseményeink történetekké szervezése, mely számos elméleti és gyakorlati pszichológiai megközelítés kiinduló alapja.
narratives

nativizmus
Azt képviseli, hogy tulajdonságainkat elsősorban öröklött, velünkszületett tényezők irányítják.
nativism

Necker-kocka
Optikai illúziót kiváltó kockarajz, amelynek az ábrán egymáshoz közel lévő függőleges élei a kocka térbeli megjelenését illetően ellentmondásban vannak egymással. A szemlélő a kép két lehetséges, egymásnak ellentmondó értelmezését felváltva látja.
Necker cube

negatív büntetés
A viselkedést követően egy vonzó, kellemes inger megszüntetése. Csökkenti a viselkedés előfordulásának gyakoriságát.
negative punishment

Necker-kocka

negatív hallucináció
Ténylegesen jelen levő ingerek észlelésének átmeneti hiánya, amely nem érzékszervi vagy idegi tényezők következménye. Előfordulhat hipnózisban, amikor indukált jelenségről van szó, illetve az elfojtás jeleként hisztériás kórképekben is.
negative hallucination

negatív megerősítés
A viselkedést követően egy averzív, kellemetlen inger megszüntetése. Növeli a viselkedés előfordulásának gyakoriságát.
negative reinforcement

negatív transzfer
Egy tanulás gátló hatása egy későbbi tanulásra.
negative transfer

negatív utókép
Az eredeti szín komplementer színében megjelenő utókép, szemmozgás nélküli nézés után. → *komplementer színek*
negative after image

neglect-szindróma
Neurológiai zavar, melynél féltekei sérülés (pl. sztrók) következtében a vizuális, taktilis vagy auditoros észlelés ellenoldali zavara vagy kiesése figyelhető meg.
neglect syndrome

nehéz temperamentum
Olyan csecsemők, akik nehezen nyugtathatóak, nem simulnak oda anyjukhoz, sokat és nyilvánvaló ok nélkül sírnak, igényeik nehezen elégíthetőek ki.
difficult temperament

nekrofília
Szexuális zavar, amelynél valaki halott testekhez vonzódik szexuálisan.
necrophilia

némaság
Veleszületett vagy szerzett organikus okok miatti beszédképtelenség, de előfordulhat a stresszre adott akcióként, pszichés alapon is.
mutism

nem-asszociációs tanulás
A tanulás elemi (szenzitizáció) és legmagasabb, gondolati (belátásos tanulás) formái.
non-associative learning

N

Negatív utókép

nemdirektív terápia
A humanista pszichológia terápiás módszere, melynek alapelvei az empátia, a feltétel nélküli elfogadás és kongruencia.
nondirective therapy

nemek
A biológiai és társadalmi nemi kategóriák.
sex, gender

nemek közötti különbségek
A két nem társadalmi és biológiai-fiziológiai-kognitív szempontból vizsgált tulajdonságai között vannak neveltetésből és társadalmi elvárásokból fakadó különbségek, és vannak a nemre jellemző hormonműködéshez kapcsolhatóak is. Utóbbiak – noha negatív sztereotípiák zavarhatják az objektív vizsgálatokat – valóban eredményezhetnek eltéréseket pl. a téri tájékozódásban, szín rendezésében, együttműködésben vagy a hangulatszabályozásban.
gender differences

nemhez igazodás
Az elvárt nemi szerepnek megfelelő viselkedés.
gender typig

nemhez kötött betegségek
Olyan genetikai alapú betegségek, amelyek a nemi kromoszómához kötöttek, és emiatt csak az egyik nemnél, vagy az egyik nemnél jóval nagyobb valószínűséggel manifesztálódnak.
sex-linked diseases

nemhez kötött gének
A nemi kromoszómákhoz kötött gének.
sex-linked genes

nemi erőszak
Súlyos, az áldozat tiltakozása ellenére megtörténő szexuális bántalmazás.
sexual abuse, rape

nemi fejlődés
A biológiai és társadalmi nemi jegyek kialakulása.
sex development, gender development

nemi felvilágosítás
A szexualitás biológiájával és társas vonatkozásaival összefüggő nevelés és tájékoztatás.
sexual education

nemi identitás
Valamely nemhez tartozás elfogadása.
gender identity

nemi identitászavar
Diagnosztikai kategória, melyet gyakran használnak transzszexualitás vagy transzvesztitizmus esetén. Időnként hormonális elváltozások is kísérik.
gender identity disorder, GID

nemi mirigyek
A petefészkek és a herék.
sex glands

nemi nevelés
A nemi viselkedés alakítása.
sexual education

nemi orientáció
A nemi vágy iránya, amely többnyire az ellenkező nem felé irányul, homoszexuálisoknál viszont a saját nem felé. A kettő között több átmenet lehetséges. Feltételezhetőek genetikai és környezeti okai is.
sexual orientation

nemiséma elmélet
Sandon Bem elmélete szerint a gyer-

N

mekek az őket körülvevő kultúrán keresztül tanulják meg, hogy mit jelent fiúnak, illetve lánynak lenni, milyen viselkedés és gondolkodás illik ezekhez a szerepekhez.
gender schema theory

nemi vágy
Szexuális kapcsolatra és örömszerzésre irányuló késztetés.
sexual desire

nemREM-alvás
Az alvási időszakot javarészt kitevő szakaszok, amelyekben a szem nem folytat szakkádos mozgást, és nincsenek hosszasan tematizált álmok.
non REM sleep

nemREM (NREM) → *nemREM-alvás*, → *NREM-alvás*
nonREM, NREM

nem verbális tesztek
Olyan eljárások, pl. az intelligencia vizsgálatára, melyek szavak helyett ábrákat, gyakorlati feladatokat alkalmaznak.
non-verbal tests

neobehaviorizmus
A viselkedéselv kiterjesztése a „belső folyamatokra" és a kultúra és személyiség vizsgálatára.
neobehaviorism

neodarwinizmus
A *darwinizmus*nak, a XIX–XX. századforduló genetikai eredményei alapján módosított verziója. Új elem benne, hogy a (korábban nem ismert) gének variációi teszik lehetővé a *természetes kiválasztódás*t, illetve lehetetlen a szerzett tulajdonságok átörökítése. → *önző gén*, → *lamarckizmus*
neodarwinism

neofreudizmus
A pszichoanalízis társas elméletei. A XX. század közepén alakultak ki a német baloldali társadalomelméletet illetve az amerikai társadalomtudomány társas alkalmazkodási szempontjait beemelve a pszichoanalízisbe, E. Fromm, H. Marcuse, K. Horney munkáiban.
neofreudism

neolália
Új, értelmetlen szavak használata, elsősorban pszichotikusoknál. → *glosszoszintézis*
neolalia

neologizmus
Új kifejezések használata.
neologism

neoténia
Progresszív megfiatalodás, vagy késleltetett fejlődés, mely az emberre sajátosan jellemző. Ennek jele a hosszú fejlődés, ami lehetővé teszi a kultúra elsajátítását, s a kíváncsiság megmaradása felnőttkorra is.
neoteny

népesség és minta
A statisztikában a ténylegesen vizsgált minta alapján következtetünk az egész népességre, ezért fontos, hogy *reprezentatív mintavétel*t alkalmazzunk.
sample and population

néplélektan
A kultúra eredményeinek (vallás, nyelv, művészet) pszichológiai *értelmezés*e.
folk psychology

Nernst-Lillie-féle elmélet
Az idegszövet ingerelhetőségének általános elmélete, mely szerint a polarizá-

N

ció a membránok áteresztőképességének megváltozásával kapcsolatos.
Nernst-Lillie theory

nervizmus
Pavlovi fiziológia.
nervism

neuralgia
Fájdalommal járó perifériás ideggyulladás.
neuralgy

neurális háló
A mesterséges intelligencia, és a kognitív komputációs modellek az idegsejthálózatot számítógépesen, virtuálisan szimulálva képesek egy sor emberi kognitív (pl. perceptuális) funkció mesterséges reprodukálására.
neural networks

neuraszténia
Idegi kimerültség, ami fokozott fejfájásban, ingerlékenységben és működési zavarokban nyilvánul meg. A mai klinikai tudomány ezt az elnevezést nem használja.
neurasthenia

neuroendokrin rendszer
A szervezet homeosztázisát, vagyis az egyensúlyi állapotát fenntartó hormonális rendszer, amelynek fő belső elválasztású mirigye az agyalapi mirigy.
neuroendocrine system

neurofiziológia
A fiziológia ága, amely az idegrendszer működését tanulmányozza.
neurophysiology

neurogenezis
Az idegsejtek növekedése és keletkezése, legnagyobb mértékben a születés előtt történik, de újabb ismereteink szerint a neurogenezis nem áll le a felnőtt agyban sem.
neurogenesis

neurogram, MR neurogram
„Idegek felvétele", újabban nagy felbontású (pl. a gerincvelőből kilépő perifériás idegekről) készített MR felvételek.
neurogram, MR neurogram

neurológia
Az orvostudománynak az idegrendszer patológiájával foglalkozó ága. A neurológusok a különféle idegrendszeri, vagyis neurológiai problémákat diagnosztizálják és kezelik.
neurology

neuromuszkuláris tevékenység
Izmok idegrendszeri irányítása.
neuromuscular activity

neuron
Idegsejt, az idegrendszer működési egysége. Motoros, szenzoros és interneuronokat különböztetünk meg.
neuron

neuropszichiátria
A pszichiátria és neurológia érintkezési területei.
neuropsychiatry

neuropszichológia
A pszichológia és a neurológia azon ága, amely azt vizsgálja, hogy az agy működése hogyan hozható összefüggésbe konkrét pszichológiai folyamatokkal és viselkedésekkel. → *idegtudomány*ok, → *kognitív neuropszichológia*
neuropsychology

neurotanszmitter
A sejtek közötti kommunikációt lebonyolító neurokémiai, ingerületátvivő anyag. Serkentő és gátló változatait ismerjük.
neurotransmitter

neuroticitás
Idegesség, öröm- és munkaképtelenség, illetve az e mögött álló személyiségvonás.
neuroticity

neurotikus
A hagyományos pszichiátria alapkategóriája, a vágyak és lehetőségek konfliktusa miatti alkalmazkodás- és örömképtelenség.
neurotic

neurotikus szorongás
S. Freud terminológiájában az a szorongás, amely nem alapszik valós fizikai fenyegetettségen (pl. elfogadhatatlan szexuális impulzusaink miatt szorongunk).
neurotic anxiety

neurózis
Minden olyan mentális betegségre vonatkozik, amely komoly feszültségeket okoz, de a *pszichózis*nál vagy a *személyiségzavar*oknál kevésbé gátolja a mindennapi életvitelt.
neurosis

nevelés
1. A fiatal nemzedék alakítása.
2. Speciálisan a viselkedési és erkölcsi szokások formálása.
education

nevelési tanácsadás
A gyermekek és szülők részére adott konzultációs támogatás.
child guidance

neveléslélektan
A nevelés folyamatával, intézményeinek s szereplőinek (gyerekek, pedagógusok, vezetők) egyéni és társas lelki jelenségeivel foglalkozó pszichológiai ágazat.
educational psychology

New Look → *Új Szemlélet*
New Look

nézéspreferencia-vizsgálatok
Több tárgy vagy kép közül melyiket nézzük inkább.
looking preference

niktofília
Az éjszaka és a sötétség beteges szeretete.
nictophilia

niktofóbia
Az éjszakától való irreális félelem.
nictophobia

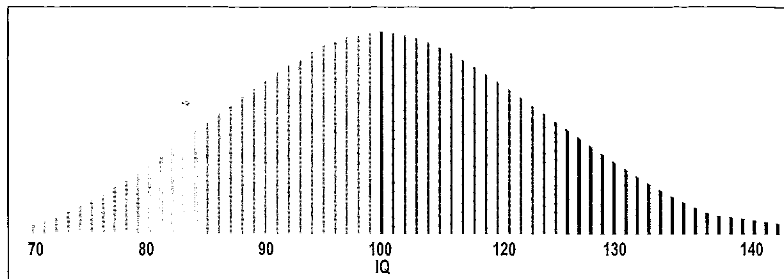
nimfománia
Túlfűtött, és a mindennapi életre nézve diszfunkcionálisan hangsúlyos szexuális magatartás nőknél.
nymphomania

Nissl-féle szemcsék
A neuron sejttestén látható szürkés szemcsék, melyek elváltozásai neurológiai tünetre utalnak.
Nissl body, Nissl granule or tigroid body

nisztagmus
A szem egyirányú lassú mozgása, majd a másik irányba történő gyors szakkád, az irány a gyors mozgás irányát jelöli.
nystagmus

NMDA-receptorok
Glutamátra érzékeny ionotróp receptor, amely aktiválása esetén Na, K és Ca ionokat átengedő ioncsatorna nyílik a sejtmembránon.
NMDA receptors

N

Normális eloszlási görbe

nociceptív inger
Reflexes mozgást kiváltó fájdalmas inger.
nonciceptive stimulus

nociceptív reflexek
Azok az aszimmetrikus reflexreakciók, amelyek fájdalominger hatására lépnek életbe. A reflexek a végtagot távolítják a fájdalmat okozó ingertől.
nociceptive reflexes

noesis
Fogalmi megismerés.
noesis

nominális skála
Mérési, ún. névleges osztályozási rendszer, ahol az adatokat olyan előre meghatározott kategóriákba soroljuk be, amelyek között nem feltételezünk matematikai kapcsolatot. Csak azt mutatja meg, hogy valami beletartozik-e egy-egy kategóriába vagy sem. Sorrendre, arányra, hierarchiára nem utal, lásd nemhez tartozás: nő (1) férfi (2).
nominal scale

nomogram
Több változós függvények síkbeli ábrázolására és az egymáshoz tartozó értékrendszerek megállapítására szolgáló ábra.
nomogram

nomotetikus
Az általános törvények előtérbe állítása.
nomothetic

noradrenalin → *norepinefrin*
noradrenaline

norepinefrin
Neurotranszmitter, mely mind a központi, mind a szimpatikus idegrendszer szinaptikus átvitelében, az üss-vagy-fuss reakcióért felelősként növeli a szívritmust, a vércukorszintet, és felkészíti a vázizmokat a megfelelő válaszra.
norepinephrine, NE

normális eloszlási görbe
Gauss eloszlás, az értékek olyan megoszlása, ahol az adatok 2/3-a az átlagtól +/- egy szórásnyira helyezkedik el.
normal distribution curve

normalitás
A viselkedés megfelelése a társadalmi elvárásnak és átlagnak.
normalitiy

normatív társas befolyás
A társas kontextusnak az a hatása, hogy mások jelenléte elősegíti az elfogadott normák betartását. A szociális összehangolás fontos mechanizmusa.
normative social influence

nosogenesis
A betegség keletkezése, betegség okozása.
nosogenesis

nosophilia
Betegség beképzelése.
nosophilia

nosophobia
Speciális fóbia, amelynek tárgya a különböző betegségektől való félelem, mint pl. a szívroham, rák, nemi betegségek vagy tbc.
nosophobia

növekedési görbe
Egy érték (pl. testsúly) emelkedése az életkor függvényében.
growth curve

NREM-alvás, nemREM-alvás
Álommal nem jellemzett, többnyire lassú hullámú agyi tevékenységgel járó alvás.
NREM sleep

nucleus amygdalae → *amygdala*
amygdala

nucleus caudatus
Az agy bazális ganglionjainak része, az akaratlagos mozgások irányításában játszik szerepet.
caudate nucleus

nukleáris mágneses rezonancia
Sejtek szerkezetének vizsgálata mágneses eljárással.
nuclear magnetic examination

N

N

NY

nyakszirtlebeny, occipitális lebeny
Az agykéreg hátsó, tarkó felőli része.
occipital lobe

nyálelválasztási reflex
Nyálzás beindulása feltétlen és feltételes ingerekre.
salivation reflex

nyelv[1]
Kommunikációra használt rendszer, amely szimbólumokból, és a szimbólumok manipulálását meghatározó szabályokból áll.
language

nyelv[2]
Szájban levő testrész.
tongue

nyelvelsajátítás
Az elsődleges nyelv gyors, spontán, s egyszerre több szinten kibontakozó folyamata, mely során a gyerekek nyelvi kategóriákat alakítanak ki, s azokat összekapcsolva nyelvtanilag helyes módon, mondatokban fejezik ki gondolataikat. → *nyelvtanulás*
language acquisition

nyelvelsajátító készülék, LAD
Noam Chomsky nyelvelméletében az a humánspecifikus veleszületett jellemző, amely lehetővé teszi a nyelv elsajátítását gyerekkorban. → *kompetencia*, → *performancia*
language acquisition device, LAD

nyelvemen van jelenség
Amikor nem jut egy keresett szó eszünkbe, de úgy érezzük, hogy mindjárt kimondjuk. Keresési hiba jele.
tip of the tongue phenomenon

nyelv és agy
A nyelv az agyban a bal agyféltekében lokalizálódik, két fontos agyterület a Broca, és a Wernicke-területek körül.
brain and language

nyelvfejlődés
A gyermek nyelvi képességeinek kibontakozása.
language development

nyelvi címkék
Az elmében a kategóriákhoz tartozó nyelvi címkék, amelyek a kategória tagjait jelölik.
language labels

nyelvi megértés
Az a folyamat, amely során a beszédhangok sorozatát észlelve azokat szavakká, majd értelmes mondatokká alakítva felfogjuk azok tartalmát.
language comprehension

nyelvi produkció
Az a folyamat, amely során a gondolatokat mondatokká fogalmazva, azokat szavakra bontva, a szavakat beszédhangok sorozataként vokalizáljuk.
language production

nyelvi relativizmus
E felfogás szerint a nyelv alapvetően meghatározza a gondolkodást.
linguistic relativity

nyelvtanulás
A nyelvek lassú, erőfeszítéses, szokásos kialakítása, szemben a *nyelvelsajátítás*sal.
language learning

nyers pontozás
A teljesítményre adott abszolút pontértékek.
raw scores

nyomásérzékelés
A bőrre és a belső testfelszínekre gyakorolt nyomás észlelése.
pressure perception

nyomási mintázat
A tárgy felismerése a felületre gyakorolt nyomásból.
pressure pattern

nyomreflex
A feltételes ingert néhány másodperccel vagy perccel is követheti a feltétlen inger, s létrejön tanulás, ez a késleltetett reakciók egy fajtája.
trace reflex

nyugalmi potenciál → *nyugalmi sejtfalpotenciál*
resting potential

nyugalmi sejtfalpotenciál
A sejtmembrán azon potenciálja, amelyet a sejt akkor tart fenn, ha nem lépne közbe semmilyen akciós potenciál, szinaptikus, vagy bármilyen más potenciál.
resting membrane potencial

nyugtalanság
Mozgásos és belső nyugtalanság.
restlessness

nyugtató- és altatószerek
Kis mennyiségben nyugtató és csillapító, nagy mennyiségben alvást kiváltó szerek. Legismertebbek közülük az anxiolitikumok (szorongásoldók), melyek közé a barbiturátok és a benzodiazepinek tartoznak, és a „táplálékkiegészítőként" használt alkohol.
sedatives

nyúltvelő
A gerincvelő folytatása az agyban, fontos vegetatív központ.
medulla

O

obszerváció
Megfigyelés.
observation

obszervációs tanulás → *megfigyeléses tanulás*
observational learning

O-faktor
Szervezeti, belső tényezők.
O-factor

oksági heurisztika
Heurisztikus következtetés, amely alapján egy esemény bekövetkezését valószínűbbnek tekintjük, ha az esemény egy másik esemény által okilag alá van támasztva.
causality heuristics

oksági kapcsolatok
Olyan összefüggés jelenségek vagy pl. mozgó tárgyak között, amelynél a kapcsolat egyik résztvevője közvetlenül a másik résztvevő állapotának változását okozza.
causal relations

oksági következtetés
Következtetések oksági viszonyok alapján. Felszedték a sínt → kisiklott a vonat.
causal reasoning

oldalsó árok
A halánték és a fali lebenyt elválasztó mélyedés az agykéregben.
fissura lateralis, lateral fissure

oldalsó térdes test → *corpus geniculatum laterale*
lateral geniculate body, lateral geniculate nucleus

olfaktométer
Szagmérő.
olfactometer

oneiroid állapot
Álomszerű állapot.
oneroid state

oneirológia
Álomkutatás.
oneirology

oniománia
Kóros vásárlási hajlam.
oniomania

onomatománia
Vágy egy tiltott szó kiejtésére.
onomatomania

ontogenezis
Egyedfejlődés. Az élőlény egyéni fejlődése a megtermékenyítéstől a teljes kifejlődésig. A testi fejlődés mellett a lelki jelenségek ontogenezise is fontos kutatási téma.
ontogenesis

ontológia
1. A filozófiában az az alapvető kérdésfeltevés, hogy „mi az, ami van?". A létező dolgokat próbálja alapvető kategóriákba sorolni, entitásokat és entitás-típusokat meghatározni.

2. A mai nyelvtechnológiában a létezők feltételezett rendszeréből fakadó megszorítások.
ontology

operációkutatás
Bonyolult rendszerek szervezésében és irányításában fellépő döntési problémák legkedvezőbb megoldásának matematikai módszereit összefoglaló elmélet.
operation research

operacionalizmus
A pozitivista felfogás szerint csak olyan fogalmak használhatók, amelyekre egyértelmű műveleti definíció alkalmazható. A mentális élet fogalmaihoz is műveleteket kell rendelni.
operationalism

operáns
Műveleti.
operant

operáns kondicionálás
A kondicionálás azon esete, amelyben állatok (ill. emberek) a viselkedésükre válaszként visszajelzéseket, megerősítést (jutalmat vagy büntetést) kapnak, és a viselkedésüket ezek alapján alakítják ki.
operant conditioning

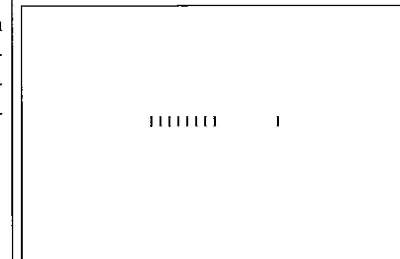
ophthalmoscop
Látásvizsgáló műszer.
ophthalmoscop

opiátok
A rendkívül addiktív ópium és származékai, a heroin, morfium és kodein.
opiates

opiátreceptorok
Az agy opiátszármazékokra érzékeny receptorai.
opiate receptors

ópiumtartalmú szerek
Az éretlen mákgubó tejes nedvéből kinyert, erősen addiktív narkotikumok, melyek az agyban az opiátreceptorokhoz kötődve okoznak örömérzést (pl. heroin, crack).
opium containing drugs

Oppel-Kundt illúzió
Egy felosztott szakasz hosszabbnak tűnik, mint egy osztatlan.
Oppel-Kundt illusion

Oppel-Kundt illúzió

optikai érzéki csalódás
Érzékcsalódás a látvány alapján.
optical illusions

optikai inga
Váltakozó megvilágítás ingamozgás illúzióját kelti.
optical pendulum

optikai projekció
A látóideg levetülése a látókéregre.
optical projection

optikus ataxia
Látási mozgáskoordinációs zavar. *Neurológiai* zavar, amely során sérül a végtagok mozgásának vizuális irányítása.
optic ataxia

optimizmus
Gondolkodásmód, amely esetén a személy általában valószínűbbnek tartja a dolgok pozitív kimenetelét. Erősen összefügg az önértékeléssel, a pszichológiai jólléttel, és az ellenállóképességgel.
optimism

orális
Szájhoz kapcsolódó.
oral

orális fázis → *orális szakasz*
oral phase

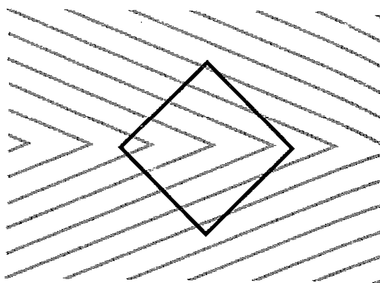
orális neurózis
A szájjal kapcsolatos örömszerzésnél, s annak kudarcainál való rögződés. A *pszichoanalízis* szerint aktív és passzív altípusai vannak.
oral neurosis

orális szadizmus
Örömszerzés harapással.
oral sadism

orális szakasz
S. Freud pszichoszexuális fejlődési szakaszai közül a második, amelyben a libidó a szájat és annak környékét szállja meg. A csecsemők legfontosabb örömforrása a táplálkozás és a szopás, ezért minden lehetséges dolgot azonnal a szájukba vesznek.
oral stage

orális személyiség
Olyan személy, aki megrekedt a pszichoszexuális fejlődés orális szakaszában. S. Freud szerint ez vagy túláradó optimizmussal, vagy agresszív önzéssel jár.
oral personality

Orbison illúzió
Négyzet oldalai görbültnek látszanak a keresztező vonalak révén.
Orbison illusion

Orbison illúzió

ordinális skála
Mérési, ún. sorrendi, a rangsor megállapítására alkalmas osztályozási rendszer, amelyben a kvantitatív kategóriák sorba rendezhetőek. Utal arra, hogy egy-egy adat erősebb, érdekesebb, kisebb vagy nagyobb-e a többihez képest, a különbség mértékét azonban nem árulja el – lásd az ingerek erősségi sorrend szerinti osztályozása. Ide tartoznak a becslési, pl. az attitűd mérésére alkalmazott skálák is.
ordinal scale

orexis
Vágy, kedv.
orexis

organikus
1. Szervi alapú.
2. Élő.
organic

organikus pszichózis
Szervi, agysérülés alapú pszichózis.
organic psychosis

organizáció
Szervezés, szerveződés.
organisation

organizmus
Olyan egymással összeköttetésben és kölcsönhatásban lévő komplex, élő és

adaptív, szervekből álló rendszer, amely összehangolt állapotban képes egy különálló egészként működni.
organism

orgazmus
A szexuális aktus csúcspontja, amely ritmikus izomösszehúzódásokkal, és igen kellemes érzéssel jár együtt.
orgasm

óriásnövés
Az agyalapi mirigy (hipofízis) jóindulatú daganata miatti növekedési hormontúltermelés, amely jóval az átlagos feletti testmagasságot eredményez.
gigantism

orientációs reakció
Új ingerre adott reakció, a figyelem felkeltése, odafordulás.
orientation reaction

orr
A légvétel és szaglás szerve.
nose

orrüreg
Az orr belső része, a szaglóhám helye.
nasal cavity

ortogenezis
A szerves világ fejlődésére vonatkozó antidarwinista elmélet, mely szerint a fejlődést kizárólag előre meghatározott, a külső körülményektől teljességgel független törvényszerűségek határozzák meg.
ortogenesis

orvosi pszichológia
A betegségek és a gyógyulás-gyógyítás pszichológiája.
medical psychology

Ostwald-féle színkör
Színek hullámhossz szerinti elrendezése.
Ostwald colour circle

oszcilláció
Egy érték, vagy viselkedés ritmusos ingadozása.
oscillation

oszcillográf
Biológiai mutató ingadozását rögzítő, író készülék.
oscillograph

oszcilloszkóp
Áramerősség vagy biológiai ingadozás vizuális megjelenítése.
oscilloscope

osztályközép
Egy osztály két végpontjának számtani középértéke.
class mark

osztályozási rendszerek
Az osztálybesorolás többszintű hierarchiái (pl. veréb → madár → állat).
classification systems

osztályozási teszt
A tárgybesorolások használatán alapuló gondolkodási próba.
classification test

otoneurológia
A halló és egyensúlyrendszer idegrendszeri zavaraival foglalkozó terület.
otoneurology

outgroup
A szociálpszichológiában a csoportidentitás kontrasztjaként megjelenő más csoportok.
outgroup

output
Kimenet, valamely feldolgozás eredménye.
output

ovális ablak
Hártyával fedett ablak, amely a közép-

fülből a belső fül vestibuláris járataihoz vezet.
oval window

ovuláció
Tüszőrepedés.
ovulation

oxitocin
A hipotalamuszban termelődő hormon, mely neurotranszmitterként is hat. Mint *hormon* a simaizmok összehúzódásáért felelős, a szülés megindításáért és a tejelválasztásért, növeli a kötődést, s felelős a szexuális orgazmusért. Neurotranszmitterként növeli a mások iránti bizalmat s az együttműködést.
oxytocin

ozmoreceptorok
Elsősorban az agy hipotalamikus részében található receptorok, amelyek a vér ozmotikus nyomására érzékenyek, így befolyásolva a legfontosabb ozmoregulációs kiigazító mechanizmust, a szomjúságon keresztül az ivást.
osmoreceptors

ozmózis
Egy féligáteresztő hártyával elválasztott oldatban a hártya két oldalán meglévő koncentrációkülönbség hatására a hártyán az oldat átszivárog, egészen a két elválasztott rész koncentrációjának kiegyenlítődéséig.
osmosis

Ö

ödipális szakasz
S. Freud pszichoszexuális fejlődésmodelljének harmadik, ún. fallikus szakasza. A gyerekek felfedezik nemiségüket, és feléled érdeklődésük az ellenkező nemű szülő iránt.
Oedipal phase

Ödipusz-komplexus
S. Freud pszichoszexuális fejlődési elmélete szerint a fiúgyermekek az anyához vonzódva az apában szexuális vetélytársat látnak, ennek feloldása az azonos nemmel történő identifikációval történik. A jelenség a görög mitológiából, Ödipusz király tragikus sorsáról kapta elnevezését.
Oedipal complex

ökológia
Környezettudomány.
ecology

ökológiai pszichológia
A környezet leképezését, s a valós környezetben folyó kutatást előtérbe állító irányzat.
ecological psychology

önaktualizáció → *önmegvalósítás*[2]
self actualization

önalávető, szubmisszív
Annak az embernek a jellemzője, aki elismeri, hogy mások vagy egy bizonyos ember erősebb vagy különb nála, a (csoport)rangsorban felette áll. Lehet személyiségvonás, amikor a viselkedés szituációtól függetlenül minden kapcsolatban megjelenik, de fakadhat a helyzetből is, mikor nyilvánvaló a másik ember tényleges fölénye, s az ebből fakadó fenyegetettség. Gyakori párkapcsolatokban egy komplementer szerepelosztáson belül, ahol a másik fél (tipikusan a férfi) domináns. Szexuális, olykor perverzióba hajló attitűd is lehet.
submissive

önattribúció
A saját gondolataink, érzelmeink, viselkedésünk, motívumaink, és személyiségünk megértésének folyamata.
self attribution

önbecsülés
Saját magunk társadalmi helyzetének pozitív értékelése.
self respect

önbeteljesítő jóslat
Másokról vagy önmagunkról alkotott véleményünk attitűdjeinken keresztül kifejeződő hatása mások vagy önmagunk viselkedésének a vélemény irányába való eltolódását eredményezheti. Ez az ún. Pygmalion-hatás különösen olyan kapcsolatokban fontos, ahol valamelyik fél még nem rendelkezik szilárd, kialakult énképpel (szülő-gyerek, tanár-gyerek).
self fulfilling prophecy

önbeteljesítő sztereotípiák
Valakivel szemben a negatív szeteotípiák elutasító, ellenséges, vagy a sztereotípiának megfelelő negatív viselkedést válthatnak ki a sztereotipizáló személyből, amely viselkedés aztán valóban kiváltja a feltételezett, sztereotipizált tulajdonságok időleges megjelenését.
self fulfilling stereotypes

önbizalom
A saját teljesítményre vonatkozó pozitív elvárás.
confidence, self-trust

önbüntetési mechanizmus
A lelkiismeret fontos következménye, súlyos formái viselkedési zavarokhoz vezetnek.
self punishment

önéletrajzi emlékezet
Az explicit emlékezeti tár azon része, amely a személyes emlékek, élmények raktározásáért felelős. Az epizódokat életrajzi rendbe helyezi.
autobiographyc memory

önértékelés
Önmagunk megítélése, mely a személyiségkép felállítása szempontjából lehet kutatásoknál és terápiában fontos.
self assessment

önészlelési elmélet
A magunkról alkotott ítéleteinket ugyanazokon a következtetési mechanizmusokon keresztül hozzuk, mint amelyekkel másokról alkotunk ítéleteket (D. Bem).
Self-perception Theory

önfenntartás
A test működőképességét biztosító fiziológiai paraméterek keskeny sávján belüli egyensúlyozás, viselkedéses vagy automatikus testi kiigazító mechanizmusokkal.
self-maintenance

öngyilkosság
Autoagresszió, önmagunk elpusztítása. Mind a kísérleteknek (segélykiáltás), mind a befejezett öngyilkosságoknak számos pszichiátriai, pszichológiai és kulturális összetevője van. A segítségnyújtásban fontos szerepet játszanak a *lelki elsősegély* (hot line) és a mentálhigiénés szolgálatok.
suicide

önigazolás
Saját cselekedetek felmentő indoklása.
self justification

önismereti csoport
Az oktatásban, egészségügyben és felsőoktatásban elterjedten alkalmazott *tréning*, mely a résztvevőket saját viselkedésük tudatos elemzésére és ellenőrzésére igyekszik rávezetni.
self consciousness raising group

önkéntelen
Spontán, nem szándékos.
spontaneous, involuntary

önkéntelen figyelem
Csupán az inger sajátosságai által fenntartott és kiváltott figyelem.
involuntary attention

önkontroll
A saját viselkedés ellenőrzése és gátlása.
self control

önmegfigyelés → *introspekció*
introspection

önmegvalósítás[1]
Céljainknak, képességeinknek és tudásunknak legmegfelelőbb életforma kialakítása.
self-fulfillment

Ö

önmegvalósítás[2]
A *humanisztikus pszichológia* felfogásában az ember törekvése saját lehetőségeinek kibontakoztatására.
self actualization

önsegítő csoportok
Hasonló helyzetben lévő személyek formális csoportokat alkotva támaszt adnak egymásnak (pl. szülők, alkoholisták).
self help groups

önszabályozás
A maladaptív viselkedés megváltoztatása önmegfigyeléssel, önneveléssel, esetleg különféle tanult technikák használatával.
self-regulation

öntevékenység
Saját kezdeményezésű tevékenység.
autonomous activity

öntudatlan következtetés, öntudatlan észlelés
1. H. Helmholtz óta hangsúlyozott elv, mely révén pl. a fordított retinaképpel mégis „egyenesen álló" világot látunk.
2. Az észlelés során bekövetkező kiegészítések (pl. a tárgyak részeinek „odalátása").
unconscious inference

önuralom → *önkontroll*
self control

önvád
Önmagunkat indokkal vagy indokolatlanul felelősnek tartjuk, kárhoztatjuk valamiért.
self accusation

önző gén
Az etológus Richard Dawkins által, „Az önző gén" című munkájában bevezetett fogalom. A *természetes kiválasztódás*ban nem az egyed az alapszint, a természetes szelekció a gének szintjén megy végbe. Az élőlények teste csupán ideiglenes jármű, egy postázandó boríték, amelyben örökítő anyagaink tovább adódnak az arra alkalmas hordozóknak, az utódoknak. A fenotipikus hatások a gén természetes szelekciójának esélyeit módosítják. → *darwinizmus*
selfish gene

öregedés mint fejlődési szakasz
E. Erikson pszichoszociális fejlődésmodelljében az utolsó szakasz, melynek kívánatos feloldása az integritás kialakítása.
old age

öregkori demencia → *dementia senilis*
senile dementia

őrjöngés
Túlzott reagálás, hisztériás roham.
tantrum

öröklés
A szülők genetikai állományának továbbvitele. Az utód a szülők tulajdonságait véletlenszerűen, de átlagban felefele arányban birtokolja.
inheritance

öröklési mutató
Azt fejezi ki, hogy a genotípus milyen mértékben vesz részt a fenotípus meghatározásában, vagyis hogy adott körülmények között egy faj egy adott vonásának teljes varianciájában mekkora szerepet játszanak a genetikai, örökletes tényezők. Értéke: 0 és 1 között van.
heritability index

öröklés-környezet vita
Milyen hangsúlyt kapnak az örökletes, illetve a környezeti hatások. A mai ál-

Ö

láspont nem fogadja el egyik hatást sem kizárólagosnak.
nature-nurture debate

örökletes tényezők
A viselkedés és a mentális jelenségek tekintetében is számos öröklött tényező van, ezek egy része általános, pl. a nyelvelsajtítás alapjai, a *LAD*, egy részük pedig személyiségkülönbségeknek felel meg, pl. a *szenzoros élménykeresés* terén.
genetic components

öröklődéslélektan
Viselkedésgenetika, a viselkedés és élmény örökletes összetevőinek vizsgálata.
behavior genetics

örömelv
A kisgyermekek, illetve S. Freud szerint a személyiség *id* része a körülményekre való tekintet nélkül törekszik szükségletei azonnali kielégítésére, a fájdalom elkerülésére.
pleasure principle

összefolyás
Érzékletek téri vagy idői egybeolvadása az élményben.
fusion

összehasonlító pszichológia
Állatok viselkedésének és mentális működésének rendszeres vizsgálatával foglalkozó interdiszciplináris terület, amely keresi az állati és a humán viselkedés érzelmi-kognitív hasonlóságait és különbségeit, következtetéseket vonva le belőlük az emberi működések kialakulására pl. a problémamegoldás vagy a pszichés zavarok terén.
comparative psychology

összekevert mondatpróba
Egyfajta pszichológiai teszt, amelyben az egyént felszólítják, hogy alkosson egy mondatot random szavakból.
jumbled phrase probe

összetett reakció
Amikor egy reakció-kísérletben kettő- vagy több *inger*t kell elkülöníteni.
complex reaction

ösztön
Veleszületett, szervezett, célvezérelt fajspecifikus (fajra jellemző) *viselkedés*.
instinct

ösztönén
A pszichoanalitikus elméleti keretben a *személyiség* azon primitív, örömelv alapján működő része, a libido birtokosa, amelyből később az *ego* és a *szuperego* kifejlődik.
id

ösztön és tanulás
A személyiség fejlődését meghatározó két tényező, melyek fejlődésben betöltött szerepének arányát nehéz meghatározni.
instinct and learning

ösztönző → *incentív*
incentive

ösztrogén
A *petefészek*ben termelődő női nemi *hormon*, amely a *másodlagos nemi jelleg* kialakulásáért, az ehhez kapcsolódó érzelmi-kognitív tulajdonságokért, valamint a fogamzóképességért felelős.
estrogens

ösztrusz
Nőstény emlős állatoknál az ovulációt megelőző szexuális fogékonyság ciklikus (körkörös) megjelenése.
estrus

Ö

P

P300
A *szelektív figyelem* 300 ms latenciájú pozitív jele az *EKP*-ben a parietális területen.
P300

P600
600 ms latenciaidejű pozitív hullám az *EKP*-ben a mondat integráció jele.
P600 syntax positive shift

páciens
Orvosi ellátásban vagy pszichoterápiában részesülő személy. → *kliens*, → *pszichoterápia*
patient

Pacini-féle testek
Tapintási *receptor*ok a bőr alsó rétegében.
Pacinian bodies

paedophilia
Másodlagos nemi jellegekkel nem rendelkező, kiskorú személy iránti szexuális vonzódás.
paedofilia

pajzsmirigy
Belső elválasztású mirigy, melynek *hormon*ja befolyásolja az anyagcsere sebességét.
thyroid gland

pálcika
A retinán található *receptor*ok egyike, mely az éjszakai és a *perifériás látás*ért felelős.
rod

paleopszichológia
A humán *evolúció* során kialakult és részben ma is azonosítható társas és mentális folyamatokat vizsgáló, az *evolúciós pszichológiá*val rokon tudományterület.
paleopsychology

palilalia
Szavak beteges, kóros ismételgetése.
palilalia

palimnesis
Egyszer már elfelejtett dolgokra történő visszaemlékezés.
palimnesis

pallidum
Törzsdúcok, az agy állományának legősibb része, az *extrapiramidális rendszer* részét képezik.
pallidum

pallium
Agykéreg, a gerinceseknél ezen a helyen lokalizálható az *asszociációs kéreg*terület.
pallium

palpitatio
Gyakori, gyors szívdobogás érzés.
palpitation

pályaválasztási tanácsadás
Pszichológiai tevékenység, amely a vizsgált személyt, *képesség*einek feltérképezése után, a számára legmegfelelőbb pálya felé orientálja.
vocational guidance

P

pánikbetegség
*Szorongás*os betegség, zavar, amelyben a személy hirtelen fellépő, megmagyarázhatatlan haláłfélelmet, rémületet él át. A pszichés *tünet*eket fiziológiás reakciók kísérik, heves szívdobogás, verejtékezés, fulladás, szédülés.
panic disorder

pánikroham
Észrevehető előzmények nélkül, hirtelen megjelenő szorongásos, gyakran a szívinfarktusra emlékeztető roham.
panic attack

parabiózis
Két egymással összenőtt szervezet életközössége.
parabioses, parabiosis

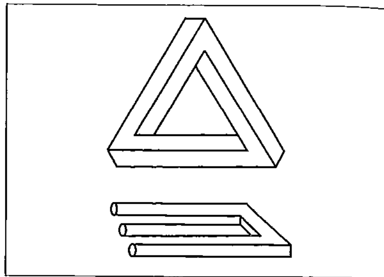
paracentrális látás
A *fovea* centralist közvetlenül körülvevő *retina*területtel való látás.
paracentral vision

paracusis
Hallászavar.
paracusis

paradigma
1. Explicit alapfeltevésekből kialakuló elméleti keret, mely meghatározza a kutatók számára a megfigyelések és más egyéb eredmények értelmezését.
2. A nyelvtanban ragozási minta.
paradigm

paradox ábra
*Illuzórikus kontúr*ok, olyan hatások, melyeknek megfelelő tárgy nincsen a valóságban (pl. Penrose háromszöge).
paradoxical figures

paradox alvás → *REM-alvás*
paradoxical sleep

Paradox ábrák

paradox fázis
Vegyenszkij-féle gátlás. Az állapot jellemzője, hogy az ingerlékeny szövetek inger*küszöb*e növekszik, és az ingerületvezető képessége csökken.
paradoxical phase

paradox hideg
A *hidegpontok* meleggel való *ingerlés*e esetén is hideg érzés keletkezik.
paradoxical cold

paradox meleg
Egy meleg pont hideg ingerrel való *ingerlés*e esetén is meleg érzés keletkezik. → *melegpontok*
paradoxical warmth

paraesthesia
Az érzékszervek érzékelési zavara.
paresthesia

parafrénia
Elmebántalom egyik formája, melyben az *érzéki csalódás*ok által irányított, ötletszerű és nem logikus *téveseszmék* uralkodnak a *skizofrénia* típusos tünetei nélkül.
paraphrenia

parageusia
Az ízérzés zavara.
parageusia

paragráfia
A szavak, betűk felcserélésével járó írászavar.
paragraphy

paralalia
Beszédzavar (pl. mellébeszélés, szavak felcserélése).
paralalia

paralellizmus
Párhuzamosság, hasonlóság.
paralelism

paralexia
Olvasási *készség* zavara, félreolvasás.
paralexia

paralingvisztika
A beszéd vokális összképének (pl. dallam, nyomaték) a vizsgálata.
paralinguistics

paralógia
Téves logikátlan következtetés, mellébeszéléssel járó gondolkozási zavar.
paralogy

paralysis agitans
Mozgásszegénységgel, jellegzetes görnyedt testartással, az izomfeszültség fokozódásával, és a nyugalomban levő végtagok *remegés*ével járó kórkép.
agitation paralyses

paralysis progressiva
A *központi idegrendszer* szifiliszes eredetű, 10–15 évvel a fertőzés után megjelenő diffúz szervi betegsége, amelyet a mentális élet fokozódó hanyatlása és bénulás jellemez.
progressive paralyses

paraméter
Alapsokaság statisztikai standard értéke, mutató, változó.
parameter

paramnézia
Az emlékezészavar egyik fajtája, melyet a személy által valós és képzelt események összekeverése jellemez (déjà- és jamais-jelenségek). → *téves emlékezés*, → *déjà éprouvé*, → *jamais vu*, → *pszeudoemlék*
paramnesia

paranoia
Olyan *mentális zavar*, mely *téveszmék*kel jár.
paranoia

paranoia alcoholica
Alkohol hatására megjelenő *téveszmé*k.
alcoholic paranoia

paranoid
Olyan személy, aki másokkal szemben bizalmatlan, gyanakvó, és másokról rosszat feltételez.
paranoid

parapraxis
Rendezetlen mozgás, a szándékolt mozgás végrehajtásának képtelensége.
parapractic

parapszichológia
A pszichológia azon területe, amely az okkult-, valamint a *pszi-jelenségek*kel foglalkozik.
parapsychology

paraszimpatikus idegrendszer
Az akarattól függetlenül működő *idegrendszer*, a *vegetatív idegrendszer* egyik része, számos területen lassulást, s emésztési hangsúlyt eredményez.
parasympathetic division, nervous system division.

paraszomnia
Az alvás során fellépő rendellenesség. Néhány gyakori formája a *rémálom*,

az *alvási rémület* és az *alvajárás*. → *disszomnia*

parasomnia

parciális aktivitás

Egy adott szituáció egyik részéhez egy *reakció* kapcsolódhat anélkül is, hogy a többi résszel kapcsolatban állna.

piecemeal activity

párhuzamos feldolgozás

Információfeldolgozási modell, amely szerint az idegrendszer működése és az információk kognitív feldolgozása több párhuzamos csatornán történik. → *szekvenciális feldolgozás*

parallel processing

párhuzamosság törvénye

J. T. Fechner törvénye, mely szerint ha a *receptor*ok hosszú ideig ingerület alatt állnak, érzékenységük ebből adódóan csökkenni fog, de két *inger* érzékelt különbségének aránya állandó marad.

law of parallelism

párhuzamos szemmozgások

Az asszociált szemmozgások egyik típusa, ahol a két szemgolyó azonos irányba mozdul el.

parallel eye-movements

Parkinson-kór

Időskori *neurológia*i betegség, az extrapiramidális mozgásrendszer és a készségtanulás zavara, amelyet – feltehetően dopaminaktivitás elégtelenségének következményeként – a végtagok *remegése*, a mozgások merevvé válása és meglassulása jellemez.

Parkinson's disease

páros összehasonlítás módszere

→ *Pszichofizikai módszer*, mely az ingerek páronkénti összehasonlítására alapoz.

paired comparisons

paroxizmus

Rohamszerűen fellépő, általában a beszédet érintő zavar.

paroxism

párterápia

Pszichoterápiás módszer, mely összetartozó emberek életében fellépő *konfliktus*ok kezelésére, kommunikációs stílusuk rendezésére törekszik.

couple therapy

párválasztás

Evolúciósan meghatározott folyamat, melynek célja a fajfenntartás.

mate selection

párválasztási stratégiák

Eljárások a legmegfelelőbb partner kiválasztására, melyhez az előnyös vonásokkal való hencegés, az ellenkező nemű partner megnyerése, és a nemen belüli, intraszexuális versengés egyaránt hozzátartozik.

mating strategies

párválasztás nemi különbségei

A nők és a férfiak eltérő szempontokat tartanak fontosnak a párválasztás során. A férfiak a termékenység, a nők a biztonság jeleire érzékenyebbek, s az utódgondozás eltérő költségeiből adódóan a nők a minőségre, a férfiak a mennyiségre törekednek.

gender differences in mate selection

parvo, P

A látórendszer nagy felbontású, a csapokhoz kapcsolódó, tehát színérzékeny, ugyanakkor kisméretű átkapcsoló sejtjei a retina és az agykéreg között. → *M(agno)*

parvo, P

párzó viselkedés

A nemi aktushoz tartozó viselkedések (pl. párképződés, párzás, elő- és utójáték). Emlősöknél az előkészítő szakasz igen kidolgozottá válik az udvarlás formájában.

copulating behaviour

passzivitás érzelmek

Téveszmék, melyben a személy úgy érzi, hogy különböző erők vagy befolyások hatnak rá.

passivity feelings

patellareflex

Térd*reflex*. A térdkalács adott pontjára mért *inger* kiváltja a láb felemelkedésének *válasz*át.

patellar reflex, knee jerk

pathogenesis

Kórfejlődés, betegség kialakulása.

pathogenesis

patofóbia

Betegségtől, megbetegedéstől való kóros félelem.

pathophobia

patográfia

1. A betegség, vagy a betegségtörténet leírása, kórleírás.
2. A zsenialitás és a pszichés zavarok közötti összefüggések vizsgálata.

patography

Pavlov-féle kísérlet

Kutyákkal végzett híres kísérletében *feltétlen választ* társított egy kezdetben semleges ingerrel (*feltételes inger*rel), ami társítás után kiváltja a *feltételes választ*.

Pavlov's experiment

PCP

1. Autoimmun betegség egyik fajtája, serdülőkorban bekövetkező sokízületi gyulladás, más néven rheumatoid arthritis. Általános tünetei (gyengeség, fáradékonyság, rossz közérzet, étvágytalanság, fogyás) után jellemzően a kéz és a láb kisízületei, a csukló és a térd merevvé, fájdalmassá válása.
2. Fájdalom iránti érzéketlenséget okozó hallucinogén, disszociatív szer, amely használójában azt az érzést kelti, hogy kilép testéből. NMDA-receptor antagonista. Érzéstelenítés céljára fejlesztették ki, de neurotoxikus hatása miatt ma már nem használatos.

adolescent PCP, phencyclidine

PDP

Párhuzamosan megosztott feldolgozás, a *konnekcionizmus* első változata.

PDP, Parellel Distributed Processing

P.E.

Lehetséges hiba kifejezésére és jelölésére használt rövidítés.

probable error

peccatophobia

Személy attól való kóros félelme, hogy bűnt követ el.

peccatophobia

pedagógia

1. Gyermekek oktatásának és nevelésének tudományos, elsősorban pszichológiai szempontból történő vizsgálata. Elsősorban a gyermeki lét, a tanulási folyamat, a pedagógus szerep, az iskola mint rendszer, az általános emberi reakciók sajátosságaira, a tanulás-oktatás hatékonyságának vizs-

gálatára fókuszál, és célul tűzi ki az iskola és az oktatás jövőbeli megtervezését is.
2. A pedagógiai elméletet átülteti a gyakorlatba, pl. módszertani, csoportkezelési, viselkedési „know-how"-val vértezi fel a tanárokat.
pedagogy, education

pedagógiai pszichológia
A *pedagógia* és a *pszichológia* határán elhelyezkedő tudományág, mely a gyermekek szocializálódásának folyamataira fókuszál, alkalmazva a pszichológia emberi viselkedéssel, érzelmekkel, megismeréssel kapcsolatos ismereteit. → *neveléslélektan*
educational psychology

pederasztia
Egyfajta pedofília, melyben főleg homoszexuális férfiak kiskorú gyermekek (többnyire fiúk) iránt éreznek szexuális vágyakozást.
pederasty

példánystratégia
Olyan *kategorizációs* stratégia, amelyben a fogalom régebbi esetei tárolódnak, és egy új tétel akkor minősül e fogalom tagjának, ha a megőrzött esetekkel való hasonlósága elégséges.
exemplar strategy

percepció → *észlelés*
perception

perceptuális fejlődés
Az észlelés fejlődése.
perceptual development

perceptuális interferencia
Egy inger felismerését megnehezíti más, hozzá hasonló ingerek jelenléte.
perceptual interference

perceptuális konstancia → *konstancia*
perceptual constancy

perceptuális-motoros koordináció
Az észlelés és mozgás összehangolása.
perceptuo-motor coordination

perceptuális tanulás
A tapasztalatszerzés befolyásolja az észlelés rendszerének kialakulását (*kritikus periódus*) s a kontextus és elvárás is meghatározza az észlelést. → *Új Szemlélet*
perceptual learning

perceptuális védekezés
A *tudattalan* perceptuális rendszer megakadályozza, hogy a szorongáskeltő helyzetet a személy tudatosan észlelje.
perceptual defense

performancia
1. A nyelv használata.
2. A verbálissal szembeállított ügyességi intelligencia.
performance

perifériás
1. Szélső rész.
2. Határa valaminek.
3. Környéki.
peripheral

perifériás idegrendszer
Az *idegrendszer*nek az *agy*on és a *gerincvelő*n kívüli része, mely *szomatikus* és *vegetatív idegrendszer*re osztható fel.
peripheral nervous system

perifériás látás
Az a látás amikor a recehártya peremét vagy a sárgafolton kívüli területet éri az ingerület.
peripheral vision

P

perifériás út
Az attitűdváltoztatás és meggyőzés két útja közül az egyik, amely a közlés formai jegyein (pl. a felsorolt érvek száma), vagy a kontextusbeli sajátosságain (vonzerőn, érzelmeken) alapul. → *központi út*
peripherial route to persuasion

periméter
A *látómező* nagyságát mérő készülék.
perimeter

perimetria
A *látómező* mérésére szolgáló eljárás, mely megmutatja, hogy az adott személy a látótér mely részén nem lát megfelelően.
perimetry

perspektíva
A párhuzamos vonalakat összetartónak, a „végtelenben" találkozónak látjuk.
perspective

perszeveráció
Szavak, beszédtöredékek, gondolatok, cselekedetek *önkéntelen*, értelemnélküli kényszerű ismételgetése.
perseveration

perszóna
1. Személy, személyiség.
2. A jungi analitikus pszichológiai keretben a személyiség azon része, amelyet a külvilág felé mutatunk. Gyengesége esetén viselkedésre képtelen, alulszocializált személyiség alakul ki, ha viszont túl erős, akkor az egyén merev, ceremoniális lesz, őszinteségre, intimitásra képtelen.
person, personality

perszonalisztikus pszichológia
W. Stern perszonalizmusának megjelenése az általános pszichológiában, minden lelki jelenséget egy személyiséghez tartozónak kezel, annak egészére vonatkoztat.
personalistic psychology

perszonalizmus
W. Stern elmélete, mely a *személyiség* központi szervező keretéből indul ki, mind a pszichológiában, mind a filozófiában.
personalism

perverzió
Természetellenes, elfajult szexuális viselkedés vagy tevékenység.
perversion

PET → *pozitronemissziós tomográfia*
PET

petefészek
A petesejteket termelő női ivarszerv.
ovary

petit mal
Epilepsziás kis*roham*. Tünetei: eszméletvesztés, melyet különböző motoros izgalmi és bénulásos jelenségek kísérhetnek (időtartama 1–5 s).
absence, *(fr)* petit mal

PFT → *frusztrációs teszt*
PFT, Picture Frustration Test

phi-jelenség
Akkor következik be, amikor két egymástól eltérő helyen lévő pontot kis időeltéréssel felvillantanak. A személy ezt úgy észleli, mintha a fényfolt az első helyről a másodikra mozogna (futófény jelensége).
phi phenomenon

Piaget kognitív fejlődéselmélete
Az értelmi fejlődést a nagy dichotómiáktól (öröklés-környezet, szakaszos-

P

folytonos) megszabadító elmélet, mely a fejlődő gyermeket is aktív ágensnek tekintve négy nagy szakaszt különböztet meg; a *szenzomotoros szakaszt, művelet előtti szakasz a kognitív fejlődésben, konkrét műveleti szakaszt* és *formális műveletek szakaszát, az érést* is fontos tényezőnek tartva.
Piaget's Cognitive Development Theory

Piéron próba
Figyelemvizsgálati eljárás, jellegzetes ábrákat kell áthúzni egy változatos ábralapon, meghatározott ideig.
Piéron test

piknikus típus
Kretschmer testalkati típusainak egyik fajtája, melyre a zömök testalkat, gyenge csontrendszer, lágy izomzat jellemző.
picnicus type

pillacsapás
A szem védekező funkciója, mely veleszületett.
eye blink

P

pilot study
Egy kutatás véglegesítéséhez (anyag, módszer, kontrollált dimenziók stb.) szükséges elővizsgálat, előtanulmány (pl. egy drága és hosszadalmas kísérletsorozat előtt érdemes néhány személlyel elvégezni, majd kielemezni az eredményeket, és így dönteni a kísérlet folytatásáról).
pilot study

Piper törvény
A fényességi küszöb függ az ingerelt recehártya terület nagyságától (A×I=k, ahol A az ingerelt terület, I az intenzitás).
Piper's law

piramidális rendszer
A *nyúltvelő* elülső barázdájának két oldalán lefelé húzódó motoros pálya.
pyramidal system

piramissejtek
Az agykéregben és a hippokampuszban található óriásneuronok, melyek a *motoros kéregben* a *piramidális rendszer* kiindulópontját is alkotják.
pyramidal cells

pirománia
Az impulzuskontroll rendellenessége, melyben a tűzgyújtás az örömszerzés, a kielégülés és a *feszültségtől* való megszabadulás eszköze.
incendiarism

PISA felmérések
Az OECD által 2000-ben kezdeményezett nemzetközi összehasonlító képesség- és tudásfelmérés a szövegértés, a matematika és a természettudományok területein.
PISA – Programme for International Student Assessment

pislogás kondicionálása
Az a folyamat, amikor egy semleges inger *feltételes inger*ré válik, amely a pislogást, mint feltételes választ váltja ki.
flutter-conditioning

PK, pszichokinézis
Fizikai eseményekre gyakorolt *mentális* hatás minden fizikai erőátvitel közreműködése nélkül.
PK, psychokinesis

placébó
Egy aktív szer helyett használt, de a beteg számára valódinak tűnő kezelés.
placebo

placébóreakció
A *placébó* lelki hatására fizikai javulás áll be.
placebo-reaction

Placido-féle korong
Keratoszkóp, a *szaruhártya* felszínének, görbületének, simaságának és tükröződésének vizsgálatára szolgáló korong.
Placido's disk

plafonhatás
Egy teljesítmény már 100% körüli, nem tud tovább javulni.
ceiling effect

plaszticitás
Pszichés alkalmazkodóképesség.
plasticity

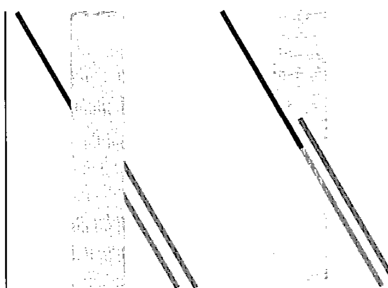
plató
Azok a szakaszok, amelyeken túl már nincs további növekedés.
plateau

plátói szerelem
Testi kapcsolat nélküli szerelem.
platonic love

ploidia
Egy egyed kromoszómáinak száma. → *haploid*, → *diploid*, → *poliploid*
ploidy

Poggendorff-féle illúzió
Geometrikus *optikai érzéki csalódás*, melyben két párhuzamos vonal által megszakított ferde egyenes részei egymáshoz képest eltávolodottnak tűnnek.
Poggendorff's illusion, Poggendorff's optical illusion

polaritás, pólusosság
A kölcsönös ellentét és egyidejű feltételek kapcsolata.
polarity

Poggendorff-féle illúzió

poligénes öröklődésű tulajdonságok
Azon tulajdonságok, melyek öröklődéséért több gén egyszerre felelős.
poligenic inheritance

poligráf
A tesztelésnek alávetett személy őszinteségének megállapítására szolgáló eszköz, mely a *vegetatív arousalt* (a légzés, a verejtékezés mértékét és a szívritmus szaporaságát) méri.
poligraph

poliópia
Többszörös látás.
poliopy

P

poliploid
Több készlet kromoszómával rendelkező. → *ploidia*, → *kromoszóma*
polyploid

pontértékek
Egy vizsgálat többnyire egész számokban kifejezett eredményei.
scores

pontosság
A valóságnak, a követelményeknek való alapos és részletes megfelelés.
precision, punctuality

pontosság törvénye
Szabatosság törvénye, a Gestalt által használt kifejezés, az átélés vagy a *viselkedés* szerveződésének legáltalánosabb törvényét jelenti.
precision law

pontozás skála
A pszichológiai *teszt*sorozatok elrendezésére és eredményeinek kiszámítására szolgáló módszer. Az eredményeket a pontértékek alapján számítják ki.
scoring scale

pontszám
A különböző pszichológiai eszközök (teszt, skála, kérdőív) által mért egyéni eredmények.
score, point

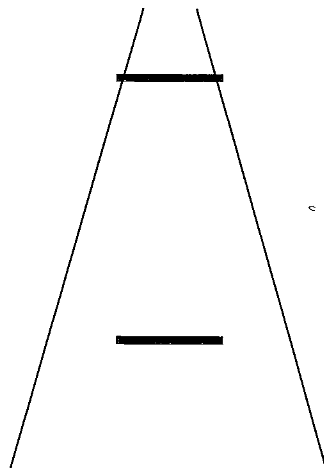
pontszámok gyakorisági eloszlása
A pontszámok *gyakorisági* előfordulásait vizsgálja.
incidence rate of scores

Ponzo-illúzió
A lineáris perspektíva hatására a felső vízszintes vonal az összetartó párhuzamosok között hosszabbnak tűnik, mint az alsó.
Ponzo illusion

popperi lény
Olyan belső környezettel rendelkezik, mely a nyílt viselkedést megelőzően belső gondolati *szelekció*ra képes.
Popperian being

populáció
Vonatkoztatási közösség az adott vizsgálatban.
population

Porter-féle törvény
A villogás megszűnésének kritikus *frekvenciá*ja a forgó korongoknál az *inger* fényessége logaritmusának megfelelően változik, és független a hullámhossztól.
Porter's law

Ponzo-illúzió

posterior figyelmi rendszer
A tárgy perceptuális vonásait, azaz téri elhelyezkedését, alakját vagy színét reprezentálva választja ki a figyelem számára a sok tárgy közül a keresettet, a tárgyhoz asszociálódó vonások alapján.
posterior attention system

poszthipnotikus
Hipnózis utáni állapot.
posthypnotic

poszthipnotikus amnézia
*Poszthipnotikus szuggesztió*k egyik formája, amely révén a személy egyáltalán nem, vagy csak akkor emlékszik a *hipnózis* alatt történtekre, ha megjelenik egy előre megbeszélt jel.
posthypnotic amnesia

poszthipnotikus mozgáskontroll
A hipnózisban a terapeutának a kliens későbbi mozgására vonatkozó instrukciói.
posthypnotic movement control

poszthipnotikus szuggesztió
A hipnotizált személynek adott *szuggesztió*, hogy a *hipnózis*t követő időben egy adott módon cselekedjen. Miután belső motiváció nélkül cselekszik, valódi magyarázattal sem tud szolgálni viselkedésére.
posthypnotic suggestion

poszthipnotikus válasz
A hipnózisból felébresztett emberek a hipnotizőr előre megbeszélt jelzésére valamilyen mozgással reagálnak.
posthypnotic response

posztkonvencionális erkölcs
Lawrence Kohlberg elméletében az erkölcsi fejlődés harmadik szintje, melyet az erkölcsi döntések meghozatalában a társadalmi szerződés orientációi és az általános etikai elvek orientációja jellemez. → *prekonvencionális erkölcs*, → *konvencionális erkölcs*
postconventional moral reasoning

posztparoxizmális homályállapot
(Epilepsziás) görcs után bekövetkező bizonytalan érzések.
postparoxismal blurr

poszttraumás stressz-zavar
Szorongászavar, melyben a félelem, és az ahhoz kapcsolódó tünetek jóval a *trauma* megtörténte után is fennmaradnak.
posttraumatic stress disorder

poszturális reflexek
Helyzeti *reflex*. Azon reflexek gyűjtőneve melyek eredményeképpen az izomtónus és a testhelyzet megőrződnek.
postural reflexes

potencia
1. Valaminek a *képessége*.
2. Férfi nemi teljesítőképesség.
potency

pótkielégülés
A kielégülés pótlék segítségével történik (pl. pornófilm, szex helyett).
substitution

pozitív büntetés
A viselkedést követően averzív, kellemetlen inger alkalmazása. Csökkenti a viselkedés előfordulásának gyakoriságát.
positive punishment

pozitív diszkrimináció
Olyan társadalmi gyakorlat, ahol segítik a nehezebb helyzetűeket választási helyzetekben.
positive discrimination

pozitív gondolkodás
Optimista, a jó kimenetelre összpontosító világlátás.
positive way of thinking

pozitív hallucinációk
A szuggesztív, indukált hallucinációk egyike, amikor a személy jelen nem lévő tárgyat lát, vagy hangot észlel.
positive hallucination

pozitív indukció
Az *agykéreg*ben a szilárdan kialakult gátlási mechanizmus területe körül fokozott ingerlés következtében létrejött serkentés.
positive induction

pozitivizmus
Kritikus ismeretelméleti és *módszertan*i felfogás, amely a megfigyelhető

adatokat tekinti a megismerés alapjának, és az effajta tényekre vissza nem vezethető kifejezéseket értelmetlennek fogja fel.
positivism

pozitív korreláció
Statisztikai kapcsolat, melyben a két *változó* értékei együtt csökkennek, illetve növekednek.
positive correlation

pozitív megerősítés
A viselkedést követően egy vonzó, kellemes inger alkalmazása. Növeli a viselkedés előfordulásának gyakoriságát.
positive reinforcement

pozitív pszichológia
Nem a betegségekre, hanem a pozitív tapasztalatokra, érzelmekre, személyiségvonásokra fókuszáló, optimista irányzat.
positive psychology

pozitív transzfer
Egy tanulás pozitív hatása egy másik, későbbi tanulásra.
positive transfer

pozitív tünetek
A *skizofrénia* viselkedéses túlzásai, *hallucinációk*, bizarr viselkedés, feltehetően az idegi átvitel rendellenességéből adódó tünetek.
positive symptoms

pozitív utókép
Az eredeti színnel azonos színű utókép, általában 0,5 másodpercig tart.
positive after image

pozitron
Pozitív töltésű, elektronnal megegyező tömegű részecske.
positron

pozitronemissziós tomográfia, PET
A glukózmolekulák radioaktivitásának méréséből számítógéppel agytérképeket készítő eljárás, amely az agy anyagcsere-aktivitását mutatja. → *agytérképező eljárások*
Positron Emission Tomography, PET

PQRST módszer
Tankönyvi szövegek olvasásának és tanulásának egy hatékony módszere, mely öt részből áll; áttekintés, kérdés, olvasás, felmondás, ellenőrzés.
PQRST method – preview, question, read, summary, test

pragmatika
A jel és felhasználója közötti kapcsolat vizsgálata, a nyelv gyakorlati életben való használatának elemzése.
pragmatics

pragmatikus szabályok
Logikai szabályoknál kevésbé absztrakt szabályok.
pragmatic rules

praxinoszkóp
A mozi egyik elődje. Megfelelő sebességgel vetítve szemünk elé egy mozgássor különálló képeit, nem észleljük külön-külön a képsor mindegyikét (fáziskép). Helyette egybefüggő „mozgásképet" látunk.
praxinoscope

preadoleszcencia
Serdülőkor előtti időszak.
preadolescencia

preattentív folyamat
Mindenképpen végbemenő, figyelem előtti, automatikus feldolgozás.
preattentive processes

P

prediszpozíció
Veleszületett vagy szerzett hajlam, illeltve sérülékenység, amely bizonyos viselkedésformák, tünetek megjelenésére hajlamosít.
predisposition

preferenciamódszer
Pszichológiai eljárás, melyben az egyéneknek szimpátia alapján kell választaniuk a megadott lehetőségek közül.
preferential method

preformáció, preformizmus
Fejlődéslélektani irányzat, amely a biológiai, örökletes tényezőknek tulajdonít kizárólagos szerepet.
preformation, preformism

pregnancia
Teljes, befejezett formák *észlelés*ére való törekvés.
pregnance

prekogníció
Jövőbeli, az ismert következtetési folyamatokkal előre nem látható események *észlelés*e.
precognition

prekognitív álmok
Olyan álmok, melyekről úgy gondoljuk, hogy megjósolják későbbi életeseményeinket.
precognitive dreams

prekognitív érzelmek
A helyzet kognitív kiértékelése előtt megjelenő érzelmek.
precognitive emotions

prekonvencionális erkölcs
Lawrence Kohlberg elméletében az erkölcsi fejlődés első szintje, melyet az erkölcsi döntések meghozatalában a büntetésorientáció és a jutalomorientáció jellemez. → *konvencionális erkölcs*, → *posztkonvencionális erkölcs*
preconventional moral reasoning

preoptikus terület
A *hipotalamusz* elülső területe, a hőszabályozó mechanizmus egyik legfontosabb központja. Fontos az alvás-ébrenlét szabályozásában is.
preoptic area, preoptical area

prepercepció
Észlelési élmény előtti folyamatok.
preperception

preszinaptikus végbunkó
Az adott szinapszist alkotó axon végződése.
presynaptic terminal

presztízs
Megbecsülés, tekintély. Szociális kapcsolatokban a személyek sajátos ranggal, tekintéllyel rendelkeznek mások értékelése alapján.
prestige

primáta
Főemlősök, félmajmok, majmok, emberszabásúak és az ember.
primate

priming → *előfeszítés*
priming

primitív gondolkodás
Lévy-Bruhl francia antropológus szerint az általunk premodern társadalmaknak nevezett kultúrákban élőkre jellemző mágikus és összefüggéstelen gondolkodás.
primitive thinking

primitív vonások
Az érzékelés építőkövei, mint pl. a forma és a szín.
primitive features

P

proaktív interakció
A személy úgy választja meg környezetét, hogy jól érezze magát benne. Önmagához hasonló barátokat-társakat keres, s olyan tevékenységeket, amelyekben sikeres és örömét leli. Ez visszahat saját viselkedésére és személyiségére is.
proactive interaction

próba-szerencse tanulás
Az *instrumentális kondicionálás* mechanizmusa, melynek során az élőlény próbálgatások sorozatával találja meg a megfelelő megoldást, a későbbiek során ezen információt tárolja, és használja fel.
trial and error learning

próba-szerencse viselkedés
Vak próbálkozás, melyet ha közvetlenül jutalom követ, akkor az adott akció megerősödik.
trial and error behavior

problémaketrec
Macskák operáns kondicionálásához használt eszköz, amelyekből az éhes állatoknak egy rigli elmozdításával ki kellett jutniuk ahhoz, hogy hozzáférjenek a táplálékhoz. E. L. Thorndike ezeken keresztül dolgozta ki az *Effektus Törvényét*.
puzzle box

problémaközpontú megküzdés
Amikor egy stresszhelyzetben magára a problematikus kérdésre vagy helyzetre összpontosítunk, s megpróbáljuk vagy azt, vagy az akkor alkalmazott stratégiánkat megváltoztatni.
problem-centered coping

problémamegoldás
Egy helyzet általánosítása a cél és az adatok eltéréséből kiindulva.
problem solving

procedurális emlékezet
Készségek elsajátítása és tárolása, elsősorban az elülső agyrészek és a bazális ganglionok funkciója.
procedural memory

produkció
1. Alkotás.
2. Új dolgok létrehozása.
production

progeszteron
A petefészek által termelt nemi *hormon*, mely előkészíti a méh nyálkahártyáját a megtermékenyített ovum befogadására és megtartására.
progesterone

programozás
1. Tervezés (viselkedés).
2. Informatikai eljárások készítése.
programming

projekció
1. Énvédő mechanizmus, melyben a személy saját nem kívánt jellemvonásait vagy impulzusait másoknak tulajdonítja.
2. Külső helyzet értelmezése saját vágyaink alapján.
projection

projekciós pályák
A nagy agykérget az alsóbb agyterületekkel és a *gerincvelő*vel összekötő *afferens* és *efferens* pályák.
projection pathways

projektív teszt
Strukturálatlan ingerek értelmezésén alapuló módszer, ahol bármilyen válasz adható. A válaszokból a tudattalan tartalmakra és a személyiségre lehet következtetni.
projective test

propozíció, kijelentés
Olyan mondat vagy almondat, amelyben az állítmány állít valamit, tényállást közöl.
proposition

propozicionális gondolkodás
Kijelentés alapú fogalmi gondolkodás. A világ eseményeit állításokba rendezi.
propositional thinking

propozicionális reprezentáció
Absztrakt mentális nyelven megfogalmazott kijelentések, a gondolat szerveződése.
propositional representation

propriocepció
Test-, izom-, ízület-, ínérzékelés.
proprioception, kinesthesis

proprioceptív reflex
Harántcsíkolt izmok saját reflexe. Olyan *gerincvelő*i reflex, melyben a *receptorok* az izomban találhatók.
proprioceptive reflex

protanomalia
Színlátási zavar, a piros szín látásának zavara.
protanomaly

protanopia
Vörös színt érzékelő H típusú pigmentek hiánya (vörös-vak).
protanopy

protopatetikus emóció
Hipotetikusan a gyerek legkorábbi, legkezdetlegesebb *emocionális* átélésére utal, valamiféle tiszta vagy egyszerű érzelemre.
protopathetic emotion

protopatikus szenzibilitás
Filogenetikailag ősi és helyhez köthető *érzékenység*, melynek következében a személy elnagyoltan észleli az ingert. Erős fájdalmi és intenzív hőinger felvételével jár együtt.
protopathic sensibility

prototípus elmélet
Az elmélet szerint minden *inger* egy ingerosztályba tartozik, és rendelkezik az osztály kulcsfontosságú jellemzőivel. Az alakfelismerés az alapján történik, hogy az ingereket összevetjük a *prototípusok*kal.
prototype theory

prototípusok
A fogalom azon egyede, amely magán viseli a legtipikusabb jegyeket (pl. rigó mint madár).
prototypes

proximális[1], közeli
1. Időben közeli.
2. A test törzséhez közeli.
3. Retinális, szemben a távolival.
4. Fiziológiai (szemben az evolúcióssal).
5. Perifériás.
proximal

proximális[2]
Egy élőlény reakcióit közvetlenül meghatározó faktorok, pl. a belső fiziológiai állapot, korábbi tapasztalatok, kondicionálás.
proximate

proximitás, közelség
Gestalt-pszichológusok által megfogalmazott *alaklátás tényezői*nek egyike (közelség elve).
proximity

proximoceptor
Olyan *receptor*, amelyet csak közvetlenül lehet ingerelni.
proximoceptor

prozódia
A beszéd dallama.
prosodics

prozopagnózia
Az arcfelismerő képesség elvesztése.
prosopagnosia

pseudomnesia
Meg nem történt dolgokra való emlékezés.
pseudomnesia

pseudoparalysis alcoholica
Krónikus *alkohol*mérgezésben kialakuló izomerő elvesztés, valódi bénulás nélkül.
alcoholic pseudoparalysis

pszeudoemlék
Kóros *téves emlékezés* tárgya, amelyben nem egy esemény emlékének torzulása, vagy egy nem létező esemény megkonstruálása történik, hanem meg nem történt események egész sorozata tűnik valós emléknek.
pseudomemory

pszichasztténia
Lelki gyengeség, fokozott önmegfigyelés és magábafordulás következtében kialakuló *szorongás*os, *fóbiá*s, *kényszere*s magatartás.
psychasteny

pszichedelikumok
A tudatot kitágító, a belelátó és felfedező *képességet* nagymértékben növelő hatású kábítószerek.
psychedelikum

pszichergográf
Inger-exponálásra szolgáló készülék, melyben az egyik *inger*re adott jó megoldás előidézi a következő ingert, eközben mérik az időt.
psychergograph

pszichés rendellenesség
Pszichés működés zavara.
mental disorder

pszichiáter
Orvosi végzettségű szakember, elmegyógyász, aki az orvosi egyetem elvégzése után még 3 vagy 4 évig a gyakorlatban szerez képesítést a rendellenes mentális működés kezelésének terén.
psychiatrist

pszichiátria
Az orvostudomány azon ága, amely a *mentális betegség* keletkezésével, leírásával és kezelésével foglalkozik.
psychiatry

pszichikum
Lelki élet egésze.
mentality

pszichikus evolúció
A növekedés és környezeti kölcsönhatás eredményeképpen, a pszichés folyamatok összetetté válnak, ennek hatására új *képesség*ek, *készség*ek, a *személyiség* változásai jönnek létre.
mental evolution

pszichoaktív szerek
Olyan szerek, amelyek a fogyasztó személy viselkedését, gondolkodási folyamatait befolyásolják.
psychactive drugs

pszichoanalitikus emberkép
Az emberi működést dinamikus (egymással kölcsönhatásban álló) pszichológiai erők eredményének tekinti, a viselkedést pedig a tudattalan belső *konfliktus*okban értelmezi.
psychoanalytic image of man

pszichoanalitikus módszerek
A pszichoanalízis nem foglalkozik kísérletekkel, elméletének tudományos vizsgálatával vagy igazolásával. Alkalmazott módszerei a terápiák részét képzik, mint pl. az anamnézis, a szabad asszociáció, az elvétések (elszólás) és az álmok elemzése.
psychoanalytic technics, psychoanalytic methods

pszichoanalízis
Sigmund Freud által a XX. század első felében kidolgozott pszichológiai, filozófiai, kulturális és terápiás rendszer, mely három területen robbant be a köztudatba. 1. A személyiségre egyrészt egy topografikus modellt kínált a tudatos, tudatelőttes és tudattalan részre osztva, másrészt egy topografikus modellt az id, az ego és a szuperego elkülönítésével. 2. A gyermeki fejlődést szakaszokra osztva vezette le a személyiség kialakulását a libidóval, szexualitással kapcsolatos konfliktusokon keresztül. 3. Kidolgozta az analízis terápiás módszerét. Metaforáival, szimbólumaival a mai napig jelen van a köztudatban, beszédfordulatokban is.
psychoanalysis

pszichodiagnosztika
Olyan módszer, melyben oknyomozással, okfeltárással, bizonyos eszközök (tesztek) segítségével valamely téren megismerhetjük a *személyiség*et, azonosíthatjuk zavarait.
psychodiagnostic

pszichodinamikus megközelítések → *dinamikus pszichológia*
psychodynamic approaches

pszichodinamikus terápiák
A tudattalan motívumok feltárására fókuszálnak, alkalmazzák a klasszikus pszichoanalitikus technikákat, szabad asszociációt, fontosnak tartják az áttétel-viszontáttétel folyamatait, az ellenállások átdolgozását, a szorongás feldolgozását. Lehetnek egyéniek, csoportosak, időben behatároltak, idői korlátokhoz nem kötöttek.
psychodynamic therapies

pszichodráma
J. L. Moreno által kifejlesztett *csoportterápiás* módszer, melyben a csoporttagok – mintha improvizált darabban játszanának – különböző *szerepe*ket jelenítenek meg, miközben kifejezésre juttatják saját érzéseiket és gondolataikat, új viselkedésmódokat és *attitűd*öket fedeznek fel, megpróbálnak belehelyezkedni mások helyzetébe, érzéseibe.
psychodrama

pszichofarmakológia
Interdiszciplináris tudomány, a *pszichológia* és a farmakológia határán, az *idegrendszer*re ható gyógyszervegyületek hatásait elemzi.
psychopharmacology

pszichofizika
A pszichológia azon ága, amely a fizikai ingerek és azok szubjektív korrelátumai, az észleletek közötti kapcsolatot vizsgálja.
psychophysics

pszichofizikai alaptörvény → *Weber-törvény*
psychophysical law

pszichofizikai függvény
A teljesítményt az ingernagyság (pl. fényerősség) függvényeként ábrázolja.
psychophysical function

pszichofizikai módszer
Az *inger*ek fizikai nagysága (pl. a fény fizikai intenzitása) és a kiváltott élmény (milyen élénknek látjuk) közötti kapcsolat mérésére kidolgozott kísérleti eljárás.
psychophysical method

pszichofizikai probléma
R. Descartes problémája a testi és lelki folyamatok közötti kölcsönhatással kapcsolatosan. Kiindulópontja, hogy az ember egyszerre szellemi és anyagi szubsztancia, s csak akkor lehetséges közöttük kölcsönhatás, ha van közös attribútumuk. A problémát úgy hidalja át, hogy a lélek székhelyét az agyban, a tobozmirigyben lokalizálja, amely innen irányítja a testet az életszellem, a spiritus segítségével.
psychophysical problem

pszichofiziológia
A lelki jelenségek élettani alapjainak kísérleti vizsgálata.
psychophysiology

pszichogalvanikus reakció
Az elektromos bőrellenállás *affektív* izgalmi állapotokban megfigyelhető változása, amely az izzadságmirigyek fokozott működése miatt következik be.
psychogalvanic reaction

pszichogalvanométer
Fotografikus regisztrálást végző felszereléssel ellátott pszichogalvanikus reakciót mérő készülék.
psychogalvanometer

pszichogén
Lelki eredetű.
psychogenic

pszichogenezis
1. A lelki jelenségek evolúciós eredete.
2. Betegségek pszichés eredete.
psychogenesis

pszichogram
A *személyiség* pszichológiai leírása, jellemző *vonások* alapján.
psychogram

pszichoimmunológia
A viselkedéses orvostudománynak a test *immunrendszer*ét befolyásoló pszichológiai változókkal foglalkozó területe.
psychoimmunology

pszichokinézis, PK
Fizikai eseményekre gyakorolt *mentális* hatás, minden fizikai erőátvitel közreműködése nélkül.
psychokinesis, PK

pszichokirurgia, pszichosebészet
A homloklebeny és a talamusz bizonyos központjainak és *idegpályá*inak sebészeti eltávolítása, súlyos *affektív* izgalmi, agresszív és *szorongás*os állapotú személyeknél. Ma már nem használatos.
psychochirurgy

pszicholingvisztika
A nyelv mentális leképezésének, használatának és elsajátításának tudománya.
psycholinguistics

pszichológia
A *viselkedés* és a *mentális* folyamatok, gondolkodás, érzelmek tudományos vizsgálata.
psychology

pszichológiai determinizmus
E doktrína szerint minden gondolatnak, érzelemnek és cselekedetnek pszichológiai oka van.
psychological determinism

P

pszichológiai fejlődés
Az egyén biológiai fejlődése mellett személyiségének, gondolkodásának a fejlődése.
psychological development

pszichológiai függőség pszichoaktív szereken
Kábítószerek, gyógyszerek, alkohol rendszeres használata során kialakuló függőség, a szer okozta élmény keresése.
psychological dependence

pszichológiai immunitás
Lelki működés, amely a hatékony megküzdésben segít.
psychological immunity

pszichológiatörténet
A *pszichológia* kialakulásával, fejlődésével foglalkozó pszichológiai és történeti tudományág.
history of psychology

pszichologizmus
1. A lelki jelenségeket egyoldalúan kiemelő, más tényezőket elhanyagoló vizsgálati módszer és magyarázat.
2. A kultúra és a logika visszavezetése az egyén mentális folyamataira.
psychologism

pszichológus
Az ember lelki működésével, pszichológiai fejlődésével, lelki zavaraival foglalkozó szakember.
psychologist

pszichometrikus függvény
A személy által észlelt *inger*ek százaléka az inger tulajdonságok függvényében ábrázolva.
psychometric function

pszichomotoros nyugtalanság
Az egyénnek is kellemetlen, szélsőséges nyugtalanság, folyamatos mozgáskényszer. Legtöbbször *antipszichotikumok* mellékhatásaként jelentkezik, szélsőséges esetben *diszfóriá*val társulhat.
akathisia, acathisia

pszichoneuroimmunológia
A *stressz*, a betegség és a szervezet *immunrendszer*e közötti összefüggések vizsgálata.
psychoneuroimmunology

pszichoneurózis
Neurózis, a személyiség és a környezet viszonyában kialakuló és rögzülő kóros állapot, hatékony munka- és örömképtelenség.
psychoneurosis

pszichonómia
A *pszichológia* szigorúan kísérleti ágának újszerű elnevezése.
psychonomics

pszichopátia
Nárcisztikus, empatikus készségekkel nem vagy alig rendelkező, szélsőségesen extravertált, élménykereső emberekre jellemző, akik büntetésre érzéketlenek lévén lelkiismereti-erkölcsi funkciókkal sem rendelkeznek. Skrupulusok nélkül átlépve társadalmi, közösségi, erkölcsi szabályokat nincsenek tekintettel mások szempontjaira. Ha a fenti kép csökkent impulzuskontrollal társul, agresszívek, bűnözésre hajlamosak lesznek, a társadalom perifériájára szorulnak. Ha jó értelmi képességekkel, akkor akár a társadalom „elitjében", sikeres politikusok, ügyvédek, médiaszemélyiségek között is megtaláljuk őket. → *antiszociális személyiség*
psychopathy

P

pszichopatológia
A *pszichológia* azon ága, amely a rendellenes *viselkedés*ek alapmechanizmusaival, leírásával, magyarázásával, megváltoztatásával foglalkozik.
psychopathology, abnormal psychology

pszichoszexuális fejlődés szakaszai
S. Freud által meghatározott szakaszok *(orális szakasz, anális, fallikus, latencia periódus, genitális szakasz)*, amelyek a *libido* fejlődését jellemzik.
psychosexual development

pszichoszociális
Pszichológiai és társas.
psychosocial

pszichoszociális stresszor
Olyan életesemény, amely stressz révén betegséghez, illetve maladaptív viselkedéshez vezethet. Válás, hozzátartozó halála, természeti vagy egyéb katasztrófa átélése, munkahelyi problémák stb.
psychosocial stressor

pszichoszociális szakaszok
E. Erikson felfogásában a gyermeki és felnőtt személyiségalakulás szakaszai, melyekben a társas viszonyok és elhivatottságok játszanak szerepet.
psychosocial stages

pszichoszomatikus betegségek
Olyan testi betegségek, melyek hátterében lelki problémák húzódnak meg.
psychosomatic disorders

pszichotechnika
Alkalmazott lélektan korai megfogalmazása, a pszichológia pályaválasztási és munkalélektani alkalmazása.
psychotechnics

pszichoterápia
Kezelési eljárás, melyben a betegek (kliensek) és a terapeuták szavai és cselekedetei segítik a betegség leküzdését.
psychotherapy

pszichoterápiás módszerek
Azok az eljárási módok, melyeket a *pszichoterápiá*ban alkalmaznak. Pl. *hipnózis, autogén tréning, relaxációs tréning, krízisintervenció, asszertivitástréning, viselkedésterápiák, logoterápia.*
psychotherapeutic methods

pszichoticitás
Kötődésképtelen, szokatlan élményeket kereső, és azokról beszámoló személy tulajdonsága.
psychoticity

pszichotikus
Elmebeteg.
psychotic

pszichotikus viselkedés
A valósággal való kapcsolat súlyos károsodását jelző viselkedés, melyet *hallucinációk* és *téveszmék* jellemeznek.
psychotic behavior

pszichotróp anyagok
Minden olyan anyag, amely hatást gyakorol az emberi átélésre és *viselkedés*re.
psychotropic substances

pszichotróp szerek
Érzelmi és *gondolkodás*i folyamatokat befolyásoló legális vagy illegális szerek.
psychothropic drugs

pszichózis
Olyan állapot, melyben az egyén életének kulcsfontosságú területein elveszíti kapcsolatát a valósággal.
psychosis

P

pszi-jelenségek
Olyan információ és energiaátadási folyamatok (*telepátia*), melyek a tudomány mai állásfoglalása szerint sem nem igazolhatóak, sem nem cáfolhatóak.
psy-phenomena

PTSD → *poszttraumás stressz-zavar*
PTSD, PostTraumatic Stress Disorder

pubertás, serdülőkor
A serdülőkor kezdetét a *másodlagos nemi jelleg*ek megjelenése mutatja, kulminálását a szaporodási szervek funkcionális éretté válása jelzi.
puberty

pubertás praecox
Másodlagos nemi jellegek idő előtti kifejlődése, melynek oka legtöbbször a mellékvesekéreg túltengése.
puberty praecox

puerilizmus
Gyerekes *viselkedés.*
puerilism

pupilla
A szem körkörös, átmérőjét a megvilágítás szintjétől függően változtató nyílása. Gyenge fénynél kitágul, erős fénynél összehúzódik, így biztosítva, hogy a képminőség a megvilágítás különböző szintjeinél is azonos minőségű maradjon (szembogár). Számos drog is jellegzetesen befolyásolja. Tágulása az inger érdekességének is jele.
pupil

pupillareflex
A *pupilla* fényre történő automatikus mozgása.
pupil reflex

pupillavizsgáló készülék
Olyan eszköz, amely a *retiná*ra eső fényeket, árnyékokat a szem fénytörő képességének tisztázására vizsgálja.
pupilloscope

Purkinje-féle alakzatok
A *retina* elülső hártyáiban lévő véredények árnyékainak érzékelése, amikor a szem belsejét az ínhártyán keresztül erős fény éri.
Purkinje-figures

Purkinje-féle utókép
Akkor jelentkezik, amikor egy fekete-fehér szektorokból álló korongot forgatunk. Ha a sebesség és a megvilágítás megfelelő, fehér árnyék jelenik meg a feketeség peremén.
Purkinje-afterimage

Purkinje-jelenség
A megvilágítás mértékétől függ a színérzékenység, sötétben világosabbnak tűnik a kék.
Purkinje-phenomenon

puszta kitettség
Az egyénnek az *inger*rel való találkozását semmilyen tényező nem korlátozza. Nem várunk részéről semmilyen *reakciót*, és *jutalom*ban vagy *büntetés*ben sem részesül az ingernek való kitettség során..
pure exposure

P

Q

Q-rendezés
Személyiségfelmérő eljárás, ahol a skálázó (a rendezést végző személy) az egyén *személyiség*ét körülbelül 100, személyiségjellemzőket tartalmazó kártya csoportokba rendezésével jellemzi.
Q-sort

R

rábeszélés
Valakit rávesznek, rábírnak, befolyásolnak valamire.
persuasion

racionális-emócionális terápia
A *pszichoterápia* józan megítélésre építő módszere, *kognitív viselkedésterápiás* eljárás.
rational-emotional therapy

racionalizáció
Elhárító mechanizmus. A *racionális* cselekvés benyomását igyekezvén kelteni, logikus motívumokat tulajdonítunk cselekedeteinknek.
rationalization, *(GB)* **rationalisation**

rák pszichológiája
Személyiségtényezők közrejátszhatnak a daganatok keletkezésében, az önelfogadás, a helyzettel való megküzdés pedig mindenképpen pszichológus segítséget is igényel.
oncopsychology

randomizálás
Véletlen számok hozzárendelése eseményekhez. A pszichológiában pl. a kísérleti személyek véletlenszerű besorolása a kontroll-, vagy a kísérleti csoportokba.
randomization

random minta
Véletlenszerűen kiválasztott minta.
random sample

random pont sztereogramm
Julesz Béla eljárása a finom mélységlátás tényezőinek tisztázására.
random dot stereogramm

rangkorreláció
Mérési eredmények két sorozata közötti *korreláció* a rangsorolás alapján.
rank correlation

Ranschburg jelenség
Hasonló *inger*ek esetén bekövetkező tanulási gátlás.
Ranschburg effect, Ranschburg phenomenon

rapport
A gyógyító személyekkel való működőképes kapcsolat.
rapport

reakció
Ingerre adott válasz.
reaction

reakcióidő
Az *inger* bemutatásától a válasz kezdetéig eltelt idő.
reaction time

reakcióképzés
Énvédő mechanizmus, melyben az elfojtott vágy azzal éppen ellentétes viselkedéshez vezet (mint amikor például a rendetlenségre és a lázadásra való hajlam túlzott rendszeretetben és konformitásban fejeződik ki).
reaction formation

reaktív interakció

Ugyanarra a környezetre a különböző személyek, eltérő adottságaik-tulajdonságaik következtében különbözőképpen válaszolnak. Egy-egy helyzet tehát mindannyiunk számára más lehet. → *proaktív interakció*, → *evokatív interakció*

reactive interaction

reális én

A *humanisztikus pszichológiá*ban az *énfogalom* része, mely az önmagunkkal kapcsolatos tulajdonságokat, észleleteket és értéket foglalja magában („Ki vagyok én?" „Mire vagyok képes"), és meghatározza a világ és a velünk történő dolgok észlelését is. Az *ideális én*től való közelsége-távolsága határozza meg, hogy mennyire leszünk elégedettek és boldogok az életben.

real self

reális szorongás

S. Freud terminológiájában az a szorongás, amely valós fizikai fenyegetettségen alapszik (mint pl. amikor egy ijesztő kutya támad ránk). → *neurotikus szorongás*

realistic anxiety

realitásterápia

P. Glasser által kidolgozott terápia, amely a jelent állítja előtérbe, és a pszichológus és páciens közti természetes kapcsolatra helyezi a hangsúlyt. A pácienseknek új, és a régieknél jobb módszereket tanítanak a szükségleteik kielégítésére oly módon, hogy a terapeuta közvetlenül közli a viselkedések morális értékelését.

reality therapy

real life test

Transzszexuális zavarokkal küzdők számára nyújtott lehetőség, hogy a tervezett átoperálás előtt kipróbálják, valóban tudnak-e a másik nem bőrébe bújva élni.

real life test

recencia

Az időben közelebbi eseményekre jobban emlékezünk (pl. az *emlékezet*be vésendő szavak közül a lista végén lévő szavakra jobban emlékezünk, mint a lista más szavaira).

recency

receptív mező

A *retina* egy bizonyos ganglionsejthez, illetve látókérgi *idegsejt*hez kapcsolódó területe a látásban. A mezőben megjelenő *inger* az *idegsejt* tüzelését váltja ki.

receptive field

receptor

1. Egy adott *inger* felfogásához alkalmazkodott idegsejt, ami az ingert ingerületté alakítja át.
2. A sejthártya kötő felületei. → *ligandum*

receptor

receptormező

Az a terület, amelynek *ingerlés*ével valamilyen *reflex* kiváltható.

receptor field

recesszív allél

Olyan allél, amely nem fejlődik ki, ha ugyanarra a vonásra nézve másik allél is jelen van.

recessive allel

recesszív gének

A génpár azon tagja, amely csak abban az esetben jelenik meg, ha a pár másik tagja is recesszív.

recessive gene

recesszivitás

Valamely allél, vagy az általa meghatározott tulajdonság rejtve maradása.

recessivity

reciprok beidegzettség

Egy mozgás végrehajtására serkentő impulzus halad a működtető izomhoz, és az antagonista izmok gátló utasítást kapnak.

reciprocal innervation

redukcionizmus

Olyan magyarázattípus, mely az alacsonyabb szinttel magyarázza a magasabb szerveződést (pl. a biológiai fogalmakkal igyekszik megmagyarázni a pszichológiai fogalmakat).

reductionism

redundancia

1. Információfelesleg, a megértéshez szükséges minimumon felüli, felesleges adat. Interperszonális kommunikációban stílusértéke lehet, s csökkenti a félreértések, tévedések lehetőségét.
2. Információelméletben: amikor az átvitt információ mennyisége kisebb, mint az átvitelben felhasznált rendszerben maximálisan lehetséges.

redundancy

referenciacsoportok → *vonatkoztatási csoportok*

reference groups

reflex

Egyszerű *inger-válasz* reakció.

reflex

reflexió

Saját tudattartalmakra és az *én*re vonatkoztatott megismerés.

reflection

reflexív

A reflexműködést biztosító struktúra, melynek részei: receptor, afferens pálya, központ, efferens pálya, effektor.

reflexarc

reflexogén zónák

Azon terület megjelölése, melynek *ingerlése* valamely *reflex* létrejöttéhez vezet.

reflexogenic zones

reflexológia

1. A lelki működést kizárólag a *reflexekre* visszavezető filozófiai és lélektani irányzat.
2. Többezer éves, tapasztalatokon alapuló gyógymód, mely szerint a talpon, tenyéren található ún. reflexpontok összeköttetésben állnak egyéb testrészeinkkel (szervek, mirigyek, idegek). A pontok masszírozásával segítjük a velük összeköttetésben álló területek működését, mozgósítjuk a szervezet energiaáramlását és öngyógyító erőit.

reflexology

refrakter szakasz

Az *idegsejt* átmeneti inaktivitásának időszaka a kisülés után.

refractory phase

regresszió

1. A személy egy korábban már meghaladott fejlődési szintre esik vissza.
2. S. Freud pszichoszexuális fejlődésmodelljében az ego kapacitását meghaladó traumák a személyiséget visszaléptetik egykor már meghaladott, de traumatizált vagy túlságosan kielégített fejlődési fázisok valamelyikére.
3. Függvény (regressziós), melynek meredeksége megmutatja, hogy a magyarázó változó egy egységnyi nö-

vekedésével az eredményváltozóban átlagosan mekkora a változás.
regression

regresszió elemzés
Statisztikai módszercsoport egy *függő változó* bejóslására számos *független változó*ból.
regression analysis, regression model

rejtett megfigyelő [hipnózisban]
A *hipnózis*ban megjeleníthető rejtett tudat metaforája, amelynek élményei különböznek a hipnotikus tudattól, de azzal párhuzamosan létezik.
hidden observer

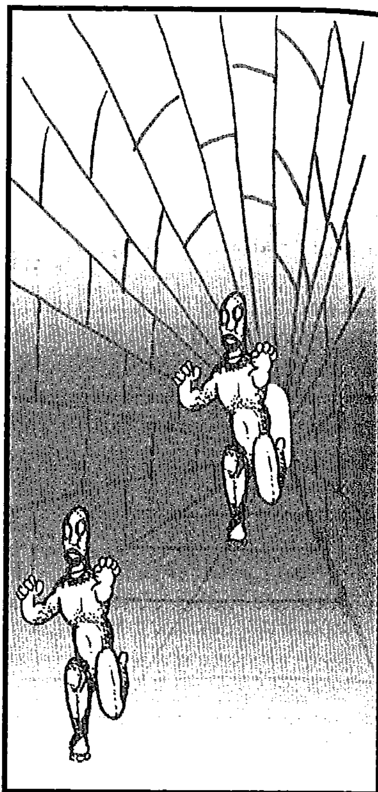
rejtett tüszőrepedés
Ovuláció idejének eltitkolása.
hidden ovulation

rekonstruktív folyamatok [emlékezetnél]
Az emlékek logikus és valóságszerű „szerkesztése" megőrzés, ill. felidézés során.
reconstructive memory processes

relativizmus
Az a koncepció, mely szerint az igazság sosem abszolút, hanem minden esetben az adott társadalomra, korra, emberekre lehet vonatkoztatni.
relativism

relatív magasság
Az egymáshoz hasonló tárgyak közül a magasabban elhelyezkedőt távolabbinak észleljük.
relative height

relatív mozgás
Azok az esetek, amikor a tárgy mintázott háttér előtt mozdul el.
relative motion

Relatív nagyság

relatív nagyság
Hasonló alakú tárgyakat tartalmazó képen a kisebbeket távolabbinak észleljük.
relative size

relaxáció
Ellazulás.
relaxation

relaxációs tréning
Relaxációs tréning során megtanuljuk izmainkat ellazítani, anyagcsere-folyamatainkat lelassítani és gondolatainkra koncentrálni.
relaxation training

relevancia
1. Összekapcsolódás a kommunikációban a korábban elhangzottakkal.
2. Fontosság, jelentőség.
relevance

reliabilitás, megbízhatóság, jóság
1. Egy mérés újbóli megismétlése esetén konzisztens eredményt kapunk.
2. Egy teszt megbízhatóan, a körülményektől függetlenül mindig ugyanolyan jól méri azt, amire kidolgozták.
reliability

REM, gyors szemmozgás
A paradox alvás idején létrejövő gyors szemmozgás, mely csukott szemhéjon keresztül is látható.
REM, rapid eye movement

rémálom
Fenyegető tartalmú álom s fenyegető tartalmú álom átmeneti állapotok.
nightmare

REM-alvás
Az alvás során az a 90 percenként visszatérő szakasz, melyet gyors szemmozgás (REM) és az álmok megjelenése jellemez. Paradox alvásnak is hívják, mert míg a test izmai (a péniszmerevedést kivéve) szinte bénult állapotban vannak, az agy aktivitása meg is haladhatja az éber állapotra jellemző szintet. Aránya az életkor előrehaladtával csökken.
REM-sleep

remegés
Az egész test vagy valamely testrész akaratlan, apró, ritmusos mozgássorozata.
tremor

remény
Az ember jövővel kapcsolatos pozitív várakozása.
hope

reminiszcencia
1. Élénk emlékfelidézés.
2. Az emlékezés javulása az idő múlásával.
reminiscence

rendellenes viselkedések osztályozása
Nemzetközileg elfogadott rendszerek a viselkedészavarok osztályozására (DSM-IV, BNO-10). A diagnózis és a terápia jogi kereteit adja meg.
classification of abnormal behaviors

rendszer
1. Tagolt összefüggés, amelynek részei egymással összehangoltak.
2. Egy tudományág ismereteinek a tárgyra vonatkozó rendező elv alapján történő összefoglalása, elmélete.
system

renin
Az agyalapi mirigy serkentésére a vesékben termelődő hormon, mely angiotenzinné átalakulva (RAS – renin-angiotenzin rendszer) szomjúságérzetet kelt, és szűkíti az artériákat.
renin

reprezentáció
Belső leképezés.
representation

reprezentatív mintavétel
A vizsgált minta jól képviseli az alapsokaságot, amelyre megállapítást kívánunk tenni.
representative sampling

reproduktív képzelet
Adott pillanatban közvetlenül nem észlelt képek, szituációk, hangok mentális megjelenítése korábbi információkkal való asszociációk alapján.
reproductive imagination

Rescorla-Wagner-modell
Matematikai modell, mely szerint a klasszikus kondicionálás során a tanulás nem egyszerűen az ingerek együttjárásának, hanem az együttjárások kiértékelésének következménye. Magyarázatot ad pl. a blokkolás vagy a kondicionált gátlás jelenségeire.
Rescorla-Wagner model

részleges beszámolási helyzet
Sperling *ikonikus emlékezet* vizsgálatánál egy betűkből álló tömb megfigyelése után a kísérleti személyeknek csak egy, véletlenszerűen kiválasztott sort kell a tömbből felidézniük.
partial recall situation

részleges korreláció
Két változó vizsgálatánál kiszűrjük egy harmadik (vagy több) változó közvetítő hatását, így nyilvánvalóbb lesz, hogy van-e a két változó között valódi kapcsolat.
partial correlation

részleges megerősítés
Egy adott választ nem minden esetben, hanem csak bizonyos válaszmennyiség (változó arányú megerősítési terv) vagy bizonyos idő eltelte (változó idejű megerősítés terv) után erősítjük meg.
partial reinforcement

retardáció
Lemaradás, elmaradás az átlagtól, melyet öröklött vagy környezeti tényezők befolyásolnak.
retardation

retikuláris rendszer
Agytörzsi idegpályák és kapcsolatok pontosan nem körülírható hálózatos rendszere, mely az *arousal* mechanizmusokban játszik szerepet.
reticular system

retina
A szem fényre érzékeny része, ami a *pálcikák*at és a *csapok*at tartalmazza.
retina

retinális kép mérete
A *látómező*ben lévő tárgy *retiná*ra vetülő képének a mérete.
retinal image size

retinotópia
A látott tér pontról pontra való szerveződése. Két egymás melletti pont a látótérben egymás melletti idegsejtekre vetül.
retinotopy

retroakció
Későbbi esemény hat a korábbira.
retroaction

retroaktív
Visszaható.
retroactive

retroaktív gátlás
Interferencia jelenség a tanulás során: az időben később elsajátított információk zavaróan hatnak a korábban tanultak felidézésére.
retroactive interference

retrográd
Visszafelé ható folyamat.
retrograde

retrográd amnézia
Az *amnéziá*t okozó esemény előtt történtekre való emlékezés képtelensége.
retrograde amnesia

retrospektív meghamisítás
Egy élmény lényeges elemének *elhagyás*a, vagy annak eltorzítása a *felidézés* során.
retrospective falsification

retrospektív vonatkoztatás
*Emlékezés*i mód, mely lehetővé teszi, hogy egy múltbéli *élmény*t időre és helyre vonatkoztatva, azok összefüggésében megjelenítsünk.
retrospective reference

reverbációs kör
Neuronok rendszere az *agy*ban, amely képes tevékenységét megtartani a kezdő *impulzus* megszűnése után is.
reverberatory circuit

Révész-Nagy próba
A tartós figyelem teljesítményét és ingadozását vizsgálja folyamatos összeadási feladattal.
Révész-Nagy test

rezerpin
A *skizofrénia* hatékony kezelésére kifejlesztett gyógyszer.
rezerpin

rezignáció
Beletörődés, belenyugvás, reménytelenség, csüggedés, lemondás, fásultság.
resignation

rheobázis
Az a legkisebb áramerősség, amellyel izomrángás éppen kiváltható.
rheobase

Ribot törvénye
A retrográd amnézia idői szerveződése: agysérülésnél a személy a legfrissebb emlékeket őrzi meg leginkább.
Ribot's law

ritalin
ADHD kezelésére alkalmazott amfetamin-tartalmú anyag.
ritalin

rituálé
Viselkedéshez társuló *sztereotípia.*
ritual

ritualizáció
Valamilyen viselkedés jelképessé válása. Állatoknál is megjelenik, pl. a verekedés vagy az udvarlás gesztusaiban.
ritualization

Rorschach teszt
Hermann Rorschach svájci *pszichiáter* által kidolgozott – 10 táblából álló – *projektív teszt.* A táblák mindegyikén egy-egy gazdagon árnyalt tintafolt látható. A személy feladata a foltok értelmezése.
Rorschach-test

Rosenzweig teszt
Projektív eljárás a *frusztráció* vizsgálatára. 24 sematikus rajzból áll, amely alapján a mindennapi élet „*stressz*helyzeteiben" megnyilvánuló típusos reakciókat elemzik.
Picture Frustration Test, PFT

rotációs szék
Egyoldalú süketség vizsgálatára szolgáló műszer.
rotational chair

rögeszme
Állandóan visszatérő nem kívánt gondolatok, melyek agresszív vagy szexuális cselekedeteket sugallnak.
obsession

rögeszmés – kényszeres zavar

A kényszeres gondolatok vagy cselekvések olyannyira elhatalmasodnak az egyén életében, hogy akadályozzák mindennapi tevékenységét, szenved, ugyanakkor képtelen megszabadulni tőlük. Lehet rögeszmés (kényszergondolatok), kényszeres (kényszercselekvések), és a kettő kombinációja.

obsessive-compulsive disorder

rögzített arányú megerősítési terv, Ra megerősítési terv

Az állat minden n-edik helyes válaszra jutalmat kap.

fixed ratio, FR reinforcement schedule

rögzített idejű megerősítési terv, Ri megerősítési terv

Az állat az előző *megerősítés* után meghatározott idővel bekövetkező *válasz*ára kap jutalmat.

fixed time, FT reinforcement schedule

rögződés → *fixáció*

fixation

rövid távú memória, RTM

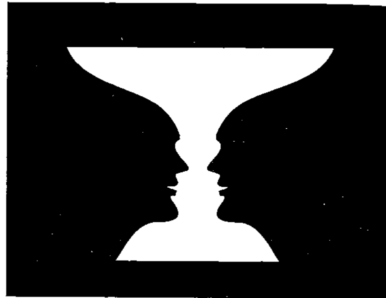
*Információ*k másodpercekig való megőrzése, a *memória* tartalma 7±2 egységnyi. Kapacitása tömbösítéssel növelhető.

short-term memory, STM

Rubin-féle serleg

Megfordítható ábra, amikor a figura és a háttér átbillen, váltakozik. Vagy serleget vagy két arcot látunk.

Rubin's vase

Rubin-féle serleg

Ruffini-féle végtestecskék

A melegérzékelők a Ruffini-féle végtestecskék tok nélküli, lapos típusai, amelyek mélyebben helyeződnek el.

Ruffinian end-corpuscles

R

S

saját csoport

A *szociálpszichológia* fogalma, mely adott *csoport*hoz tartozást jelent. A személy átveszi a csoport *érték*eit, véleményét, *viselkedés*ét.

ingroup

sakktábla-illúzió

Noha a sakktábla két négyzetének színe megegyezik, a kontextus, a vélt árnyék és elvárásaink révén eltérőnek látjuk őket.

chessboard optical illusion

Salpêtrière-iskola

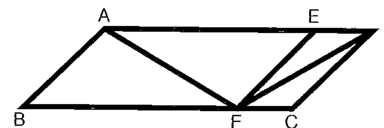
J. Charcot és követői által képviselt, a párizsi Salpêtrière kórházból a XIX. sz.-ban kiinduló *pszichopatológiá*i iskola. A *hisztériá*ról és a *hipnózis*ról alkotott organikus téziseik váltak ismertté.

Salpêtrière-school

Sanders-féle csalódás

Az optikai csalódások egyike, melyben egyenlő hosszúságú szakaszok különböző hosszúaknak tűnnek, ha különböző nagyságú ábrák részei.

Sander's illusion, Sander's optical illusion

Sanders-féle csalódás, $\overline{AF}=\overline{FD}$

sárga folt

A retina középpontja környékén lokalizálódó két receptorrétegből álló ovális folt, amely magába foglalja a központi látásért felelős *foveá*t, amelyet a retinán előforduló legsűrűbb ganglioneloszlás jellemez.

macula lutea

sarlatán

Kuruzsló, áltudós. Az a személy aki szakértőnek nevezi magát valamilyen tudományban, holott ahhoz nincs megfelelő szakképzettsége.

charlatan, quack doctor

SAT, Scholastic Assessment Test

→ *ACT*

SAT, Scholastic Assessment Test

Scheiner-féle kísérlet

Fél szemmel egy kartonlap két gombostűnyi lyukán nézünk át, így mindent kettőnek látunk, amikor azok a *fixációs pont*oknál közelebb vagy távolabb helyezkednek el.

Scheiner's experiment

Schröder-lépcső

A perspektíva-váltásokból kiindulva a kifelé és befelé néző váltakozó ábrák alaptípusa.

Schröder stairs

scopophilia

Voyeurismus. Szexuális örömöt okoz más meglesése.

scopophilia

S

Scripture-féle blokkok
Kockákból, hasábokból álló halmaz, kétértelmű perspektivikus ábra, alkotó elemeik egyenkénti szemrevételezése esetén az egész megfordítódik.
Scripture's blocks

Scripture-féle súlyok
Fonalra felfüggesztett könnyű fakorongok sorozata, mely a bőrfelület *nyomásérzékelés*i küszöbeinek meghatározását szolgálja.
Scripture weights

sejtegyüttesek
D. O. Hebb feltételezése, mely szerint kérgi neuronok csoportjai, amelyek egyszerre tüzelnek, utána funkcionálisan is szorosabb kötést létesítenek egymással.
cell assembly

sejten belüli folyadék
Víz, fehérjék, szénhidrátok, zsírmolekulák.
intracellular fluid

sejten kívüli folyadék
A vér és egyéb testnedvek.
extracellular fluid

sejtszintű
A szervezetet felépítő sejtek szintjén történő (pl. az egyes idegsejtekben azonosítható folyamat).
cellular processes, processes at the cellular level

sejtszintű tanulás
Az idegsejtek szintjén történő tanulás.
cellular learning

sejttest
A neuronnál a sejtmagot tartalmazó középső rész.
cell body

self
1. A személy önmaga, önmagára vonatkozó elképzeléseinek és énműködésének gyűjtőneve.
2. A selfpszichológia alapfogalmaként a személyiség lényege, amelynek szilárd alapja gyermekkorban alakul ki, azután pedig próbál alkalmazkodni a változásokhoz.
3. A jungi elméletben archetípus, az életkor későbbi szakaszában kialakuló integrált, bölcs képződmény, mely az egot integrálja a tudatos és részekkel.

self

self pszichológia
A kohuti elmélet elnevezése, mely szerint nárcisztikus szükségleteink kielégítése céljából selftárgyakra van szükségünk, ezek gyermekkorban a szüleink, akik tükrözéssel alakítják selfünket. Ha nárcizmusunk nem elégül ki, akkor felnőttként is saját selfünk kiterjesztésének fogjuk tekinteni őket. Az érett kapcsolatban két ember kölcsönösen válik egymás selftárgyává.
self psychology

selftárgy
Belső szükségleteinket kielégítő személy(ek), akiket kezdetben saját selfünk kiterjesztéseként kezelünk, s akik kezdetben szüleink, de később bárki átveheti szerepüket.
self object

séma
Fogalmak strukturált csoportja, általános tudás, *reprezentáció*. Emberekről, tárgyakról való *mentális* elképzelésünk, reprezentációnk.
schema

séma alapú feldolgozás
A bejövő információhoz leginkább illeszkedő *séma* memóriából történő előkeresése, és a séma felhasználása a további feldolgozásban.
schematic processing

serdülők
A *pubertás*kor és a *felnőttkor* közötti 10-20 éves fiatalok.
pubescents, adolescents, teenagers

serkentő kapcsolatok hálózatokban
A tapasztalati együttjárás hatására a hálózat elemei előhívják egymást.
facilitatory effects in networks

serkentő neurotranszmitter
A receptormolekulákat aktiváló ingerületátvivő anyag.
excitatory neurotransmitter

sérülékenység-stressz modell
Egy személy csak akkor betegszik meg, ha *hajlam*os a betegségre és *stressz*keltő környezeti hatások érik.
vulnerability-stress model

SES → *szocioökonómiai státusz*
socio economic status, SES

Sigaud, Claude alkati típusai
Respiratorikus, digesztív, muszkuláris és cerebrális típus.
Sigaud's constitutional theory

sikerélmény
Az az élmény amikor egy célirányos cselekedetnek pozitív kimenetele van.
success, experience of success

sikertelen beilleszkedés
Az egyén képtelen alkalmazkodni a körülötte lévő természeti, társadalmi környezethez.
maladjustment

skála
Valamilyen változó mérési értékei.
scale

Skinner-doboz
Feladatketrec, melyben az állatok tanulását vizsgálják a megerősítés és megkülönböztető ingerek hatására, pl. pedálnyomással vagy gombok csipkedésével.
Skinner-box

skinneri lény
„Vakon" próbálgatja a különböző válaszokat, a szelekció a szokásokon érvényesül (Daniel Dennett értelmezésében).
Skinnerian being

skizoform reakció
Skizofréniaszerű, de a teljes klinikai képet nem mutató viselkedés.
schizoform reaction

skizofrénia
Az endogén pszichózisok csoportjába tartozó pszichopatológiai kórkép. Gyakori pozitív tünetek: a gondolkodás tartalmi és formai zavara, érzékcsalódások (*hallucinációk*), deperszonalizáció és derealizáció. Gyakori negatív tünetek: érzelmi elsivárosodás, indítékszegénység, apátia, szociális aktivitás csökkenése. A betegek gyakran cselekvésképtelenekké válnak.
schizophrenia

skizoid
1. Az érzelmi élet elsivárosodásával, a szociális kapcsolatok csökkenésével jellemezhető viselkedésforma.
2. A skizofrénia határán lévő.

schizoid

skizoid személyiségzavar
A személynek megromlanak társas kapcsolatai, *érzelemkifejezése* szegényessé válik. Fontos elhatárolni a *skizofréniá*tól.
schizoid personality disorder

skizotim típus
Személyiségtípus. Eredetileg E. Kretschmer által használt fogalom, olyan személyekre, akik hajlamosak a saját gondolat- és élményvilágukat a külső környezettől leválasztani, és a külső hatásoktól elhatárolódni. → *ciklotímia*, → *leptoszom típus*
schizotym type

skizotip személyiségzavar
Személyiségzavar, melynek fő jellemzője, hogy a személy közeli kapcsolatai elidegenednek, kognitív és perceptuális torzítások jelennek meg, *viselkedés*e különccé válik.
schizotypical personality disorder

Snellen-féle látásélesség
A relatív *látásélesség*et méri különböző méretű számok és betűk felismerésével.
Snellen's visual acuity

Snellen-féle tört
A látásélesség mértékét kifejező formula, melynek számlálója a vizsgált egyén olvasótáblától való távolsága, nevezője pedig az a távolság, amelyből még felismeri a jelet.
Snellen's fraction

SOA, Stimulus Onset Asynchrony
Egymást követő ingereknél az inger vége és a következő inger eleje közötti idő.
SOA, Stimulus Onset Asynchrony

sokk
Akut testi vagy lelki *zavar*, valamilyen nem várt heves külső zavar hatására.
shock

sorba rendezett adatok
Egymást követő adatok sora.
ordered data

sorozat
Egymást követő elemek összessége.
series

sós íz
A négy alapíz egyike. A só az érzősejteket azok csúcsi apikális részein található mikrovillusok Na csatornáin keresztül ingerli.
salty taste

sötétadaptáció
Alacsony intenzitású fényingerhez való folyamatos hozzászokás, azaz a fényérzékenység növekedése. Ez két fázisban történik, előbb a csapok, majd a pálcikák adaptálódnak. → *fényadaptáció*
dark adaptation

Spearman-Brown formula
Egy vizsgálat megbízhatóságának becslésére szolgáló képlet az ismételt vizsgálatból.
Spearman-Brown formula

specifikus idegenergiák
Specifikus érzékleti energiák. Johannes Müller elképzelése arról, hogy az *agy* az *érzékleti modalitások* közötti minőségi differenciációkat a speciális *idegpályá*kon kódolja.
specific nerve energies

spektrum
1. Színkép.
2. Egy tól–ig határ.
spectrum

spermaverseny
Azokban az esetekben, ahol a nőstény több hímmel is létesíthet kapcsolatot, a hímeknek a spermamennyiséggel rivalizálniuk kell egymással.
sperm competition

spontán kiújulás
A *feltételes válasz* a kioltás után bizonyos idő elteltével újra megjelenhet.
spontaneous recovery

sportpszichológia
Alkalmazott *pszichológia,* mely a sportolás közbeni *viselkedés*t tanulmányozza, segít a sportolóknak a magasabb *teljesítmény* elérésében.
sport psychology

S-R pszichológia
Olyan nézet, mely szerint a *viselkedés*ek minden esetben *inger*re adott reakciók.
S-R psychology

standardizálás
1. Heterogén (minőségileg különböző csoportokból álló) sokaságokra vonatkozó értékek, viszonyszámok összehasonlítása. Matematikailag azt mutatja meg, hogy a mintaelem eltérése az SD hányszorosa.
2. Egy pszichológiai vizsgálat viszonyítási értékeinek megadása egy adott népességnél.
standardization

standard pontérték
A *populáció*hoz viszonyított érték.
standard score

Stanford-Binet intelligenciaskála
Az első *intelligenciaskála* amerikai változata, az iskolázásra csak korlátozottan alkalmas gyerekek kiszűrésére.
Stanford-Binet intelligence scale

statisztika
Az a tudományág, amely egyedeinek mintáiból von le következtetéseket az egész népességre vonatkozóan.
statistics

statisztikai következtetések
Statisztikai mérések kiértékelése, hogyan vonhatunk le következtetést a népesség egészére nézve, azon információk alapján, ami egy meghatározott *mintá*ból származik.
statistical inference

statisztikailag szignifikáns
Statisztikai értelemben szignifikáns, ha a megállapított összefüggések nem véletlenszerűek.
statistical significance

statisztikai normáktól való eltérés
A *populáció* átlagértékétől való pozitív vagy negatív különbözőség.
deviation from statistical norms

Sternberg, Robert háromrétű intelligencia-elmélete
Elméletének három része vagy alelmélete: a *gondolkodási* folyamatokkal foglalkozó összetevő-elmélet, a tapasztalatnak az *intelligenciá*ra gyakorolt hatásával foglalkozó tapasztalati elmélet, valamint az emberre ható környezeti és kulturális hatásokkal foglalkozó környezeti elmélet.
Sternberg's three-level intelligence theory

Sternberg, Saul paradigma
Az emléknyomhoz való hozzáférés vizsgálata felismerési próbákkal. Minél hosszabb a lista, annál hosszabb a keresési idő.
Sternberg paradigm

stimulánsok, serkentők
Olyan *pszichoaktív szerek,* amelyek növelik az *arousal*t és ebből adódóan serkentően hatnak.
stimulants

stressz
Minden (szokatlan) alkalmazkodást igénylő, új helyzet vagy esemény, különösen ha azt gondoljuk róla, hogy veszélyezteti fizikai vagy pszichikai jóllétünket. Amennyiben viszonylag könnyen meg tudunk birkózni velük és növekedésünket szolgálják, akkor eustresszről, ha pedig meghaladják vagy túlságosan igénybe veszik képességeinket, distresszről beszélünk.
stress

stresszcsökkentés
A *stressz* állapota *viselkedés*es eljárásokkal, *relaxációs tréning*gel, *meditáció*val, testmozgással, kognitív technikákkal való enyhítése. → *kognitív technikák a stressz kezelésére*
stress reduction

stresszesemények
Minden alkalmazkodást igénylő esemény lehet stresszes. Egyrészt a felkészültségünk és a feladat nehézsége közötti kapcsolat (meg tudunk-e birkózni velük) fogja eldönteni, hogy kihívásként éljük-e meg őket vagy csapásként, másrészt az, hogy befolyásolhatóak, illetve bejósolhatóak-e.
stressful events

stresszkezelés
Azok az eljárási módok, melyek révén a *stressz* által kezelt szorongást oldani igyekeznek.
stresstherapy

stresszorok
Bármilyen, alkalmazkodást igénylő és/vagy fizikai és pszichikai jóllétünket veszélyeztető esemény. Egy részük kihívásként is értelmezhető (házasság, vizsga, munkahelyi feladatok), más részük viszont kivédhetetlenül traumatizáló (természeti katasztrófák, bűncselekmény, haláleset). Osztályozásukra pszichológiai stresszskálákat is készítenek.
stressors

stresszválasz [fiziológiai]
Stresszre adott *vegetatív arousal* reakciók, mint szívritmus- és vérnyomásnövekedés, szapora légzés, pupillatágulás, fokozott adrenalin- és noradrenalin termelés, emelkedett vércukorszint, gyorsabb véralvadás. A hipotalamusz és az adrenokortikális rendszer ellenőrzése alatt áll.
stress response and physiological factors

stresszválasz [pszichés]
Stresszre adott pszichológiai reakciók, mint a *szorongás, düh* és *agresszió, apátia* és *depresszió*, valamint a kognitív funkciók gyengülése.
stress response and psychological factors

striátum
Corpus striatum, csíkolt test, törzsdúcok alkotják. Csecsemőkorban az aktív mozgatókéreg kialakulását megelőzően fontos mozgatóközpont.
striatum

stroboszkóp
Villogó fényt adó készülék a *fúziós frekvencia* mérésére.
stroboscope

stroboszkopikus mozgás
Mozgásészlelés azokban az esetekben, amikor a *retinán* nem történik elmozdulás. 1. Másodpercenként legalább 24 állókép felvillantása (film). 2. Különböző helyeken levő fénypontok felvillantása néhány ezredmásodperc különbséggel (karácsonyi fényfüzérek).
stroboscopic motion

Stroop-interferencia
Egy szó nyomtatási színét kell azonosítani. Interferencia jön létre, ha a szó egy olyan színnév, ami különbözik a szó nyomtatási színétől (pirossal leírva az, hogy „zöld").
Stroop-interference

struktúra
Elemek egymásra vonatkoztatott rendszere. Pl. az ingerek (látvány, szavak stb.), vagy a személyiségvonások szerkezete.
structure

strukturalizmus
1. A *pszichológia* azon irányzata, amely a *pszichikum*ot az egyéni átélés révén tanulmányozza. Az élmény állandó belső viszonyait emeli ki. Módszere az *önmegfigyelés.*
2. A szerkezeti egészlegesség elve a társadalom- és humán tudományokban.
structuralism

suicidum
Öngyilkosság.
suicide

súlyérzékelés
A tárgy súlyának *érzékelés*e, a súly nagyságának megbecsülése a felemeléshez szükséges erő kifejtése alapján.
weight sense

súlyozott átlag
Az *átlag* egy speciális esete, amit akkor alkalmazunk, ha nem egyforma fontosságú mennyiségek átlagát kell kiszámítani, pl. a minták elemszáma vagy fontossága eltérő.
weighted average

süketnéma
A személy süketségének következményeként nem képes beszéd elsajátítására. → *hallónéma*
deaf mute, deaf and dumb, hearing impaired

sűrítés
Az a folyamat, amikor két vagy több kép egy képben jelenik meg (pl. álmokban).
condensation

S

S

SZ

szabad akarat
A szabad akarat pszichológiailag a választás élménye.
free will

szabad asszociáció
Pszichodinamikus terápiás módszer, melyben a beteg minden eszébe jutó gondolatot, érzést vagy mentális képet elmond vagy leír. → *mentális képek*
free association

szabad felidézési kísérlet
A kísérleti személynek egy listát mutatnak, melynek elemeit memorizálnia kell, és később arra kérik, hogy tetszőleges sorrendben idézze fel azokat.
free recall

szabad idegvégződések
Olyan idegvégződések, amelyek a beidegzett szövetben járulékos elemek nélkül állnak.
free nerve-endings

szabadon lebegő szorongás
Konkrét fenyegetéshez nem asszociálható izgatottság, idegesség.
free-floating anxiety

szabály
A viselkedést irányító átfogó elv.
rule

szadizmus
A *kielégülés*t a másokban okozott fájdalom váltja ki.
sadism

szagérzékelés
Gáznemű vegyületek érzékelése a szaglóhám segítségével.
smell

szaggitális
Nyílirányú.
sagittal

szaglógumó
Az *agy* szaglásért felelős területe. Az agynak közvetlenül a homloklebeny alatti része.
olfactory bulb

szaglóideg
A szaglási *receptor*sejtekből kiinduló *axon*köteg, amely a *szaglógumó*ba vetül, és a szagingerek információit szállítja az orrból az *agy*ba.
nervus olfactorius

szaglókéreg
Az *agy*ban a szagok érzetéért felelős terület. A halántéklebeny alsó felszínén van.
olfactory cortex

szaglórendszer
Az *orrüreg receptor*ait, az *agy* egyes területeit, és az összekötő pályákat tartalmazza.
olfactory system

szaglósejtek
Az *orrüreg* felső és hátsó részén elhelyezkedő speciálisan szagérzékeny *receptor*sejtek.
olfactory cells

szakkadikus szemmozgás
Amikor gyors, nagy ugrásokkal vándorol a tekintet egyik helyről a másikra.
saccadic eye movement

szakkádok
Szem gyors mozgása a *fixációk* között.
saccades

szakmai elégedettség
A hivatás általi *kielégülés.*
job satisfaction

számemlékezet próba
Eljárás a munkaemlékezet kapacitásának mérésére, egyre növekvő hosszúságú számsorok azonnali felidézésével. A felnőtt elvárt érték 5-8 egység.
digit span test

számítógépes szimuláció
Számítógép használata egy jelenség vagy rendszer modellálására.
computer simulation

számítógép hasonlat
Az embert az *információfeldolgozási megközelítés* egy számítógép mechanizmusával analógnak tekinti.
computer metaphor

szándékos figyelem → *irányított figyelem*
voluntary attention

szangvinikus típus
Hippokratész-Galénosz testnedveken alapuló tipológiájában az a személy, akinél a vér van túlsúlyban – könnyed, dinamikus, érzelmeit kimutató, hamar megbocsátó ember.
sanguine

szaruhártya
A szem óraüveghez hasonló elülső burka, amely biztosítja a szemnek az éleslátást, ezen keresztül lép be a *fény*, valamint felfogja a szem állandó belnyomását. → *látásélesség*
cornea

szatiriázis
Férfiak betegesen felfokozott *heteroszexuális* vágya és kritikátlan partnerváltogatása.
satyriasis

szavak
Pszichológiai értelemben a hangalak, az íráskép, a fogalmi jelentés, a használat és a nyelvtani szerep összessége.
words

százalékos görbe
Gyakorisági eloszlást mutató grafikon, melyben a függőleges tengelyen a mintaértékekhez tartozó százalékot adjuk meg.
percentile curve

százalékos rang
Egy érték vagy *pontszám* helyének jelölése egy nagyságrend szerinti sorozatban, az ide tartozó teljesítménypontok és értékek százalékarányával.
percentile rank

százalékos skála
Olyan *skála*, amelyben minden *pontszám* százalékosan van megadva.
percentile scale

szedatívumok
Erős fájdalomcsillapítók és nyugtatószerek.
sedatives

szédülés
Egyensúlyzavar, az objektív- és szubjektív térviszonyok közötti *diszkrepancia* megélése, melyet egyensúlyszervek irritációja, *központi idegrendszer* zavara, sérülés, mérgezés okozhat.
vertigo, dizziness

SZ

szegmentális elmélet
A test minden részében az *idegrendszer* egy szegmentuma irányítja az ott zajló folyamatokat.
segmental theory

szégyen
Olyan lelki vagy testi viselkedésmódok felfedezésekor fellépő kellemetlenségérzés, amit a személy leplezni kíván.
shame

szekréciós reflex
Reflexfolyamat, amelynek *effektorszerve* valamelyik mirigy.
secrectory reflex

szekvenciális feldolgozás
Sorba rendezett, egymásutáni feldolgozás, az *információfeldolgozási modell* legátfogóbb kerete, szemben a *párhuzamos feldolgozás*sal.
sequential processing

szelekció
1. Darwini szelekció: a beváló viselkedések kiválogatása.
2. Kompetenciák, szerepminták sokaságából való választás. A megfelelő személy kiválasztása.

selection

szelektált csoport
Bizonyos sajátosságok alapján elkülönített *csoport.*
selected group

szelektív, szétválasztó, kiválasztó
Csak bizonyos *információ*t, *inger*t észlelő, mást nem.
selective

szelektív adaptáció
Hozzászokás az ingerléshez. Ha pl. sokáig egy bizonyos mozgást nézünk, akkor az érzékenységünk csökkenni fog arra a mozgásra.
selective adaptation

szelektív depresszió
Olyan depresszív állapot, amely csak bizonyos körülmények között (pl. bizonyos személyekkel beszélgetve) jelentkezik.
selective depression

szelektív figyelem
A nagyszámú ingersor közötti válogatás, szűrés és felerősítés révén.
selective attention

szelektív hallás
1. A hallás olyan típusú sérülése, amely bizonyos hangingerekre korlátozódik.
2. Pszichés eredetű is lehet, amikor perceptuális elfojtás vagy hárítás következtében az egyén a számára kellemetlen információkat nem hallja meg.

selective hearing

szelektív megerősítés
Az *operáns kondicionálás* (*instrumentális kondicionálás*) egyik eszköze, a viselkedésrepertoárból csak a kívánatos viselkedés jutalmazása. Segítségével bonyolult viselkedés-sorozatok alakíthatók ki.
selective reinforcement

szelektív meghallgatás
Egy hallott ingersor, többnyire beszéd nyomon követése, utánmondással. A *szelektív figyelem* sokat vizsgált esete.
selective listening

szelektív szerotoninvisszavételbénító szerek
Második generációs antidepresszánsok, melyek a többi *neurotranszmitter* érintetlenül hagyása mellett kizárólag a *szerotonin*visszavételre hatnak. Népszerűségük részben annak köszönhető, hogy nincsenek mellékhatásaik, s nem kell számolni a túladagolás vagy a függőség veszélyével.
selective serotonin reuptake inhibitors, SSRIs

szelektív tenyésztés
Egy speciális fizikai vagy viselkedéses jellemzővel rendelkező vagy nem rendelkező egyedeket szaporítanak egymással (fajnemesítés).
selective breeding

szelf, szelf-
→ *self*

széli kontraszt
A széleknél fokozódó ellenfolyamat. (Pl. a *Hermann-rács* észlelésénél az a jelenség, hogy a fekete négyzeteket elválasztó fehér vonalak találkozásánál ténylegesen jelen nem lévő szürke pontokat észlelünk.)
marginal contrast

széli terminusok
A kategóriába tartozás határait kifejező minősítések (pl. a veréb „is" madár; „formálisan" házasok).
hedges

szellemi aktivitás
Szellemi képességünk mindennapos igénybevétele, mentális aktivitás.
intellectual activity

szellemi érettség
Az az állapot, amikor az egyén eléri szellemi képességeinek legmagasabb fokát, mentális érettség.
intellectual maturity

szellemi fejlődés
A szellemi képesség kibontakozásának folyamata, mentális fejlődés.
mental development

szellemi fogyatékosság
Agysérülés, genetikai vagy fejlődési zavarok okozta gondolkodási, érzékelési és tanulási zavarok összefoglaló neve. → *értelmi fogyatékosság*, → *értelmi kor*, → *IQ*
mental retardation

szellemi hanyatlás
Az öregedés folyamatával párhuzamosan a szellemi képességek csökkenése, mentális hanyatlás.
mental decline

szellemi képesség
Képesség a tanulásra, gondolkodásra és ezáltal problémák megoldására, mentális képesség.
mental abilities

szellemi kor → *mentális kor*
mental age

szemantika
Jelentéstan. A nyelvészet egy részterülete, a jelek és jelképek jelentésének tana.
semantics

szemantikus differenciál
A fogalmak és szavak jelentésének, és az általuk aktivált vonatkoztatási rendszereknek a feltérképezésére szolgáló, C. Osgood által kidolgozott, attitűd-mérési eljárás.
semantic differential

szemantikus emlékezet
Az explicit emlékezés részeként a tényeket és az általános tudást tároló emlékezet (pl. szavak jelentése).
semantic memory

szemantikus kódolás
A hosszú távú emlékezetbe történő kódolás fontos eleme: a jelentést jegyezzük meg.
semantic coding

szembesítés
1. A viselkedésterápia módszere, mely során a személyt ellenőrzött körülmények között szembesítik a szorongásingerrel. → *viselkedésterápia*, → *szisztematikus deszenzitizáció*.
2. Tanúk és vádlottak hivatalos körülmények közötti találkozása.
confrontation

szem dominanciája
Egyik szemünk többnyire domináns, ez megjelenik a figyelésben, s a látásélességben is.
eye dominance

személyes konstruktumok elmélete
Az emberek önmaguk és társas világuk értelmezésére egyéni konstruktumokat használnak. Ennek során hipotéziseket alakítanak ki és ellenőriznek, kategorizálják, értelmezik önmagukat és világukat. (G. A.Kelly)
personal construct theory

személyi egyenlet
A megfigyelők közötti eltérések mérése, melyek az ismétlődés révén képletbe rendezhetők.
personal equation

személyiség
A személyen belüli pszichofizikai rendszerek dinamikus szerveződése, amely létrehozza az egyén jellegzetes viselkedés-, gondolat- és érzésmintáit.
personality

személyiségdinamika
A személyiségnek és összetevőinek az életünk végéig tartó alakulását jelző fogalom, elsősorban az irányító motívumokra és életcélokra vonatkozik.
personality dynamics

személyiségi jogok
Minden embert megillető, emberi mivoltából fakadó jogok (pl. a magánélethez való jog).
personality rights, right to privacy

személyiségleltár
Olyan összetett személyiségteszt, amely több skálán méri a személyiség különböző dimenzióit.
personality inventory

személyiségpszichológia
A személyiség felépítésével, kialakulásával, az egyéni különbségek típusaival és vizsgálati módszereivel foglalkozó szakterület.
personality psychology

személyiségskálák
Az egyes *személyiségleltár*ok által azonosított összetevők, melyek személyiségvonásoknak felelnek meg.
personality scales

személyiségtípusok
Emberek temperamentumon, viselkedésbeli jellegzetességeken, testalkaton, feltételezhető betegségeken alapuló merev kategóriába sorolása.
personality types

személyiség vizsgálata
Elsősorban a klinikumban használt speciális eljárások (személyiség-kérdőív, projektív eljárások), melyek feladata a személyiség aktuális képének megrajzolása, az esetleges rendellenességek feltárása, azonosítása és prognózis nyújtása.
personality assesment

személyiségvonások
Folytonos változók, melyek mentén az egyének különböznek egymástól. Egyes felfogások szerint közöttük csak mennyiségi különbségek vannak (*nomotetikus*), mások szerint nincs két egyforma vonás (*idiografikus megközelítés*).
personality traits

személyiségzavarok
Az észlelés, a gondolkodás és a viselkedés krónikusan fennálló, maladaptív mintázatai, melyek megakadályozzák a személyt szociális és egyéb helyzetekben való sikeres működésben.
personality disorders

személyközi vonzalom
A személyek közti sok tényezőn (észlelt hasonlóság, fizikai vonzerő, bizalom) alapuló összetett közelítő tendencia.
interpersonal attraction

szemiotika
Jeltudomány, a jelek vizsgálata az állatvilágban és az emberi kultúrában.
semiotics

szemiotikai funkció
Más néven szimbolikus funkció, amely 2 éves korban jelenik meg: valami az elmében jelöl valamit a külvilágból. Az álom, a beszéd, a játék mutatja.
semiotic function

szemmozgások
A szemmozgások a látórendszer normális működéséhez elengedhetetlenek. Megkülönböztetünk önkéntelen és akaratlagos szemmozgásokat. → *szakkádok*
eye movements

szemtanúhatás
Oktulajdonítási elfogultság léphet fel a személyben az incidens körülményeitől és kimenetétől függően. A szemtanú hajlamos az autóvezető hibájának tulajdonítani a balesetet, míg vezetőként külső körülményeknek, pl. a csúszós útnak.
attributional bias in eyewitness testimony

szemtengelyferdülés
A *szaruhártya* torzulása miatt fellépő látási zavar, amelyben bizonyos irányba néző egyenesek mentén gyengébb a látás felbontóképessége.
astigmatism

szemtükör
Tükörrendszer, melybe külső vagy rászerelt lámpából fény esik, s a belsejében egy lyuk biztosítja a fókuszált betekintést a szemben ülő szemébe. A szemészet legfontosabb eszköze.
ophtalmoscope

szenilitás
Időskori feledékenység. Elsősorban 65 éven felüli embereknél előforduló, tipikus jelenség.
senility, senilism

szenvedély
Erős érzelem, lelkesedés egy másik személy, cselekvés vagy tárgy iránt. Extrém mértékben megszállottsághoz vagy függőséghez vezethet.
passion

szenvedélyszerelem
Intenzív, magas fiziológiás *arousal*lal

SZ

együttjáró érzelem, melyben a másik személy iránti erős fizikai vágy, a gyengédség és más érzelmek összekapcsolódnak. → *társszerelem*
passionate love

szenzitív periódus
Olyan korlátozott idői ablak a *fejlődés* során, mely bizonyos funkciók kifejlődése számára az optimális alkalom. → *kritikus periódus*
sensitive period

szenzitizáció
*Nem-asszociációs tanulás*i folyamat, ahol bizonyos ingerekre az adott válaszok átmenetileg megerősödnek.
sensitization

szenzomotoros
A mozgás érzéki észleletek (leginkább látás) általi koordinációjával kapcsolatos.
sensomotoric

szenzomotoros koordináció
Az akaratlagos mozgások érzékletek által szerzett információk (leginkább vizuális) alapján való irányítása.
sensorimotor coordination

szenzomotoros szakasz
*Piaget kognitív fejlődéselméleté*ben az első, 0–2 éves korig tartó szakasz, mely során a gyermek megtanulja megkülönböztetni magát a tárgyaktól, felismeri magát a cselekvés végrehajtójaként, kialakul a *tárgyállandóság* fogalma és megjelennek a szimbolikus reprezentációk (pl. nyelv).
sensorimotor stage

szenzoros afázia
Szerzett *beszédzavar*, amikor a sérült felfogja a hangingert, de képtelen a szöveg megértésére. Általában a halántéklebeny sérülése okozza, s szótalálási zavarokkal is együtt jár.
sensory aphasia

szenzoros bemenetek
Az *agy* integrálja a szenzoros bemenetet a környezetből. A szenzoros bemenetek: hallás, látás, tapintás, szaglás, saját test érzékelése („testi tudatosság", propriocepció), vesztibuláris rendszer (gravitáció és egyensúlyozás).
sensory inputs

szenzoros depriváció → *depriváció*
sensory deprivation

szenzoros élménykeresés
Új ingerek keresése.
sensation seeking

szenzoros emlékezet
A beérkező érzékelt anyag igen rövid idejű megtartása elemzetlen formában. → *echoikus emlékezet*, → *ikonikus emlékezet*
sensory memory

szenzoros folyamatok
Az észleléssel kapcsolatos folyamatok.
sensory processes

szenzoros jelátalakítás
A szenzoros receptorok a fizikai energiát idegi jelekké alakítják.
sensory transduction

szenzoros neuron
Az ingerületet a külső vagy belső *recepto*roktól az *agy* vagy a *gerincvelő* felé szállító idegsejt. → *motoros neuronok*
sensory neuron

szenzoros tár
Az *emlékezet* azon fajtája, amely az érzékszervekbe érkező információk fizikai jellemzőit 400–2000 ms-ig képes megőrizni.
sensory memory

SZ

szenzoros válasz
A rövid ideig bemutatott *inger*ek (pl. felvillantott betűk vagy pöttyök) az *idegrendszer*ből választ váltanak ki. A válasz felfogható az idegi tevékenység mértékének, amely kezdetben emelkedik, majd csökken.
sensory response

szeparáció, elválasztás
Elválasztás a gondozótól (többnyire az anyától), az emlősök életének drámai pillanata, a humán pszichológiában is igen fontos.
separation

szeparációs szorongás
Az elszakadástól, illetve az egyedülléttől való félelem.
separation anxiety

szerelem háromszögelmélete
A szerelmet három összetevőre: az *intimitás*ra, a *szenvedély*re és az elkötelezettségre bontja. Az intimitás a közelséget és az érzések kölcsönösségét képviselő érzelmi összetevő. A szenvedély a szexuális vonzalmat és a „szerelmesség" romantikus érzését megragadó motivációs komponens. Az elkötelezettség a kapcsolat fenntartására irányuló kognitív összetevő. A három komponens nincs szükségszerűen minden kapcsolatban együtt.
triangular theory of love

szerep
A szociálpszichológiában valamely társadalmi státushoz vagy pozícióhoz kapcsolódó elvárások és viselkedésmintázatok összessége.
role

szerephibridizáció
A különböző szakmai és tudományos szerepek (filozófia és fiziológia, biológia és emberismeret) kombinálása a modern pszichológia kibontakozásában.
role hybridization

szereprepertoár-teszt
George Kelly megközelítésében minden ember egy intuitív tudós, akinek saját értelmezései vannak a világról. Terápiáiban a szerepjátszás technikáját alkalmazta, és az egyének személyes konstruktumainak feltárására dolgozta ki a szereprepertoár-tesztet. → *személyes konstruktumok elmélete*
Kelly Role Repertoire

szerepzavar
Az egyén nem a szerepétől, a környezet által elvárt viselkedést produkálja, mert nem ismeri az elvárást, vagy versengő elvárások érik.
role conflict

szeriális keresés
A célinger egyenként történő összehasonlítása a *rövid távú memóriá*ban tárolt egységekkel. → *párhuzamos feldolgozás*
serial search

szerotonin
Az agyban és a gyomor-bél rendszerben termelődő monoamin neurotranszmitter, amely egyes gombákban és növényekben (gyümölcs, csokoládé) is megtalálható. Szerepet játszik a düh, az agresszió, a hangulat, a szexualitás, a testhőmérséklet, az étvágy, és a szervezet metabolizmusának szabályozásában. Alacsony szintje felelős lehet a depresszió, szorongás, agresszív viselkedés kialakulásáért.
serotonin

SZ

szerotoninvisszavétel-gátlók
Depresszió, szorongásos megbetegedések, egyes személyiségzavarok kezelésénél alkalmazott gyógyszerek, melyek hatására – mivel blokkolják a szerotonin a preszinaptikus sejtbe való visszavételét – a szerotonin szintje magasabb lesz.
serotonin reuptake inhibitors

szervezés kódolás közben
Tanulási módszer: vázlat készítése, hierarchikus struktúra kiépítése, vagy az ismeretanyag áttekinthetőbb átszervezése a hatékonyabb tanulás érdekében.
organizing during encoding

szervezet-környezet kölcsönhatás
A környezet is hat a szervezetre, de a szervezet is strukturálja a környezetet.
organism-environment interaction

szervezetpszichológia
Munkahelyeken, intézményekben, illetve más társas szervezetekben kialakuló emberi interakciók vizsgálatára, optimalizálására és javítására szakosodott alkalmazott pszichológiai résztertület.
organisational psychology

szerveződési szintek
1. Az evolúció nagy átmenetei, amelyek adaptív funkcióval rendelkeznek. (Pl. sejt, szerv, idegrendszer, organizmus.)
2. Bonyolultabb szervezetek, pl. vállalatok felépítésének szintjei.
levels of organization

szervi érzékelés → *zsigeri érzékelés*
visceral perception, viscerosensory perception, internal perception

szervomechanizmus
Olyan kontrollrendszer, amely egy kis mechanikus mozgást egy nagyobb erőt igénybevevő mozgássá alakít át.
servomechanism

szerzett immunhiányos betegség, AIDS
Az AIDS-betegség (szerzett immunhiányos tünetegyüttes) egy fertőző betegség végső stádiuma, melyet a HIV (emberi immunhiányt előidéző vírus) idéz elő.
acquired immune deficiency syndrome, AIDS

szexizmus
Személyek nemük alapján történő megkülönböztetése, mely azon megfontoláson alapszik, hogy a nők és férfiak közti biológiai különbségek eltérő kognitív, lelki és viselkedési mintázatokkal járnak, és az összehasonlítás a nők rovására történik.
sexism

szexuális neuraszténia
Szexuális eredetű viselkedészavarok (pl. túlfűtöttség vagy frigiditás). Ma már nem használatos elnevezés.
sexual neurastenia

szexuális viselkedés hormonális alapjai
A fenotipikus nem, a „férfiagy", a nemi preferencia és a nemi identitás kialakulásáért az androgének felelősek, illetve a magzati életben és a fejlődés során a nemi hormonok egyensúlya. A (női szervezetben is megtalálható) férfi nemi hormon határozza meg a nemi vágyat is. A női hormonok (ösztrogének, progeszteron) a termékenységet, a másodlagos nemi jellegeket, a feminin érzelmi és kognitív tulajdonságok kialakulását befolyásolják.
hormonal basis of sexual behaviour

szexuális viselkedés idegi alapjai
Az elsődleges „nemi szerv" az agy, vagyis az összetett nemi viselkedés a hipotalamuszhoz kapcsolódik. Maguk a párzó mozdulatok valószínűleg gerincvelői beidegződésűek. Férfiaknál a merevedést a vegetatív idegrendszer szimpatikus és a paraszimpatikus ága egyszerre szabályozza.
neural basis of sexual behaviour

szexuálpszichológia
A pszichológia azon ága, amely a szexuális viselkedés kialakulásával, nemekre jellemző sajátosságaival, a nemek egymáshoz való viszonyával, fizikai és érzelmi szükségleteivel, a partnerek összsze-, illetve össze nem illésével foglalkozik.
sexual psychology

szignál
Információk továbbadására szolgáló jel.
signal

szignáldetekciós elmélet
Az ingerdetekciós és -diszkriminációs teljesítmény variabilitásának magyarázatára született elmélet, mely szerint az észlelés jelek detektálása külső vagy belső zaj hátterén. Egy adott helyzetben a válasz egy döntés eredménye arról, hogy az észlelt érzékleti aktivitás jel-e, vagy csak zaj.
signal detection theory, sensory decision theory

szignifikancia
A szignifikancia annak a mutatója, hogy egy bizonyos jelenség véletlenül következett-e be. A szignifikancia általában 5%-nál kisebb véletlen esély, $p < 0,05$.
significance

szillogizmus
Olyan következtetést jelent, melyben egy kijelentés (a konklúzió vagy következmény) két másikból (a premisszákból vagy feltételekből) következik, pusztán az ítéletek formája, szerkezete alapján. (Pl. A svédek szőkék. Feri svéd. → Feri szőke.)
syllogism

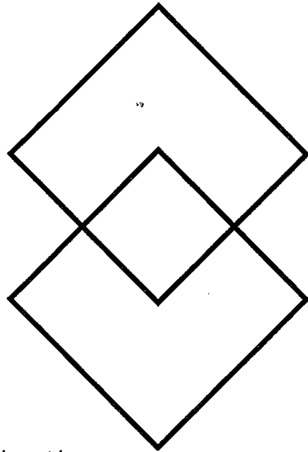
szimbolikus interakcionizmus
Szociológiai elméleti irányzat, mely az emberek közötti interakciókkal magyarázza a viselkedést.
simbolic interactionism

szimbólum
Jel, jelkép. A szimbólumok nem maguktól értetődőek, általában a jelhez szabadon rendelt a jelentéstartományuk, melyeket a megértéshez el kell sajátítani.
symbol

szimbólumok [észlelésnél]
A perceptuális (észleleti) szimbólumok az agy szenzomotoros területein kialakult multimodális neurális reprezentációk, amelyek a perceptuális tapasztalatok sematikus komponenseit képviselik. → *észlelés*, → *percepció*, → *szenzomotoros*
perceptual symbols

szimmetria
1. Egy dolog két egybevágó részből való felépítése.
2. Alaklélektani szerveződési elv. A szimmetrikus területek könnyebben

SZ

Szimmetria

látható aszimmetrikus hátterek ellenében.
symmetry

szimpatikus idegrendszer
A *vegetatív idegrendszer*nek az anyagcserét fokozó, energetizáló, készenlétet növelő ága.
sympathetic nervous system

szimptóma
Egy betegség vagy jelenség tünete.
symptom

szimuláció, szimulálás
1. Érzések, élmények vagy betegség színlelése.
2. Fizikai, fiziológiai, szociális vagy mentális folyamatok valós modellezése.
3. Modellszerű leképezés számítógépes programokkal.

simulation

szimultán színkontraszt
A semleges felületeken a határoknál ellenszín élménye jelenik meg. → *illúzió*, → *Hering-féle ablak*
simultaneous contrast

szín, színárnyalat
Vizuális észlelési minőség, a fény látható spektrum tartományainak hétköznapi elnevezése. (650–750 nm vörös, 600–650 nm narancs, 550–600 sárga, 530–550 zöld, 490–530 kék, 440–490 indigó, 380–440 ibolya).
color hue, *(GB)* colour hue

szinapszis
Az ingerületátadás helye, egy idegsejt axonja és egy másik neuron dentritje közötti tér, ahol a neurotranszmitterek áramlása történik.
synapse

szinaptikus átvitel
A *szinapszis*ban megvalósuló kémiai információátvitel.
synaptic transmission

szinaptikus hólyagok
Az axonvégződésekben található hólyagocskák, melyben az ingerületátvivő anyagok (neurotranszmitterek) találhatók, melyek tartalmukat az ingerület hatására exocitózissal a szinaptikus résbe ürítik.
synaptic vesicles

szinaptikus rugalmasság, szinaptikus plaszticitás
A szinapszisok aktivitás- és információfüggő, időbeli módosulása, amely a szinaptikus ingerületátvitel hatékonyságának csökkenésében vagy fokozódásában nyilvánul meg.
synaptic plasticity

szinaptikus végbunkó
A neuron nyúlványainak végén található megvastagodás, végződés, melyen a *szinaptikus hólyagok* találhatóak.
synaptic ending

színdinamika
A szín, ember és környezet viszonyával foglalkozó tudomány.
dynamics of color, *(GB)* dynamics of colour

színdiszkriminációs vizsgálat
Színösszehasonlító teszt.
color discrimination test, *(GB)* colour discrimination test

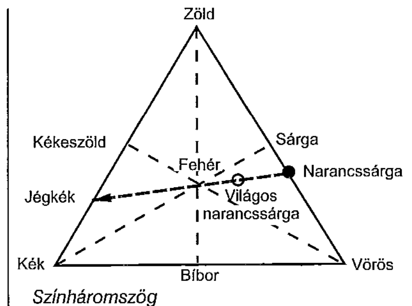
szindróma
Egyes betegségtünetek jellegzetes együttjárása.
syndrome

színelméletek
A színészleléssel foglalkozó elméletek összefoglaló neve. → *Young-Helmholtz-színelmélet*, → *színkör*, → *ellenszínelmélet*
theories of color, *(GB)* theories of colour

színes hallás
Zenei hangok és hangzások színélményként való megélése. A jelenség során hallási modalitású ingerek vizuális érzékleteket is kiváltanak (fotizmusok). → *szinesztézia*
hearing colours

szinesztézia
Valamely érzékleti terület ingerlése során más modalitású érzékletek megjelenése (pl. vizuális érzékletek hallási inger esetén).
synesthesia

színháromszög
Egyenlő oldalú háromszög, csúcsain

Színháromszög

kék, zöld és vörös színnel, súlypontja a fehér szín.
color triangle, *(GB)* colour triangle

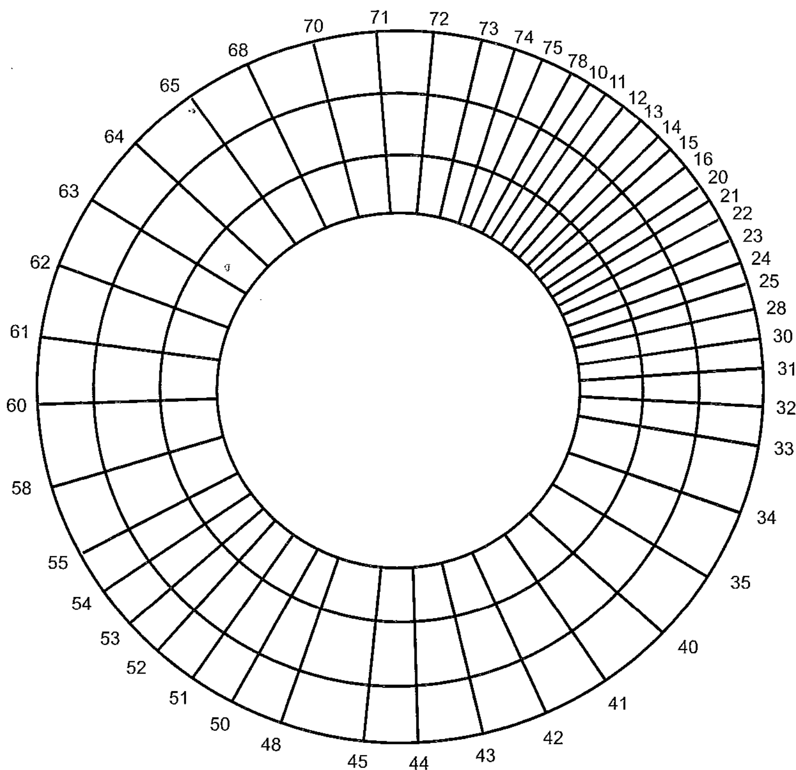
színkeverés
→ *additív színkeverés*, → *szubtraktív színkeverés*
color mixing, *(GB)* colour mixing

színkonstancia, színállandóság
Egy tárgy észlelt színét változatlannak észleljük annak ellenére, hogy a ráeső és róla visszaverődő fény spektruma megváltozik.
color constancy, *(GB)* colour constancy

színkontraszt
Két fizikailag azonos színinger eltérő színű háttereken, környezetben különbözőnek tűnik, mely különbség a háttér mezőhatásával magyarázható.
color contrast, *(GB)* colour contrast

színkorong
A színészleléssel, vizuális illúziókkal kapcsolatos vizsgálatokban használt eszköz, mely egy középpontja körül kü-

SZ

Színkör

lönböző sebeséggel forgatható, körcikkelyeiben eltérő színű korong.

color wheel, *(GB)* **colour wheel**

színkör

A színkör a látható spektrumú fény megjelenítésének egy módszere, amelyben egy körív mentén spektrális frekvencia szerint sorba helyezik el a színeket. A komplementer színek egymással szemben helyezkednek el.

color circle, *(GB)* **colour circle**

színlátás

A 380–740 nm hullámhossz tartományú elektromágneses ingadozásoknak a látószervek (pl. retinális *csapok*, *látókéreg* stb.) által kódolt észlelete. Alapja a *trikromát* rendszer.

color perception, *(GB)* **colour perception**

színlátás hiánya → *színvakság*

color vision deficiency, *(GB)* **colour vision deficiency**

színlátási rendellenesség

A trikromatikus színlátás veleszületett vagy szerzett zavara. → *monokromát látás*, → *dikromatikus látás*, → *színvakság*, → *színtévesztés*, → *kérgi színvakság*

disorders of color perception, *(GB)* **disorders of colour perception**

színorsó

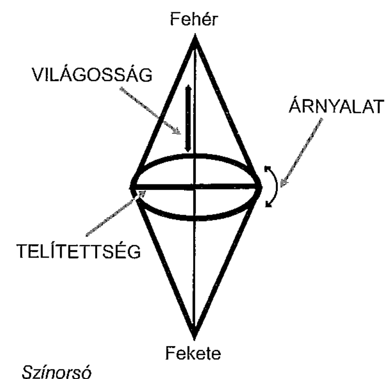
A vizuális észlelés három fontos minőségének, a *szín*, az *élénkség* és a *telítettség* háromdimenziós megjelenítése: egy kettősgúla, melyben a két gúla alapján a telített színek vannak, úgy, hogy egymással szemben a *komplementer színek* helyezkednek el, míg a függőleges tengely a fekete-fehér kontinuum megjelenítésére szolgál.

color spindle, *(GB)* **colour spindle**

színpiramis teszt

Projektív pszichodiagnosztikai teszt, melyben 24 színárnyalatú, négyzet alakú lapocskából kell egy előre megadott 15 mezős piramist kialakítani hat alkalommal.

Color Pyramid Test

Színorsó

szintaktikai elemzés

A mondat egységeinek azonosítása, a közöttük lévő szintaktikai kapcsolatok feltárása (pl. alany-állítmány).

syntactic analysis

szintaxis, mondattan

A szavak szószerkezetekké (frázisokká) és mondatokká kapcsolódásának szabályait írja le.

syntax

szintetikus idegműködés

A számunkra fontos érzékletek, emlékképek egységbevonásán alapuló idegműködés.

synthesizing nervous activity

színtévesztés

A színek karakterisztikus jegyeinek összetévesztése, megkülönböztetési nehézsége (pl. vörös-zöld).

dicromasy

szintézis

Részek összekapcsolása egésszé.

synthesis

szinuszgörbe

Szabályosan visszatérő hullámforma (pl. a hangoknál).

sinus curve

színvakság

A színek észlelésének veleszületett vagy szerzett zavara. Több fokozata ismert a teljes színvakságtól a színtévesztésig (*vörös-zöld vakság*). Hátterében legtöbbször a *retinán* található *csapok* közül egy, vagy több típus kiesése áll.

color blindness, *(GB)* **colour blindness**

színvakságot vizsgáló tesztek
A színlátás zavarainak mérésére szolgáló eljárások. Főbb típusai: *anomaloszkóp*, pszeudoizokromatikus tesztek (pl. *Ishihara-táblák*), *színdiszkriminációs vizsgálat*ok.
tests for color perception, *(GB)* **tests for colour perception**

szisztematikus deszenzitizáció
Fóbiák kezelése a kiváltó tárgyhoz egyre inkább közelítő, de kevésbé ijesztő tárgyak kellemes ingerekkel történő társításával.
systematic desensitization

szisztematikus megerősítés
A jutalmazás lépcsőzetes kiépítése.
systematic reinforcement

szitofóbia
Evéstől, elhízástól való erős félelem. → *fóbia*
sitophobia

szituáció
1. Egy adott viselkedés téri és idői külső körülményei.
2. A külső környezetről alkotott benyomások és az elvárások belső leképezéseinek egy adott időpontban ható összessége. → *környezet*, → *mezőelmélet*
situation

szituáció ereje
A viselkedést meghatározó egyik külső tényező. → *szituációs attribúció*, → *alapvető attribúciós hiba*
strength of environmental forces

szituációs attribúció
A személy viselkedését külső feltételekre (pl. *szituáció ereje*) visszavezető oktulajdonítás. (F. Heider) → *attribúció*, → *diszpozicionális attribúció*
situational attribution

szivacsos agyvelőgyulladás, BSE
Kialakulása egy, az agyi-gerincvelői folyadékban kimutatott prion nevű fehérjetermészetű fertőző részecske jelenlétéhez köthető. Fokozódó elbutulással, izomgörcsökkel jár, s 3–24 hónap alatt halálhoz vezet. Embernél már ismert változatai az új-guineai bennszülötteknél a kannibalisztikus szokások következtében terjedő kuru, s a Creutzfeld-Jakob kór (CJD). Nevét az agy különböző területein, elsősorban az agykéregben megjelenő üres „lyukak", szivacsos léziók tömeges megjelenése miatt kapta. Fertőzött marhahús fogyasztásával emberre is átterjed.
bovine spongioform encephalopathy, BSE

szívkoszorúér-betegség
A koszorúerek elzáródásából következő betegség, mely során a szívizom vérellátása fokozatosan korlátozódik.
coronary heart disease, CHD, coronary artery disease, CAD

szívósság
Tartós, következetes viselkedés mint *megküzdés*i funkció.
hardiness, resilience

szkennelés
1. Figyelmi vagy emlékezeti letapogatás.
2. Agyi letapogatás képalkotás során.
scanning

szkotóma
A látótér vak területe, melyet ép, vagy viszonylag épen maradt rész környékez.
scotoma

SZ

szkotométer
A problémás szkotómák méretét és formáját meghatározni segítő készülék.
scotometer

szkotopikus alkalmazkodás
Alkalmazkodás a szürkületi látáshoz, sötétadaptáció.
scotopic adaptation

szociális facilitáció → *társas serkentés*
social facilitation

szociális hatás
Társas vagy társadalmi hatás.
social effect

szociális igazodási funkció
Azok az *attitűd*ök, amelyek abban segítenek, hogy egy társadalmi közösség részének érezhessük magunkat, szociális igazodási funkciót látnak el.
social-adjustive function

szociális munkás
Egyének, családok, csoportok és szervezetek szociális problémái (betegség, iskolázás, drogfüggés) megoldásában hivatásszerűen segítő személy.
social worker

szociális normák
Egy csoport által kialakított, és tagjaitól elvárt attitűdök, viselkedési formák.
social norms

szociális tanulás
A társas viselkedés tanulása, illetve társas hatások a tanulásban.
social learning

szociális tanuláselmélet
Az elmélet szerint a társas viselkedés tanulása elsősorban mások (*modell* személy) megfigyelésén és utánzásán alapul, másodsorban pedig azon, hogy a modell cselekedeit büntetés vagy jutalmazás követi-e.
social learning theory

szociális tényezők
Társas tényezők. Az egyén társas környezetében gyökerező jellemzők összessége (nyelv, család, kortárscsoportok, iskola, szocioökonómiai státusz).
social factors

szociális vélekedések
Társas és társadalmi tekintetben osztott közös vélemények.
social opinions

szocializáció
Az a folyamat, amelynek során egy közösség a saját értékeit, normáit és szabályait, a sajátos viselkedésmintákat és szerepeket megtanítja az egyes egyéneknek.
socialization

szociálpszichológia
Pszichológiai terület, mely a társas *interakció*kat, *attitűd*öket, csoportfolyamatokat, az egyén szociális meghatározottságait kutatja.
social psychology

szociobiológia
Emberi és állati viselkedés genetikai, illetve evolúciós meghatározottságait kutató biológiai ág.
sociobiology

szociográfia
Társadalmi csoportok életének részletes leírása.
sociography

szociogram
A szociometriában használt grafikus

SZ

megjelenítési forma, az egyes individumok csoporton belüli személyes kapcsolatainak térképe.
sociogram

szociokulturális nézőpont
A szociális és kulturális kontextus viselkedésre és a mentális folyamatokra gyakorolt hatását hangsúlyozza.
sociocultural perspective

szociokulturális szemléletű terápiák
Az egyén beilleszkedését és társas körülményeit előtérbe állító terápiák.
sociocultural therapies

szociológia
A társadalmi élet összetevői, az egyének, *csoport*ok, szervezetek, intézmények (család, állam stb.) életének, működésének törvényszerűségeit, azok szabályait és folyamatait vizsgáló tudomány.
sociology

szociometria
J. L. Moreno által az informális csoportstruktúra vizsgálatára kialakított kvantitatív módszer. A rejtett kapcsolati hálózatatot a rokonszenvi választások módszerével tárja fel (pl. olyan kérdésekkel, hogy fontos élethelyzetekben az adott egyén a közösségből kit választana társául). → *szociogram*, → *kölcsönösségi táblázat*
sociometry

szociometriai szerep
Egy egyén csoportban betöltött szerepe. → *szociometria*
sociometric status

szocioökonómiai státusz, SES
Egy egyén vagy csoport társas helyzetére vonatkozó általános fogalom, amely foglalkozását, jövedelmét és társadalmi pozícióját veszi figyelembe.
socioeconomic status, SES

szociopátia
Olyan, mások érdekeivel nem törődő tulajdonságegyüttes, melyet gyakran a pszichopátia szinonimájaként használnak. Feltehetően öröklött, egy adott populációban a normális eloszlás szerint jelen levő, de környezeti tényezők által is alakított állapot, mely súlyos esetekben a morális érzék teljes hiányával, egyébként csak kiélezett körülmények között nyilvánul meg. Alapvonásuk a szociális megtévesztés, felelőtlenség, önzés és a pozitív érzelmek hiánya. → *antiszociális személyiség*
sociopathy

szodómia
Mai értelemben állat és ember közötti szexuális kapcsolat, régebben a homoszexuális tevékenységre, azon belül is az anális közösülésre utalt a kifejezés.
sodomy

szóegységek
A mentális szótár egységei.
word units

szógyakoriság
Meghatározott szavak előfordulási valószínűsége, melyet *korpusz*ok (könyvek, internetes tartalmak, folyóiratok) alapján számolnak ki. Van lemma gyakoriság (ASZTAL összes alakja együtt), s szóalak gyakoriság (pl. asztalt, asztalra).
word frequency

szokás
1. Társadalmilag elvárt viselkedés.
2. Minden tanult viselkedés.
habit

SZ

szomatikus
A testtel kapcsolatos, testi jellegű.
somatic

szomatikus idegrendszer
Hagyományosan a *perifériás idegrendszer* egy részének megnevezése, mely az akaratlagos motoros mozgások és a szenzoros funkciók szabályozására szolgál, szemben a vegetatív idegrendszerrel.
somatic nervous system

szomatizáció
A lelki szenvedés megjelenése testi tünetekben. A tünetek organikus háttérrel nem rendelkeznek, a beteg tünetképzése nem tudatos. A pszichoszomatikus orvoslás alapkategóriája. → *szomatoform zavar*
somatization, somatisation

szomatizációs szindróma
Számos, fizikai okokkal nem magyarázható testi tünet megélése, a személyek az állapotukat súlyosnak élik meg, és panaszaikat felnagyítva, drámain adják elő.
somatization syndrome

szomatoform zavar
Olyan pszichiátriai zavarok összefoglaló neve, melyekben testi tünetek vagy elváltozások jelennek meg, de ezeknek hátterében nem mutatható ki testi kórfolyamat (pl. *konverziós zavar*, szomatizációs szindróma, *diszmorfiás zavar*).
somatoform disorder

szomatoszenzoros kéreg
A *fali lebeny*ben (parietális lebeny) saját testünk, különösen az érzékszervek *homunkulusz*szerű leképezése.
somatosensory area

szomatoton típus
W. H. Sheldon alkati *tipológiá*jában az aktív, energikus, fáradhatatlan, dominanciára törekvő *temperamentum*. A mezomorf testalkattal jár együtt.
somatotonic type

szomjúság
A folyadékháztartás élettani szabályozója, amely akkor lép fel, ha a szervezet intra- vagy extracelluláris folyadékhiányban szenved, és sókoncentrációja növekszik. → *motiváció*, → *éhség*
thirst

szomnambulizmus
Az alvászavarok körébe tartozó probléma, más néven alvajárás. Alvás alatt a személy önkéntelenül felül, járkálni kezd, beszél, automatikus cselekvéseket hajt végre, majd a történtekre utólagosan nem emlékszik. Gyermekeknél gyakori az előfordulása.
somnambulism

szomnilokvizmus
Alvás alatt fellépő beszéd.
somniloquism

szomorúság
Az érdeklődés és öröm elvesztése a mindennapi tevékenységekben. → *depresszió*
sadness, grief, sorrow

Szondi-teszt
Szondi Lipót által kidolgozott diagnosztikai eljárás, projektív teszt a tudattalan ösztönstruktúrák feltérképezésére.
Szondi-test

szópárvizsgálat
Páros asszociáció tanulása, emlékezeti vizsgálata.
word pair test

SZ

szopóreflex
A csecsemő veleszületett, automatikusan kiváltódó szopó mozgása, ha a mellbimbó a szájához vagy annak környékéhez ér.
sucking reflex

szórás
Egy minta vagy sokaság elemeinek átlaghoz való viszonyát leíró statisztikai mérőszám, az átlagtól való négyzetes eltérés sztenderdizált értékének négyzetgyöke.
standard deviation

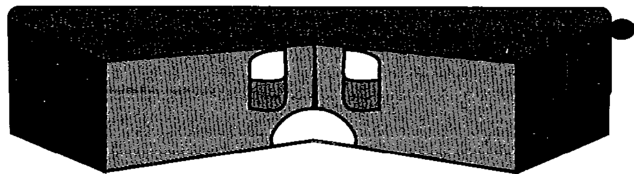
szóródás
Egy adathalmaz variábilitása egy középérték körül.
deviation

szóródási diagram
Olyan ábra, amely karteziánus koordináták segítségével ábrázolja két változó értékeit. Az adatokat pontok halmazaként jeleníti meg, ahol minden pont rendelkezik koordinátával a vízszintes és a függőleges tengelyen is. → *statisztika*, → *korreláció*
scatterplot, scatter diagram, scatter graph

szóródás mérőszámai
A terjedelem (legkisebb és legnagyobb adat eltérése), az átlagos eltérés és a *szórás*.
indices of deviation

szorongás
Valós, vagy tévesen annak vélt veszély

Sztereoszkóp

SZ

esetén jelentkező kínzó, szabadon lebegő félelem. → *Freud szorongáselmélete*
anxiety

szorongásoldók
Speciálisan szorongáscsökkentő gyógyszerek, illetve anyagok.
anxiety reducers, anxiolytics

szorongásos zavarok
A tartós *szorongás*sal jellemzett állapotok.
anxiety disorders

szósaláták
Összefüggéstelen szavak és kifejezések egymásra halmozása, meghökkentő szóasszociációk.
word salad

szószerkezetek
Szintagmák, több szóból álló szócsoportok (pl. „a dühös kutya" főnévi csoport).
phrases, syntagms

szőrsejtek
A *csigá*ban, az alaphártyán elhelyezkedő rezgésérzékeny sejtek, a hallás receptorai.
hair cells

sztereoszkóp
Sztereofelvételek megtekintésére alkalmas eszköz, mely az emberi szempár távolságának megfelelően elhelyezett, két egyforma, párhuzamos tengelyű gyűjtőlencsét tartalmaz, melyeken át a szemek egymástól kissé eltérő képet láthatnak.
stereoscope

sztereotípiák
Dolgok, jelenségek típusáról vagy osztályáról kialakított sémák, melyek a gondolkodást ökonomikusabbá teszik, ugyanakkor magukban hordozzák a gondolkodást inkább hátráltató előítéletesség veszélyét is.
stereotypes

sztochasztikus folyamat
Pusztán a valószínűségen, véletlen összefüggésrendszeren alapuló folyamat.
stochastic process

szubcepció
A környezeti ingerek megragadása olyan esetben, amikor azok csak hiányosan vagy bizonytalanul hozzáférhetőek, és az észlelési küszöb alatt lépnek fel.
subception

szubjektív élmény
A személy saját maga számára hozzáférhető élmények, az 1. személy nézőpontja.
subjective experience

szubjektivista nézőpont
Olyan pszichológiai megközelítés, amely az aktívan megkonstruált szubjektív (észlelt) valóságon keresztül vizsgálja a viselkedést és a mentális folyamatokat.
subjectivist perspective

szubjektív szín
A *Fechner-Benham korong* forgatásakor megjelenő színek.
subjective colors, *(GB)* **subjective colours**

szublimáció
Elhárító mechanizmus, az egyén a társadalmi normáknak és elvárásoknak ellentmondó ösztönkésztetéseit társadalmilag értékes teljesítménnyé alakítja át.
sublimation

szubliminális → *küszöb alatti*
subliminal

SZ

szubmisszív → *önalávető*
submissive

szubtraktív színkeverés, kivonásos színkeverés
A színkeverés azon módja, amikor 1. egy fényforrás elé színes *szűrő*ket helyezünk 2. festékanyagokat, pigmenteket keverünk össze, s a festékek (tárgyak) színét az a szín fogja jellemezni, amelyet visszavernek. (Így keletkezik a tárgyak színe is, amikor a rájuk vetülő fehér fény egy bizonyos spektrumát elnyelik, illetve visszaverik.) Alapszínei a magenta, a sárga és a cián (bíbor, sárga, zöldeskék), amelyeket nem lehet egymásból kikeverni.
subtractive color mixing, *(GB)* **subtractive colour mixing**

szuggesztibilitás
Az egyén fogékonysága a szuggesztív, pl. hipnotikus befolyásolásra. → *szuggesztió*
suggestibility, susceptibility

szuggesztió
A verbális befolyásolás olyan formája, melynek következtében egy vagy több személy beállítódása, ítélete vagy viselkedésformája megváltozik anélkül, hogy a változás tudatossá válna. → *szuggesztibilitás*
suggestion

SZ

szuggesztív terápia
Pszichoterápiás módszer, amely elsősorban vagy kizárólag, szuggesztióra támaszkodik. → *pszichoterápiás módszerek*, → *autogén tréning*
suggestive therapy

szuperego, superego
Szülői és környezeti elvárások belsővé tételéből kiakuló önszabályozó és lelkiismereti rendszer.
superego

szükséglet
Feszültségteli állapot, mely testi (pl. szomj), szociális vagy egyéb hiányból ered. A szükséglet *motivációs* erővel bír, és olyan cselekvés indításához vezet, mely a fennálló hiány megszüntetésére irányul.
need

szükséglethierarchia
A. Maslow felfogásában szükségleteink fontosságában különbségek vannak, s az életünk fenntartásához szükséges dolgok elsőbbséget élveznek a többihez képest. Ahhoz, hogy magasabbrendű szükségletek megjelenhessenek, az alattuk levőknek kielégítettnek kell lenniük.
hierarchy of needs

születési trauma
Az újszülött születés során átélt szorongása, félelme. → *pszichoanalízis*
birth trauma

szülői nevelési stílus
Schaefer nyomán két dimenzió állítható fel: szeretet vs. ellenségesség és kontroll vs. autonómia, s az ebből kialakított kombinációk alapján lehet meghatározni a nevelés légkörét és a gyermekek személyiségére gyakorolt hatását.
parenting style

szürkeállomány
A központi idegrendszer egyik fő alkotó eleme, mely a *fehérállomány*-nyal ellentétben nem mielenizált idegsejteket, glia sejteket és kapilláris hálózatokat

tatalmaz. Szürke állomány az agyféltekék felszínén, az agyi magvakban és a gerincvelőben egyaránt megtalálható. → *agykéreg*
gray matter

szürkületi látás
Színtelen látás rossz megvilágítás mellett, a pálcikákra támaszkodva, zavara a *farkasvakság*.
scotopic vision

szűrő
Olyan eszköz, amely bizonyos jeleket, ingereket átenged, másokat pedig nem.
filter

SZ

T

tabu
Polinéziai eredetű kifejezés, meghatározott cselekvések, helyek vagy tárgyak intézményesített elkerülési szabálya. S. Freud értelmezésében a tabu az egyén ösztönkiélését hatékonyan korlátozó társadalmi eszköz.
taboo

tabula rasa
Jelentése: kivakart tábla, a. m. tiszta lap. A pszichológiában arra az ismeretelméleti felfogásra utal, mely szerint az emberek tudás nélkül jönnek a világra, és teljes tudásukat érzékelés útján, tapasztalataikon keresztül szerzik.
tabula rasa

tachisztoszkóp
Képek kontrollált idejű felvillantására használt készülék, gyakran használják a reakcióidő és a figyelem vizsgálatában.
tachistoscope

tacit tudás
Hallgatólagos tudás. → *implicit*
tacit knowledge

tagadás
Elhárító mechanizmus egy fajtája, a személy a valóság és saját viselkedése egyes nyilvánvaló aspektusait tagadja, figyelmen kívül hagyja.
negation, denial

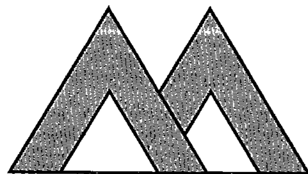
taijin kyofu sho → *antropofóbia*
antropophoby

tájékozódási reakció
Az állat új vagy szokatlan összetételű ingerre az érzékelés esélyeit növeli, az inger felé fordul, s mozgásait leállítja, kérgi *arousal* jellemzi.
orientation reaction

takarás
Egy tárgy egy másikat takarva mélységinformációt nyújt.
interposition

taktilis érzékelés → *tapintószervek*
tactile perception

találat
Az ingerek helyes észlelése, besorolása, értelmezése.
hit

Takarás

találati arány
Az ingerek helyes észlelése, besorolása, értelmezése a téves észleléshez stb. vagy a kihagyáshoz viszonyítva.
hit ratio

talamusz
A köztiagy páros magcsoportja, a *nagyagy*ba futó érzőidegpályák itt gyűlnek össze, és vagy az *agykéreg*be, vagy a motoros pályákra kapcsolódnak át.
thalamus

tanácsadó pszichológia
Gyermekek, fiatalok, és néha felnőttek életvezetési tanácsadásának rendszere.
counseling psychology

tanbábuteszt
Intelligenciatesztekben használt, embert ábrázoló fabábu, amit a vizsgált személynek részekből kell felismernie és összeraknia.
manikin-test

táncőrület → *vitustánc*
choreomania, choromania

tanulás
Tudatosan és/vagy automatikusan feldolgozott tapasztalatok hatására a viselkedés egyes ingerekre bekövetkező, viszonylag tartós módosulása, melynek elsődleges célja az egyed minél jobb alkalmazkodása környezetéhez. A tanulási folyamatokat több szempontból is csoportosíthatjuk, mint pl. *asszociációs tanulás, nem-asszociációs tanulás, procedurális emlékezet, belátásos tanulás, szociális tanulás* stb.
learning

tanulási beállítódás
Problémamegoldó feladatoknál az elért siker hatására a hasonló jellegű feladatokat sikerül megoldani a próba-szerencse szakasz elhagyásával.
learning set

tanulási görbe
A gyakorlásra való ráfordítás és a teljesítmény- vagy viselkedésváltozás közötti viszony grafikus ábrázolása.
learning curve

tanulás korlátai
A modern etológia és összehasonlító pszichológia felismerése szerint az állatok a faj életmódja szempontjából releváns ingereket és együttjárásokat könnyebben tanulják. → *Béarnaise szósz szindróma*, → *Garcia-hatás*
constraints on learning

tanulásmódszertan
Célja megismertetni a tanulókat tanulási szokásaikkal, képességeikkel, és ennek és céljaiknak megfelelően kialakítani olyan tanulási szokásokat, melyek eredményesek, és személyiségüket, képességeiket is tovább fejlesztik. Hangsúlyozza a *tanulási beállítódás* és a motiváltság fontosságát.
Method of Studying

tanult tehetetlenség
Apatikus, rezignált és inaktív állapot, mely összefonódik azzal az érzéssel, hogy az egyén képtelen változtatni saját helyzetén, illetve kontrollt gyakorolni a környezete felett. A depresszió egyik pszichológiai magyarázata. → *akadályketrec*
learned helplesness

tanult telítettség
A táplálkozás során érzett jóllakottság részben tanult jelenség, átmenetileg befolyásolja a rágás és a táplálék mennyi-

T T

sége, s az esetleges energiahiány csak később kompenzálódik. → *áltáplálás*
learned satiation

tapasztalat
A saját ismeretek, *észlelés*ek, *megfigyelés*ek által megerősített megismerés.
experience

tapasztalati érvényesség
Egy *teszt* azon *képesség*e, hogy előre jelezze azt a *kritérium*ot, amelynek mérésére a tesztet tervezték.
criterion validity

tapasztalati tanulás
Saját ismeretek, *észlelés*ek, *megfigyelés*ek által történő *tanulás*.
experience based learning

tapintószervek
A bőrben található mintegy 17000 mechanoreceptor, melyek finomabb, s átfogóbb, durvább felbontású receptív mezőket működtetnek.
tactile receptors

tárgyak azonosítása
A *tárgy*ak vizuális felismerésében döntő a felületek kiemelése, s a nézet-invariancia, tapintásnál pedig a kéz aktív szerepe.
object recognition

tárgyak csoportosítása
A halántéklebeny valósítja meg a tárgyak osztályokba sorolását (pl. szék, olló stb.).
object classification

T

tárgyállandóság
J. Piaget fogalma azon kognitív képesség megjelölésére, hogy a gyermek megérti, a tárgyak tovább léteznek akkor is, ha kikerülnek a látótérből, vagy eldugják őket. → *szenzomotoros szakasz*
object permanence

tárgyfelismerés
A tárgyak egy osztályhoz sorolása, illetve egyediségének észrevétele (pl. az én kocsim), melyben döntő a felületek kiemelése, a nézet-invariancia, tapintásnál pedig a kéz aktív szerepe. Fontos támpontot nyújtanak a *Gestalt-tényezők* és a *geonok*.
object recognition

tárgy-hasadás
A szorongás elleni védekezésként az erotikus, pusztító ösztöntörekvések tárgya egy „jó” és egy „rossz” részre hasad ketté. Paranoid skizofréniában és egyes depresszív zavaroknál figyelhető meg.
splitting of the object

tárgykapcsolat-elmélet
Pszichoanalitikus felfogások az anya szociális tárgyként értelmezéséről az első életévben, ami egész életünket befolyásolná.
object relations theory

tarkólebeny, nyakszirti lebeny
Látókéreg, a látás első agykérgi állomásai.
occipital lobe

tárolás
Az emlékezeti információ megőrzése, az információ a tárolás során is átalakulhat.
storage

társalgás
Beszélgetés, két vagy több szereplővel, személyi viszonyokkal fűszerezett nyelvhasználat.
conversation

társalgási implikatúra
P. Grice szerint a társalgásban a maximákat megszegve rákényszerítjük a partnert következtetések levonására.
conversational implicature

társas befolyás
Mások hatása viselkedésünkre.
social influence

társas fejlődés
A szociális környezet és az érés hatására a társas érintkezésben fontos tulajdonságok (pl. mások hangulatának észlelése) és képességek (pl. késleltetés) fejlődése.
social growth, social development, socialization

társas fóbia
Hosszan fennálló, nagy mértékű szorongás társas helyzetektől, illetve attól, hogy mások értékelésének célpontja legyen a személy. A diagnózis akkor állítható fel, ha ez a szorongás a személy munkájában, személyes kapcsolataiban súlyos problémát okoz.
social phobia

társas gátlás
Bonyolult vagy új feladatok végrehajtásakor más személyek jelenléte jellemzően rontja a teljesítményt. → *társas serkentés*
social inhibition

társas megismerés
Mások megismerése interakción keresztül.
social cognition

társas serkentés
Egyszerű vagy jól begyakorolt feladatok esetében jellemzően jobban teljesítünk, ha más személyek jelenlétében történik azok végrehajtása. → *társas gátlás*
social facilitation

társas tetszésvágy
Mások elvárásinak való megfelelésre törekvés.
social desirability

társas viselkedés
Az emberek közötti, s velük együttműködő viselkedések.
social behavior

társszerelem
Általában hosszú párkapcsolatok során megjelenő pozitív, kevésbé intenzív érzelem a partner iránt, amit a kötődés, elfogadás és bizalom jellemez. → *szenvedélyszerelem*
companionate love

tartalomelemzés
Szövegek rejtett tartalmainak feltárása.
content analysis

TAT → *Tematikus Appercepciós Teszt*
TAT

távirati beszéd
A *gyermeknyelv*ben, s *afáziá*nál gyakori, nyelvtani elemek nélküli szerkesztés, pl. „Gyere mozi haza”.
telegraphic speech

távolságészlelés → *mélységlátás*
distance perception

Taylor-rendszer
A munkaszervezés első elementarista rendszere, melyben a munkamozdulatelemzést egyértelmű javadalmazási elvekkel egészítik ki a teljesítmény fokozása érdekében.
Taylor system

Taylor-skála
Az általános szorongás mérésének rövid kérdőíve.
Taylor anxiety scale

T

T-csoport
A XX. század közepétől alkalmazott eljárás a csoportban zajló interakcók elemzésére, a vezetőnek a csoportfolyamatokra vonatkozó ismereteim kereszt-

tül a nagyobb interakciós és csoportfolyamat tudatosságra, mai változata pl. az *önismereti csoport.*
T group

team
Csapat, együtt dolgozók, tanulók, sportolók együttese.
team

tébolydák
A kora újkortól kialakult, majd a XIX. században orvosi átalakuláson átment első elmegyógyászati intézmények.
mental asylum

tehetség
Művészeti, intellektuális vagy mozgásos tevékenységek gyakorlásához szükséges, veleszületettnek gondolt adottság köznapi megnevezése.
talent

tekintély
Olyan személy státuszának megnevezése, aki képes befolyásolni vagy irányítani mások véleményét, cselekedeteit. A tekintély több forrásból eredhet, ilyen lehet pl. az egyén szociális státusza, széles körű ismeretei, vagy egy különleges képessége stb.
authorithy

tekintélyelvű nevelés
A *tekintély* mindenhatóságán alapuló családi nevelés, iskolaszervezetben és oktatásban.
authoritarian education

telefonos forródrótok
Hot line segélykérő telefonszolgálat.
suicide hotline

teleologikus
1. A dolgoknak célt tulajdonító felfogásmód.
2. Egy célra irányuló viselkedés.
teleological

telepátia
A gondolatok, illetve érzések átvitelének jelenségére használt parapszichológiai terminus.
telepathy

televíziós erőszak
A televízióban látott erőszak, különösen fiataloknál, negatív hatással van a valós élet erőszakosságára, ezért sok országban korlátozni próbálják.
television violence

telítettség[1]
A színek három dimenziójának (árnyalat, élénkség, telítettség) egyike, a szín tisztaságára, a szürke szín jelenlétének arányára utal. A telített színek nem tartalmaznak szürkét.
saturation

telítettség[2]
Általános értelemben egy szükséglet kielégítését követő állapot, melyre az adott célra irányuló motiváció csökkenése jellemző.
satiation

telítettség[3]
A táplálékfelvételt követő állapot, jóllakottság. → *hipotalamusz* → *ventromediális hipotalamusz*
satiety

telítettségi központ → *ventromediális hipotalamusz*
satiety center

telítettségjelzők
Érzékelők az emésztőrendszer különböző területein, melyek az ivás és evés leállításáért felelősek.
satiety cues

teljes beszámolós helyzet
A figyelem terjedelmének teljes becslésére használt *részleges beszámolási helyzet* ellentettje, alacsonyabb értéket ad.
full recall

teljesítmény
Egy standardizált feladatban a sikeres kivitelezésre, megoldásra való képesség mértéke.
performance, achievement

teljesítménymotiváció
Egy személyre tartósan jellemző tendencia, hogy egy számára fontos feladatot célirányosan és kitartóan végezzen. Pszichometrikus mérését *kérdőíves módszer*rel és *projektív teszt*ekkel végzik.
achievement motivation

teljesítményteszt
Bizonyos tevékenységek vagy foglalkozások végzésére való alkalmasságot mérő tesztek összefoglaló neve, melyek különböző képességek ellenőrzésére szolgálnak. (Pl. monotóniatűrés, iskolaérettség vizsgálata stb.)
achievement test

Tematikus Appercepciós Teszt, TAT
H. Murray által kidolgozott *projektív teszt*eljárás, mely során a személyeknek nem egyértelmű társas helyzeteket ábrázoló képeket kell értelmezniük (külön sorozat férfiaknak és nőknek). Következtetések vonhatók le a személy érzelmi, erkölcsi, teljesítményre és értékekre vonatkozó *motívum*airól.
Thematic Apperception Test, TAT

temperamentum
1. Mint vérmérséklet, a Hippokratész-Galénusz-féle típuselmélet alapvető kategorizálási szempontja.
2. A világra való érzelmi-indulati reagálás, melyet három komponens, az irritabilitás, a szociabilitás és az aktivitás különböző mértéke jellemez. Örökletes, de a környezetre is érzékeny tulajdonság.
temperament, temper

temporális
1. A koponya és az agy halántéki területeinek megnevezése.
2. Idői. (Pl. temporális kondicionálás.)
temporal

tenyérreflex
Újszülöttkorban és azt követően még pár hónapig kiváltható automatikus válasz a tenyér megérintésére. A csecsemő olyan erősen szorítja össze az öklét (kapaszkodik), hogy saját testsúlyát is képes megtartani.
palmar reflex

terapeuta
Az a személy, aki a *kliens*ek pszichológiai problémáinak leküzdésére a megfelelő kezelési módszert kiválasztja és alkalmazza. → *terápia*, → *pszichoterápia*
therapist

terápia
A testi és/vagy pszichés problémák okainak kiderítését és tüneteinek kezelését célzó beavatkozások összessége. A terápia célja a személy egészségének és személyes jóllétének viszaállítása. → *pszichoterápia*, → *farmakoterápia*
therapy

T

terápiás cél
Pszichoterápiában az anamnézis és diagnózis után a terapeuta és a páciens által közösen kialakított, a terápia befejezésének idejére kitűzött cél.
therapeutic goal

terápiás közösség
Tartós, elsősorban *csoportterápiát* alkalmazó együttélő közösség (pl. kórházi osztály).
therapeutic community

terápiás szerződés
Írott vagy szóbeli megállapodás a pszichoterápia menetéről, a kliens és a terapeuta elvárt viselkedéséről, a diszkrécióról.
therapeutic contract

terepkísérlet
Valóságos életterekben és szituációkban folytatott *kísérlet*, ahol csak a vizsgálat célja szempontjából lényeges feltételek kontrollálása lehetséges, ám számos, a laboratóriumi kísérletek során ellenőrzött változó kontrollálása nem.
field experiment

terepkutatás
Társadalomtudományokban használt empirikus eljárás, mely során a vizsgálatot (*megfigyelés*, interjú stb.) természetes körülmények között, valós élethelyzetekben végzik.
field research

tériszony
Fóbia, szélsőséges mértékű és irracionális félelem magas helyeken és helyektől.
fear of heights, acrophobia

téri-vizuális vázlattömb
A *munkaemlékezet* vizuális összetevője. → *Corsi-kockák*
visu-spatial sketch pad

természetes kiválasztódás, természetes szelekció
Környezetükhöz legjobban alkalmazkodó egyedeknek nagyobb a túlélési esélyük, és nagyobb eséllyel hagynak hátra utódokat. Ezzel változik a populáció, és hosszabb távon a faj jellege. → *neodarwinizmus*, → *önző gén*
natural selection

testkép
Az egyén saját testéről és mozgásairól a vizuális, tapintási és kinesztetikus tapasztalatai alapján kialakult kép.
body image

test-lélek probléma
Filozófiai, biológiai és pszichológiai álláspontok e két eseménysor viszonyáról.
body-mind relationship

testséma → *testkép*
body schema

testséma zavar
A testkép zavarok (testséma zavarok) két fő kategóriába sorolhatóak eredetük szerint: 1. pszichés eredetűek (pl. hipochondria, elszemélytelenedés) 2. károsodott agyműködés (pl. neglekt). Táplálkozási zavart okozhat, amennyiben a testkép nagy mértékben eltér a vágyott állapottól, vagy a személynek szélsőségesen eltorzult testképe van.
body schema disorder

teszt
A pszichológiában rutinszerű eljárás valamely pszichés jellemző vizsgálatára, melynek célja a mért jellemzőre vonatkozó kvantitatív mutató segítségével a teszthelyzeten kívüli viselkedésre való következtetés, s a viszonyítás másokhoz képest. (*Intelligenciateszt, személyiség vizsgálata, teljesítményteszt, projektív teszt.*)
test

tesztek mérése
Az egyes tesztelemek vagy egész tesztsorozatok évényességének (*validitás*), megbízhatóságának (*reliabilitás*) statisztikai úton folytatott ellenőrzése.
test analysis

tesztelés - újratesztelés megbízhatósága
A mérés megbízhatóságának egyik mutatója, e kettő korrelációja.
test-retest reliability

tesztoszteron
Szteroid hormon, melyet elsősorban a herék és a női petefészkek termelnek. A legfontosabb férfi nemi hormon.
testosterone

tesztprofil
Áttekintést ad a teszt eredményeiről.
test profile

tétahullám
4-7 Hz között ingadozó változó amplitúdójú éber állapothoz kötődő EEG-ritmus, megjelenése és lokalizációja életkor és mentális állapot függő.
theta-waves

téta oszcilláció
A hippokampuszra jellemző 4-14 Hz ritmus, melynek szerepe van az emlékezeti konszolidációban.
theta oscillation

tevékenység
1. Szándékos, célvezérelt cselekedetek összefoglaló megnevezése.
2. Biológiai, fiziológiai leírásokban általában neurális természetű folyamatokra használt elnevezés. (Pl. agyi elektromos tevékenység.)
activity

téves emlékezés
Meg nem történt eseményekre, vagy a megtörténthez képest eltorzított eseményekre való emlékezés. Elsősorban a gyermekkori szexuális abúzusok emlékei és a pszichoterápiák szuggesztív kontextusának kapcsolata miatt kezdték vizsgálni. → *pszeudoemlék*
false memory

téves érzéklet
Szenzoros csalódás vagy *hallucináció* következtében fellépő állapot.
pseudoesthesia, pseudoaesthesia, sensory illusion

téveseszme → *téveszme*
delusion

téves megfigyelés
Egy esemény *megfigyelés*ének és regisztrációjának *zavar*a vagy hiánya.
malobservation

téves riasztás
A *szignáldetekciós elmélet*ben téves riasztásról beszélünk, ha csak zaj inger bemutatásakor a személy jel választ ad.
false alarm

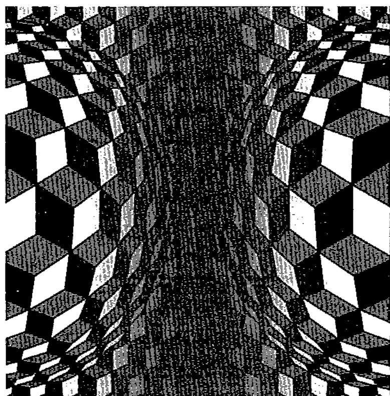
téves riasztási arány
Egy megfigyelési helyzetben a veszélyinger hiányában megjelenő riasztások aránya.
false alarm ratio

téveszme
A valóságnak nem megfelelő képzet, meggyőződés, mely a személy számára bizonyosságnak tűnik és a környezet cáfoló visszajelzései hatására sem változik meg. Leggyakrabban endogén

pszichózisok vagy agykárosodás esetén fordul elő.
delusion

textúragradiens

A perspektíva egy fajtája, melyben az észlelt felszínek mintázatának sűrűsége (mely távolodva nő) nyújt információt a tárgyak észlelőtől való távolságáról és formájáról.
texture gradient

Textúragradiens

THC

A delta-9-tetrahidrokanabinol vegyület rövidítése, mely a Kannabisz növény legismertebb pszichoaktív hatóanyaga.
THC

Thurstone-skála

Attitűdskála típus, amely a *páros összehasonlítás módszerét* vagy *intervallum* skálákat használ az attitűd mérésére.
Thurstone-scale

tikk

Egyes izmok, vagy izomcsoportok gyors, akaratlan aritmikusan ismétlődő mozgása (pl. pislogás, krákogás). Két nagy csoportja a motoros (akaratlan mozgások) és fónikus tikk (akaratlan hangadások). Neurológiai és pszichés zavarok tükre is lehet.
tic

tintafolt-teszt → *Rorschach teszt*
ink-blot test

tipológia → *típuselméletek*
typology

típus

1. Élőlények vagy tárgyak valamilyen hasonlóság alapján kialakított osztálya.
2. Személyiségpszichológiában egymással korreláltan megjelenő személyiségjegyek csoportja, nem folytonos kategória.

type

típuselméletek

A személyiségpszichológiában a típusok mesterségesen kialakított rendszerét létrehozó elméletek. Pl. alkati típusok (*alkattan*), tapasztalási típusok (*extroverzió* vs. *introverzió*).
typology

tiszta hang

A hangnyomás szinuszgörbe szerinti ritmikus változásai keltette hang, szubjektíve színtelennek tűnik.
pure tone

tisztánlátás

Az érzékszerveink által feldolgozható információn kívül eső, azt megkerülő (extraszenzoriális) észlelés. Egy clairvoyant (tisztán látó) például észlelhet egy tőle halló-, illetve látótávolságon kívül eső tárgyat. → *parapszichológia*
clairvoyance

titoktartási kötelezettség

Orvosok, pszichológusok és más tanácsadó jellegű munkát végző személyeket terhelő kötelezettség minden, a hivatásuk ellátása során a kliensről tudomásukra jutott információ titokban tartására.
secrecy requirement

TM, transzcendentális meditáció

A transzcendentális meditáció a meditáció világi formája, amelynek módszerét Benson és munkatársai írták le.
transcendental meditation

TMS, agyi mágneses ingerlés

Az agy mágneses ingerlése gyenge elektromos árammal befolyásolja a kérgi neuronok működését, kikapcsolva pl. egyes részeket. Ennek függvényében vizsgálják a kognitív funkciókat. Terápiás hatása is lehet.
TMS, transcranial magnetic stimulation

tobozmirigy

Kis méretű, tömör endokrin mirigy a III. agykamra tetejénél, mely a cirkadián szabályozásban is résztvevő melatonin hormont termeli.
pineal gland

tolerancia

1. Mások véleményének, világnézetének, vallási és etnikai, nemzeti hovatartozásának elfogadása, és az ezek alapján való diszkriminatív viselkedésformák elkerülése.
2. Orvosi értelemben a szervezet ellenálló és gyógyszertűrő képességét jelenti. → *drogtolerancia*

tolerance

tomográfia

Olyan nem invazív képalkotó eljárások összefoglaló neve, melyek során a test felszín alatti, mélyebb struktúráiról nyernek részekre bontás majd összegzés révén réteges vagy háromdimenziós képet (pl. CT, PET, SPECT, MRI, fMRI, MEG).
tomography

tonikus

1. Valamely feszültségi állapottal kapcsolatos, tartós.
2. Az autonóm vagy központi idegrendszer egy részrendszerének állapota egy ingert megelőző, vagy egy ingerre adott válasz után.

tonic

tonikus görcs

A nyugalmi izomtónus rendellenes megnövekedése fájdalmas, akaratlan, merev *görcs* formájában.
tonic spasm

tónus

Az izomszövetek részlegesen összehúzódott, feszültségi állapota, melyet nem tudatos idegi impulzusok tartanak fenn. Ez az állapot segít a testhelyzet tartásában, és egészséges személyeknél csak a REM-alvásszakasz ideje alatt csökken. → *atónia*
tone

tónusos fájdalom

Tartós tompa fájdalom.
tonic pain

topológia → *mezőelmélet*
topology

torpor

Fiziológiásan nem indokolt inaktív állapot, ingerekre való átmeneti válaszképtelenség.
torpor

totem
Egyes természeti népeknél a védőszellemként tisztelt állat vagy növény, illetve az ezeket ábrázoló tárgyak megnevezése. A totem megölése, megevése és gyakran érintése is tilos. → *totemizmus*, → *tabu*
totem

totemizmus
Egy mitikus védőszellem vallási jellegű tiszteletének és a *totem* köré szerveződő tradícióknak az összefoglaló neve.
totemism

toxikománia
Patológiás, túlzott mértékű, vagy mértéktelen gyógyszer vagy kábítószer bevitele a szervezetbe. → *kábítószerek*
toxicomania

többrétű intelligencia
Gardner szerint hét *intelligencia*fajta létezik, amelyek egymástól elkülönülve, saját szabályaik szerint működnek. Ezek: téri, logikai-matematikai, nyelvi, gyakorlati, testi-kinesztetikus, zenei, intraperszonális és interperszonális intelligenciafajták.
multiple intelligence

többszörös személyiség
A disszociatív zavarok körébe tartozó kórkép, melyben egy személynél kétszeresen vagy többszörösen jelenik meg az identitástudat és személyiség, melyek felváltva kontrollálják az egyén viselkedését. → *disszociatív identitászavar*
multiple personality

többváltozós kísérlet
Olyan *kísérlet*, melyben egy időben, több *független változót* változtatnak.
multivariate experiment

töltelékek, töltelékszavak
Kísérletekben használt, az eredeti kérdésre nem releváns semleges ingerek.
fillers

tömbösítés
Az új anyag nagyobb, jelentéssel bíró egységekbe *kódolás*a és a *munkamemóriá*ban való tárolása a memóriaterjedelem növelésére.
chunking

tömeg
Személyek vagy dolgok összessége, bárminemű szerveződés nélkül.
mass

tömegkommunikáció
Széleskörű információ és ismeretadó rendszerek (TV, rádió stb). A modern társadalom fontos koherenciateremtői és integrátorai.
mass communication

tömeglélektan
A *szociálpszichológia* azon ága, amely a tömegviselkedést tanulmányozza.
mass psychology, crowd psychology

tömegpszichózis
Le Bon szerint a tömegben az embernek elvész a morális érzéke, *önkontroll*ja és feloldódnak a gátlások stb.
mass psychosis

törzsfejlődés → *filogenezis*
phylogenesis

t próba
A leggyakoribb statisztikai módszer két csoport (kétmintás t) vagy két helyzet (egymintás t) összehasonlítására.
t test, Student's t test

transzcendentális meditáció, TM
Csendes, de éber tudatállapotra törekvő sajátos keleti relaxációs rendszer, melyet a nyugati pszichoterápia is alkalmaz.
transcendental meditation, TM

transzdukció → *jelátalakítás*
transduction

transzfer
Egy tanulás átvitele egy későbbi tanulásra.
transfer

transzfer felület
A *pozitív transzfer*, → *negatív transzfer* viszonyát bemutató modell (CH. Osgood).
transfer surface

transzszexualitás
Az érintettek tartósan úgy érzik, hogy valami katasztrofális tévedés folytán rossz testbe kerültek, és mindent elkövetnek annak érdekében, hogy ezt megváltoztassák. → *nemi identitászavar*
transsexuality

transzvesztitizmus
Az érintettek rendszeresen a másik nem ruházatát használják nyilvánosan is, kiegészítve megtévesztő viselkedéssel. → *nemi identitászavar*
transvestism

tranzakcióanalízis, TA
Pszichoanalitikus, humanisztikus, kognitív elemeket ötvöző személyiségelmélet, pszichoterápiás eljárás, kommunikáció- és kapcsolatelemző módszer. Kulcsfogalmai a tranzakció, az énállapotok (gyermek, felnőtt, szülő) és a játszma.
transactional analysis, TA

tranzitórius amnézia
Átmeneti emlékezetzavar.
transient amnesia

trauma
1. Baleseti sérülés (pl. agysérülés).
2. Erős vagy tartós kellemetlen élmények pszichológiai hatása.
trauma

traumás neurózis → *baleseti neurózis*
traumatic neurosis

trendszámítás
Statisztikai módszerek, melyekkel megállapítható a társadalmi, gazdasági jelenségek időbeli változásának alapirányzata a változást tükröző egyedi adatokból.
trend estimation, trend fitting

tréning
Általános elnevezés a munkahelyen, iskolában, felsőoktatásban, szervezetekben alkalmazott kohézió, együttműködés- és önismeretnövelő, néhány alkalommal összejövő csoportok gyakorlataira.
training

triciklikus antidepresszánsok
Az *antidepresszánsok* azon csoportja, amelyek vagy 1. a *szerotonin* és a *noradrenalin* szinaptikus visszavételének gátlásával fejtik ki hatásukat, vagy pedig 2. lelassítják a két *neurotranszmitter*t használó sejtek aktivitását.
tricyclic antidepressants

trikromát
Az emberi szem három csappigmentje.
tricromatic

tudat
Saját magunk és környezetünk ellenőrzése, mely révén képesek vagyunk *viselkedés*es és kognitív aktusok kezdeményezésére és végrehajtására.
consciousness, awareness

tudatelmélet → *elmeteória*
theory of mind

tudatelőttes
Mindazon *információ*, amelyre pillanatnyilag nem gondolunk, de amely szükség esetén tudatossá tehető.
preconscious

tudatelőttes emlékek
A személyes életünk eseményeire vonatkozó *emlék*eink és az életünk során megszerzett tudásunk hozzáférhető, de *tudat*unkban aktuálisan benne nem lévő része.
preconscious memories

tudatos álmok
Azok az álmok, melyekben az ébrenléti tudatosság megvan, csak a fizikai valóság helyett most álomkörnyezetben.
lucid dreams

tudatos tartomány
A *tudat*ban tárolt, és a *tudat* számára bármikor előhívható tartalmak összesége.
conscious range

tudattalan
A tudat tudatos tartományán kívüli gondolatok, *attitűd*ök, *késztetés*ek, kívánságok, *motivációk* és *érzelmek*, a *tudat* számára hozzáférhetetlen *emlékképe*ket, *impulzus*okat és *vágy*akat őrzi.
unconscious

tudatzavar
A normális tiszta tudati állapot tartós vagy átmeneti, kóros elváltozása.
disturbance of consciousness

túlkompenzáció
A. Adler felfogásában a *kompenzáció* mértéken túl vitele a *kisebbrendűségi érzés* következménye.
overcompensation

túltanulás
A kritérium elérése után is gyakoroltatjuk a tanulást, ami különösen új ismeretek, készségek elsajátításánál hatékony, mert a tanult dolgok automatikussá válását eredményezheti.
overlearning

Turing gép
Alan Turing angol matematikus általános logikai gépe gondolkodási feladatok végzésére belső állapotok átalakításával. A *mesterséges intelligencia*, a fizikai gondolkodó gépek kiindulópontja.
Turing machine

Turing-teszt
A vizsgált személyeknek meg kell állapítaniuk egy feladatmegoldási jegyzőkönyvről, hogy gép, vagy ember csinálta-e a feladatot. Gondolati kísérlet.
Turing test

tükörírás
Ábrák vagy szövegek másolása tükörből. A *bilaterális transzfer* vizsgálatának fontos eszköze.
mirror writing

tükörneuronok
Praemetoros területen található sejtcsoportok, melyek a saját mozgás mellett a látott állat azonos mozgására is izgalomba jönnek, feltehetően az utánzás és empátia alapja az emberré válás során.
mirror neurons

type-token arány
A szókincs változatosságának mérőeszköze. Egy adott szövegben előforduló különböző szavak, és az összes előfordult szó hányadosa.
type-token ratio

T

U

UCR
Feltétlen reakció.
UCR, unconditioned reaction

UCS
Feltétlen inger.
UCS, unconditioned stimulus

udvarlás
A párválasztás és a párzó viselkedés előkészítő szakasza, fontos szelekciós állomás, a viselkedés és az előnyös tulajdonságok felvonultatása. A hímeknél erőteljes intraszexuális vetélkedés és agresszió figyelhető meg, a győztes fogja továbbadni génjeit. Humán szinten az emberi kultúra egyik fő mozgatórugója, akár évekig is eltarthat, s a késleltetés révén sajátos, cizellált tevékenységek kapcsolódhatnak hozzá.
courtship behavior

újdonsági hatás
A benyomás kialakításánál a később érkező információ nagyobb befolyása a korábbival szemben. → *elsőbbségi hatás*
recency effect

újdonságkeresés
Az emlős állatok és az ember törekvése új helyzetek megismerésére. Nagy egyéni eltérései is vannak.
novelty seeking, exploration

ujjakkal való festés
A *projektív teszt* egyik formája, ahol a vizsgált személy ujjaival festéket ken egy meghatározott felületre.
finger painting

ujjakkal való jelbeszéd
A beszéd és/vagy halláskárosultak kommunikációs eszköze, a kézujjakkal formált kézjelzés, melyben az egységek betűket képviselnek.
finger spelling

Új Szemlélet
Az észlelés kutatásának a *perceptuális tanulás*t kiemelő felfogása az 1950-es évektől, mely szerint a gyakoriság, elvárás, beállítódás és a kontextus alapvetően meghatározza az észlelést.
New Look

ultimatív
Az evolúciós pszichológiában az élőlények egyes tulajdonságait, reakcióit evolúciósan adaptív jellegük miatt meghatározó faktorok.
ultimate

unalom
Az ismétlődő ingerhelyzetek negatív értékűvé válnak. → *újdonságkeresés*
boredom

univerzalizmus
Az emberi lelki jelenségek egyetemes szerveződését hangsúlyozó felfogás.
universalism

utánzás
Mások viselkedéséhez igazodó, azt meg-

U

ismétlő viselkedés, a *szociális tanulás* alapformája.
imitation

utókép

Monoton, szemmozgás nélküli, 30–60 mp-es ingerlés után megjelenő utóhatás. Központi idegrendszeri alapja van. → *pozitív utókép*, → *negatív utókép*
afterimage

utólagos bölcsesség

Egy esemény végkimenetelét ismerve úgy érezzük, hogy mindig tudtuk, hogy mi fog történni.
afterthought

U

üldöztetési téveszme

Az a tévhit, hogy valakik üldöznek. Fontos klinikai tünet.
delusion of persecution

üllő

A dobhártya rezgéseit a hallócsontocskák: az üllő, a kalapács és a kengyel adják.
stapes

üss vagy fuss válasz

Ha stressz ér minket, akkor kialakul az „üss vagy fuss" reakció, ami fiziológiai változásokkal jár (adrenalin kiválasztás, felgyorsult anyagcsere, emelkedett pulzusszám, szapora légzés, vérnyomásemelkedés). Ezen biológiai reakció evolúciós eredetű, és az önvédelmünket szolgálja, bár a mai társadalomban is aktiválódik a reflex. A két tendencia viszonya az egyént is jellemzi.
flight or fight

üzemi pszichológus

Az üzemi pszichológus elemzi a munkafolyamatokat, a munkafeladatot, a munkakörnyezetet, a munkakövetelményt, az ösztönzést, a csoportviszonyokat és a pszichés megterhelés jellegét és mértékét. Az alkalmasságvizsgálat a legtöbbet végzett üzemi pszichológusi feladat.
industrial psychologist

Ü

V

V1 → *elsődleges látókéreg*
A látvány agykérgi feldolgozásának kiindulópontja.
V1

V2
Másodlagos látókéreg, mely bemenetét a *V1* felől kapja, valamint a *V3*, *V4* és *V5* területeknek ad bemenetet, és a V1-felé visszacsatoló összeköttetései vannak. Az itt található neuronok egyszerű formák, kontúrok feldolgozásában játszanak fontos szerepet.
V2

V3
Harmadlagos látókéreg, a *dorzális* és a *ventrális* ág felé egyaránt kapcsolódik.
V3

V4
Negyedleges látókéreg. A forma és sztereotulajdonságok reprezentációjáért felelős.
V4

V5
Ötödleges látókéreg, a mozgáslátásért felelős terület.
V5

vágy
Erős késztetés egy tárgy megszerzésére vagy egy cselekedet végrehajtására.
desire, wish

vágyteljesítő gondolkodás
A valóságérzékelés *vágy*aknak megfelelő torzítása, azokról való fantáziálás, melyben a vágyott dolog beteljesülését akadályozó tények háttérbe szorulnak, vagy nem jelennek meg.
wishful thinking

vágyteljesülés
A pszichoanalízisben a tudattalan produktumaiban (pl. *álom*, *vágyteljesítő gondolkodás*) a vágyott tartalmakról szóló képzetek létrejöttét kísérő feszültségcsökkenés.
wish fulfilment

vakfolt
A szem azon pontja, ahol a látóideg kilép, illetve a fő vérerek ki- és belépnek a retinán.
blind spot

vaklátás
Egyes *kérgi vakság*ban szenvedő emberek azon képessége, hogy ingereket érzékeljenek, még ha a látási információ nem is jut be a tudatukba.
blindsight

válasz
1. Egy szervezet reagálása egy ingerre.
2. Társalgási reagálás.
reaction

válaszkésleltetés
Képesség a reagálás időbeli elhasztására, néhány másodpercre, percre, a kognitív fejlődés fontos mutatója.
delayed reaction

választási reakcióidő
Mindig hosszabb, mint az egyszerű reakcióidő. → *Hick törvény*
choice reaction time

validitás
Annak jelölése, hogy a tesztekkel mérésekkel stb. kapott adatok valóban a vizsgálni kívánt jellemzőt mérik-e.
validity

vallás
Hit az emberi életet formáló emberfeletti hatalmakban, illetve a létező dolgok létrejöttének egy meghatározott magyarázati rendszerében. Tágabb értelemben a hitelvek és a valláshoz kapcsolódó rituálék összefüggő rendszere.
religion

valláspszichológia
A vallásos élmények, vallási tartalmak és attitűdök eredetét és megnyilvánulásait kutató, az antropológiával és vallásszociológiával határos pszichológiai részterület.
psychology of religion

valóságelv
Pszichoanalitikus kifejezés az *én* viselkedés szabályozó funkciójára, amely az örömelv felszólításait úgy módosítja, hogy a szociális elvárások szerint jusson élvezethez a személy. → *pszichoanalízis*
reality principle

valószínű hiba
Az átlag *szórás*a.
probable error

valószínűség
Egy esemény kimeneteihez rendelt gyakoriságok elméleti általánosítása, számos pszichológiai folyamat meghatározója is.
probabilty

változási vakság
Egy jelenet nézése közben a saccadikus szemmozgás alatt bekövetkező nagy változásokat nem vesszük észre. → *figyelmi vakság*
change blindness

változó arányú megerősítési tervek → *arányterv*
variable ratio reinforcement schedules

változó idejű megerősítési tervek → *időbeli megerősítési tervek*
varible time reinforcemenet schedules

változók kísérletekben
→ *függő változók*, → *független változók*
variables in experiments

variancia
Szórásnégyzet.
variance

variancia-analízis
Az egyik legátfogóbb statisztikai következtetési eljárás, melynek segítségével a kísérleti helyzetekben a *függő változó*ban mért varianciát független tényezők hatására, s ezek interakciójára vezetjük vissza. → *statisztikai következtetések*
analysis of variance, ANOVA

vazopresszin
A peptidek csoportjába tartozó, a hipofízis által termelt hormon, melynek a vérnyomást emelő hatásán túl az egyes tanulási folyamatokban, illetve a párkapcsolati kötődésben játszott szerepét is kimutatták.
vasopressin, AVP

védekezés
1. Egy ártó inger kerülése, kivédése.

V

2. A pszichológiában jelképes ártó helyzetek kerülése.
defence

védekezőmechanizmus → *elhárító mechanizmusok*
defence mechanisms

védekező reflex
Kellemetlen ingerre pl. végtag elhúzás.
defence reflex

védőgátlás
Fáradtság hatására fellépő gátlási mechanizmusok.
defence inhibition

vegetatív arousal
Az *arousal* fiziológiai komponense. Többek között az alfa hullámok blokkolásával, felgyorsult szívveréssel és légzéssel, megemelkedett vérnyomással, megnövekedett válaszkészséggel jár. → *érzelmi arousal*
vegetative arousal

vegetatív idegrendszer, autonóm idegrendszer
Az önfenntartás (emésztés, táplálkozás, kiválasztás) és fajfenntartás szerveit idegzi be, a zsigerek, a szív-érrendszer működését irányítja. Akaratlagosan nem, vagy csak alig befolyásolható. Két antagonisztikusan működő részrendszerből áll (*szimpatikus idegrendszer* és *paraszimpatikus idegrendszer*).
autonomic nervous system

vegetatív disztónia
A vegetatív idegrendszer szabályozási zavarainak gyűjtőfogalma, a környezeti ingerekre adott túlzott vagy túl gyenge válaszok jellemzik.
vegetative dystonia

vegetatív neurózis
Pszichoszomatikus eredetű zavarok elnevezése.
vegetative neurosis

végrehajtó rendszer
Magasrendű megismerő rendszer, amely más kognitív rendszereket, folyamatokat irányít. Funkciója a figyelem irányítása, a tervezés, a nem megfelelő folyamatok gátlása, frissítés, stratégia választása és kidolgozása, szabályelsajátítás. Prefrontális területek épségéhez kötik.
executive system

veleszületettség
A születés pillanatától meglévő képességek, adottságok, jellemzők.
congenital, inborn

veleszületett tényezők
Az *örökletes tényezők*, kiegészülve az intrauterin élet hatásaival.
inborn factors

véletlenszerű
Általunk nem befolyásolt, követése a kísérlettervezésben fontos elv.
random

véletlenszerű elrendezés
Személyek és bevatkozások véletlenszerű egymáshoz rendelése.
random arrangement

véletlen tévedések
Nem szándékos tévedések.
accidental errors

ventrális
1. Hasi.
2. Elülső részen levő.
ventral

ventrális látórendszer
A kérgi magasabb látórendszer alsó ága,

mely a halántéklebenyben végződik, s a tárgyfelismerésért felelős.
ventral stream

ventromediális hipotalamusz, VMH
A hipotalamusz azon része, melyet „telítettség központnak" is neveznek, mivel ingerlése az éhségérzet megszűnéséhez vezet.
ventromedial hypothalamus, VMH

verbális emlékezet
Szavak és nyelvi anyagok megtanulása, megjegyzése.
verbal learning

verbális pszichoterápia
Beszélgetésen alapuló terápia.
verbal psychoterapy

verbalizáció
Megfogalmazás, hangadás.
verbalization

verbalizmus
Szószátyárság, a szavak túlzott önálló élete.
verbalism

verbálszuggesztió
Szavak révén megvalósuló *hipnotikus* szuggesztió.
verbal suggestion

vérfertőzés
Biológiai rokonok, családtagok közötti szexuális kapcsolat. → *vérfertőzési tabu*
incest

vérfertőzési tabu
A családtagok szexuális érintkezésének minden kultúrkörben létező, evolúciós szempontból adaptív, szigorú tilalma.
incest taboo

vergens szemmozgás
Eltérő irányú szemmozgás. A két szemgolyó különböző irányba történő mozgása. → *konjunktív szemmozgás*
vergence eye movement

vérhőmérséklet
Mérése motivációs kísérletekben, illetve agyi asszimetriák vizsgálatánál a pszichológiában is fontos.
blood temperature

verifikáció
Igazolás.
verification

vérmérséklet → *temperamentum*
temperament, temper

vevőérzékenységi görbe, ROC-görbe
A *szignáldetekciós elmélet*ben a felvevő rendszer érzékenységét mutató görbe.
receiver operating carasteristic, ROC curbe

vezérlés
Egy folyamat irányítása.
control

vezetéses hallásromlás
Koponyasérülések és sokszori középfülgyulladás nyomán a csontvezetéses hallási bemenet romlik.
conduction hearing impairment

vezetési stílusok
Kurt Lewin három alapvetően különböző csoportvezetői interakciós stílust azonosított, illetve vezetett be, ezek az autokratikus, a demokratikus és a laissez-faire stílus.
leadership's styles

vezetéslélektan
A csoportok irányításával, optimális

hangulatával és teljesítményével foglalkozó szakterület.
leadership psychology

vibrációs érzéklet
A tapintási *receptor*ok nagyobb számának egyidőben történő ritmikus ismétlődő *ingerlés*e. (Nem önálló érzéklet.)
pallesthesia, pallaesthesia

vigiliancia → *éberség*
vigilance

vikariáló tanulás → *behelyettesítő tanulás*
vicarious learning

világos elmeállapot
A szokásos beszámítható nappali tudatosság.
clear state of mind

világosságkonstancia
A tárgy világosságának állandó látása a változó megvilágítás (pl. felhők hatása) közepette.
lightness constancy

villanófényemlék
Emlékezés a körülményekre nagyon meglepő, fontos vagy érzelmileg megrázó események kapcsán (pl. mit csináltunk a szeptember 11-i támadás idején).
flashbulb memory

viselkedés
A szervezet mozgásainak környezethez igazodó alakulása.
behavior

viselkedéselmélet → *behaviorizmus*
behavior theory

viselkedésgenetika
A viselkedésgenetika alapvetése szerint a viselkedésben genetikai tényezők játsszák a kulcsszerepet. Leginkább ikerkutatások keretei közt vizsgálják ezt az elméletet.
behavior genetics

viselkedési megküzdő stratégiák
A fenyegető helyzetek hatásainak leküzdése kerüléssel vagy aktív feladatmegoldással.
behavioral strategies of coping

viselkedésterápia
A viselkedésterápia lényege, hogy az emberi problémák döntő többsége hibásan tanult viselkedésekben nyilvánul meg.
behavior therapy

viszceroton típus
W. H. Sheldon alkati *tipológiá*jában a kényelemszerető, lassú, szociábilis, az élvezetekre fogékony *temperamentum.* Az endomorf testalkattal jár együtt.
viscerotonic type

visszacsatolás
Egy viselkedés vagy hatás eredményének visszatáplálása a rendszerbe. Alapvető kibernetikai elv.
feedback

visszaélés kábítószerrel
Kábítószerek rendszeres használata.
drug abuse

visszafelé haladás problémamegoldás terén
A kívánt cél meghatározása után alcélok kijelölése, majd az alcélokhoz vezető alcéloké, és így tovább.
backward strategy in problem solving

visszatérő képzet
Ismétlődő kérődző, sokszor kellemetlen gondolatok és élmények, gyakori trauma után.
recurring thoughts

visszatérő pszichózis
Pszichotikus epizódok ismétlődése.
recurring psychosis

visszaverődési együttható
A beeső fény visszaverődésének mutatója különböző felületeknél.
reflectance quotient

visszavétel, neurotranszmitteré
A szinaptikus résbe ürített vegyületek egy részét felveszik az ellenoldali receptorok, a maradék rész pedig vagy visszaszippantódik a szinaptikus hólyagocskákba, vagy felbomlik. Zavarok a visszavétel túl-, vagy alulműködéséből keletkeznek, egyes pszichotróp szerek is itt hatnak.
reuptake

visszhangzási technika → *követési technika*
shadowing technique

vitustánc, tarantizmus
A középkorban egyfajta tömegpszichózis-szerű, rángatózásokban és ugrándozásokban megnyilvánuló vad együttmozgás, mely során többen letépték ruhájukat és a földön hemperegtek. A néphit szerint a táncdüh pókcsípés miatt szállta őket meg, és a tarantellától megmart embert csak a kimerülésig fokozott sebes tánc menthette meg a haláltól.
Chorea St. Viti, St. Vitus Dance, St. Vitus Dance tarantism, choreomania, choromania

vizuális
1. Látással kapcsolatos.
2. A látvánnyal kapcsolatos.
visual

vizuális keresési feladat felismerésnél
Összetett képekből kell megtalálni az eredetileg látottat.
visual search

vizuális kódolás
A *rövid távú memória* egyik *kódolás*i formája, melyet pl. képek elraktározásakor használnak.
visual code

vizuális puffer
A vizuális információ igen rövid távú *(< 1 sec)* fényképszerű tárolása.
visual buffer

vizuális szakadék
A vizuális mélységészlelés vizsgálatára használt asztalszerű eszköz, melyen az üveg fedőlap alatt sakktábla mintázatú felszín látható, az asztallap egyik felén közvetlenül, míg a másik oldalon jóval messzebb az üveglap alatt.
visual cliff

vizuális-téri vázlattömb
Emlékezeti modelljében a rövid idejű vizuális munkaemlékezet megfelelője.
visuospatial sketchpad or scratchpad, VSSP

vizuális típus
A vizuális típusú személy tanulása elsősorban látványokon alapul.
visual type

vizsgálati személy → *kísérleti személy*
subject

VMH → *ventromediális hipotalamusz*
VMH

VMH-szindróma
A *VMH* léziós állatok viselkedésében megfigyelhető, hogy a sérülést követően túlzott evés jelentkezik, majd egy idő

után beáll egy egyensúly, ahol az állat súlya a normálisnál nagyobb, de állandó lesz.
VMH-syndrome

vonásdetektorok
A kérgi látórendszer szerveződési elve: jellegzetes *vonás*okra reagáló sejtcsoportok vannak.
feature detectors

vonáselméletek
A személyiséget egyedi vonások sokaságából felépítő elméletek.
trait theories

vonásintegrációs elmélet, felismerésnél
A felismerést ismertetőjegyek összekapcsolása valósítja meg.
feature integration theory

vonatkoztatási csoportok
Olyan csoportok, melyhez egyéneket (köztük önmagunkat) és csoportokat (köztük saját csoportunkat) különféle paraméterek – normák, szabályok, egyéb szociológiai mutatók – mentén, tudatos vagy tudattalan azonosulási vágy következtében hasonlítunk. Referenciakeretnek számítanak saját teljesítményünk, szerepeink, céljaink és vágyaink értékelésénél, meghatározzák elégedettségünk mértékét. Éppúgy állhatnak tagsági, mint idegen csoportokból, számuk a társadalom vagy az egyén komplexitásától függően alakul.
reference groups

vonatkoztatási keret
A személy azon személyek, vagy csoport értékrendjét, *attitűd*jét veszi át, aminek tagja, vagy aminek tagja szeretne lenni.
frame of reference

vonatkoztatott érzéklet
A ténylegesen ingerelt résztől eltérő ponton lokalizált érzéklet.
referred sensation

VOT
A zöngétlen hang maximális hangerejének 20-30 ms késése a zöngéshez képest, megkülönböztetésük perceptuális alapja.
voice onset time, VOT

vörös-zöld vakság, deuteranomália
A *színtévesztés* egy altípusa, melyben a piros, illetve zöld szín megkülönböztetésére képtelen a személy, vagy ez a normálisnál több időt vesz igénybe.
deuteranomaly

V

W

Wada teszt
A két félteke működésének vizsgálata az egyik félteke sodiumamitállal történő bénítása segítségével.
Wada test

WAIS → *Wechsler-intelligenciaskála felnőtteknek*
WAIS

Weber-állandó
Egy inger intenzitásában történő változás különbségi küszöbének és a kezdeti ingerintenzitás mértékének hányadosa állandó. ΔI/I=k
Weber's constant

Weber-törvény
Minél nagyobb egy inger intenzitása, annál nagyobb változás szükséges a jel erősségében, hogy annak változását érzékeljük. Tehát az intenzitás változás különbségi küszöbe maga nem állandó, ám a kezdeti ingerértékhez viszonyított aránya igen. Képlettel kifejezve: ΔI/I=k
Weber's law

Wechsler-intelligenciaskála felnőtteknek, WAIS
Felnőttek számára standardizált teszt, melynek verbális és performációs alcsoportokba oszthatók a feladatai, az összesített eredményből pedig *IQ* számolható.
WAIS

Wechsler-intelligenciaskála gyermekeknek, WISC
6–15 éves gyermekek számára standardizált *intelligenciateszt.* A feladatok fele verbális, a másik fele manipulatív-performációs. → *szellemi kor*, → *IQ*
WISC

Wernicke-afázia
A Wernicke-terület a nyelvi értésért felelős. Ezen terület sérülése a beteg azon képességét gátolja, hogy megértse azt, amit mondanak, és hogy a szavakat összekapcsolja jelentésükkel. A Wernicke-afáziát fluens beszéd, gyenge beszédmegértés és gyenge utánmondás jellemzi.
Wernicke aphasia

Wernicke-Geschwind modell
A beszédprodukció és megértés Carl Wernicke által kidolgozott modellje, melyet Norman Geschwind később átalakított. A modell szerint a *Broca-terület* raktározza azokat az artikulációs kódokat, melyek egy szó kiejtéséhez szükségesek, míg a *Wernicke-terület*en az auditoros kódok tárolása folyik.
Wernicke-Geschwind model

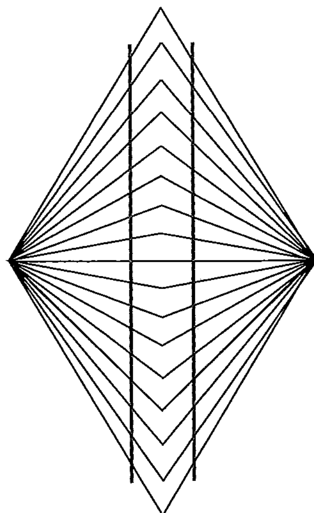
Wernicke-terület
A bal posterior, superior temporális gyrus, melyet Carl Wernicke után neveztek el, aki először írta le e területet a nyelvi megértés központjaként.
Wernicke area

W

Williams-szindróma
A Williams-szindróma egy ritka (becslések szerint átlagosan 20 000 szülésből egy esetben előforduló) genetikai rendellenesség, mely keringési és ízületi zavarok mellett értelmi fogyatékosságot eredményez. A megismerés fejlődésben viszonylag jók a nyelvi funkciók, súlyosan zavart azonban a téri tájékozódás, feltehetően a tarkó- és a fali lebeny alulfejlettsége miatt.
Williams syndrome

WISC → *Wechsler-intelligenciaskála gyermekeknek*
WISC

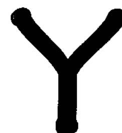
Wundt illúzió
Párhuzamosokat széttartó görbületben látunk a keresztező vonalak révén.
Wundt illusion

Wundt illúzió

X-kromoszóma
Az X-kromoszóma a két gonoszóma, azaz ivari vagy szexkromoszóma egyike. Minden ember minden sejtjében normális esetben egy pár szexkromoszómát találunk, melyből az egyik az X, ha nőről van szó.
X chromosome

Yerkes-Dodson törvény
Az *izgalmi állapot* és a *teljesítmény* között fordított U alakú összefüggés áll fenn, vagyis az izgalom egy bizonyos mértékig aktivizáló hatású, ám az optimum szinten túl a teljesítmény romlásához vezet. → *debilizáló szorongás*
Yerkes-Dodson law

Y-kromoszóma
Az Y-kromoszóma a két gonoszóma, azaz ivari vagy szexkromoszóma egyike. Minden ember minden sejtjében normális esetben egy pár szexkromoszómát találunk, melyből az egyik az Y, ha férfiről van szó.
Y chromosome

Young-Helmholtz-színelmélet
Az elmélet szerint a háromféle retinális csap működésére alapulva a humán színlátás trikromatikus (piros, sárga és kék színek). → *csapok*
Young-Helmholtz theory

Z

zaj

1. Nem periódikus rezgések.
2. A környezet emelkedett hangnyomása.
3. Bármely rendszerben az irreleváns elemek.

noise

zajártalom

A tartós zaj 80 dB felett hallásromlást eredményez, de a tartós 50–60 dB is okoz vegetatív tüneteket.

noise damage

zamat

A táplálékkal kapcsolatos komplex észlelet, melynek része a táplálék íze, szaga, hőfoka és állaga.

flavor

zártság

*Alaklélektan*i szerveződési elv: a befejeződő alakzatot egészként észleljük.

closure

Zeigarnik-hatás

A befejezetlen feladatokat hajlamosabbak vagyunk jobban megjegyezni, többször felidézni, mint a befejezetteket.

Zeigarnik effect

zenepszichológia

Olyan tudományközi terület, amely a zene és ember közötti kapcsolatokat vizsgálja a pszichológia eszközeivel evolúciós vagy élményszinten.

music psychology

Zipf-törvények

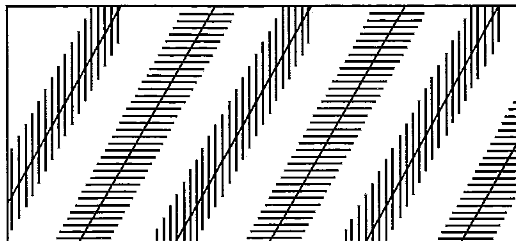
1. A gyakori szavakból kevés van, a ritkákból sok. Ez egy átfogóbb gazdasági és társadalmi szabály is.
2. A gyakoribb szavak rövidebbek (pl. „az" gyakori és rövid, „értelmesség" ritka és hosszú).

Zipf's laws

Zöllner-illúzió

A hosszú vonalak párhuzamosak, de a keresztezők miatt divergálónak látjuk őket.

Zöllner illusion

Zöllner-illúzió

ZS

zseni

Kiemelkedő, öntörvényű tehetség.

genius

zsibbadás

Az egyes testrészeken, végtagokon jelentkező, hangyamászáshoz hasonló érzés, ami gyakori tünete egyes neurológiai zavaroknak.

numbness

zsigeri

A belső szervekre vonatkozó.

visceral

zsigeri érzékelés

A zsigeri területről származó tudatos és tudattalan ingerek, amelyeknek pl. riasztó funkciójuk lehet (és ekkor tudatosulnak), és amelyek érzelmi állapotokat is befolyásolhatnak.

visceral perception

zsírsavak és skizofrénia

Az elmélet szerint a skizofréniát a zsírsavak feldolgozásának genetikai zavara okozza.

fatty acids and schizophrenia

ANGOL–MAGYAR
PSZICHOLÓGIAI SZÓTÁR

A

16 PF Cattel 16 PF kérdőív
abandonment elhagyás
abasia abázia
abduction abdukció
aberration aberráció
ability képesség
ability tests képességtesztek
abnormal abnormális
abnormal behavior abnormális viselkedés
abnormal psychology pszichopatológia
abouli abulia
absence petit mal
absolute abszolút
absolute motion abszolút mozgás
absolute threshold abszolút küszöb
abstract absztrakt
abstraction absztrakció
abstract thought absztrakt gondolkodás
abuse bántalmazás
acatamathesia akatamathézia
acataphasia akatafázia
acathisia akatízia, pszichomotoros nyugtalanság
acceleration akceleráció
acceptance elfogadás
accident baleset
accidental akcidentális
accidental errors véletlen tévedések
accomodation akkomodáció
acculturation akkulturáció
acetaldehyd acetaldehid
acetylcholine acetilkolin, ACh
achievement teljesítmény
achievement motivation teljesítménymotiváció
achievement place átmeneti családsegítő otthon
achievement test teljesítményteszt
achromatopsy akromatopszia
acmesthesia akmesztézia
acoustic akusztikus
acoustic coding akusztikus kódolás
acoustic encoding hangtani kódolás
acoustic perception hallási érzékelés
acoustic puffer akusztikus puffer
acoustics akusztika
acquired immune deficiency syndrome szerzett immunhiányos betegség
acquisition elsajátítás
acroesthesia akroesztézia
acromatism akromatikus
acromegalia akromegália
acrophobia akrofóbia, tériszony
acting out lereagálás
action cselekvés
action potential akciós potenciál
action theory cselekvéselmélet
activation aktiváció
activation level aktivációs szint

A

activation models aktivációs modellek
active perception aktív észlelés
active psychotherapy cselekvő pszichoterápia
active sleep aktív alvás
active therapy aktív terápia
activity tevékenység
actualization aktualizálás
acupuncture akupunktúra
acute akut
acute stress disorder akut stresszzavar
adaptation adaptáció, alkalmazkodás
adaptive adaptív
adaptive agression adaptív agresszió
adaptive responses in psychotherapy adaptív válaszok a pszichoterápiában
adaptometer adaptométer
addiction addikció, függőség
additive color mixing additív (összeadó) színkeverés
adequate stimulus adekvát inger
ADHD, attention deficit hyperactivity disorder figyelemhiányos hiperaktivitászavar, ADHD
adiafor determining schema Adiafor determinációs szkéma
adjunctive stress theory integratív stresszelmélet
adolescence Adoleszcencia
adolescent PCP PCP
adolescents serdülők
adrenal glands mellékvese
adrenaline adrenalin
adreno-cortical-system adrenokortikális rendszer
adrenocorticotropic hormone ACTH, adrenokortikotrop hormon
adulthood felnőttkor
A-effect Aubert-jelenség
aesthesiometer eszteziométer
aetiology etiológia
affect affektus
affective affektív
affective disposition affektív diszpozició
affective logic affektív logika
affective neuroscience affektív idegtudomány
affectivity affektivitás
affects érzések
afferent afferens
afferent nerve afferens ideg
affiliation affiliáció
affinity affinitás
afterimage utókép
afterthought utólagos bölcsesség
agent cselekvő
ageusia ageuzia
aggregation solution aggregációs megoldás
aggression agresszió
aggressive behavior agresszív viselkedés
aggressivity agresszivitás
agitation izgalmi állapot
agitation paralyses paralysis agitans
agnosia agnózia
agonists agonisták
agoraphobia agorafóbia
agrammatism agrammatizmus
agranular cortex agranuláris kéreg
agraphia agráfia
aha experience aha élmény
ahedony ahedónia
AIDS szerzett immunhiányos betegség
aiming test célzás teszt

ainimism animizmus
air perspective levegőperspektíva
akathisia akatízia, pszichomotoros nyugtalanság
akinesia akinézia
alarm stage alarm állapot
albino albinóság
alcohol alkohol
alcohol consumption alkoholfogyasztás
alcohol dependence alkoholfüggőség
alcohol hallucinosis alkoholos hallucinózis
Alcoholic Anonymous Anonim Alkoholisták
alcoholic dementia dementia alcoholica
alcoholic epilepsy epilepsia alcoholica
alcoholic paranoia paranoia alcoholica
alcoholic pseudoparalysis pseudoparalysis alcoholica
alcohol induced persisting dementia dementia alcoholica
alcoholism alkoholizmus
alcohol-related psychosis alkoholos pszichózis
alertness éberség, élénkség
alertness continuum éberségi kontinuum
alexitimy alexitimia
algesia algézia
algesimeter algeziméter
algometer algométer
algophobia algofóbia
algorhythmic methods algoritmikus eljárások
alienation elidegenedés
allele allél
allergy allergia
alliesthesia allieszthézia
allocentric reference frame allocentrikus referenciakeret
alloerotism alloerotizmus
all or none principle minden vagy semmi elv, minden vagy semmi törvény
alpha movement alfa-mozgás
alpha rythm alfa-ritmus
Alpha tests alfa-tesztek
alpha waves alfahullámok
altered state of consciousness módosult tudatállapot
alter ego alterego
alternating perspective átbillenő képek
alternating states of consciousness alternáló tudatállapot
altruism altruizmus
Alzheimer disease Alzheimer-kór
Alzheimer's disease Alzheimer-kór
amaurotic familial idiocy, neuronal ceroid lipofuscinosis amaurosis idiotica familiaris
ambidexterity kétkezesség
ambiguity kétértelműség
ambiguous words kétértelmű szavak
ambivalence ambivalencia
ambivalent bizonytalan kötődés
ambivert ambivertált
ambliopy ambliopia
amentia amencia
American College Test ACT
American Psychological Association APA
American sign language, ASL amerikai jelnyelv

A

A

Ames-room Ames szoba
amnesia amnézia
amnesic syndrome amnesztikus szindróma
amnestic-confabulatory syndrome Korszakov-szindróma
amodal completion amodális kiegészítés
amphetamine induced psychosis amfetamin eredetű pszichózis
amphetamine psychosis amfetamin eredetű pszichózis
amphetamines amfetaminok
amphetamion biological effects amfetaminok biológiai hatása
amplitude amplitúdó
amygdala nucleus amygdalae
anaclytic depression anaklitikus depresszió
anaesthesia anesztézia
anagogic anagogikus
anal eroticism anális erotizmus
analgesia analgézia, érzéketlenség
analgesic analgetikumok
analogies test analógiás teszt
anal personality anális személyiség
anal stage anális szakasz
analysis analízis
analysis of variance variancia-analízis
analytic theory analitikus elmélet
anamnesis anamnézis
anaphia anafia
anaphora anafora
anarthria anartria
androgenes androgének
androgenization androgenisation androgenizáció
androgyny androgínia
anesthesia anesztézia
anger düh, harag
angiotensin angiotenzin
anguish kín
angular gyrus gyrus angularis
animal psychology állatpszichológia
animism megszemélyesítés
animistic thought animizmus
anomalia anomália
anomaloscope anomaloszkóp
anomic suicide anómiás öngyilkosság
anomy anomia
anonimity anonimitás
anorexia nervosa, AN anorexia nervosa, AN
anosmia anozmia
ANOVA variancia-analízis
anoxy anoxia
antagonist drugs antagonisták
anterior comissure elülső komiszszúra
anterior system anterior rendszer
anterograde anterográd
anterograde amnesia anterográd amnézia
anthropoid antropoid
anthropology antropológia
anthropometry antropometria
anthropomorphism antropomorfizmus
anthropophobia, taijin-kyofu-sho antropofóbia
antibody antitestek
anticipation anticipáció
anticipatory reaction anticipált válasz
antidepressant drugs antidepresszánsok

antidiuretic hormone ADH, antidiuretikus hormon
antigens antigének
antipathy ellenszenv
antipsychotic drugs antipszichotikumok
antirheoscope antireoszkóp
antisocial antiszociális
antisocial personality antiszociális személyiség
Anton syndrome Anton-szindróma
antropophoby taijin kyofu sho
anxiety szorongás
anxiety disorders szorongásos zavarok
anxiety reducers szorongásoldók
anxiolytics szorongásoldók
apathy apátia
aphasia afázia
aphemia afémia
aphonia afónia
aphrasia afrázia
apnea apnoé
apopathetic apopatetikus
apoplectic type apoplektikus
apparatus apparátus
apparent movement látszatmozgás
appeal felszólító jelleg
apperception appercepció
applied psychology alkalmazott pszichológia
apprehension span felfogás terjedelme
aptitude alkalmasság
aptitude tests alkalmassági vizsgálatok
archetype archetípus
architecture architektúra
argumentation érvelés
Aristotle's illusion Arisztotelész-illúzió
arithmomania aritmománia
Army Alpha tests alfa-tesztek
(Army) Beta tests béta-tesztek
arousal level arousalszint
arousal patterns arousal-mintázatok
aroused state izgalmi állapot
artefact artefaktum, műtermék
arteriosclerosis arterioszklerózis
arteriosclerotic dementia dementia arteriosclerotica
articulatory code artikulációs kód
articulatory rehearsal artikulációs kontrollfolyamat
articulatory suppression artikulációs elnyomás
artifact artefaktum, műtermék
artificial intelligence mesterséges intelligencia
artificialis artificializmus
art psychology művészetpszichológia
art therapy művészetterápia
asexual aszexuális
asexuality aszexualitás
asocial aszociális
Asperger syndrome Asperger-szindróma
aspiration level igényszint
assertivity training asszertivitástréning
assimilation asszimiláció
assisted reproductive technics asszisztált reprodukciós technikák
association asszociáció
association cortex asszociációs kéreg
association fibres asszociációs pálya
association psychology asszociációs pszichológia

A

A

association test asszociációs teszt
association tracts asszociációs pálya
associative agnosia asszociatív agnózia
associative learning asszociációs tanulás
associative reaction time asszociációs reakcióidő
astasia asztázia
astereognosia asztereognózia
astereognosis asztereognózia
asthenia aszténia
asthenic type aszténiás
asthenopia asztenópia
astigmatism asztigmatizmus, asztigmia, szemtengelyferdülés
astrophobia asztrofóbia
asymbolia aszimbolia
asymmetry aszimmetria
asynergia aszinergia
asynergy aszinergia
ataractica ataraktika
ataraxia ataraxia
ataraxy ataraxia
atavism atavizmus
atavistic atavisztikus
ataxic writing ataxiás írás
athletic type atletikus típus
atmosphere effect atmoszféra hatás
atomism atomizmus
atonia atónia
atony atónia
atrophy atrófia
attachment kötődés
attachment to the mother anyához való kötődés
attensity attenzitás
attention figyelem
attentional processes figyelmi folyamatok
attentional systems figyelmi rendszerek
attention concentration figyelem összpontosítás
attention deficit disorder ADD
attention-deficit hyperactivity disorder figyelemhiányos hiperaktivitászavar, ADHD
attention span figyelem terjedelme
attitude attitűd
attitudes and behavior attitűd és viselkedés
attitude scale attitűdskála
attribute attribútum
attribution attribúció
attributional bias in eyewitness testimony szemtanúhatás
attributional self theories attribúciós énelméletek
attributional style attribúciós stílus
attribution theories attribúciós elméletek
atypical atipikus
atypical antipsychotic drugs atipikus antipszichotikumok
Aubert effect Aubert-jelenség
Aubert-Förster effect Aubert-Förster jelenség
Aubert-Förster phenomenon Aubert-Förster jelenség
Aubert phenomenon Aubert-jelenség
audibility function hallhatósági függvény
audio frequency hangfrekvencia
audiometer audiométer
auditive auditív

auditive type auditív típus
auditory cortex hallókéreg
auditory hallucination hallási hallucináció
augmentative methods of communication augmentatív kommunikációs módszerek
authoritarian education tekintélyelvű nevelés
authoritarian personality autoriter személyiség
authorithy tekintély
autism autizmus
autistic thinking autisztikus gondolkodás
autobiographic memories autobiografikus emlékek
autobiographic memory önéletrajzi emlékezet
autochthonous idea autochton
autogenic training AT., autogén tréning
autogenous autogén
autokinetic effect autokinetikus hatás
automata automaton, automata
automatic automatikus
automatic activation automatikus aktiváció
automatic skills automatikus készségek
automatization automatizálódás
automatograph automatográf
automaton automaton, automata
automatoscope automatoszkóp
autonomic nervous system vegetatív idegrendszer
autonom nervous system autonóm idegrendszer
autonomous activity öntevékenység
autonomy autonómia, függetlenség
autopsychic orientation autopszichikus tájékozódás
autosuggestion autoszuggesztió
autotelic autotelikus
autotelic personality autotelikus személyiség
aversion averzió
aversion therapy averziós terápia
aversive conditioning averzív kondicionálás
aversive learning elkerülő tanulás
aversive reinforcement averzív megerősítés
aversive stimulus averzív inger
avoidance learning elkerülő tanulás
avoidant bizonytalan, elkerülő kötődés
avoidant personality disorder elkerülő személyiségzavar
avolition akarathiány
awareness tudat
axial axiális

A

B

babbling gagyogás
Babinski's reflex Babinski reflex
background háttér
background noise háttérzaj
backward masking hátramaszkolás
backward strategy in problem solving visszafelé haladás problémamegoldás terén
balance egyensúly
Balint group Bálint csoport
Balint syndrome Bálint-szindróma
bandwagon effect bandwagon effektus, zsupkocsi effektus
barbiturates barbiturátok
bariphonia barifónia
bariphony barifónia
barylalia barilália
basal bazális
basal forebrain bazális előagy
basal ganglia bazális ganglionok
Basedow's disease Basedow kór
basic category level alapkategorizációs szint
basic emotions alapérzelmek
basic taste qualities alapízek
basilar membrane alaphártya
Bayes theorem Bayes-tétel
beat hanglebegés
Bechterew disease Behtyerev kór
behavior viselkedés
behavioral strategies of coping viselkedési megküzdõ stratégiák
behavior genetics magatartásgenetika, öröklődéslélektan, viselkedésgenetika
behaviorism behaviorizmus
behaviorist approach behaviorista megközelítés
behavior theory viselkedéselmélet
behavior therapy viselkedésterápia
behaviourism behaviorizmus
bell-curve haranggörbe
benzodiazepines benzodiazepinek
bereavement gyászmunka
beta movement béta-mozgás
beta rhythm béta ritmus
Betz cells Betz-sejtek
Bezold-Brücke effect Bezold-Brücke-jelenség
bibliomania bibliománia
bibliotherapy biblioterápia
Big Five Nagy Ötök
bilateral transfer bilaterális transzfer
binaural binaurális
Binet-Simon scale Binet-Simon skála
binge-eating falásrohamok
binocular binokuláris
binocular cues binokuláris jelzőmozzanatok
binocular disparity binokuláris diszparitás
binocular parallax binokuláris parallaxis
binocular rivalry binokuláris versengés

bioecological theory bioökológiai elmélet
bioelectric phenomena bioelektromos jelenségek
biogenetic law biogenetikai alaptörvény
biogenic amine biogén aminok
biological determinism biológiai meghatározottság
biological foundations of aggressive behavior agresszív viselkedés biológiai alapjai
biological movement biológiai mozgás
biological psychology biológiai pszichológia
biological therapy biológiai terápia
biologism biologizmus
bionics bionika
biophysics biofizika
biopsychology biopszichológia
biosocial bioszociális
biosocial theory bioszociális elméletek
bipolar cells bipoláris sejtek
bipolar disorder bipoláris zavar
bird song madárének
birth trauma születési trauma
bisexuality biszexualitás
bitter keserű
bitter taste keserű
blindsight vaklátás
blind spot vakfolt
blink reflex cornea reflex
Blix's temperature experiment Blix-féle hőérzékelési kísérlet
Bloch's law Bloch törvénye
blocking blokkolás
blood temperature vérhőmérséklet
BN bulimia nervosa
body image testkép
body-mind relatiosnhip test-lélek viszony
body schema testséma
body schema disorder testséma zavar
Bogen cage Bogen-kalitka
borderline personality disorder borderline személyiségzavar, határeseti személyiségzavar
boredom unalom
bottom-up processes alulról felfelé irányuló folyamatok
Bourdon test Bourdon-próba
bradylalia bradilalia
bradylexia bradilexia
bradylogia bradilógia
bradyphrenia bradifrénia
brain agy, agyvelő, nagyagy
brain and language nyelv és agy
brain areas and fuctions agykérgi területek és funkcióik
brain asymmetry agyi aszimmetria
brain damage agykárosodás
brain genetics agygenetika
brain imaging agyi képalkotás
brain mapping methods agytérképező eljárások
brain stem agytörzs
brain tumor agydaganat
brightness fényesség
Broca's aphasia Broca afázia
Broca's area Broca terület
Brodmann areas Brodmann régiók
Brown-Petersen paradigm Brown-Peterson paradigma
BSE: bovine spongioform encephalopathy szivacsos agyvelőgyulladás
bulimia bulimia nervosa

C

CA életkor
CAD szívkoszorúér-betegség
calibration kalibráció
California Personality Inventory California Psychological Inventory
calorimeter kaloriméter
calorimetre kaloriméter
camouflage mimikri
Cannon-Bard theory Cannon-Bard elmélet
capacity képesség
card-sorting test kártyaosztályozás
Cartesian karteziánus
cartesian linguistics karteziánus nyelvészet
Cartridge weights Cartridge-féle súlyok
case studies esettanulmányok
case study group esetmegbeszélő csoport
castration kasztráció
castration anxiety kasztrációs szorongás
castration complex kasztrációs komplexus
CAT CAT, CT
catalepsy katalepszia
cataphor kataphora
catathymic amnesia katatímiás amnézia
catatonic excitement kataton izgatottság
catatonic immobility kataton mozgásképtelenség
catatonic schizophrenia kataton skizofrénia
catatony katatónia
catecholamine katekolamin
categorization kategorizáció
catharsis katarzis
cathexis katexis
Cattell's 16 Personality Factors Cattel 16 PF kérdőív
caudate nucleus nucleus caudatus
causality heuristics oksági heurisztika
causal reasoning oksági következtetés
causal relations oksági kapcsolatok
CAVD test CAVD teszt
CCK kolecisztokinin
ceiling effect plafonhatás
cell assembly sejtegyüttesek
cell body sejttest
cellular learning sejtszintű tanulás
cellular processes sejtszintű
cenesthesia, coenesthesia cönesztézia
cenesthopathy cönesztopátia
censorship cenzúra
central core központi mag
central executive központi végrehajtó
central fissure központi árok
central nervous system központi idegrendszer
central route to persuasion központi út
central sulcus központi árok
central tendencies középérték mérőszámai
central tendency központosulás tendenciája
cephalic kephalikus
cerebellum kisagy
cerebral cerebrális
cerebral achromatopsia kérgi színvakság
cerebral atrophy atrophia cerebri
cerebral cortex agykéreg
cerebral hemispheres agyféltekék
cerebral ventricles agykamrák
cerebrospinal cerebrospinális
cerebrospinal fluid cerebrospinális folyadék
cerebrotone type cerebroton típus
cerebrum nagyagy
cervical cervikális
chain reflex láncreflex
change blindness változási vakság
channel csatorna
character jellem, karakter
character formation jellemfejlődés
characterology jellemtan, karakterológia
charlatan sarlatán
CHD szívkoszorúér-betegség
checking compulsion ellenőrzési kényszer
chemical castration kémiai kasztráció
chessboard optical illusion sakktábla-illúzió
Chevreuil pendulum Chevreuil-féle inga
child abuse gyermekbántalmazás
child guidance nevelési tanácsadás
childhood gyermekkor
childhood amnesia gyermekkori amnézia
child language gyermeknyelv
Child Neurobehavioral Consultation Center gyermek-ideggondozó
child-parent fixation gyermek-szülő fixáció
child psychology gyermekpszichológia
child rearing gyermeknevelés
Children's Apperception Test CAT
children's drawing gyermekrajz
chiromancy chiromantia
chlidhood disintegrative disorder gyerekkori dezintegratív zavar
chlorpromazine klórpromazin
choice reaction time választási reakcióidő
cholecystokinin kolecisztokinin
choleric kolerikus típus
cholinergic kolinerg
Chorea St. Viti vitustánc
choreiform movement disorder choreiform mozgászavar
choreomania táncőrület, vitustánc
choromania táncőrület, vitustánc
chromatic colours kromatikus színek
chromosomes kromoszómák
chronaximeter chronaximéter
chronic krónikus
chronological age, CA CA, életkor
chunking tömbösítés
cinicism cinizmus
circadian rhythm cirkadián ritmus

C

circular movements körmozgások
circular psychosis cirkuláris pszichózis
circular reaction cirkuláris reakció
circular reflex cirkuláris reakció
clairvoyance tisztánlátás
classical conditioning klasszikus kondicionálás
classification klasszifikáció
classification of abnormal behaviors rendellenes viselkedések osztályozása
classification systems osztályozási rendszerek
classification test osztályozási teszt
class mark osztályközép
claustrophobia klausztrofóbia
clear state of mind világos elmeállapot
client kliens
client centered therapy kliensközpontú terápia
climacteric klimaktérium
climacterium klimaktérium
clinical psychologist klinikai pszichológus
clinical psychology klinikai pszichológia, klinikai pszichológia és tanácsadás
clitoris klitorisz
cloacal theory kloáka-elmélet
clonic spasm klonikus görcs
clonus klónusz
closure elzárkózás, korai zárás
clozapine klozapin
cocaine kokain
cochlea csiga
cochlear implantation csigabeültetés
cocktail party phenomenon koktélparti jelenség
codeine kodein
codominance kodominancia
co-evolution koevolúció
cognition kogníció, megismerés
cognitive appraisal kognitív kiértékelés
cognitive behavior therapy kognitív viselkedésterápia
cognitive behaviour therapy kognitív viselkedésterápia
cognitive bias elfogultság
cognitive consistency kognitív konzisztencia
cognitive coping strategies kognitív megküzdési stratégiák
cognitive coping with stress kognitív technikák a stressz kezelésére
cognitive development kognitív fejlődés
cognitive dissonance kognitív disszonancia
cognitive economy kognitív ökonómia
cognitive ethology kognitív etológia
cognitive factors in conditioning kognitív tényezők klasszikus kondicionálásnál
cognitive impairment as stress disorder kognitív károsodás mint stresszzavar
cognitive impairment and stress kognitív károsodás és stressz
cognitive map kognitív térkép
cognitive model kognitív modell
cognitive neuropsychology kognitív neuropszichológia
cognitive neuroscience kognitív idegtudomány
cognitive perspective kognitív nézőpont
cognitive processes kognitív folyamatok
cognitive psychologist kognitív pszichológus
cognitive psychology kognitív pszichológia
cognitive response theory kognitív válaszelmélet a meggyőzésről
cognitive science kognitív tudomány, megismeréstudomány
cognitive skills and amnesia kognitív készség és amnézia
cognitive triad kognitív triász
cohesion kohézió
cohort kohorsz
coitus koitusz
cold points hidegpontok
cold receptors hidegreceptorok
collective kollektív
collective imagination kollektív képzelet
collective monologue kollektív monológ
collective unconscious kollektív tudattalan
collectivism kollektivizmus
colorblindness színvakság
color blindness test Ishihara-tábla
color circle színkör
color constancy színkonstancia
color contrast színkontraszt
color discrimination test színdiszkriminációs vizsgálat
color hue szín
color mixing színkeverés
color perception színlátás
Color Pyramid Test színpiramis teszt
color spindle színorsó
color triangle színháromszög
color vision deficiency színlátás hiánya
color wheel színkorong
colourblindness színvakság
colour circle színkör
colour constancy színkonstancia
colour contrast színkontraszt
colour discrimination test színdiszkriminációs vizsgálat
colour hue szín
colour mixing színkeverés
colour perception színlátás
colour spindle színorsó
colour triangle színháromszög
colour vision deficiency színlátás hiánya
colour wheel színkorong
coma kóma
commissure kommisszúra
commitment elköteleződés
commotion agyrázkódás
communalitites table kölcsönösségi táblázat
communication kommunikáció
comorbidity komorbiditás
companionate love társszerelem
comparative psychology összehasonlító pszichológia
comparing theories elméletek összehasonlítása
compensation kompenzáció
compensation neurosis járadékneurózis
competence általános képesség, kompetencia
complementary afterimage komplementer utókép

C

complementary colors kiegészítő színek, komplementer színek
complementary colours kiegészítő színek, komplementer színek
complex komplexus
complex cells komplex sejtek
complex learning komplex tanulás
complex reaction összetett reakció
complication experiment komplikációkísérlet
compromise formation kompromisszumos formáció
compulsion kényszer
compulsive hand washing mosakodási kényszer
compulsive neurosis kényszerneurózis
computational theories komputációs elméletek
computed tomography komputertomográfia
Computerized Axial Tomography, CAT, CT CAT
computerized axial tomography komputerizált axiális tomográfia
computer metaphor számítógép hasonlat
computer simulation számítógépes szimuláció
computer tomography komputertomográfia
conation konáció
concentration koncentráció
concept fogalom
concept formation fogalomalkotás
conception koncepció
concept learning fogalomtanulás
concomitant variations együtt előforduló variációk
concordance konkordancia
concordance quotient konkordancia mutató
concordance ratio konkordancia arány
concrete konkrét
concrete operational stage konkrét műveleti szakasz
condensation sűrítés
conditioned kondicionált
conditioned aversion kondicionált averzió
conditioned discrimination kondicionált diszkrimináció
conditioned inhibition feltételes gátlás
conditioned reflex feltételes reflex
conditioned reinforcement feltételes megerősítés
conditioned reinforcer kondicionált megerősítő
conditioned reinforcers kondicionált megerősítők
conditioned response, CR feltételes válasz
conditioned stimulus, CS feltételes inger
conditioning kondicionálás
conduction hearing impairment vezetéses hallásromlás
cones csapok
confabulation konfabuláció, kóros hazudozás
confidence önbizalom
conflict konfliktus
conformity konformitás
confrontation szembesítés
congenital veleszületettség
congrade amnesia kongrád amnézia

congruence kongruencia
congruence theory kongruenciaelmélet
conjoint family therapy kapcsolati családterápia
conjunction konjunkció
conjunction rule konjunkciós szabály
conjunctival reflex conjunctivareflex
conjunctive eye movement konjunktív szemmozgás
connectionism konnekcionizmus
connectionist model konnekcionista modell
connotation konnotáció
conscience lelkiismeret
consciousness tudat
conscious range tudatos tartomány
conservation konzerváció
consistency konzisztencia
consistency paradox konzisztenciaparadoxon
consolidation konszolidáció
consonance konszonancia
constancy invariancia, konstancia, konstanciajelenségek
constant error konstans hiba
constant method konstans módszer
constellation konstelláció
constitution alkat
constitutional theory alkattan
constrained association korlátozott asszociáció, kötött asszociáció
constraints on learning tanulás korlátai
construct konstruktum
constructive konstrukcionizmus
constructive memory konstruktív emlékezet
constructive memory and the law konstruktív emlékezet és igazságszolgáltatás
constructive perception konstruktív észlelés
construct validity konstruktív érvényesség
contactometry kontaktometria
content analysis tartalomelemzés
contentment gyönyör
context kontextus
context-aware retrieval kontextusfüggő emlékezet
context-dependent memory kontextusfüggő emlékezet
context in perception kontextus az észlelésben
contiguity kontiguitás
contingency egybeesés, kontingencia
Contingent Negative Variation CNV
Continous Reinforcement CRF
contour integration paradigm kontúrintegrációs próba
contraception fogamzásgátlás
contractility kontraktilitás
contralateral kontralaterális
contrast kontraszt
contrast threshold kontrasztküszöb
contrast vision kontrasztlátás
contrasuggestion ellenszuggesztió
control kontroll, vezérlés
control group kontrollcsoport
control hammer kontrollkalapács
conventional moral reasoning konvencionális erkölcs
convergence konvergencia
convergence theory konvergenciaelmélet

C

convergent validity konvergens érvényesség
conversation társalgás
conversational implicature társalgási implikatúra
conversational postulates maximák
conversion megvilágosodás
conversion disorder konverziós zavar
convulsion görcs, konvulzió
convulsive fit görcsös roham
cooperation kooperáció
coordination koordináció
coping megküzdés
coping skills megküzdési készségek
coprographia koprográfia
coprolagnia koprolagnia
coprolalia koprolalia
coprophagia koprofágia
coprophilia koprofília
coprophobia koprofóbia
copropraxia kopropraxia
copulating behaviour párzó viselkedés
core property magtulajdonság
cornea szaruhártya
corneal reflection corneális visszatükrözés
corneal reflex cornea reflex
coronary artery disease szívkoszorúér-betegség
coronary heart disease szívkoszorúér-betegség
corpus korpusz
corpus callosum kérges test
correlation korreláció, korrelációs módszer
correlation coefficient korrelációs együttható
cortex kéreg
cortical atrophy atrophia corticalis
cortical blindness kérgi vakság
cortical column kolumna
corticospinal motor tract mozgató rostok
corticosteroids kortikoszteroidok
corticotropin-releasing factor kortikotropinelválasztó faktor
Corti organ Corti-szerv
Coué-method Coué-módszer
counseling psychology tanácsadó pszichológia
counterconditioning ellenkondicionálás
countersuggestion ellenszuggesztió
couple therapy párterápia
courtship behavior udvarlás
CPI California Psychological Inventory
crack cocaine crack
cramp görcs
cranial nerves agyidegek
craniology kraniológia
craniometry kraniometria
creativity kreativitás
cretenism kretenizmus
CRF: Corticotropin-releasing hormone CRF
criminal psychology kriminálpszichológia
crisis krízis
crisis intervention krízisintervenció
criterion kritérium
criterion problem kritériumprobléma
criterion reference test design kritériummódszer tesztszerkesztésnél
criterion validity kritérium érvényesség, tapasztalati érvényesség
critical period kritikus periódus

critical periods fejlődés kritikus szakaszai
Cronbach alpha Cronbach alfa
cronograph kronográf
cross-conditioning keresztező kondicionálás
cross-cultural intelligence test kultúrfüggetlen intelligenciateszt
crossed reflex ellenoldali reflex
cross-out test áthúzásos teszt
crowd psychology tömeglélektan
cryptaesthesia kriptesztézia
cryptamnesia kriptamnézia
CT komputertomográfia
cue hívóinger, jel, jelzőinger, jelzőmozzanat, kulcsinger
cult kultusz
cultural psychology kulturális pszichológia
cultural relativism kulturális relativizmus
culture kultúra
culture epoch theory kultúrkorszakok elmélete
culture specific therapies kultúrspecifikus terápiák
cumulation kumuláció
cunnilinction cunnilingus
cunnilinctus cunnilingus
cunnilingam cunnilingus
curare kurare
curiosity kíváncsiság
cutaneous receptors kutánreceptorok
cutaneous senses bőrérzékek
cybernetics kibernetika
cyclorama cikloráma
cyclothyimic disorder ciklotímiás zavar
cyclothymia ciklotímia
cyclothymic type ciklotim típus
cyrcadian rhythm napszaki ritmus

C

D

dactilology daktilológia
daltonism daltonizmus
dark adaptation sötétadaptáció
Darwinian beings darwini lények
Darwinian evolution darwinizmus
darwinism darwinizmus
data adatok
data scaling adatok skálázása
day blindness nappali vakság
daydreaming ábrándozás, nappali álmodozás
dazzle káprázás
Db decibel
deaf and dumb süketnéma
deaf mute süketnéma
debilitating anxiety debilizáló szorongás
debility debilitás
decerebration decerebráció
decision döntés
decision making döntéshozatal, elhatározás
decision taking elhatározás
decision theory döntéselmélet
declarative deklaratív
declarative memory deklaratív emlékezet
deductive deduktív
deductive reasoning deduktív következtetés
deep reflexes mélyreflex
defect defektus
defectology defektológia
defence védekezés
defence inhibition védőgátlás
defence mechanisms védekezőmechanizmus
Defence mechanisms Inventory DMI
defence reflex védekező reflex
defiance dac
defiance reaction dacreakció
deformation deformáció
degeneration degeneráció
deindividuation dezindividuáció, egyéniségvesztés a csoportban
deinstitutionalisation dezinstitucionalizáció
delayed reaction válaszkésleltetés
delayed reaction experiment késleltetett reakció kísérlet
delay of gratification kielégülés késleltetése
delay of satisfaction kielégülés késleltetése
Delbouf disks Delboeuf-féle korongok
delirium delírium
delta motion delta mozgás
delta movement delta mozgás
delta-waves delta-hullám
delusion téveseszme, téveszme
delusion of influence befolyásolási téveszme
delusion of persecution üldöztetési téveszme
dementia demencia
demography demográfia
demonology démonológia
demonomania demonománia
demophobia demofóbia
demophoby demofóbia
dendrite dendrit
denial tagadás
denotation denotáció
deoxyribonucleic acid dezoxiribonukleinsav
dependency függőség
dependent personality disorder dependens személyiségzavar
dependent variable függő változó
depersonalisation deperszonalizáció
depersonalization deperszonalizáció
depolarization depolarizáció
depressants depresszánsok
depression depresszió
depressive disorder depresszív zavar
depressive unipolar disorder depresszív zavar
depressor nerve depresszor ideg
deprivation depriváció
deprivation experiment deprivációs kísérlet
depth cues mélységészlelés támpontjai
depth perception mélységérzékelés, mélységlátás
depth psychology mélylélektan
derealisation derealizáció
derealization derealizáció
dereistic thinking dereisztikus gondolkodásmód
dermatographic urticaria dermografizmus
dermographism dermografizmus
descriptive statistics leíró statisztika
desensitization deszenzitizáció
desire vágy
despair kétségbeesés
detection detekció
determining tendency determináló tendencia
determinism determinizmus
deuteranomaly deuteranomália, vörös-zöld vakság
deuteranopy deuteranopia
development fejlődés
developmental disability értelmi fogyatékosság
developmental disorder fejlődési rendellenesség
developmental psychology fejlődéslélektan
developmental stage theories fejlődési szakaszelméletek
deviance deviancia
deviation deviáció, szóródás
deviation from statistical norms statisztikai normáktól való eltérés
dexterity kézügyesség
dextrality jobbkezesség
diabetes cukorbetegség
diagnosis diagnózis
diagnostic test diagnosztikus teszt
dichotic stimulation dichotikus ingerlés
dichromatic dikromát
dichromatic vision dikromatikus látás

D

dicromasy színtévesztés
dicromatism dikromázia
DID disszociatív identitászavar
diencephalon köztiagy
difference limen különbségi küszöb
difference reduction különbségcsökkentés
differential inhibition differenciális gátlás
differential psychology differenciálpszichológia
differential reinforcement differenciális megerősítés
differential threshold különbségi küszöb
differentiation differenciáció, differenciálódás
difficult temperament nehéz temperamentum
diffusion of responsibility felelősség megoszlása
digit span emlékezet terjedelme
digit span test digit span teszt, számemlékezet próba
dimensional analysis dimenzionális kiértékelés
dimensions dimenziók
diploid cell diploid sejt
dipsomania dipszománia
directed attention irányított figyelem
direct experience közvetlen tapasztalat
direct observation közvetlen megfigyelés
direct perception közvetlen észlelés
disarthria dizartria
discrepancy diszkrepancia
discrete diszkrét
discriminant validity diszkriminációs érvényesség
discrimination diszkrimináció, megkülönböztetés
discrimination learning diszkriminációs tanulás
discriminative stimulus diszkriminatív inger
disfunction diszfunkciók
dishabituation diszhabituáció
disintegration dezintegráció
disintegration of associations asszociációk szétesése
disks Masson-korongok
disorders of color perception színlátási rendellenesség
disorders of colour perception színlátási rendellenesség
disorganization dezorganizáció
disorientation dezorientáció
dispersion diszperzió
displacement áttolás, eltolás
display rules kimutatási szabályok
disposition diszpozíció
dispositional attribution diszpozicionális attribúció
dispositional error diszpozíciós torzítás
dissimulation disszimuláció
dissociation disszociáció
dissociative amnesia disszociatív amnézia
dissociative identity disorder disszociatív identitászavar
dissonance disszonancia
distal disztális
distance perception távolságészlelés

distraction elterelés, figyelem elterelése
distress distressz
distribution eloszlás, megoszlás
distrust bizalmatlanság
disturbance of consciousness tudatzavar
divergence divergencia
divided consciousness megosztott tudatosság
division of labor within the brain agyi munkamegosztás
division of labour in the brain munkamegosztás az agyban
dizygotic twins kétpetéjű ikrek
dizziness szédülés
DNA dezoxiribonukleinsav, DNS
dominance dominancia
dominant domináns
dominant allele domináns allél
dominant gene domináns gén
dopamine dopamin
dopamine hypothesis dopamin hipotézis
dopamine system dopaminrendszer
dopping doppingolás
dorsal dorzális
dorsal stream dorzális pálya
double aspect theory kettős aspektus elmélet
double vision kettős látás
doubt kétely
doubtful judgements kétes ítéletek
Down syndrome Down-szindróma
DPD dependens személyiségzavar
d prime / d' d'
dream álom
dream analysis álomelemzés
dream content álomtartalom
dream work álommunka
drinking habits ivási szokások
drive belső késztetés, késztetés
drive-reduction drive-redukció
drives and homeostasis homeosztázis és késztetés
drug gyógyszer
drug abuse droggal való visszaélés, visszaélés kábítószerrel
drug addiction drogfüggés
drugs drogok, kábítószerek
drug therapy drogterápia
drug tolerance drogtolerancia
DSM-IV. Mentális betegségek diagnosztikai és statisztikai kézikönyve
dual coding theory kettős kódolási modell
dual impression kettős benyomás
dualism dualizmus
dual-memory theory kettősmemória-modell
dual personality kettős személyiség
dynamic psychology dinamikus pszichológia
dynamic psychotherapy dinamikus pszichoterápia
dynamics dinamika
dynamics of color színdinamika
dynamics of colour színdinamika
dynamic stereotypes dinamikus sztereotípia
dynamometer dinamométer
dysaesthesia dizesztézia
dysesthesia dizesztézia
dysfunction diszfunkció
dysgeusia diszgeuzia
dysglossia diszglosszia

D

dysgraphia diszgráfia
dysharmony diszharmónia
dyslalia diszlália
dyslexia diszlexia
dyslogia diszlógia
dysmetria diszmetria
dysmimia diszmimia
dysmorphic disorder diszmorfiás zavar
dysmorphophobia diszmorfiás zavar
dysparat diszparát
dysphasia diszfázia
dysphonia diszfónia
dysphoria diszfória
dysplastic type diszpláziás alkat
dyssomnia disszomnia
dystimia disztímia
dystonia disztónia

E

earcortex hallókéreg
eardrum dobhártya
early closure korai zárás
early experiences korai tapasztalatok
Early Left Anterior Negativity ELAN
early selection korai szelekció
earsystem hallórendszer
easy temperament könnyű temperamentum
eating disorders evészavarok
Ebbinghaus curve Ebbinghaus-görbe
Ebbinghaus (-Titchener) illusion Ebbinghaus-Titchener illúzió
eccentric excentrikus
eccentric projection excentrikus projekció
echoic memory echoikus emlékezet
echokinesis echokinézis
echolalia echolália
echopathy echopátia
eclampsia eklampszia
eclecticism eklekticizmus
eclectic perspective eklektikus megközelítés
eclectic psychotherapy eklektikus pszichoterapeuták
ecological perception közvetlen észlelés
ecological psychology ökológiai pszichológia
ecology ökológia
ecphoria ekfória
ECT elektrokonvulzív terápia
ectomorphic type ektomorf típus
EDS hiperszomnia
education nevelés, pedagógia
educational psychology neveléslélektan, pedagógiai pszichológia
eduction edukció
effect effektus
effectiveness hatékonyság
effector effektorszerv
effemination effemináció
efferent efferens
efficacy hatékonyság
efficiency hatékonyság
ego én
ego-alter theory ego-alter-elmélet
egocentric egocentrikus
egocentric answer egocentrikus válasz
egocentric frame of reference egocentrikus referencia keret
egocentric speech egocentrikus beszéd
(ego) defence mechanisms énvédő mechanizmusok
(ego) defense / defence mechanisms elhárító mechanizmusok
ego defensive functions énvédő funkciók
ego-diastole egodiasztolé

egoerotism egoerotizmus
ego functions ego-funkciók
egó ideal énideál
ego-ideal egoideál
ego instincts ego-ösztönök
ego-instincts énösztönök
egoism egoizmus
egoist egoista
ego-systole egoszisztolé
eidetic image eidetikus kép
ejaculation ejaculatio
elaboration elaboráció
Electra-complex Elektra-komplexus
electric brainwaves agyi elektromos hullámok
electrocardiography EKG, elektrokardiográfia
electroconvulsive therapy ECT, elektrokonvulzív terápia, elektrosokk-terápia
electrocorticography elektrokortikográfia
electrodiagnosis elektrodiagnosztika
electroencephalogram EEG, elektroenkefalogram
electroencephalograph elektroenkefalográf
electroencephalography elektroenkefalográfia
electromiography elektromiográfia
electrooculography electrookulográfia
electroretinogram elektroretinogram
electroretinography electroretinográfia
electroshock elektrosokk
electrotone elektrotónus
elementarism elementarizmus
embriology embriológia
embryo embrió
emission ejaculatio
Emmert's law Emmert törvénye
emmetropy emmetropia
emotion érzelem
emotional emocionális
emotional arousal érzelmi arousal
emotional expressions érzelmi kifejezések
emotion-centered érzelemközpontú
emotion effects érzelmi tényezők
emotion-focused coping érzelemközpontú megküzdés
empathy empátia
empiric empirikus
empiricism empirista szemlélet
emulation emuláció
enactive enaktív
encephalin enkefalin
encephalitis enkefalitisz
encephalon enkefalon
encoding emlékezeti kódolás, kódolás
encoding stage kódolási szakasz
endocrine glands belső elválasztású mirigyek
endocrinology endokrinológia
endocrin system endokrin rendszer
endomorphic type endomorf típus
endophasia endofázia
endopsychic endopszichikus
endorphins endorfinok
enervation enerváltság
engineering psychology műszaki pszichológia
entropy entrópia
enuresis enurezis
environment környezet
environmental factors környezeti tényezők

environmental model környezeti modell
epicritic sensibility epikritikus érzékelés
epidemiology epidemiológia, járványtan
epigenesis epigenezis
epilepsy epilepszia
epileptic character epilepsziás karakter
epileptic dementia dementia epileptica
epileptic psychosis epilepsziás pszichózis
epileptoid psychopathy epileptoid pszichopátia
epinephrine adrenalin, epinefrin
epinosic epinozikus
epiperipheral epiperiferiális
episcotister episzkotiszter
episodic buffer epizodikus puffer
episodic memory epizodikus emlékezet
epistemology ismeretelmélet
epsilon movement epszilon mozgás
epsilon phenomenon epszilon jelenség
equilibrium egyensúlyérzékelés
equipotentiality ekvipotencialitás
equivalent ekvivalens
erection erekció
erethism eretizmus
ERG elektroretinogram
ergograph ergográf
ergometer ergométer
ergonomics ergonómia
erogenous zones erogén zónák
erotic erotikus
eroticism erotizmus
erotomania erotománia
ERP EKP, eseményhez kötött potenciál
escape menekülés
escape learning menekülő tanulás
esoteric ezoterikus
esthesiometer eszteziométer
estrangement elidegenedés
estrogens ösztrogén
estrus ösztrusz
ethical etikus
ethics etika
ethnocentrism etnocentrizmus
ethnopsychology etnopszichológia
ethology etológia
ethyl alcohol etilalkohol
eugenics eugenika
euphoria eufória
European Federation of Pychological Associations EFPA
eustress eustressz
evaluation értékelés
event perception közvetlen észlelés
event related potential ERP eseményhez kötött potenciál, EKP
evidence experience evidenciaélmény
evocative interaction evokatív interakció
evoked potential kiváltott potenciál
evolution evolúció, fejlődés
evolution and genes evolúció és gének
evolutionary perspective evolúciós megközelítés
evolutionary psychology evolúciós pszichológia
evolutionism evolucionizmus
exaltation egzaltáció
excessive daytime sleepiness hiperszomnia

excitatory neurotransmitter serkentő neurotranszmitter
excitement izgalmi állapot
executive system végrehajtó rendszer
exemplar strategy példánystratégia
exhaustion kimerülés
exhibitionism exhibicionizmus
existentialism egzisztencializmus
existential psychology egzisztenciális pszichológia
exocrine glands külső elválasztású mirigyek
expansive personality expanzív személyiség
experience élmény, tapasztalat
experience based learning tapasztalati tanulás
experience of success sikerélmény
experiment kísérlet
experimental experimentális
experimental design kísérlettervezés
experimental group kísérleti csoport
experimental method kísérleti módszer
experimental person kísérleti személy
experimental psychology kísérleti pszichológia
experimenter kísérletvezető
experimentum crucis döntő kísérlet
explicit memory explicit emlékezet
exploration exploráció, újdonságkeresés
exploratory behaviour explorációs viselkedés
exponent hatványkitevő
exposure expozíció
expression of emotions érzelemkifejezés
expressive expresszív
expressive aphasia expresszív afázia
expressive movements kifejező mozgások
exstirpation exstirpáció
extasy eksztázis
external inhibition külső gátlás
exteroception külső érzékelés
exteroceptive reflex exteroceptív reflex
exteroceptive stimulus exteroceptív inger
extinction kioltás
extracellular fluid sejten kívüli folyadék
extracellular thirst extracelluláris szomjúság
extrapyramidal system extrapiramidális rendszer
extrasensory perception, ESP extraszenzoros percepció
extrinsic extrinzikus
extroversion extroverzió
extrovert extrovertált
eye blink pillacsapás
eye dominance szem dominanciája
eye lens lencse
eye movements szemmozgások

F

face preference arcpreferencia
face recognition arcfelismerés
facial expression arckifejezés
facial expressions mimika
facial feedback hypothesis faciális feedback, mimikai visszacsatolás hipotézise
facilitation facilitáció
facilitatory effects in networks serkentő kapcsolatok, hálózatokban
factor faktor
factor analysis faktoranalízis
factoranalytic theories faktoranalitikus elméletek
factor theory of intelligence faktoriális megközelítés, intelligenciánál
faculty képesség
fainting kollapszus
fall chronometer ejtő kronométer
false alarm téves riasztás
false alarm ratio téves riasztási arány
false memory téves emlékezés
familial familiáris
familiarity ismerősség
family constellation családi konstelláció
family resemblance családi hasonlóság
family therapy családterápia
Farnsworth-Munsell hue test Farnsworth-Munsell színpróba
fatigue fáradtság
fatty acids and schizophrenia zsírsavak és skizofrénia
favour gesztus
Faxen's syndrom Faxen-szindróma
fear félelem
fear of heights tériszony
fear of strangers félelem az idegenektől, gyermekek félelme az idegenektől
feature detectors vonásdetektorok
feature integration theory vonásintegrációs elmélet, felismerésnél
fecalphilia koprofília
Fechner-Helmholtz law Fechner-Helmholtz-féle törvény
Fechner's disk Fechner-Benham korong
Fechner's law Fechner-törvény
Fechner's paradox Fechner-féle paradoxon
fecophilia koprofília
feeble minded gyengeelméjű, gyengeelméjűség
feeble mindedness értelmi fogyatékosság
feedback visszacsatolás
feeding center éhségközpont
feeding centre éhségközpont
feeling of competence kompetenciaérzés
feelings érzések
feminisation feminizálódás
feminization feminizálódás

fetal alcohol syndrome magzati alkoholszindróma
fetish fétis
fetishism fetisizmus
fetus magzat
fiction fikció
fidelity hűség
field experiment terepkísérlet
field research terepkutatás
field theory mezőelmélet
figure-ground ábra-alap, figura-háttér
figure-ground organization alak-háttér
file-drawer problem fiókprobléma
fillers töltelékek
filter szűrő
filter theory of attention figyelmi szűrés
finger painting ujjakkal való festés
finger spelling ujjakkal való jelbeszéd
first signalling system első jelzőrendszer
first signal system első jelzőrendszer
fissura lateralis oldalsó árok
fissura longitudinalis cerebri hosszanti árok
Fitt'slaw Fitt-törvény
fixation fixációk, fixálás, megrekedés, rögződés
fixed ratio rögzített arányú
fixed time rögzített idejű
flashbulb memory villanófényemlék
flavor zamat
flavours ízek
flight menekülés
flight or fight üss vagy fuss válasz (flight or fight)
flooding elárasztás
flow áramlat
fluctuation fluktuáció
fluency fluencia
fluency examination fluencia vizsgálat
fluency test fluencia vizsgálat
flutter-conditioning pislogás kondicionálása
focal colors fokális színek
focus group fókusz csoport
foetus magzat
folie à deux indukált pszichózis
folk psychology néplélektan
forced compliance kiváltott engedelmességi kísérlet
forebrain előagy
foreplay előjáték
forgetting felejtés
forgetting due to false recall felejtés felidézési hiba miatt
formal operational stage formális műveletek szakasza
form constancy alakkonstancia
form percption formalátás
Fourier transformation Fourier transzformáció
fragmentation fragmentáció
fragrance illat
frame of reference vonatkoztatási keret
fraternal twins kétpetéjű ikrek
free association szabad asszociáció
free-floating anxiety szabadon lebegő szorongás
free nerve-endings szabad idegvégződések
free recall szabad felidézési kísérlet
free will szabad akarat
frenology frenológia

frequence frekvencia
frequency gyakoriság
frequency curve gyakorisági görbe
frequency diagram gyakorisági diagram
frequency distribution gyakorisági eloszlás, gyakoriság-megoszlási grafikon
frequency histogram gyakorisági hisztogram
frequency polygon gyakorisági poligon
frequency surface frekvenciafelület
frequency theory of pitch hangmagasság frekvenciaelmélete
Freudian slip freudi elszólás
Freudism freudizmus
Freud's anxiety theory Freud szorongáselmélete
frigidity frigiditás
frontal frontális
frontal lobe homloklebeny
frotteurism frottőrizmus
FR reinforcement schedule rögzített arányú
frustration frusztráció
frustration-agression hypothesis frusztráció-agresszió hipotézis
frustration test frusztrációs teszt
frustration tolerance frusztrációtolerancia
FSH folliculus-stimuláló hormon
FT reinforcement schedule rögzített idejű
Fullerton-Cattell law Fullerton-Cattel-féle törvény
full recall teljes beszámolós helyzet
function funkció
functional fixation funkcionális rögzülés
functional fixedness funkcionális rögzülés
functionalism funkcionalizmus
functional organization funkcionális szerveződés
functional pleasure funkcióöröm
functional psychology funkcionális pszichológia
fundamental attribution error alapvető attribúciós hiba
fundamental tone alaphang
fusion fúzió, összefolyás
fusion frequency fúziós frekvencia
future perspective jövőperspektíva
fuzzy concepts életlen fogalmak

G

GABA gammaaminovajsav
Gabor patch Gábor-folt
Galton bar Galton-féle rúd
Galton's whistle Galton-féle síp
galvanic skin response galvános bőrreakció
galvanometer galvanométer
game játék, játszma
game theory játékelmélet
gamma-amino-butyric acid, GABA gamma amino vajsav, GABA
gamma movement gamma-mozgás
gang galeri
ganglion ganglionok
Ganser-syndrome Ganser-tünet
Ganzfeld-method Ganzfeld-eljárás
Garcia effect Garcia-hatás
gate control theory of pain kapuelmélet
gauging kalibráció
Gauss curve Gauss-görbe
gender nem
gender development nemi fejlődés
gender differences nemek közötti különbségek
gender differences in mate selection párválasztás nemi különbségei
gender identity nemi identitás
gender identity disorder nemi identitászavar
gender schema theory nemiséma elmélet
gender typig nemhez igazodás
gene gén
general adaptation syndrome, GAS általános adaptációs szindróma, AAS
generalisation általánosítás
generalization generalizáció
generalized amnesia generalizált amnézia
generalized anxiety disorder generalizált szorongás
general paralysis dementia paralytica
general paresis általános parézis, dementia paralytica
general psychology általános pszichológia
generativity generativitás
genes and behavior gének és viselkedés
genetic components örökletes tényezők
genetics genetika
genetic screening genetikai vizsgálat
genital genitális
genital gland ivarmirigy
genital stage genitális szakasz
genius zseni
genome genom
genotype genotípus
geometric illusions geometriai érzéki csalódás
geon geon
gerontology gerontológia
gerontopsychiatry gerontopszichiátria
gerontopsychology gerontopszichológia
Gestalt factors alaklátás tényezői, Gestalt-tényezők
Gestalt psychology alaklélektan, Gestalt pszichológia
Gestalt quality alakjelleg
Gestalt therapy Gestalt-terápia
gestation gesztáció
gestational age gesztációs kor
gesture gesztus
g-factor g-faktor
Gibsonian perception közvetlen észlelés
GID nemi identitászavar
gigantism óriásnövés
glial cells gliasejtek
glossolalia glosszolália
glossophobia beszédiszony
glucose glükóz
glutamate glutamát
gnostic function epikritikus érzékelés
gnostic sensation epikritikus érzékelés
goal célképzet
golden ratio, golden section aranymetszés
Golgi-Mazzoni-corpuscle Golgi-Mazzoni-testecske
gonadotrop hormones gonadotrop hormonok
Gonadotropin-releasing hormone gonadotrop-felszabadító faktor
gonads ivarmirigy
grafokinesthetic grafokinesztikus
grandiose self grandiózus én
graphic scale grafikus értékelési skála
graphology grafológia
graphomania grafománia
graphopathology grafopatológia
graphospasm grafospazmus
grasping reflex kapaszkodási reflex
gratification kielégülés
gratitude hála
gray matter szürkeállomány
great longitudinal fissure hosszanti árok
Gregory creatures Gregory lények
Gricean maxims maximák
grief gyászreakció, szomorúság
group csoport
group ability tests csoportos képességtesztek
group atmosphere csoportlégkör
group cohesion csoportkohézió
group decision making kollektív döntéshozatal
group dynamics csoportdinamika
group factors csoportfaktorok
grouping csoportosítás
group norm csoportnorma
group polarization csoportpolarizáció
group psychology csoportlélektan, csoportpszichológia
group psychotherapy csoportpszichoterápia
group spirit csoportszellem
group test csoportteszt
group therapy csoportterápia
groupthink csoportgondolkodás
growth curve növekedési görbe
GSR galvános bőrreakció
gustatory sensation ízérzékelés
Guthrie's contiguity theory Guthrie S-R kontiguitási elmélete
gynecophoby gynekophobia
gyrus agytekervény

H

habit szokás
habituation habituáció
habituation technic habituációs technika
hair cells szőrsejtek
halfway house félutas ház
hallucination hallucináció
hallucinogen hallucinogének
halo effect halo-effektus
hammer kalapács
handwriting scale kézírási skála
haptic haptikus
haptic hallucination haptikus hallucináció
haptic sensation haptikus érzékelés
haptometer haptométer
hardiness szívósság
hard working keményen helytálló személyiség
harmonic analysis harmonikus analízis
hasish hasis
hatred gyűlölet
Hawthorne-effect Hawthorne-hatás
health egészség
health psychology egészségpszichológia
hearing hallás
hearing colours színes hallás
hearing disorder hallászavar
hearing impaired süketnéma
hearing mute hallónéma
heat sensation forróság érzése
hebephrenia hebefrénia
hedges széli terminusok
hedonic dimension hedonikus dimenzió
Heller syndrome Heller-kór
hematophobia hematofóbia
hemianaesthesia hemianesztézia
hemianalgesia hemianalgézia
hemianopsia hemianopia
hemispheres féltekék
hemispheric specialization féltekei specializáció
herbal therapy gyógynövény-terápia
herding instinct gyűjtőösztön
heredity átöröklés
Hering afterimage Hering-féle utókép
Hering's greys Hering-féle szürkék
Hering's illusion Hering-illúzió
Hering's window Hering-féle ablak
heritability index öröklési mutató
Hermann grid Hermann-rács
hermaphrodite hermafrodita
heterocrony heterokrónia
heteronome heteronóm
heterosexual heteroszexuális
heterosuggestion heteroszuggesztió
heuristic heurisztika
heuristic method heurisztikus módszer
Hick's law Hick törvény
hidden observer rejtett megfigyelő, hipnózisban
hidden ovulation rejtett tüszőrepedés
hierarchy hierachia
hierarchy of habits képességek hierarchikus elmélete
hierarchy of needs szükséglethierarchia
higher mental processes magasabb lelki folyamatok
higher nervous activity magasabb idegtevékenység
highest pitch legmagasabb hallható hang
hind brain hátsó agy
hippocampus hippokampusz
history of psychology pszichológiatörténet
histrionic personality disorder hisztrionikus személyiségzavar
hit találat
hit ratio találati arány
hodophobia hodofóbia
holism holizmus
holistic approach holisztikus szemlélet
Holmes and Rahe Stress Scale életesemények skálája
homeostasis homeosztázis
homeostatic drive homeosztatikus késztetés, drive
homogen inhibition homogén gátlás
homosexual homoszexuális
homosexuality homoszexualitás
homunculus of Penfield homunkulusz
hope remény
horison horizont
horizontal-vertical illusion horizontális-vertikális illúzió
hormonal basis of sexual behaviour szexuális viselkedés hormonális alapjai
hormones hormon
hormones or ambience hormonok vagy környezet
Horner's law Horner-törvény
hospitalisation hospitalizáció
hot line forró drót, lelki elsősegély
hue dimensions árnyalatok dimenziói
Human Genom Project human genom project
humanistic profile humanisztikus emberkép
humanistic psychology humanisztikus pszichológia
humanistic therapies humanisztikus terápiák
human resources emberi erőforrás
humor kedély
hunger éhség
Huntington-disease Huntington-kór
hydrocephalia hidrokefália
hydrophobia hidrofóbia
hypacusia hipakuzia
hypacusis hipakuzia
hypaesthesia hipesztézia
hyperactivity hiperaktivitás
hyperaesthesia hiperesztézia
hyperalgesia hiperalgézia
hypercomplex cells hiperkomplex sejtek
hyperfunctio hiperfunkció
hyperkinesis hiperkinézis
hypermnesia hipermnézia
hyperosmia hiperozmia
hyperpolarisation hiperpolarizáció

hyperpolarization hiperpolarizáció
hyperprosexia hiperproszexia
hypersomnia hiperszomnia
hypertension hipertónia
hyperthymia hipertimia
hypnability hipnabilitás
hypnoid hipnoid állapot
hypnosis hipnózis
hypnotherapia hipnoterápia
hypnotic age regression korregresszió a hipnózisban
hypnotic amnesia hipnotikus amnézia
hypochondria hipochondria
hypochondriac delusion hipochondriás téveszme
hypofunctio hipofunkció
hypokinesis hipokinézis
hypomania hipománia
hypophrenia hipofrénia
hyposmia hipozmia
hypothalamus hipotalamusz
hypothesis hipotézis
hypothesis testing hipotézis-ellenőrzés
hypothesis theory hipotéziselmélet
hypothymia hipotimia
hysteria hisztéria
hysterical disorder hisztériás zavar
hysteric character hisztériás karakter
hysteriform hiszteriform
hysteroid hiszteroid

I

iatrogenic iatrogén
iatrogenic disorder iatrogén ártalom
iatrogenic neurosis iatrogén neurózis
icon ikon
iconic memory ikonikus emlékezet
ICSH intersticiális sejteket stimuláló hormon
id ösztönén
ideal ideál
idealism idealizmus
ideal self ideális én
ideation ideáció
identical twins egypetéjű ikrek
identification azonosulás, identifikáció
identification with the aggressor azonosulás az agresszorral
identity identitás
identity achievement identitás elérése
identity confusion identitáskonfúzió
identity crisis identitáskrízis
identity diffusion identitásdiffúzió
identity formation identitás kialakítása
ideological justification ideológiai igazolás
ideomotor movement ideomotoros cselekvés
ideomotor tendency ideomotoros tendencia
idioglossia idioglosszia
idiographic approach idiografikus megközelítés
idiolaly idolalia
idioretinal idioretinális
idiotism idiotizmus
Ilets of Langerhan Langerhans-sejtek, szigetek
illness, sickness betegség
illusion illúzió
illusion of movement kinesztetikus érzéki csalódás
illusions of grandeur nagyzási téveszmék
illusory contours illuzórikus kontúr
image képzeleti kép, képzet
imageless thinking képzet nélküli gondolkodás
imageless thought képzet nélküli gondolkodás
image of man emberkép
imagery képzelet, képzeleti gondolkodás
imagery debate képiség vita, képzelet pere
imagination képzelet
imaging techniques képalkotó vizsgálatok
imbecility imbecillitás
imipramine imipramin
imitation imitáció, utánzás
immune system immunrendszer

implication implikáció
implicit memory implicit emlékezet, implicit memória
impotence impotencia
impression formation benyomásformálás
impression method impressziók módszere
improvement javulás
impulse belső késztetés, impulzus
impulse control disorders impulzus kontroll zavarok
impulsivity impulzivitás
inadequate stimulus inadekvát inger
inaptidude alkalmatlanság
inattentional blindness figyelmi vakság
inattentiveness figyelmetlenség
inborn veleszületettség
inborn factors veleszületett tényezők
incendiarism pirománia
incentive ösztönző
incentive theory incentív
incentive value incentív értékek
incest incesztus, vérfertőzés
incest taboo vérfertőzési tabu
incidence incidencia
incidence rate of scores pontszámok gyakorisági eloszlása
incidental learning incidentális tanulás
incoherence inkoherencia
incoherent inkoherens
incoordination koordinálatlanság
indecision határozatlanság
independent variable független változó
indeterminism indeterminizmus
indices of deviation szóródás mérőszámai
indifference point indifferens pont
indirect experience közvetett tapasztalat
indirect perception közvetett percepció
individual differences individuális különbségek
individuality egyéniség
individual psychology individuálpszichológia
individuation individuáció
induced hallucination indukált hallucináció, kiváltott hallucináció
induced movement indukált mozgás
induced psychosis indukált pszichózis
induction indukció
inductive induktív
inductive reasoning induktív következtetés
industrial psychologist üzemi pszichológus
industrial psychology ipari lélektan
infancy csecsemőkor
infantile infantilis
infantile dementia dementia infantilis
infantile form csecsemő forma
infantile regression gyermeki regresszió
inference következtetés
inferiority complex kisebbrendűségi érzés
infidelity hűtlenség
information információ
information amount információmennyiség

information processing approach információfeldolgozási megközelítés
information processing model információfeldolgozási modell
information theory információelmélet
informed consent informált hozzájárulás
ingroup saját csoport
inherent inherens
inherent organization inherens organizáció
Inheritance öröklés
inhibition gátlás
inhibitory neurons gátló neuron
inhibitory neurotransmitters gátló neurotranszmitterek
initiative iniciatíva
ink-blot test tintafolt-teszt
innatism innátizmus
inner-directed personality belülről vezérelt ember
inner ear belső fül
inner speech/internal speech belső beszéd
innervation innerváció
insanity defense beszámítási képesség hiánya
insecure attachment ambivalens kötődés, bizonytalan kötődés, bizonytalan, elkerülő kötődés
insight belátás
insightful learning belátásos tanulás
insomnia álmatlanság, inszomnia
inspiration ihlet
instinct ösztön
instinct and learning ösztön és tanulás
institutional norms intézményes normák
instrumental instrumentális
instrumental conditioning instrumentális kondicionálás
integration beilleszkedés
intellectual activity szellemi aktivitás
intellectualism intellektualizmus
intellectualization intellektualizáció
intellectual maturity szellemi érettség
intellectual processes értelmi folyamatok
intellectual realism intellektuális realizmus
intelligence intelligencia
intelligence quotient intelligenciahányados, IQ
intelligence scale intelligenciaskála
intelligence test intelligenciateszt
intensity intenzitás
Intentional action/behavior akarati cselekvés
intentionality intencionalitás
intentional psychology intencionális pszichológia
interactionism interakcionizmus
intercultural approach kultúrközi megközelítés
interest érdeklődés
interface interfész
interference interferencia
intergroup interactions csoportközi interakciók
interiorisation interiorizáció
interjection interjekció
interjection theory interjekció elmélet

intermittent explosive disorder ismétlődő explozív zavar
intermodal modalitásközi
internal consistency belső konzisztencia
internal inhibition belső gátlás
internalization internalizáció
internal perception szervi érzékelés
internal speech belső beszéd
International Union of Psychological Science IUPS
interoception belső érzékelés, interocepció
interoceptive reflexes interoceptív reflex
interpersonal interperszonális
interpersonal attraction személyközi vonzalom
interpersonal effect interperszonális hatás
interpersonal psychotherapy interperszonális terápia
interpolation interpoláció
interposition takarás
interpretation értelmezés, interpretáció
interpretation of dreams álomfejtés
interpretative semantics interpretatív szemantika
interrater reliability megítélők közötti megegyezés
interstitial-cell-stimulating hormone intersticiális sejteket stimuláló hormon
interval intervallum
interval scale intervallumskála
interval schedules of reinforcement időbeli megerősítési tervek
intervening variable közbülső változó
intimacy intimitás
intimity bensőségesség
intoxication intoxikáció
intracellular fluid sejten belüli folyadék
intracellular thirst intracelluláris szomjúság
intraocular intraokuláris
intrapsychic conflict intrapszichés konfliktus
intrinsic intrinzikus
introjection introjekció
introspection introspekció, önmegfigyelés
introversion introverzió
introvert introvertált
intuition intuíció
intuitionism intuitivizmus
invariance invariancia
invasive invazív
inversion inverzió
inverted U-curbe fordított U görbe
in vivo desensitisation in vivo deszenzitizáció
in vivo desensitization in vivo deszenzitizáció
involuntary önkéntelen
involuntary action akaratlan cselekvés
involuntary attention önkéntelen figyelem
involuntary behavior akaratlan cselekvés
involution involutio
ion channels ioncsatornák
ion pumps ionpumpák
ipsation ipszáció
ipsilateral ipszilaterális
ipsism ipszáció
IPT interperszonális terápia

IQ intelligenciahányados
IQ test intelligenciateszt
irradiation irradiáció
irradiation theory irradiációs elmélet
irrational irracionális
Ishihara color plates Ishihara-tábla
Ishihara colour plates Ishihara-tábla
isolation izolációs mechanizmus
isomorphism izomorfizmus
iteration iteráció

J

Jackson epilepsy Jackson-epilepszia
Jackson's law Jackson-féle törvény
Jacquet chronoscope Jacquet-féle kronométer
James-Lange theory James-Lange elmélet
jansenism janzenizmus
jealousy féltékenység
Jehova complex Jehova-komplexus
Jendrassik intervention Jendrassik-műfogás
jnd EEK
job analysis foglalkozásanalízis, munkakörelemzés
job satisfaction szakmai elégedettség
Jocasta complex Jokaste-komplexus
Jost's law Jost törvénye
judgement ítélet
jumbled phrase probe összekevert mondatpróba
just noticeable difference, JND éppen észrevehető különbség, ÉÉK
juvenile juvenilis

K

Kallikak family Kallikak család
Kanizsa triangle Kanizsa háromszög
katamnesis katamnézis
K complex K komplex
Kelly Role Repertoire szerepreper-toár-teszt
kephalargia kephalalgia
keyword method kulcsszómódszer
kinaesthesis kinesztézis
kinaesthetic delusion kinesztetikus érzéki csalódás
kinesimeter kineziméter
kinesthesis kinesztézis, propriocepció
kinesthetic delusion kinesztetikus érzéki csalódás
kinetoscope kinetoszkóp
kleptomania kleptománia
knee jerk patellareflex
knowledge function ismereti funkció
Koenig cylinders König-féle hengerek
Koffka ring Koffka-gyűrűk
Korsakoff('s) psychosis Korszakov-szindróma
Korsakoff('s) syndrome Korszakov-szindróma
Korsakow('s) syndrome Korszakov-szindróma
Korte's laws Korte-féle törvények
Krause endbulb Krause-féle végbunkó
Krause ending Krause-féle végbunkó
Kundt's rule Kundt-féle szabály
kymograph kimográf

L

lability labilitás
LAD nyelvelsajátító készülék
Ladd-Franklin theory Ladd-Franklin-elmélet
lalophobia beszédiszony
lamarckism lamarckizmus
language nyelv
language acquisition nyelvelsajátítás
Language Acquisition Device, LAD nyelvelsajátító készülék
language comprehension nyelvi megértés
language development beszédfejlődés, nyelvfejlődés
language labels nyelvi címkék
language learning nyelvtanulás
language production nyelvi produkció
large group nagycsoport
laryngograph laringográf
latency latenciaidő
latency period latencia periódus
latency phase latencia periódus
latency stage latencia periódus
latent dream content latens álomtartalom
latent learning latens tanulás
lateral laterális
lateral fissure oldalsó árok
lateral geniculate body oldalsó térdes test
lateral geniculate nucleus oldalsó térdes test
lateral hypothalamus laterális hipotalamusz, LH
lateralization lateralizáció
late selection késői szelekció
law of analogy analógia törvénye
law of continuation jó folytatás
law of continuity jó folytatás
law of diminishing returns csökkenő hozadék elve
Law of Effect effektus törvénye
Law of Large Numbers, LLN nagy számok törvénye
law of parallelism párhuzamosság törvénye
laws of association asszociációs törvények
leadership psichology vezetéslélektan
leadership's styles vezetési stílusok
learned helplesness tanult tehetetlenség
learned satiation tanult telítettség
learning tanulás
learning curve tanulási görbe
learning set tanulási beállítódás
lebensraum élettér
left handedness balkezesség
left hemisphere bal agyfélteke
Lens lencse
leptosom type leptoszom típus
lesbians leszbikusok
letter arithmetics betűszámtan
letter square betűnégyzet
levels of organization szerveződési szintek
levels of processing theory feldolgozási szintek elmélete
LH syndrome laterális hipotalamusz szindróma
lie detection hazugságvizsgálat
lie detector hazugságmérő
life events scale életesemények skálája
life space élettér
lifeworld életvilág
ligand ligandum
light fény
light adaptation fényadaptáció
light adaptation curve fényadaptációs görbe
light intensity fényerő
lightness fényesség, világosság
lightness constancy világosságkonstancia
light reflection characteristics fényvisszaverési jellemző
light sensitivity fényérzékenység
liminal sensitivity küszöbi érzékenység
limited capacity korlátozott kapacitás
linear perspective lineáris perspektíva
linguistic relativity nyelvi relativizmus
lip erotism ajakerotizmus
lithium lítium
Little's disease diplegia spastica infantilis
LLN nagy számok törvénye
lobe lebeny
localization lokalizáció
localized stimulus lokalizált inger
local signs helyjelzés
location-definition helyzet meghatározása
locomoter lokomotoros
locomotion helyváltoztatás, lokomóció
locus lókusz
locus of control külső-belső kontroll
logic logika
logotherapy logoterápia
longitudinal fissure of cerebrum hosszanti árok
longitudinal study hosszmetszeti vizsgálat, longitudinális vizsgálat
long-term memory hosszú távú emlékezet
long-term potentiation, LTP hosszú távú áthangolódás
looking preference nézéspreferencia-vizsgálatok
Lotka's law Lotkatörvény
lower threshold alsó küszöb
lowest pitch legmélyebb hallható hang
lucid dreams tudatos álmok
lutienizing hormone, LH luteinizáló hormonok, LH
lymbic system limbikus rendszer

M

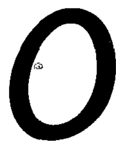
macrochefaly makrokefália
macropsia makropszia
macula lutea sárga folt
Magnetic Resonance Imaging, MRI mágneses rezonancia képalkotás, MRI
magnetoencepahlogram MEG
maladaptive maladaptív
maladjustment sikertelen beilleszkedés
male brain – female brain férfi agy – női agy
malobservation téves megfigyelés
maltreatment of children gyermekbántalmazás
manager disease menedzserbetegség
mania mánia
manic episode mániás epizód
manifestations megnyilvánulások
manifest dream content manifeszt álomtartalom
manikin-test tanbábuteszt
manipulation manipuláció
manner modor
manual method manuális módszer
MAO inhibitors MAO-bénítók, monoamin-oxidáz-gátlók
marathon group therapy maratoni csoport
marginal contrast széli kontraszt
marijuana marihuána
marriage counselling házasságterápia
masochism mazochizmus
mass tömeg
mass communication tömegkommunikáció
Masson discs Masson-korongok
mass psychology tömeglélektan
mass psychosis tömegpszichózis
Master of arts MA
masturbation maszturbáció
materialism materializmus
maternal behavior anyai viselkedés
maternal drive anyai ösztön
maternal instinct anyai ösztön
mate selection párválasztás
mating strategies párválasztási stratégiák
maturation érés
maturity érettség
maze labirintus
McGurk-effect McGurk-hatás
mean átlag
mean gradation method középbeosztás módszere
meaning értelem, jelentés
means-end analysis cél-eszköz elemzés
measurement methods mérési módszerek
measuring of intellectual abilities intellektuális képességek mérése
mechanical abilities mechanikai képesség
mechanical learning mechanikus tanulás
mechanics of ideas képzetmechanika
mechanism mechanizmus
mediacy közvetettség
medial mediális
median medián
mediation mediáció
media violence médiaerőszak
medical psychology orvosi pszichológia
medicament gyógyszer
medication gyógyszer
medicine gyógyszer
meditation elmélkedés, meditáció
medium médium
medulla nyúltvelő
Meissner corpuscules Meissner-féle testecskék
melancholic type melankolikus típus
melancholy melankólia
memorisation bevésés
memorization bevésés
memory emlékezet, memória
memory coding emlékezetbe vésés, emlékezeti kódolás
memory color emlékezeti szín
memory consolidation konszolidáció
memory curve / Ebbinghaus retention curve emlékezeti görbe
memory drum emlékezeti dob
memory enhancement emlékezeterősítő rendszerek
memory image emlékkép
memory instrument emlékezetvizsgáló készülék
memory list emlékezeti lista
memory span emlékezet terjedelme, memóriaterjedelem
memory stores emlékezeti tárak
memotechnics memóriafejlesztési technikák
menopause menopauza
menstruation menstruáció
mental mentális
mental abilities értelmi képességek, mentális képességek, szellemi képesség
mental age értelmi kor, MA, mentális kor, szellemi kor
mental asylum elmegyógyintézet
mental asylums tébolydák
mental challenge értelmi fogyatékosság
mental confusion homályállapot
mental content lelki tartalom
mental decline szellemi hanyatlás
mental development szellemi fejlődés
mental disorder idegbetegség, mentális betegség, mentális zavar, pszichés rendellenesség
mental evolution pszichikus evolúció
mental health mentálhigiéné, mentális egészség
mental health centers mentálhigiénés központok
mental health nurse elmeápoló
mental health programs mentálhigiénés programok
mental hospital elmegyógyintézet
mental illness idegbetegség, mentális betegség
mental image képzet
mental imagery képzeleti kép, képzetalkotás
mental images mentális képek
mentality mentalitás, pszichikum
mental lexicon mentális szótár

mental object mentális tárgy
mental organization lelki szervezettség
mental phenomena lelki jelenségek
mental profile mentális profil
mental rehearsal mentális gyakorlás
mental representation mentális reprezentációk
mental retardation értelmi fogyatékosság, mentális retardáció, szellemi fogyatékosság
mental rotation mentális forgatás
mental sickness mentális betegség
Merkel's law Merkel-féle törvény
mescaline meszkalin
mesencephalon középagy
metacognition metakognició
metacommunication metakommunikáció
metameres metamerek
metamorphose metamorfózis
metaphore metafora
metapsychology metapszichológia
metempirical metempirikus
methadone metadon
method of constant stimuli konstans ingerek módszere
method of disappearing differences különbségek eltüntetésének módszere
method of limits határok módszere
method of loci helyek módszere
method of right and wrong cases helyes és helytelen esetek módszere
method of savings megtakarítási módszer
Method of Studying tanulásmódszertan
metonimy metonimia
metronome metronóm
Meyer's contrast experiment Meyer-féle kontrasztkísérlet
mezomorphic type mezomorf típus
microcephaly mikrokefália
micropsia mikropszia
microsociology mikroszociológia
MID dementia arteriosclerotica
midbrain középagy
middle age életközép
middle ear középfül
midlife crisis életközepi válság
milieu miliő
military psychology katonai lélektan
mimicry mimikri
mimics arckifejezés
mind-body problem agy-elme probléma
minimal stimulus minimális inger
Minnesota Multiphasic Personality Inventory MMPI
minority influence kisebbségek befolyása
mirror neurons tükörneuronok
mirror writing tükörírás
mistrust bizalmatlanság
mitomania mitománia
M'Naghten rule M'Naghten-elv
mnemotechnics mnemotechnika
modality modalitás
model modell
model experiment modellkísérlet
modeling modellkövetés
modularity modularitás
molar behavior moláris viselkedés
molecular behavior molekuláris viselkedés
molecular psychology molekuláris pszichológia
monitoring monitorozás

monochromatopsy monokromát látás
monochrome monokromát
monocular monokuláris
monocular cues monokuláris jelzőmozzanatok
monogamy monogámia
monomany monománia
monotony monotónia
monozygotic twins egypetéjű ikrek
mood hangulat
mood congruence hangulati kongruencia
mood-depending evaluation hangulat hatása az értékelésre
mood disorders hangulatzavarok
Moon illusion holdillúzió
moral erkölcs
moral decisions morális döntések
moral development erkölcsi fejlődés, morális fejlődés
moral insanity morális imbecillitás
morality morál
moral realism erkölcsi realizmus
moratorium moratórium
Morgan-canon Morgan-féle kánon
morpheme production morféma produkció
morphemes morfémák
morphine morfium
morphinism morfinizmus
motion aftereffect mozgási utóhatás
motion illusion mozgási illúzió
motion parallax mozgásparallaxis
motion perception mozgásérzékelés
motivation motiváció
motive motívum
motor aphasia motoros afázia
motor cortex motoros kéreg az agyban
motor development motoros fejlődés
motor neurons motoros neuronok
motor skills motoros készségek
movement attack mozgásvihar
movement controll mozgásellenőrzés
M pathway M(agno)
MR neurogram neurogram
multidimensional scaling MDS
multi-infarct dementia dementia arteriosclerotica
multimodel attention multimodális figyelem
multiple intelligence többrétű intelligencia
multiple intelligences theory Gardner többrétű intelligencia-elmélete
multiple personality többszörös személyiség
multivariate experiment többváltozós kísérlet
Munsell color system Munsell-féle rendszer
Murphy's law Murphy-törvénye
muscle izom
muscle sense izomérzet
muscular sense izomérzet
music psychology zenepszichológia
mutism némaság
myelin sheath mielinhüvely
myography miográfia
mythomania mitománia
myxoedema mixödéma

N

naive realism naiv realizmus
narcissism nárcizmus
narcissistic personality disorder narcisztikus személyiségzavar
narcoanalysis narkoanalízis
narcolepsy narkolepszia
narcosis narkózis
narcotics kábítószerek, narkotikum
narrative method narratív módszer
narratives narratívum
nasal cavity orrüreg
nativism nativizmus
natural selection természetes kiválasztódás
nature-nurture debate öröklés-környezet vita
nausea émelygés
NE norepinefrin
Necker cube Necker-kocka
necrophilia nekrofília
need szükséglet
negation tagadás
negative after image negatív utókép
negative hallucination negatív hallucináció
negative punishment negatív büntetés
negative reinforcement negatív megerősítés
negative transfer negatív transzfer
neglecting parent elhanyagoló szülők
neglect syndrome neglect-szindróma
neobehaviorism neobehaviorizmus
neodarwinism neodarwinizmus
neofreudism neofreudizmus
neolalia neolália
neologism glosszoszintézis, neologizmus
neoteny neoténia
Nernst-Lillie theory Nernst-Lillie-féle elmélet
nerve idegpálya
nerve cell idegsejt
nervism nervizmus
nervous attack idegroham (ataque de nervios)
nervous system division paraszimpatikus idegrendszer
nervous sytem idegrendszer
nervous tissue idegszövet
nervous tract idegpálya
nervus olfactorius szaglóideg
networks in psychology hálózatok a pszichológiában
neural basis of sexual behaviour szexuális viselkedés idegi alapjai
neural conduction idegi vezetés
neuralgy neuralgia
neural networks neurális háló
neural sensitization idegi szenzitizáció
neurasthenia neuraszténia
neuroendocrine system neuroendokrin rendszer
neurogenesis neurogenezis
neurology neurológia
neuromuscular activity neuromuszkuláris tevékenység
neuromuscular spindle izomorsó
neuron idegsejt
neuronal coding idegi kódolás
neurophysiology neurofiziológia
neuropsychiatry neuropszichiátria
neuropsychology neuropszichológia
neuroscience idegtudomány
neurosis neurózis
neurotic neurotikus
neurotic anxiety neurotikus szorongás
neuroticity neuroticitás
neurotransmitter idegingerületátvivő anyag, neurotanszmitter
New Look Új Szemlélet
nictophilia niktofília
nictophobia niktofóbia
night blindness farkasvakság
nightmare éjszakai rémkép, rémálom
night terror alvási rémület, lidércnyomásos álom
Nissl body Nissl-féle szemcsék
Nissl granule or tigroid body Nissl-féle szemcsék
NMDA receptors NMDA-receptorok
nociceptive reflexes nociceptív reflexek
noctambulism alvajárás
nocturnal enuresis enurezis nocturna
noise zaj
noise damage zajártalom
nominal scale nominális skála
Non-associative learning nem-asszociációs tanulás
nonciceptive stimulus nociceptív inger
nondirective therapy nemdirektív terápia
nonREM nemREM (NREM)
non REM sleep nemREM-alvás
non-verbal tests nem verbális tesztek
noradrenaline noradrenalin
norepinephrine norepinefrin
normal distribution curve normális eloszlási görbe
normalitiy normalitás
normative social influence normatív társas befolyás
nose orr
noun phrases főnévi csoportok
novelty seeking újdonságkeresés
NREM sleep NREM-alvás
nuclear magnetic examination nukleáris mágneses rezonancia
nuclei magvak
nucleus complex magkomplexus
numbness zsibbadás
nurture környezet
nymphomania nimfománia
nystagmus nisztagmus

obedience to authority engedelmeskedés a tekintélynek
obesity elhízás, elhízottság, kövérség
object classification tárgyak csoportosítása
object permanence tárgyállandóság
object recognition tárgyak azonosítása, tárgyfelismerés
object relations theory tárgykapcsolat-elmélet
observation megfigyelés, obszerváció
observational learning megfigyeléses tanulás, obszervációs tanulás
obsession kényszergondolat, rögeszme
obsessional neurosis kényszerneurózis
obsessive-compulsive disorder rögeszmés - kényszeres zavar
obsessive-compulsive personality disorder kényszeres személyiségzavar
occipital lobe tarkólebeny
occupational neurosis foglalkozási neurózis
occupational therapy foglalkoztatási terápia, munkaterápia
OCD kényszeres személyiségzavar
odour illat
Oedipal complex Ödipusz-komplexus
Oedipal phase ödipális szakasz
O-factor O-faktor
old age öregedés mint fejlődési szakasz
olfactometer olfaktométer
olfactory bulb szaglógumó
olfactory cells szaglósejtek
olfactory cortex szaglókéreg
olfactory system szaglórendszer
omnipotence of thought gondolat mindenhatósága
oncopsychology rák pszichológiája
oneirology oneirológia
oneroid state oneiroid állapot
one-way mirror detektívtükör
one-way screen egyirányú ernyő, detektívtükör
oniomania oniománia
onomatomania onomatománia
ontogenesis egyedfejlődés, ontogenezis
ontology ontológia
Openness, Conscientiousness, Extraversion, Agreeableness, and Neuroticism - OCEAN Nagy Ötök
operant operáns
operant conditioning operáns kondicionálás
operation művelet
operationalism operacionalizmus
operation research operációkutatás
operative stages műveleti szakaszok a kognitív fejlődésben
ophtalmoscope szemtükör
opiate receptors opiátreceptorok
opiates opiátok
opium containing drugs ópiumtartalmú szerek
Oppel-Kundt illusion Oppel-Kundt illúzió
opponent-color theory ellenszínelmélet
opponent-colour theory ellenszínelmélet
opponent-process theory ellenfolyamat elmélet
optical illusions optikai érzéki csalódás
optical pendulum optikai inga
optical projection optikai projekció
optical theory of Hering Hering-féle színlátási elmélet
optic ataxia optikus ataxia
optic chiasm chiasma opticum
optic nerve látóideg
optimism optimizmus
oral orális
oral neurosis orális neurózis
oral personality orális személyiség
oral phase orális fázis
oral sadism orális szadizmus
oral stage orális szakasz
Orbison illusion Orbison illúzió
ordered data sorba rendezett adatok
ordinal scale ordinális skála
organic organikus
organic psychosis organikus pszichózis
organisation organizáció
organisational psychology szervezetpszichológia
organism organizmus
organism-environment interaction szervezet-környezet kölcsönhatás
organizing during encoding szervezés kódolás közben
orgasm orgazmus
orientation reaction orientációs reakció, tájékozódási reakció
ortogenesis ortogenezis
oscillation oszcilláció
oscillograph oszcillográf
oscillosope oszcilloszkóp
osmoreceptors ozmoreceptorok
osmosis ozmózis
Ostwald colour circle Ostwald-féle színkör
OT munkaterápia
otoneurology otoneurológia
outer and inner control külső-belső kontroll
outer-directed kívülről vezérelt
outer ear külső fül
outside intervention kívülálló beavatkozása
oval window ovális ablak
ovary petefészek
overcompensation túlkompenzáció
overextension kiterjesztés
overlearning túltanulás
ovulation ovuláció
oxytocin oxitocin

P

P parvo
P600 syntax positive shift P600
Pacinian bodies Pacini-féle testek
paedofilia paedophilia
pain fájdalom, kín
pain reduction fájdalomcsillapítás pszichológiája
pain system fájdalomérzékelő rendszer
pain threshold fájdalomküszöb
pain tolerance fájdalom tűrése
paleopsychology paleopszichológia
palimnesis palinmnesis
pallaesthesia vibrációs érzéklet
pallesthesia vibrációs érzéklet
palmar reflex tenyérreflex
palpitation palpitatio
panic attack pánikroham
panic disorder pánikbetegség
parabioses parabiózis
parabiosis parabiózis
paracentral vision paracentrális látás
paradigm paradigma
paradoxical cold paradox hideg
paradoxical figures paradox ábra
paradoxical phase paradox fázis
paradoxical sleep paradox alvás
paradoxical warmth paradox meleg
paragraphy paragráfia
paralelism paralellizmus
paralinguistics paralingvisztika
parallel eye-movements párhuzamos szemmozgások
parallel processing párhuzamos feldolgozás
paralogy paralógia
paralytic dementia dementia paralytica
parameter paraméter
paramnesia paramnézia
paraphrenia parafrénia
parapractic parapraxis
parapsychology parapszichológia
parasomnia paraszomnia
parasympathetic division paraszimpatikus idegrendszer
Parellel Distributed Processing párhuzamosan megosztott feldolgozás
parenting gyermeknevelés
parenting style szülői nevelési stílus
paresthesia paraesthesia
parietal lobe fali lebeny
Parkinson's disease Parkinson-kór
paroxism paroxizmus
partial correlation részleges korreláció
partial recall situation részleges beszámolási helyzet
partial reinforcement részleges megerősítés
passion szenvedély
passionate love szenvedélyszerelem
passivity feelings passzivitásérzelmek
patellar reflex patellareflex
pathological lying kóros hazudozás
pathophobia patofóbia
patient páciens
patography patográfia
pattern completion mintakiegészítés
pattern vision mintalátás
Pavlov's experiment Pavlov-féle kísérlet
peak experience csúcsélmény
pedagogy pedagógia
pederasty pederasztia
perceived distance észlelt távolság
percentile curve százalékos görbe
percentile rank százalékos rang
percentile scale százalékos skála
percept észlelet
perception észlelés, percepció
perception of pitch hangmagasság érzékelése
perception time érzékelési idő
perceptual constancy perceptuális konstancia
perceptual defense perceptuális védekezés
perceptual development perceptuális fejlődés
perceptual interference perceptuális interferencia
perceptual learning perceptuális tanulás
perceptual symbols szimbólumok, észlelésnél
perceptuo-motor coordination perceptuális-motoros koordináció
performance teljesítmény
perimeter periméter
perimetry perimetria
peripheral perifériás
peripheral nervous system környéki idegrendszer, perifériás idegrendszer
peripheral vision perifériás látás
peripherial route to persuasion perifériás út
permissiveness megengedő attitűd
peronality inventory személyiségleltár
perseveration perszeveráció
person perszóna
personal construct theory személyes konstruktumok elmélete
personal equation személyi egyenlet
personalism perszonalizmus
personalistic psychology perszonalisztikus pszichológia
personality perszóna, személyiség
personality assesment személyiség vizsgálata
personality disorders személyiségzavarok
personality dynamics személyiségdinamika
personality psychology személyiségpszichológia
personality rights személyiségi jogok
personality scales személyiségskálák
personality traits személyiségvonások
personality types személyiségtípusok
personification megszemélyesítés
perspective perspektíva
perspective reversal átbillenő képek
persuasion meggyőzés, rábeszélés

persuasive communication meggyőző közlés
pervasive developmental disorders átfogó fejlődési zavarok
perversion perverzió
PET pozitronemissziós tomográfia
PFT Rosenzweig teszt
phallic phase fallikus szakasz
phallic stage phallikus fázis
phanatism fanatizmus
phantom pain fantomfájdalom
phantom sensation fantomérzés
pharmacotherapy farmakoterápia
phase fázis
phase of equation kiegyenlítő fázis
phasic pain fázisos fájdalom
phencyclidine fenciklidin, PCP
phenomenal regression fenomenális regresszió
phenomenology fenomenológia
phenomenon jelenség
phenotiazine fenotiazin
phenotype fenotípus
phenylketonuria fenilketonúria
pheromones feromonok
philobatism filobatizmus
phi phenomenon phi-jelenség
phlegmatic type flegmatikus típus
phobia fóbia
phobophobia fobofóbia
phoneme fonémák
phonological loop fonológiai hurok
phonological store fonológiai tár
phonology fonológia
phonophobia fonofóbia
phonoscope fonoszkóp
phosphene foszfén
photogographic movement registration fotografikus mozgásregisztráló
photometer fotométer
photon foton
photophobia fotofóbia
photopic vision fotopikus látás
photopsia fotopszia
photoreceptors fotoreceptor
phrases szószerkezetek
phylogenesis törzsfejlődés
phylogeny filogenezis
physical charm fizikai vonzerő
physical dependence fizikai függőség pszichoaktív szereknél
physical description fizikai leírás
physiognomy fiziognómia
physiologial changes fiziológiai változások
physiological hunger cues éhségjelzők
physiological stress responses fiziológiai stresszválaszok
physiology fiziológia
Piaget's Cognitive Development Theory Piaget kognitív fejlődéselmélete
picnicus type piknikus típus
picture completion test képkiegészítési teszt
Picture Frustration Test, PFT Rosenzweig teszt
picture interpretation test képmegértési teszt
piecemeal activity parciális aktivitás
Piéron test Piéron próba
pineal gland tobozmirigy
Piper's law Piper törvény
PISA – Programme for International Student Assessment PISA felmérések
pitch hangmagasság

pituitary gland agyalapi mirigy
placebo placébó
placebo-reaction placébóreakció
place constancy helykonstancia
place learning helytanulás
place theory of pitch helyelmélet
Placido's disk Placido-féle korong
planchette írótábla
plasticity plaszticitás
plateau plató
platonic love plátói szerelem
play játék
pleasure gyönyör
pleasure principle örömelv
ploidy ploidia
pluralistic ignorance csoportos ignorancia
Poggendorff's illusion Poggendorff-féle illúzió
Poggendorff's optical illusion Poggendorff-féle illúzió
point pontszám
polarity polaritás, pólusosság
poligenic inheritance poligénes öröklődésű tulajdonságok
poligraph poligráf
poliopy poliópia
polyploid poliploid
Ponzo illusion Ponzo-illúzió
popperian being popperi lény
populition populáció
Porter's law Porter-féle törvény
positive after image pozitív utókép
positive correlation pozitív korreláció
positive discrimination pozitív diszkrimináció
positive hallucination pozitív hallucinációk
positive induction pozitív indukció
positive psychology pozitív pszichológia
positive punishment pozitív büntetés
positive reinforcement pozitív megerősítés
positive symptoms pozitív tünetek
positive transfer pozitív transzfer
positive way of thinking pozitív gondolkodás
positivism pozitivizmus
positron pozitron
Positron Emission Tomography pozitronemissziós tomográfia
postconventional moral reasoning posztkonvencionális erkölcs
posterior association area hátulsó asszociációs régiók
posterior attention system posterior figyelmi rendszer
posthypnotic poszthipnotikus
posthypnotic amnesia poszthipnotikus amnézia
posthypnotic movement control poszthipnotikus mozgáskontroll
posthypnotic response poszthipnotikus válasz
posthypnotic suggestion poszthipnotikus szuggesztió
postparoxismal blurr posztparoxizmális homályállapot
posttraumatic stress disorder poszttraumás stressz-zavar
PostTraumatic Stress Disorder PTSD
postural reflexes poszturális reflexek
potency potencia
power function hatványfüggvény

PQRST method - preview, question, read, summary, test PQRST módszer
practice gyakorlás
practice curve gyakorlási görbe
practice phase gyakorlási szakasz
pragmatic rules pragmatikus szabályok
pragmatics pragmatika
praxinoscope praxinoszkóp
preadolescencia preadoleszcencia
preattentive processes preattentív folyamat
precision pontosság
precision law pontosság törvénye
precocity koraérés
precognition prekogníció
precognitive dreams prekognitív álmok
precognitive emotions prekognitív érzelmek
preconscious tudatelőttes
preconscious memories tudatelőttes emlékek
preconventional moral reasoning prekonvencionális erkölcs
prediction bejóslás, előjelzés
predisposition hajlam, prediszpozíció
preferential method preferencia-módszer
preformation preformáció
preformism preformáció
prefrontal association complex elülső asszociációs régiók
pregnance pregnancia
prejudice elfogultság, előítélet
premature birth koraszülés
premature ejaculation korai magömlés
preoperativ stage művelet előtti szakasz a kognitív fejlődésben
preoptical area preoptikus terület
preoptic area preoptikus terület
prepared conditioning előkészített kondicionálás
preparedness készenlét
preperception prepercepció
presenile dementia dementia presenilis
present jelen pillanat
presentiment előérzet
pressure pattern nyomási mintázat
pressure perception nyomásérzékelés
prestige presztízs
presynaptic terminal preszinaptikus végbunkó
preterm birth koraszülés
pretest előteszt
pretest technique előteszt módszer
primacy effect elsőbbségi hatás
primary elsődleges
primary auditory cortex elsődleges hallókéreg
primary caregiver elsődleges gondozó
primary colors alapszínek, elsődleges színek
primary drives elsődleges késztetések
primary function elsődleges funkció
primary memory image elsődleges emlékkép
primary mental abilities elsődleges mentális képességek
primary motor cortex elsődleges motoros kéreg
primary position elsődleges szemállás

primary process elsődleges folyamat
primary qualities elsődleges minőségek
primary reinforcers elsődleges megerősítők
primary sex characteristics elsődleges nemi jelleg
primary somatosensory cortex elsődleges szomatoszenzoros kéreg
primary visual cortex elsődleges látókéreg
primate primáta
priming előfeszítés
primitive features primitív vonások
primitive thinking primitív gondolkodás
principle of least effort legkisebb erőfeszítés elve
principle of minimal risk minimális kockázat elve
prisoner's dilema fogolydilemma
proactive interaction proaktív interakció
probabilty valószínűség
probable error P.E., valószínű hiba
problem-centered coping problémaközpontú megküzdés
procedural memory procedurális emlékezet
processes at the cellular level sejtszintű
processing feldolgozás
prodigy csodagyerek
production produkció
progesterone progeszteron
programming programozás
progress haladás
progressive paralyses paralysis progressiva
projection projekció
projection pathways projekciós pályák
projective test projektív teszt
proposition kijelentés, propozíció (kijelentés)
propositional representation propozicionális reprezentáció
propositional thinking propozicionális gondolkodás
proprioception propriocepció
proprioceptive reflex proprioceptív reflex
prosodics prozódia
prosopagnosia prozopagnózia
prospect theory kilátás elmélet
protanomaly protanomalia
protanopy protanopia
protopathetic emotion protopatetikus emóció
protopathic sensibility protopatikus szenzibilitás
prototypes prototípusok
prototype theory prototípus elmélet
proximal proximális
proximate proximális
proximity közelség, proximitás
pseudoaesthesia téves érzéklet
pseudo associations álasszociációk
pseudoesthesia téves érzéklet
pseudomemory pszeudoemlék
pseudomnesia emlékezetcsalódás
psychactive drugs pszichoaktív szerek
psychasteny pszichasztténia
psychedelikum pszichedelikumok
psychergograph pszichergográf
psychiatric hospital elmegyógyintézet
psychiatrist pszichiáter

psychiatry pszichiátria
psychoanalysis pszichoanalízis
psychoanalytic image of man pszichoanalitikus emberkép
psychoanalytic methods pszichoanalitikus módszerek
psychoanalytic technics pszichoanalitikus módszerek
psychochirurgy pszichokirurgia
psychodiagnostic pszichodiagnosztika
psychodrama pszichodráma
psychodynamic approaches pszichodinamikus megközelítések
psychodynamic therapies pszichodinamikus terápiák
psychogalvanic reaction pszichogalvanikus reakció
psychogalvanometer pszichogalvanométer
psychogenesis pszichogenezis
psychogenic pszichogén
psychogram pszichogram
psychoimmunology pszichoimmunológia
psychokinesis, PK pszichokinézis
psychological dependence pszichológiai függőség pszichoaktív szereken
psychological determinism pszichológiai determinizmus
psychological development pszichológiai fejlődés
psychological immunity pszichológiai immunitás
psychological methods fájdalomcsillapítás pszichológiája
psychological phenomena lelki jelenségek
psychologism pszichologizmus
psychologist pszichológus
psychology pszichológia
psychology of torture kínzás pszichológiája
psychology of culture kulturális pszichológia
psychology of religion valláspszichológia
psychology of special education gyógypedagógiai pszichológia
psychometric function pszichometrikus függvény
psychoneuroimmunology pszichoneuroimmunológia
psychoneurosis pszichoneurózis
psychonomics pszichonómia
psychopathology pszichopatológia
psychopathy pszichopátia
psychopharmacology pszichofarmakológia
psychophysical function pszichofizikai függvény
psychophysical law pszichofizikai alaptörvény
psychophysical method pszichofizikai módszer
psychophysical problem pszichofizikai probléma
psychophysics pszichofizika
psychophysiology pszichofiziológia
psychosexual development pszichoszexuális fejlődés szakaszai
psychosis pszichózis
psychosocial pszichoszociális
psychosocial stages pszichoszociális szakaszok
psychosocial stressor pszichoszociális stresszor
psychosomatic disorders pszichoszomatikus betegségek

psychotechnics pszichotechnika
psychotherapeutic methods pszichoterápiás módszerek
psychothropic drugs pszichotróp szerek
psychotic behavior pszichotikus viselkedés
psychoticity pszichoticitás
psychotropic substances pszichotróp anyagok
psychotic pszichotikus
psy-phenomena pszi-jelenségek
psyshotherapy pszichoterápia
puberty pubertás
puberty praecox pubertás praecox
pubescents serdülők
puerilism puerilizmus
punctuality pontosság
punishment büntetés
pupil pupilla
pupilloscope pupillavizsgáló készülék
pupil reflex pupillareflex
pure exposure puszta kitettség
pure tone tiszta hang
Purkinje-afterimage Purkinje-féle utókép
Purkinje-figures Purkinje-féle alakzatok
Purkinje-phenomenon Purkinje-jelenség
purpose célképzet
pursuit reaction követési reakció
puzzle box problémaketrec
pyramidal cells piramissejtek
pyramidal system piramidális rendszer

Q

Q-sort Q-rendezés
quack doctor sarlatán
quality minőség
quantitative genetics kvantitatív genetika
quantity mennyiség
quantity conservation mennyiség, állandóság
quasi experiment kvázi-kísérlet
questionnaires kérdőíves módszer

R

racial prejudice faji előítélet
random véletlenszerű
random arrangement véletlenszerű elrendezés
randomization randomizálás
random sample random minta
rank correlation rangkorreláció
Ranschburg effect Ranschburg jelenség
Ranschburg phenomenon Ranschburg jelenség
rape nemi erőszak
rapid eye movement gyors szemmozgás, REM
rating methods mérési módszerek
rational-emotional therapy racionális-emócionális terápia
rationalisation racionalizáció
rationalization racionalizáció
ratio scale arányskála
ratio schedule arányterv
raw scores nyers pontozás
reaction reakció, válasz
reaction formation reakcióképzés
reaction time reakcióidő
reactive interaction reaktív interakció
readiness készenlét
readiness law készenlét törvénye
realistic anxiety reális szorongás
reality principle valóságelv
reality therapy realitásterápia
real self reális én
recall felidézés
recalling early memories korai emlékek felidézése
recall method felidézési módszer
recall task felidézési feladat
recency recencia
recency effect újdonsági hatás
reception érzékelés
receptive field receptív mező
receptor field receptormező
recessive allel recesszív allél
recessive gene recesszív gének
recessivity recesszivitás
reciprocal innervation reciprok beidegzettség
recoding átkódolás
recognition felismerés
recognition networks felismerési hálózatok
recognition task felismerési feladat
reconstructive memory esemény utáni emlékezeti rekonstrukció
reconstructive memory processes rekonstruktív folyamatok, emlékezetnél
recurring psychosis visszatérő pszichózis
recurring thoughts visszatérő képzet
reductionism redukcionizmus
redundancy redundancia
reference groups referenciacsoportok, vonatkoztatási csoportok

referred sensation vonatkoztatott érzéklet
reflectance quotient visszaverődési együttható
reflection reflexió
reflexive reflexív
reflexogenic zones reflexogén zónák
reflexology reflexológia
refractory phase refrakter szakasz
refusal elutasítás
regression regresszió
regression analysis regresszió elemzés
regression model regresszió elemzés
regulation of emotions érzelemszabályozás
rehearsal ismételgetés
reinforcement megerősítés
reinforcers megerősítők
relative height relatív magasság
relative motion relatív mozgás
relative size relatív nagyság
relativism relativizmus
relaxation relaxáció
relaxation training relaxációs tréning
relevance relevancia
reliability időbeli stabilitás, megbízhatóság, reliabilitás
reliability coefficient megbízhatósági mutató
religion vallás
REM gyors szemmozgás
remembering emlékezés
reminiscence reminiszcencia
REM-sleep REM-alvás
repetition ismétlés
replacement helyettesítő
representative sampling reprezentatív mintavétel
repressed elfojtott
repression elfojtás
repression theories elfojtáselmélet
reproductive cells ivarsejtek
reproductive imagination reproduktív képzelet
Rescorla-Wagner model Rescorla-Wagner-modell
research kutatás
research ethics in observation kutatásetika, megfigyelésnél
resignation rezignáció
resilience szívósság
resistance ellenállás
resloution of mental images mentális kép élessége
resting membrane potencial nyugalmi sejtfalpotenciál
resting potential nyugalmi potenciál
restlessness nyugtalanság
restricted constrained stimulation korlátozott ingerlés
restricted constrained stimulation and perception korlátozott ingerlés, észlelésnél
restricted stimulation korlátozott ingerlés
restricted stimulation and perception korlátozott ingerlés, észlelésnél
retardation retardáció
retention megőrzés, megtartás
reticular formation formatio reticularis
reticular system retikuláris rendszer
retinal corresponding points korrespondáló pontok
retinal image size retinális kép mérete

retinotopy retinotópia
retrieval előhívás
retroaction retroakció
retroactive retroaktív
retroactive interference retroaktív gátlás
retrograde retrográd
retrograde amnesia retrográd amnézia
retrospective falsification retrospektív meghamisítás
retrospective reference retrospektív vonatkoztatás
reuptake visszavétel, neurotranszmitteré
reverberatory circuit reverbációs kör
reversal inverzió
reversible perspective átbillenő képek
Révész-Nagy test Révész-Nagy próba
reward jutalom
reward expectancy jutalom elvárása
rewarding adaptive reactions adaptív válaszok jutalmazása, megerősítése
reward learning jutalomtanulás
rheobase rheobázis
Ribot'slaw Ribot törvénye
right handedness jobbkezesség
right hemisphere jobb agyfélteke
right to privacy személyiségi jogok
rigidity merevség
ritual rituálé
ritualization ritualizáció
ROC curbe vevőérzékenységi görbe
rod pálcika
role szerep
role conflict szerepzavar
role hybridization szerephibridizáció
Rorschach-test Rorschach teszt
rotational chair rotációs szék
rote learning mechanikus tanulás
Rubin's vase Rubin-féle serleg
Ruffinian end-corpuscles Ruffini-féle végtestecskék
ruminative coping technique kérődző megküzdési stratégia
runaway selection elfutó szelekció, megszaladás

R

S

saccades szakkádok
saccadic eye movement szakkadikus szemmozgás
sadism szadizmus
sadness szomorúság
safe attachment to father apa iránti biztonságos kötődés
sagittal szaggitális
salivation reflex nyálelválasztási reflex
Salpêtrière-school Salpêtrière-iskola
salty taste sós íz
sample and population népesség és minta
Sander's illusion Sanders-féle csalódás
Sander's optical illusion Sanders-féle csalódás
sanguine szangvinikus típus
SAS ellenőrző figyelmi rendszer
satiation telítettség
satiety telítettség
satiety center telítettségi központ
satiety cues telítettségjelzők
satisfaction kielégülés
saturation élénkség, telítettség
satyriasis szatiriázis
sauce béarnaise syndrome Béarnaise szósz szindróma
scaling methods mérési módszerek
scanning szkennelés
scapegoat theory of prejudice bűnbakelmélet
scatter diagram szóródási diagram
scatter graph szóródási diagram
scatterplot szóródási diagram
schedules of reinforcement megerősítési tervek
Scheiner's experiment Scheiner-féle kísérlet
schema séma
schematic processing séma alapú feldolgozás
schizoform reaction skizoform reakció
schizoid skizoid
schizoid personality disorder skizoid személyiségzavar
schizophrenia skizofrénia
schizotym type skizotim típus
schizotypical personality disorder skizotip személyiségzavar
Scholastic Assessment Test SAT
school of Nancy nancy-i iskola
school psychologist iskolapszichológus
school psychology iskolapszichológia
Schröder stairs Schröder-lépcső
score pontszám
scores pontértékek
Scoring scale pontozás skála
scotoma szkotóma
scotometer szkotométer
scotopic adaptation szkotopikus alkalmazkodás
scotopic vision szürkületi látás
screen memory burkolt emlékezés
script forgatókönyv
Scripture's blocks Scripture-féle blokkok
Scripture weights Scripture-féle súlyok
SDT jelfelismerés
seclusiveness elzárkózás
secondary automatism másodlagos automatizmus
secondary conditioning másodlagos kondicionálás
secondary functions másodlagos funkció
secondary reinforcer kondicionált megerősítő
secondary reinforcers másodlagos megerősítők
secondary sex characteristics másodlagos nemi jelleg
second-generation antidepressants második generációs antidepresszánsok
second order qualities másodlagos minőségek
second signaling system második jelzőrendszer
secrectory reflex szekréciós reflex
secrecy requirement titoktartási kötelezettség
secure attachment biztonságos kötődés
security biztonság
sedatives nyugtató- és altatószerek, szedatívumok
segmental theory szegmentális elmélet
segregation elkülönítés
seizure görcs
selected group szelektált csoport
selection szelekció
selective szelektív
selective adaptation szelektív adaptáció
selective attention szelektív figyelem
selective breeding szelektív tenyésztés
selective depression szelektív depresszió
selective hearing szelektív hallás
selective listening szelektív meghallgatás
selective reinforcement szelektív megerősítés
selective serotonin reuptake inhibitors szelektív szerotoninvisszavétel-bénító szerek
self én, énfogalom
self accusation önvád
self actualization önaktualizáció, önmegvalósítás
self assessment önértékelés
self assurance magabiztosság
self attribution önattribúció
self awareness éntudatosság
self-concept énfogalom
self consciousness éntudatosság
self consciousness raising group önismereti csoport
self control önkontroll, önuralom
self-estrangement elidegenedés
self fulfilling prophecy önbeteljesítő jóslat

self fulfilling stereotypes önbeteljesítő sztereotípiák
self-fulfillment önmegvalósítás
self help groups önsegítő csoportok
self image énkép
self-impulse énimpulzus
selfish gene önző gén
self justification önigazolás
self-maintenance önfenntartás
self object selftárgy
Self-perception Theory önészlelési elmélet
self psychology self pszichológia
self punishment önbüntetési mechanizmus
self-regulation önszabályozás
self respect önbecsülés
self-schema énséma
self-trust önbizalom
self understanding éntudatosság
semantic coding szemantikus kódolás
semantic differential szemantikus differenciál
semantic memory szemantikus emlékezet
semantics szemantika
semicircular canals egyensúlyérzékelő szerv, félkörös ívjáratok
semiotic function szemiotikai funkció
semiotics szemiotika
semipermeable membrane féligáteresztő hártya
senile dementia dementia senilis, öregkori demencia
senilism szenilitás
senility szenilitás
sensation érzékelés
sensation quality érzetminőség
sense értelem
sense of coherence koherenciaérzék
sense of duty kötelességtudat
sensitive period szenzitív periódus
sensitivity érzékenység, szenzitivitás
sensitization készenlét, szenzitizáció
sensomotoric szenzomotoros
sensorimotor coordination szenzomotoros koordináció
sensorimotor stage szenzomotoros szakasz
sensory aphasia szenzoros afázia
sensory decision theory szignáldetekciós elmélet
sensory deprivation szenzoros depriváció
sensory illusion érzéki csalódás, téves érzéklet
sensory inputs szenzoros bemenetek
sensory limen érzékelési küszöb
sensory memory szenzoros emlékezet, szenzoros tár
sensory modalities érzékleti modalitások
sensory neuron szenzoros neuron
sensory processes szenzoros folyamatok
sensory response szenzoros válasz
sensory threshold érzékelési küszöb
sensory transduction érzékszervi kódolás, szenzoros jelátalakítás
sentence mondat
sentence units mondategységek
separation szeparáció
separation anxiety szeparációs szorongás
sequential processing szekvenciális feldolgozás

serial search szeriális keresés
series sorozat
serotonin szerotonin
serotonin reuptake inhibitors szerotoninvisszavétel-gátlók
servomechanism szervomechanizmus
SES szocioökonómiai státusz
set apparátus, beállítódás
set-point egyensúlyi pont
sex nemek
sex development nemi fejlődés
sex glands nemi mirigyek
sexism szexizmus
sex-linked diseases nemhez kötött betegségek
sex-linked genes nemhez kötött gének
sexual abuse nemi erőszak
sexual desire nemi vágy
sexual education nemi felvilágosítás, nemi nevelés
sexual neurastenia szexuális neuraszténia
sexual orientation nemi orientáció
sexual psychology szexuálpszichológia
shading árnyékolás
shadow árnyék
shadowing technique követési technika, visszhangzási technika
shame szégyen
sham feeding áltáplálás
shape constancy alakkonstancia
shaping formálás
shining csillogás
shock sokk
short-term memory rövid távú memória
shuttle box akadályketrec
Sigaud's constitutional theory Sigaud, Claude alkati típusai
sight látás
sign jel
signal szignál
signal detection theory szignáldetekciós elmélet
signaling system jelzőrendszer
signalling system jelzőrendszer
signal system jelzőrendszer
significance különbség szignifikanciája, szignifikancia
simbolic interactionism szimbolikus interakcionizmus
similarity hasonlóság
similarity heuristics hasonlósági heurisztika
similarity of physical charm fizikai vonzerő hasonlóság
simple cells egyszerű sejtek
simple phobia egyszerű fóbia
simulation szimuláció
simultaneous contrast szimultán színkontraszt
single-cell recording egysejt-vizsgálat
sinus curve szinuszgörbe
sitophobia szitofóbia
situation szituáció
situational attribution szituációs attribúció
size constancy nagyságkonstancia
size-distance invariance principle nagyságtávolság, invarianciaelv
skill készség
Skinner-box Skinner-doboz
skinnerian being skinneri lény
sleep alvás

sleep apnea alvási apnoe
sleep deprivation alvásmegvonás
sleep disorders alvászavarok
sleep drive alvási drive*
sleep homeostasis homeosztatikus alvási késztetés
sleeplessness álmatlanság
sleep periods alvási szakaszok
sleep terror alvási rémület, lidércnyomásos álom
sleepwalking alvajárás
slimming diet fogyókúra
slip of the tongue elszólás
slips of movement elvétés
slow-to-warm-up temperament lassan felmelegedő temperamentum
slow wave sleep lassú hullámú alvás
small group kiscsoport
smell illat, szagérzékelés
Snellen's fraction Snellen-féle tört
Snellen's visual acuity Snellen-féle látásélesség
SOA, Stimulus Onset Asynchrony egymást követő
sociable kontaktképes
social-adjustive function szociális igazodási funkció
social behavior társas viselkedés
social cognition társas megismerés
social desirability társas tetszésvágy
social development társas fejlődés
social effect szociális hatás
social facilitation szociális facilitáció, társas serkentés
social factors szociális tényezők
social growth társas fejlődés
social handicap hátrányos helyzet
social influence társas befolyás
social inhibition társas gátlás
socialization szocializáció, társas fejlődés
social learning szociális tanulás
social learning theory szociális tanuláselmélet
social norms szociális normák
social opinions szociális vélekedések
social phobia társas fóbia
social psychology szociálpszichológia
social worker szociális munkás
sociobiology szociobiológia
sociocultural perspective szociokulturális nézőpont
socioculturaltherapies szociokulturális szemléletű terápiák
SocioEconomic Status SES
sociogram szociogram
sociography szociográfia
sociology szociológia
sociometric status szociometriai szerep
sociometry szociometria
sociopathy szociopátia
socoieconomic status szocioökonómiai státusz
sodomy szodómia
somatic szomatikus
somatic nervous system szomatikus idegrendszer
somatisation szomatizáció
somatization szomatizáció
somatization syndrome szomatizációs szindróma
somatoform disorder szomatoform zavar
somatosensory area szomatoszenzoros kéreg
somatotonic type szomatoton típus

somnambulism alvajárás, szomnambulizmus
somniloquism szomnilokvizmus
sonic wave hanghullám
sorrow szomorúság
soul lélek
sound hang
sound localization hanglokalizáció
sound volume hangerősség
sound volume sensation hangerő érzékelése
sound wave hanghullám
spasm konvulzió
spastic diplegia diplegia spastica infantilis
Spearman-Brown formula Spearman-Brown-formula
special education gyógypedagógia
specific nerve energies specifikus idegenergiák
spectrum spektrum
speech act theory beszédaktus elmélet
speech centres beszédközpontok
speech disorder beszédzavar
speech impairment beszédhiba
speech impediment beszédhiba
speech production beszédprodukció
speech sounds beszédhangok
speech synthetizer beszédszintetizátor
speech therapy logopédia
speech understanding beszédértés
speelp spindles alvási orsók
sperm competition spermaverseny
spinal cord gerincvelő
spinal nerves gerincvelői idegek
spirit lélek
split-brain hasított agy
split-brain research hasított agy vizsgálat
splitting hasítás
splitting of the object tárgy-hasadás
spontaneous önkéntelen
spontaneous recovery spontán kiújulás
sport psychology sportpszichológia
S-R psychology inger-válasz pszichológia, S-R pszichológia
SSRIs szelektív szerotoninvisszavételbénító szerek
standard deviation szórás
standardization standardizálás
standard score standard pontérték
Stanford-Binet intelligence scale Stanford-Binet intelligenciaskála
stapes üllő
state-dependent learning állapotfüggő tanulás
statistical inference statisztikai következtetések
statistical significance statisztikailag szignifikáns
statistics statisztika
step by step metods lépcsőzetes módszerek
stepwise methods lépcsőzetes módszerek
stereoscope sztereoszkóp
stereotypes sztereotípiák
Sternberg paradigm Sternberg, Saul paradigma
Sternberg's three-level intelligence theory Sternberg, Robert háromrétű intelligencia-elmélete
Sternberg Working-Memory Scan emlékezeti letapogatási kísérlet
stimulants izgatószerek, stimulánsok

S

stimulus inger
stimulus deprivation ingermegvonás
stimulus intensity ingererősség
Stimulus Onset Asynchrony, SOA egymást követő
stimulus quality ingerminőség
stimulus-response psychology inger-válasz pszichológia
stirrup kengyel
STM rövid távú memória
stochastic process sztochasztikus folyamat
storage megtartás, tárolás
strange situation idegen helyzet
strength of environmental forces szituáció ereje
stress stressz
stressful events stresszesemények
stressors stresszorok
stress reduction stresszcsökkentés
stress response and physiological factors stresszválasz, fiziológiai
stress response and psychological factors stresszválasz, pszichés
stresstherapy stresszkezelés
striatum striátum
stroboscope stroboszkóp
stroboscopicmotion stroboszkopikus mozgás
Stroop-interference Stroop-interferencia
structuralism strukturalizmus
structure of the ear fül szerkezete
stucture struktúra
Student's t test t próba
stutter dadogás
St. Vitus Dance vitustánc
St. Vitus Dance tarantism vitustánc
subception szubcepció
subject kísérleti személy, vizsgálati személy
subjective colors szubjektív szín
subjective colours szubjektív szín
subjective experience szubjektív élmény
subjectivist perspective szubjektivista nézőpont
sublimation szublimáció
subliminal küszöb alatti, szubliminális
submissive behódoló, önalávető, szubmisszív
subpersonalities alszemélyiségek
substitution pótkielégülés
substraction paradigm kivonásos paradigma
subtractive color mixing szubtraktív (kivonásos) színkeverés
subtractive colour mixing szubtraktív (kivonásos) színkeverés
success sikerélmény
sucking reflex szopóreflex
suggestibility szuggesztibilitás
suggestion szuggesztió
suggestive therapy szuggesztív terápia
suicide öngyilkosság, suicidum
suicide hotline telefonos forródrótok
superego felettes én, szuperego
supervisory attentional system ellenőrző figyelmi rendszer
suppression elnyomás
supraliminal küszöb feletti
supraliminal perception küszöbfeletti érzékelés
survey method kérdőíves módszer
susceptibility szuggesztibilitás
sweet édes

sweet taste édes
SWS lassú hullámú alvás
Sydenham-chorea chorea minor
syllogism szillogizmus
symbol szimbólum
symbols jelképek
symmetry szimmetria
sympathetic nervous system szimpatikus idegrendszer
symptom szimptóma
synapse szinapszis
synaptic ending szinaptikus végbunkó
synaptic plasticity szinaptikus rugalmasság
synaptic transmission szinaptikus átvitel
synaptic vesicles szinaptikus hólyagok
syncope kollapszus
syndrome szindróma
synesthesia szinesztézia
syntactic analysis szintaktikai elemzés
syntagms szószerkezetek
syntax szintaxis
synthesis szintézis
synthesizing nervous activity szintetikus idegműködés
system rendszer
systematic desensitization szisztematikus deszenzitizáció
systematic reinforcement szisztematikus megerősítés
Szondi-test Szondi-teszt

T

TA tranzakcióanalízis
taboo tabu
tachistoscope tachisztoszkóp
tacit knowledge tacit tudás
tactile perception taktilis érzékelés
tactile receptors tapintószervek
talent tehetség
tantrum őrjöngés
taste buds ízlelőbimbók
tastes ízek
taste sensation ízérzékelés
taste system ízlelőrendszer
TAT Tematikus Appercepciós Teszt
Taylor anxiety scale Taylor-skála
Taylor system Taylor-rendszer
teen-agers serdülők
telegraphic speech távirati beszéd
teleological teleologikus
telepathy telepátia
television violence erőszak a tévében
temper indulat, temperamentum, vérmérséklet
temperament temperamentum, vérmérséklet
temperature regulation hőmérséklet-szabályozás
temporal temporális
temporal contiguity időbeli érintkezés
temporal integration paradigm idői integrációs paradigma
temporal lobe halántéklebeny
temporal pattern idői mintázat
tension feszültség
tension reduction feszültségredukció
test teszt
test analysis tesztek mérése
testicle here
testosterone tesztoszteron
test profile tesztprofil
test-retest reliability tesztelés - újratesztelés megbízhatósága
test-retest stability időbeli stabilitás
tests for color perception színvakságot vizsgáló tesztek
tests for colour perception színvakságot vizsgáló tesztek
text corpus korpusz
texture gradient textúragradiens
T group T-csoport
thalamus talamusz
Thanatos halálösztön
Thematic Apperception Test Tematikus Appercepciós Teszt
theories of color színelméletek
theories of colour színelméletek
theories of pitch perception hangmagasság észlelésének elméletei
theory elmélet
theory of interpretation interpretációelmélet
theory of mind elmeteória, tudatelmélet
theory of signal detection jelfelismerés
theory of signs jelelmélet
therapeutic community terápiás közösség
therapeutic contract terápiás szerződés
therapeutic goal terápiás cél
therapist terapeuta
therapy terápia
theta oscillation téta oszcilláció
theta-waves tétahullám
thinking gondolkodás
thirst szomjúság
thought gondolat, gondolkodás
thought obstruction gondolatelakadás
thought run gondolatrohanás
thought rush gondolattolongás
thought scramper gondolatszökellés
three primaries law három alapszín törvénye
threshold küszöb
Thurstone-scale Thurstone-skála
thyroid gland pajzsmirigy
tic tikk
time effects idő tényezők
tip of the tongue phenomenon nyelvemen van jelenség
tiresomeness fáradékonyság
tolerance tolerancia
ToM elmeteória
tomography tomográfia
tone hangszín, tónus
tongue nyelv
tonic tonikus
tonic pain tónusos fájdalom
tonic spasm tonikus görcs
top-down processing felülről lefelé irányuló feldolgozás
topology topológia
torture kínzás pszichológiája
totemism totemizmus
tough personality keményen helytálló személyiség
toxicomania toxikománia
trace reflex nyomreflex
training tréning
trait theories vonáselméletek
tranactional analysis tranzakcióanalízis
transboundary inhibition határon túli gátlás
transcendental meditation TM, transzcendentális meditáció, TM
transcranial magnetic stimulation agyi mágneses ingerlés, TMS
transduction transzdukció
transfer transzfer
transference áttételek, indulatáttétel
transfer surface transzfer felület
transient amnesia tranzitórius amnézia
transient global amnesia globális tranziens amnézia
transmitter átvivőanyag
transsexuality transzszexualitás
transvestism transzvesztitizmus
traumatic neurosis baleseti neurózis, traumás neurózis
tremor remegés
trend estimation trendszámítás
trend fitting trendszámítás
trial and error behavior próba-szerencse viselkedés
trial and error learning próba-szerencse tanulás
triangular theory of love szerelem háromszögelmélete
trichromatic theory háromszín-elmélet

tricyclic antidepressants triciklikus antidepresszánsok
trust bizalom
TSD jelfelismerés
t test t próba
Turing machine Turing gép
Turing test Turing-teszt
twins ikrek
twin studies ikervizsgálatok
two-factor intelligence theory intelligencia kétfaktoros elmélete
two-point threshold kétpontküszöb
two-stage color theory kétszintű színelmélet
two-stage colour theory kétszintű színelmélet
tympanic membrane dobhártya
type típus
type A personality A-típusú személyiség
type B personality B-típusú személyiség
type-token ratio type-token arány
typology tipológia, típuselméletek

U

ulcer gyomorfekély
ultimate ultimatív
unconditional positive regard feltétel nélküli pozitív elfogadás
unconditioned reaction, UCR feltétlen válasz
unconditioned reflex feltétlen reflex
unconditioned response feltétlen válasz
unconditioned stimulus, UCS feltétlen inger
unconscious tudattalan
unconscious inference öntudatlan következtetés
undoing effect kioldási effektus
undoing effect the undoing effect of positive emotions kioldási effektus
unintentional action akaratlan cselekvés
unintentional behavior akaratlan cselekvés
universalism univerzalizmus
unsociable kontaktusszegény

V

V1 elsődleges látókéreg
validity érvényesség, validitás
validity coefficient érvényességi együttható
value-expressive function értékkifejező funkció
variable ratio reinforcement schedules változó arányú megerősítési tervek
variables in experiments változók kísérletekben
variance variancia
varible time reinforcemenet schedules változó idejű megerősítési tervek
vascular dementia dementia arteriosclerotica
vasopressin vazopresszin
vasoregulation érbeidegzés
vegetative arousal vegetatív arousal
vegetative dystonia vegetatív disztónia
vegetative neurosis vegetatív neurózis
ventral ventrális
ventral stream ventrális látórendszer
ventromedial hypothalamus ventromediális hipotalamusz
verbalism verbalizmus
verbalization verbalizáció
verbal learning verbális emlékezet
verbal psychoterapy verbális pszichoterápia
verbal suggestion verbálszuggesztió
vergence eye movement vergens szemmozgás
verification verifikáció
vertigo szédülés
vicarious learning behelyettesítő tanulás, vikariáló tanulás
vicarious reinforcement behelyettesítő tanulás
vigilance vigiliancia
violence erőszak
violence on television erőszak a tévében
virtual painkiller fájdalomcsökkentő virtuális valóság
visceral zsigeri
visceral perception szervi érzékelés, zsigeri érzékelés
viscerosensory perception szervi érzékelés
viscerotonic type viszceroton típus
vision látás
visual vizuális
visual acuity élesség, látásélesség
visual buffer vizuális puffer
visual cliff vizuális szakadék
visual code vizuális kódolás
visual cortex látókéreg
visual cue látási jelzőmozzanat
visual development látórendszer fejlődése
visual field látómező
visual search vizuális keresési feladat felismerésnél
visual type vizuális típus
visuospatial sketchpad or scratchpad vizuális-téri vázlattömb
VMH ventromediális hipotalamusz
VMH-syndrome VMH-szindróma
vocational guidance pályaválasztási tanácsadás
volition akarat
volonté générale általános akarat
voluntary action akarati cselekvés
voluntary behavior akarati cselekvés
voluntary attention szándékos figyelem
VSSP vizuális-téri vázlattömb
vulnerability-stress model sérülékenység-stressz modell

W

Wada test Wada teszt
WAIS Wechsler-intelligenciaskála felnőtteknek
warmpoints melegpontok
warmth receptors melegérzékelő receptorok
wavelength hullámhossz
Weber's constant Weber-állandó
Weber's law Weber-törvény
weighted average súlyozott átlag
weight loss program fogyókúra
weight sense súlyérzékelés
Wernicke aphasia Wernicke-afázia
Wernicke area Wernicke-terület
Wernicke-Geschwind model Wernicke-Geschwind modell
white matter fehérállomány
will akarat
Williams syndrome Williams-szindróma
WISC Wechsler-intelligenciaskála gyermekeknek
wisdom bölcsesség
wish vágy
wish fulfilment vágyteljesülés
wishful thinking vágyteljesítő gondolkodás
withdrawal symptoms elvonási tünetek, megvonási tünetek
word frequency szógyakoriság
word pair test szópárvizsgálat
words szavak
word salad szósaláták
word units szóegységek
work and organisational psychology munka- és szervezetpszichológia
working memory munkaemlékezet, munkamemória
working through átdolgozás
work intensity munkaintenzitás
work phases munkamegosztás
work psychology munkapszichológia
work therapy munkaterápia
Wundt illusion Wundt illúzió

X

X chromosome X-kromoszóma

Y

Y chromosome Y-kromoszóma
Yerkes-Dodson law Yerkes-Dodson törvény
yoga jóga
young adulthood fiatal felnőttkor, mint fejlődési szakasz
Young-Helmholtz theory Young-Helmholtz-színelmélet

Z

Zeigarnik effect Zeigarnik-hatás
Zipf's laws Zipf-törvények
Zöllner illusion Zöllner-illúzió

több mint 3000 címszót tartalmazó lexikon szóanyaga a pszichológia különböző részterületeinek terminológiáját öleli fel, s e tekintetben egyedülálló.

mai szaknyelv legfontosabb fogalmainak magyar definícióit azok angol megfelelői követik a szócikkek végén, s a szóanyag angol–magyar irányban is kereshető.

fontos szavak mellett a ritka kifejezések is helyt kaptak, s ahol szükséges, a folyamatokat és az elméleteket ábrák illusztrálják.

lexikon és szótár elsődleges célja a magyar és angol nyelvű pszichológiai szakirodalomban való eligazodás megkönnyítése.

www.akademiaikiado.hu
9 789630 586580

1828
AKADÉMIAI KIADÓ

akadémiai lexikonok a–z

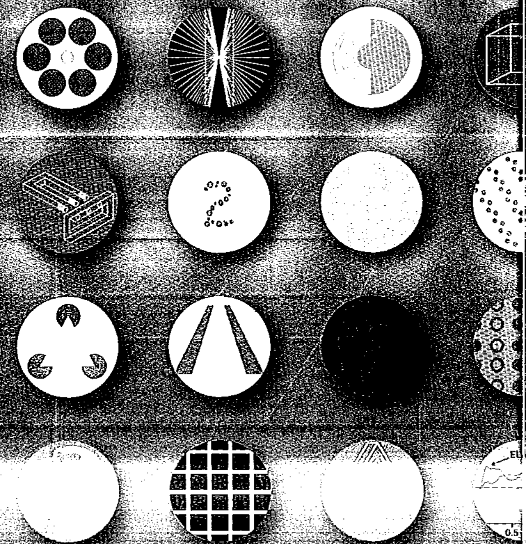
akadémiai lexikonok

Pléh Csaba
Boross Ottilia

PSZICHOLÓGIA

a pszichológia legfontosabb fogalmai magyar és angol nyelven

a–z

1828
AKADÉMIAI KIADÓ